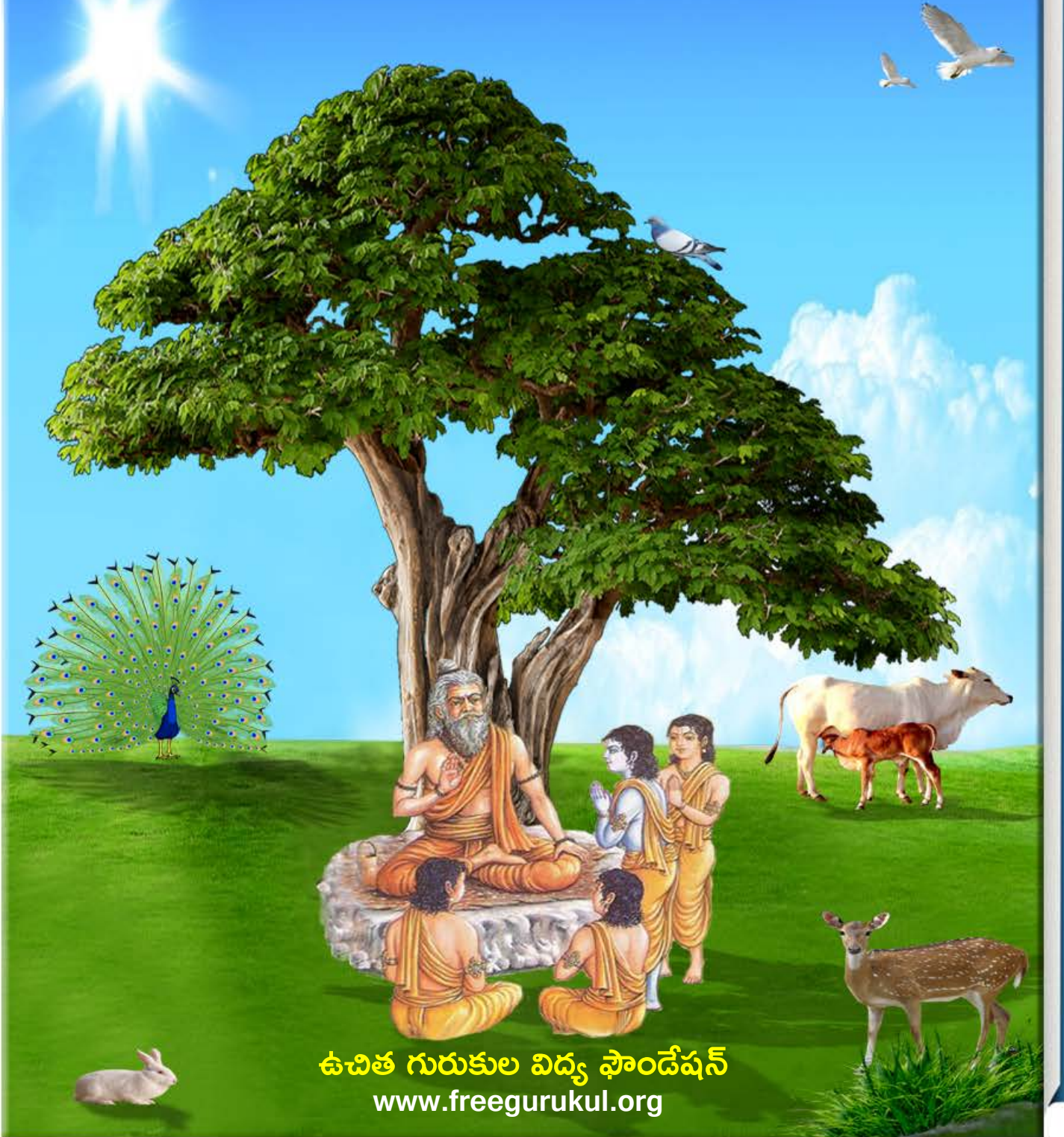

రామాయణం

వాల్మీకి రామాయణము-సుందర కాండము(నిత్య పారాయణము)

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాభాజ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు మైత్రన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరభక్త్యంద్ర స్వామి

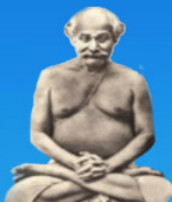

యోగి బేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు చైలింగ్ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయిబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది ఐలిప్పులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ మద్

వాల్మీకి రామాయణాయనమ్

(సుందర కాండము)

వివిధ పాఠాయణ పద్ధతులలో

నిత్యం పాఠాయణ చేసికొనేందుకు వీలుగా

తెలుగు వ్యావహారిక భాషలో కథ మలయు విశేషాంశాలతో

: గ్రంథకర్త :

‘రామాయణ ప్రవచన సుధాకర’

‘భాషాప్రవీణ’

డాక్టర్. మైలవరపు శ్రీ నివాసరావు

ఎం.ఏ., (తెలుగు) ఎం.ఏ., (సంస్కృతము) హెచ్.డి.,

: ముద్రింపిస్తున్న ఉదారులు :

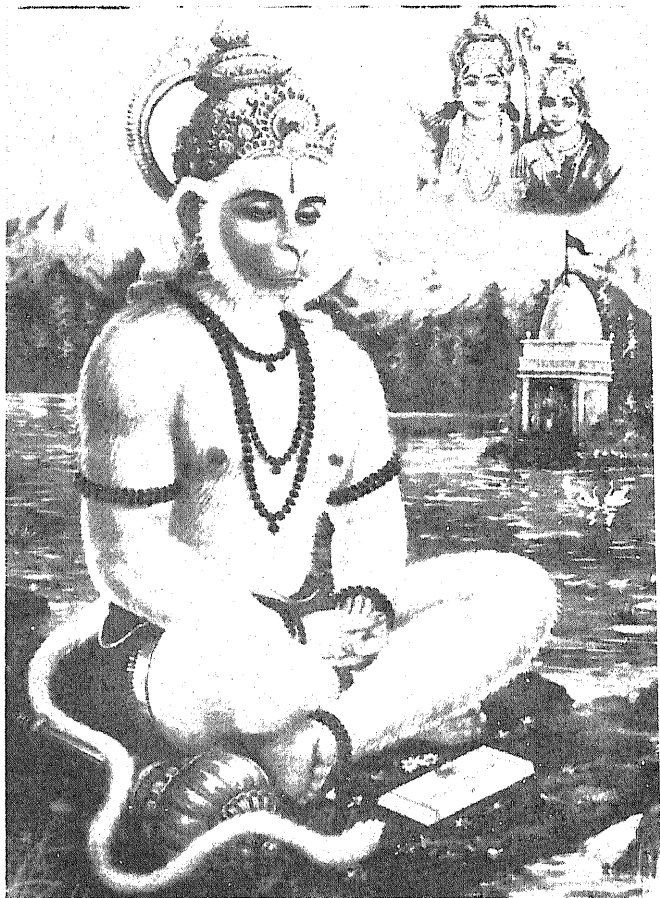
శ్రీ యుతులు

చెన్నంశెట్టి నవరత్న కుమారి వేంకటేశ్వర్లు (వేంకటేశ్వరరావు)

దంపతులు

నగరం పాలెం - గుంటూరు.

అంకితం

నీదుపేరిటి కాండము, నీదుకథయు
నీవు చెప్పగఁ జెప్పిత నీవు వినగ
ఎంతటి యదృష్టమీవు నాకిచ్చినావా!
అంకితమ్మిదె రామాయణాయనమ్ము!!

విషయసూచిక

విషయసూచిక	(i)
రెండో ముద్రణానికి ముందు రెండు మాటలు	(v)
అభివాదనలూ - అభినందనలూ	(viii)
ముద్రింపించిన దంపతుల ఫోటో	(ix)
గ్రంథకర్త దంపతుల ఫోటో	(x)
శ్రీమద్ వాల్మీకి సుందరకాండం నిత్యం పారాయణం చేయాలని ఉంటుంది. సమయంవారిదు. ఎలా? అయినా పారాయణం అంటే ఏమిటి? ఎలా చేయాలి? 1	
పారాయణ భేదాలు	3
(i) 16 రోజుల పారాయణ విధానం (ii) సప్త సర్గపారాయణ విధానం (iii) సప్తతి పారాయణ విధానం }	
(iv) ఇంతకీ అర్థం తెలియని పారాయణం వ్యర్థమేకదా!	5
(v) అందుకే, అర్థం తెలుసుకుంటూ ఇలా పారాయణం చేయండి!	
ఇంతకీ, శ్రీమద్ రామాయణంలో మనం ఎక్కడున్నాం?	7
దీనికే 'సుందరకాండ' అని పేరు ఎందుకు పెట్టాలి?	11
కదా ప్రారంభానికి ముందు గమనికలు	15
పారాయణ ప్రారంభంలో చదువవలసిన శ్లోకాలు	16

- గమనిక: (1) ప్రతి సర్గలోనూ కథాభాగం కాగానే విశేషాంశాలు వివరంగా ఉన్నాయి. అయితే అతి ముఖ్యమైన విశేషాంశాల శీర్షికలను మాత్రమే ప్రక్కపుటలోని 'కథా ప్రారంభం' అనే శీర్షికలో ఇయ్యడం జరిగింది.
- (2) గాయత్రీ మంత్ర బీజాక్షరాలన్న శ్రీమద్ రామాయణ శ్లోకాలని చాం మంది పాఠకులు అడిగిన కారణంగా 24 బీజాక్షర శ్లోకాలని గ్రంథం చివరిలో (పుట 237) ఇయ్యడం జరిగింది.
- (3) గ్రంథ కర్త గుడించి.....పుట 239

(ii)

కథాభాగ సూచిక

సర్గ
సంఖ్య

విషయము

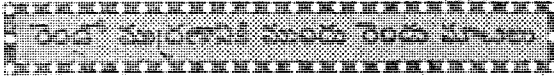
కథ+
విశేషాలు

పుట

1. ఆంజనేయుని నాలుగు అసాధ్య కార్యాలు	18
2. లంక ఎంతో బాగుంది!	32
3. మఱికొంత ధైర్యం వచ్చింది	35
4. హనుమంతుని నగరప్రవేశం	38
5. ఇంకా సీత కన్నడలేదు	41
6. రావణుని అంతఃపురంలోకి ప్రవేశం	44
7. ...ఇక్కడ కూడా సీత లేదు	46
8. పుష్పకవిమానం ఎలా ఉంది?	47
9. రావణుని శయన మందిరం	48
రావణుడు సీతని ఏ ఉద్దేశ్యంతో తెచ్చాడు?	50
నిన్ను చంపించేందుకే పుడతాను.	51
10. సీత కనపడింది (దా?)	59
రావణునికి ఎన్నిచేతులు? ఎన్ని తలలు?	60
11. సీత ఇలా ఉండదు- ఇంకా వెదకాలి	64
12. శోకం కార్యాన్ని చెడగొడుతుంది	69
13. మఱచిపోయిన నమస్కారం	72
14. సీతమ్మ కన్పించి తీరుతుంది	79
15. అయ్యో! సీతమ్మ ఇలా ఉందా? సీతేనా?	81
16. నిశ్చయంగా ఈమెయే సీత	83
17. పని నెఱవేర్చినందుకు తిరిగి నమస్కారం	86
18. అడుగో! రావణుడు వచ్చాడు!!	87
19. తన చావుకోసం వచ్చాడు రావణుడు	89
20. సీతా! నాగుఱించి చెప్పుకుంటాను - విను!	91
21. రావణా! మృత్యువుని కొని తెచ్చుకోకు!!	97
ఈ గడ్డిపాచ శ్లోకానికి 15 అర్థాలు	98

22. చంపగల శక్తి ఉన్నా, రామాజ్ఞ లేదు 101
23. బ్రహ్మకాలంటే భార్యగా అయిపో! 105
24. సీతావిషయంలో భేద-దండోపాయ ప్రయోగం 106
25. అయ్యో! నాచావు కూడా నా చేతిలో లేదా? 109
26. ఏమై నా సరే ప్రాణాలు విడుస్తాను! 110
27. 'త్రిజట' అనే రాక్షసికి వచ్చిన స్వప్నం - 'పక్షి' నూచించిన కుభం 112
కలలు ఎలా ఉంటాయి? విన్నివిధాలు? నమ్మవచ్చా? 113
28. మఱికొన్ని కుభనూచనలు 117
29. వర్షానికి విత్తనం మొలకెత్తింది 118
30. ఎలా పక్కరించాలి? ... రామకథ ఉండిగా! 119
31. రామకథను వినిపించి కన్పించిన హనుమ 122
32. దేవతలారా! సత్యాసత్యాలు చెప్పండి 124
33. అమ్మా! నీకథ చెప్పవూ? - నాకథ యిది... 125
34. నువ్వు సీతవే! కాబట్టి నన్ను నమ్ము!! 127
35. రాముని రూపంతో పాటు నా స్వరూపం కూడా విను! 130
రామరక్షణం తొడరివి గూర్చి చెప్పమని
సీత అడగడం అనాచిత్యమా? 132
రాముని కథలో హనుమ తన కథని ఎందుకు చెప్పుకోవాలి? 136
అంజనేయునికి ఉన్న పేర్లు - అంతర్ధారాలు 137
36. తల్లీ! ఇదిగో! ఉంగరం తీసికో!! 141
37. వీపునెక్కి రాను - రాముడే రావాలి! 144
38. చూడమణిని చూపించు! కాక కథ వినిపించు! 147
39. అమ్మా! రావణవధ తప్పదు! 150
40. "మఱొక గుర్తు చెప్తాను - జాగ్రత్తగా వెళ్లిరా" 153
41. అశోకవన ధ్వంసం 154
42. అనుకున్నదే జైతొంది నుమా! 155
43. రావణుడు ఇక ఉండబోడు! 159
44. మఱికొంతమంది మంత్రి పుత్రులూ! పాండి!! 161
45. ఇంకా ఎవరొస్తారో! రండి!! 162
46. మళ్లీ తోరణద్వారమే ఎక్కిన హనుమ 163

47. రావణ వంశనాశన ప్రారంభం.....	165
48. బ్రహ్మస్త్రం హనుమంతుణ్ణి కట్టి తెచ్చింది.....	167
49. అధర్మమే నాశనానికి కారణం	172
50. నీకు మంచిని చెప్పేవారు లేరు! నే చెవుతా విను!!	174
51. ఈ కాండలోనే అతి ప్రధానమైన హనుమంతుని నందేశం	176
ఈ సర్గ ముఖ్యమైనదని పెద్దలు చెప్తారు - ఎందుకో చూద్దాం!	180
52. దూతని చంపవద్దు! తప్పు!!	189
53. శీతోభవ హనూమతః	191
54. లంకాదహనం.....	195
55. కోపం చాల చెడ్డది (కోపాన్ని కోప్పడాలి)	196
56. ఇక్కడి నుంచి వెడతాను! - అక్కడి నుంచి తెస్తాను!!.....	198
57. దృష్టాసీతా (సీత కన్పించింది).....	199
58. చేసింది చెప్పాను! - చేయాల్సింది చెప్పండి!!.....	201
59. ఆమె పాతివ్రత్యమే రావణుణ్ణి చంపడానికి చాలు!	204
60. రామాజ్ఞనే పాటించాలి.....	205
హనుమ చేసిన లంకా ధ్వంసం వలన ఏమి తెలిసింది?	205
లంకా ధ్వంసం ఎందుకు చేశాడు?	206
61. ఆనందంతో మధువన ధ్వంసం	210
62. రామునిబంటుకి ముందుగా సుగ్రీవుని బంటు	212
63. ప్రితోఽస్మి సోఽహమ్.....	214
64. సీయమం కలదీ - పతివ్రతా, సీతమ్మ	215
65. జరిగింది ఇది! జరుగబోయేది నువ్వు చెప్పు!!.....	217
66. వివరించి చెప్పవూ!	218
67.అని సీతమ్మ ఆశీర్వదించింది.....	219
68. అమ్మా! త్వరలో పట్టాభిషేకం జరుగుతుంది!!	220
(i) కాండ మొత్తంమీద మహా విశేషాంశం	223
(ii) ఇంకా లోతు విశేషాంశం	228
69. శ్రీరామ పట్టాభిషేక సర్గము	231
* గాయత్రీ బీజాక్షరాలున్న శ్రీమద్రామాయణ శ్లోకాలు.....	237
* గ్రంథకర్త గురించి	239

రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేదనే !

రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయా సతయే నమః !

విచిత్రమైన ప్రత్యక్షానుభవం

సుందరకాండని మూడవ మాఱు పారాయణం చేస్తూ 'రామ పట్టాభిషేకానికి నాలుగు దిక్కుల నుండి సముద్ర జలాన్ని తెమ్మని, సుగ్రీవుడు నాలుగు వానరానికి ఆజ్ఞ చేసాడు' అని చదువుతూ ఉన్నాను.

అకస్మాత్తుగా మా ఇంటిలో నేను పూజచేసికొనే చోటికి సరిగా నాలుగు వానరాలు వచ్చాయి. శ్రద్ధగా కూర్చున్నాయి. నా ఆనందం చెప్పలేనంత అయింది. మఱో చిత్రమేమంటే, ఆ నాలుగు వానరాలూ వెళ్లిపోబోతూ నాలుగు దిక్కుల వైపుకి ముఖాలు పెట్టి కాసేపు కూర్చున్నాయి. నాకు శరీరం గగుర్పడిచింది. నా కుటుంబ మంతా ఈ చిత్రాన్ని తిలకిస్తూ ఉండిపోయింది. కాసేపటికి అవి వెళ్లిపోయాయి.

రోజూ కంటే ఆనందంతో నివేదన పూర్తి చేసికొని ఇవతలికి వచ్చానోలేదో, సరిగా అరగంటలోగా శ్రీయుతులు చెన్నంశెట్టి వేంకటేశ్వర్లు (వేంకటేశ్వరరావు)గారు వచ్చి 'సుందర కాండ గ్రంథాన్ని ద్వితీయ ముద్రణ నేను చేయించదలిచాను' అన్నారు. నా ఆశ్చర్యానికి అనదిలేదు.

ఇంత వఱకే అయితే మూఢమైన నమ్మకమని కొట్టిపారవేయవచ్చునేమో! కాని ఇది జరిగాక ఒకనాడు శ్రీ వేంకటేశ్వర్లు (వేంకటేశ్వరరావు)గారు 41వ సర్గని పారాయణం చేసి 'మా ఇంటికి కూడ ఆంజనేయుడు ఒకసారి వస్తే బాగుండును' అనుకొన్నారట. అంతే! కొంతసేపటిలోనే వానరం వచ్చి తప్పిగా పెట్టినవన్నీ ఆరగించి వెళ్లిందట. ఇది వారే చెప్పారు.

మా ఇంటి కంటే వారి ఇల్లు మరీ సందడిగా ఉండే ప్రాంతంలో ఉంది. మేడ మీద ఎన్నో గదులు దాటి పూజా గృహానికి వానరానికి వచ్చే అవకాశం అసలు లేదు. ఈ రెంటిని బట్టి నాకు ఇది గాఢమైన నమ్మకమే అయింది.

అసలు సుందర కాండ ప్రారంభం నుండి నాకు ఇలాంటి అనుభవాలే కలిగాయి. క్రొత్తపేట ఆంజనేయ స్వామి దేవస్థానం - గుంటూరులో శ్రీమద్ రామాయణం పై

ఉపన్యసింపవలసిందని ప్రధానార్చకులు శ్రీ అయినవోలు ప్రసాదుగారు నన్ను పిలిచారు. అప్పటికి ఆటుమాసాలుగా అశ్వేష శ్రోతల సమక్షంలో శ్రీమద్ రామాయణాన్ని ఉపన్యసిస్తూ ప్రజాపతి సంవత్సరాదినాడు సుందర కాండ ప్రథమ ఉపన్యాసం చేసి వేదిక దిగాను. శ్రీ చింతలపాటి వేంకట సీతారామాంజనేయ శర్మ ప్రతిపాదనపై సుందర కాండని ప్రచురించాలని నిర్ణయించడమూ, శ్రోతలందఱూ విరాళాలు వేసికొని ప్రచురించడమూ సాగింది. జీవితంలో చెప్పుకోదగిన ౬ ఘట్టం ఇది.

అకస్మాత్తుగా ధరవరలు పెరిగి అచ్చుపనికి కొంత ద్రవ్యం కావలసి రాగా 'ఎంత అయితే అంత ఇస్తామని ముందుకు వచ్చి, అప్పటికి అవసరమైన రు. 2,500 (అంతకు ముందు ఇదే గ్రంథం కోసం తామిచ్చిన రు. 650+ఇక్కడి శ్రీరాముని కల్యాణానికి 153 మేలిముత్యాలు కాక) ఇచ్చి ఈ గ్రంథాన్ని లోకానికి తెచ్చిన ఉదార దంపతులు శ్రీ చెన్నంశెట్టి నవరత్న కుమారి వేంకటేశ్వర్లు (వేంకటేశ్వరరావు) గారలు.

సుందరకాండం అచ్చుప్రారంభం కాగానే శ్రీరామ చంద్రుని అనుగ్రహ కారణంగా నా ఈ క్రింది గ్రంథాలు స్వచ్ఛందంగా వెలుగుచూచాయి.

గ్రంథము

ముద్రింపించిన వారు

- (1) మాంగల్య తంతునాసేన - శ్రీ అన్నా వసుమతీ కృష్ణమూర్తి - శ్రీ అంజనీ దేవప్రసాదరావు దంపతులు.
- (2) బాల కాండము - శ్రీ కోరళ్ల సరోజినీ పూర్ణచంద్రరావు దంపతులు
- (3) అయోధ్యా కాండము - శ్రీ పద్మనాభుని రామారావుగారు.

బాల - అయోధ్యలకు ప్రేరణ శ్రీ నీలి శ్రీరామమూర్తిగారు. నా ఉపన్యాసాలకు వస్తూ శ్రీమద్ రామాయణం మీది భక్తిలో నామిది ఇష్టంతో ఇలా ప్రచురింపచేయడం నాకు ఎంతో ఆనందాన్ని కల్గిస్తోంది.

శ్రీ చెన్నంశెట్టి దంపతులు నాకు నిత్య శ్రోతలు. అంజనేయ స్వామి గర్భాలయానికి ముందున్న బాగా వెడల్పయిన ఇనుపగేటు ఖర్చు, ప్రజాపతి సంవత్సర దేవీ నవరాత్ర వ్యయమూ భరించిన దాతలు. పాత గుంటూరులోని శ్రీ గంగాపార్వతీ సమేత అగస్త్యేశ్వరస్వామిదేవాలయ మహాకుంభాభిషేకానికి - అమ్మవారి విగ్రహ పునఃప్రతిష్ఠా క్రవ్యదానంతో పాటు, మంచి వ్యాపారకాలంలో (Season) కూడ దైవ కార్యానికి ప్రాధాన్యాన్ని ఇచ్చి దాదాపు 2 నెలలు అచార్విశలా శ్రమించిన భక్తులు వీరు.

అజాతశత్రువులూ - నిగర్వీ - అయిన శ్రీ వేంకటేశ్వర్లుగారు ఇటీవలే శ్రీ శ్రీ శ్రీ రత్నానంద స్వాములు (శ్రీ శైలం - కేదారనాథ్) వారి వద్ద భార్య సమేతులై మంత్ర దీక్షను స్వీకరించారు. ఆధ్యాత్మిక దృష్టితోనే హిమాలయాలని తమ గురువుల వెంట నెళ్లి దర్శించిన ముముక్షువులు.

భార్య భర్తరి బద్ధవైర హృదయా అని కలియుగ లక్షణంగా చెప్తారు. ఏ భార్యనైనా పిలిచి 'నీకు శత్రువు ఎవరు?' అని అడిగితే తడుముకోకుండా 'నా భర్తయే!' అని కలియుగంలోని స్త్రీలు చెప్తారని ఇతివృత్తం చెప్పింది. కాని ఈ దంపతుల అన్యోన్యత చూస్తే 'పరస్పర తపస్సంపత్సలాయిత పరస్పరౌ' అన్న కాలిదాసు మాట గుర్తుకు వస్తుంది. పార్వతి పరమేశ్వరుని కోసం - పరమేశ్వరుడు పార్వతికోసం తపస్సు చేసికొని దంపతులు ఆయ్యారట. అలాంటి జంట వీరిది. భర్త ఇస్తానంటే, భార్య - 'వెనుకవేయాలి' - అనడం కన్పించే ఈ కాలంలో ఆమె ఔదార్యం చెప్పుకోదగినది. వినాడూ విసుగూ - చిరాకూ లేక ప్రసన్నత ఆ యిరువురిలోనూ ద్యోతకమవుతూ ఉంటుంది. తానే నవ్వుతూ పల్కారించే శ్రీ వేంకటేశ్వర్లుగారు తన అదృష్టానికి కారణం 'తన వివాహం' అని పల్కూతూ ఆమెను చూపుతారు. ఎంతటి అదృష్టశీలిని ఆమె!

ఈ ఉదాహరణ దంపతులు మంచి గంధపు పరిమళమూ + చల్లదనంలా, చంద్రుని వెన్నెల + ఆకర్షణీయతా లాగా జీవితాంతమూ అన్యోన్యంగా ఇలాగే ఉండి భగవత్ కృపకు పాత్రులు కావాలని, ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రింపిస్తున్నందుకు కృతజ్ఞతాంజలిలని ఘటిస్తూ, పరమేశ్వరుని ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఈ గ్రంథాన్ని ఎవరు పారాయణం చేసినా, ఆ ప్రేరణ పలితం ఈ దంపతులకే చెందుతుందని వేళే చెప్పనక్కరలేదు కదా!

ఆంగీరస శ్రావణ దహం శ్రయోదశి,

26-8-1992.

ఇల్లు

డా మైంవరపు శ్రీ నివాసరావు

గ్రంథకర్త

ఆభివాదనలూ - ఆభివందనలూ

నాలుగు అక్షరాలు ఒంటదట్టే శరీరాన్నిచ్చినా యోగక్షేమాలే వారి భోగభాగ్యాలుగా జీవించి అకాల అకస్మిక మరణాన్ని పొంది, దివి నుండి కూడా నిత్యం వన్ను అశీర్వదిస్తూ అనునిత్యం నాకు అభయాన్ని ప్రసాదించే పూజ్యులు నా తల్లిదండ్రులు ఊరి సీతారామమ్మ చంద్రశేఖరరావు దంపతులకూ - కొవ్వూరు ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠంలో సంస్కృతాంధ్ర భాషాభిక్షు పెట్టిన సర్వప్రహ్లా శ్రీ కట్టి శ్రీ రామమూర్తిశాస్త్రి కలగదేంకట సుబ్బారాయణ, రావూరి వేంకటేశ్వర్లు, (పూర్వాశ్రమ) లక్ష్మణ యతీంద్రుల వారికి - ఆ జీవన భిక్షాప్రదాత, నా విద్యాజీవితానికి సార్థకత చేకూర్చిన ప్రొఫెసర్. వేదూరి సుబ్బారావు పెదమాచు గారికి, మనసా వాచా కర్మణా నిరాడంబరులూ, నిష్కవబులూ, అనునిత్యం నా మనస్సులో మెదిలే ధర్మమూర్తి నామామగారు వేదూరి బ్రహ్మవంధం గారికి - నా మనసులో శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మాన్ని, తమ తపశ్శక్తితో ప్రవేశపెట్టి, తాముగా తెనాలి తాలూకా జూనియర్ కళాశాలలో శ్రీమద్రామాయణ ఉపన్యాసాలని నాచే చెప్పించి, తమ చాతుర్మాస్యకాలంలో తాము విని అనుగ్రహించి అశీస్సులనిచ్చిన మన్ననో ఒంటజూ రార్యులు పుష్పగిరి పీఠాధిపతులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ మదభినవోద్దండ విద్యాభారతీస్వపింహ స్వామిలవారికి - గుంటూరులో నా రామాయణ విద్యని తొలుతగా అశీర్వదించిన ఓంకార క్షేత్రపు గాయత్రీ మాతకూ - నన్ను నిత్యమాశీర్వదిస్తూ, వాత్సల్యంతో చూచే మా అన్నగారు బ్రహ్మ శ్రీ మైంపరపు అంజనేయశాస్త్రిగారికి నా సాష్టాంగ ప్రణామాలు.

గ్రంథంలో అచ్చుతప్పులు పడరాదనే ఉద్దేశ్యంతో తానుగా శ్రద్ధవహించి, నాకంటే ఎక్కువ ఓర్పుతో 'గ్రంథం అసాంతమూ నాదే' అనే స్ఫూర్తితో సర్వాంగ సుందరంగా ముద్రణ వ్యవహారాన్ని సాగించి నన్నాంద పలచిన చి శ్రీ కనమల్లపూడి పత్యనారాయణ (బుజ్జి) గారికి ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధి అశీస్సులు. వారికి సహకరించిన మిత్రులు శ్రీ యకమా నాగేశ్వరరావు, శ్రీ గజవెల్లి వేంకటేశ్వరరావు గార్లకు నా ధన్యవాదాలు.

లోకంలో శ్రీమద్రామాయణవ్యాప్తి జరిగేలా భక్తుల మనసులోనికి ప్రవేశించి మొదటిసారి దేవస్థానం శ్రోతలచేత అచ్చువేయించి, రెండవమాటు శ్రీ నవరత్న కుమారి వేంకటేశ్వర్లు (వేంకటేశ్వరరావు) దంపతుల ద్వారా అచ్చువేయించి, ఎండటిసో పారాయణపరులని చేస్తూ ఎండటికో సుఖశాంతులని ప్రసాదిస్తూ - సీతారామ లక్ష్మణులకు నమస్కరిస్తూన్న - అంజనేయునికి మోకరిల్లుతున్నాను.

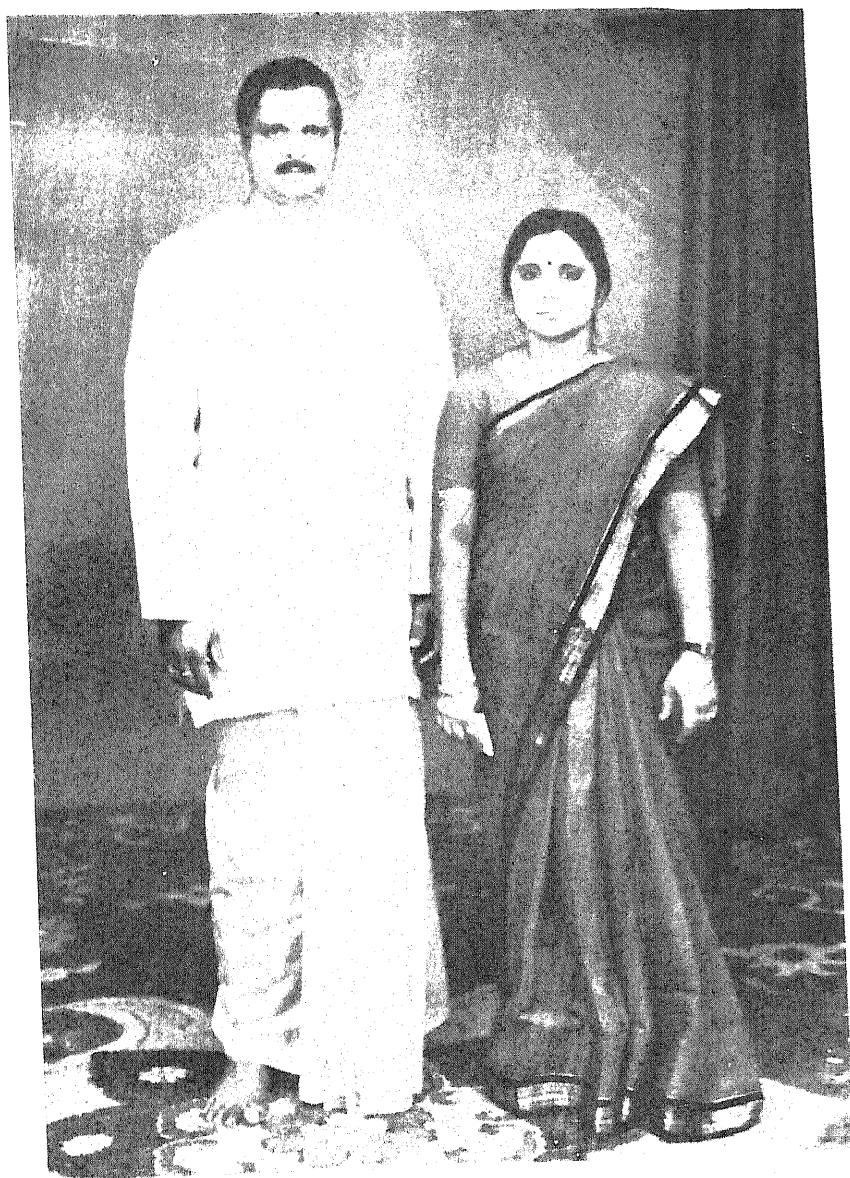
ఆంగీరస శ్రావణ బహుల త్రయోదశి,

ఇల్లు

26-8-1992.

మైంపరపు శ్రీ వివానరావు (గ్రంథకర్త).

గ్రంథ కర్తృ దంపతులు

మైలవరపు సుబ్బలక్ష్మీ, శ్రీనివాసరావు దంపతులు

శ్రీ మద్ వాల్మీకి సుందరకాండం

నిత్యం పారాయణం చేయాలని ఉంటుంది.

సమయం చాలదు,

ఎలా?

అయినా పారాయణం అంటే ఏమిటి?

ఎలా చేయాలి ?

ఇది, ఈనాడు చాల మందిని వేదించే ప్రశ్న. అందుకే ఆ అభిప్రాయాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకునే, ఈ గ్రంథాన్ని వ్రాయ సంకల్పించినది కూడ.

ఒకప్పుడు క్రొత్తపేట ఆంజనేయస్వామి దేవస్థానము- గుంటూరులో ప్రతి దినమూ రాత్రి 7 నుండి 8 వఱకు ది.19-10-90 నుండి దాదాపు సంవత్సర కాలం సాగిన నా శ్రీమద్రామాయణ ప్రవచనానికి ప్రతినిత్యం వచ్చే పన్నెండు వందల మంది శ్రోతల్లోనూ ఈ ప్రశ్న ఉండేది. దాదాపు అందరూ ఇదే ప్రశ్న అడిగితే ఇదే సుందర కాండ గ్రంథం వ్రాసాను.

భగవదశీర్వచనం వలన నాలుగు వెంట్లోనే ప్రతులన్నీ చెల్లిపోయి రెండవ ముద్రణకు వచ్చింది. అదే ఇది.

నిత్య పారాయణం చేసిన అందఱకూ ఎన్నెన్నో ప్రయోజనాలు సిద్ధించాయని ఉత్తరపూర్వకంగానూ, సమ్మతంలోనూ తెలియచేసారు. అందుకే ఈ రెండవ ముద్రణ చేపట్టినది కూడ. ఇలా వాంఛితం సిద్ధించిన వారిలో ఈ పుస్తకాన్ని ప్రచురింపిస్తున్న శ్రీ చెన్నంశెట్టి నవరత్నకుమారి వేంకటేశ్వర్లు దంపతులు ముఖ్యులు. వీరికి పుస్తకాన్ని ప్రచురించడానికి నా అంగీకారాన్ని తెలిపిన పిమ్మట కూడ ఈ గ్రంథాన్ని ప్రచురింపించడానికి ఇద్దరు దాతలు ముందుకు వచ్చారు. కాని అప్పటికే అంగీకరించాను కాబట్టి వారిని ఆన్యథా భావించవద్దని మనవి చేసాను.

ఇంతకీ మందరకాండని పారాయణం చేయడం అంటే ఎలా? నమయం చాలదు ఎలా? అనే ప్రశ్నలు చాలమందిలో ఉన్నాయి. దానికి సమాధానం చూద్దాం.

ప్రశ్న వేయడం తేలికేగాని, సమాధానం వివరంగా వ్రాయక తప్పదు మఱి.

కొద్ది ఓపిగ్గా, చివరివఱకు చదివితే, మీకు సమాధానం వస్తుంది.

సురభవిదానం అనేది ఒకటి ఉండవచ్చా? అని మఱికొందరి ప్రశ్నకూడ.

ఇలాంటి ప్రశ్న, పార్వతి, శంకరుణ్ణి అడిగింది.

‘విష్ణు నహస్రనామాల’ అని శ్రీమహావిష్ణువుకున్న పేర్లని, వేయింటిని చెప్పే ఒక స్తోత్రం ఉంది. ఏదైనా అనివార్య కారణాలవలన, అన్ని నామాలనీ రోజూ పారాయణం చేయడం, కష్టం కావచ్చునని భావించిన పార్వతీదేవి, శంకరుణ్ణి ఇలాగే అడిగింది.

కేనోహయేన లఘునా విష్ణోర్నామసహస్రకమ్ ।

వశ్యతే పండితైర్నిత్యం శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహం ప్రభో! అని.

‘ఇన్ని నామాలకి బదులుగా, లఘువుగా ఈ నామాల ఫలితం వచ్చేదీ, పండితులచే చదువబడేదీ ఏదైనా ఉంటే, చెప్పండి’ అని.

దానికి, శంకరుడు సమాధానం చెప్తూ

శ్రీ రామరామ రామేతి రమే రామే మనోరమే ।

సహస్రనామ తత్త్వం రామనామ పరాననే ! అన్నాడు.

ఇలాంటి సురభపద్ధతి లేదనీ, ఉండరాదనీ శంకరుడు పల్కకుండా, ‘శ్రీరామ రామ రామ’ అని భక్తితో పల్కితే, ఒక్కొక్కసారి పలికినదీ ఒక్కొక్కవేయి విష్ణునామాల (ఒకసారి విష్ణుసహస్రనామాలు చదివినంత) ఫలితాన్ని ఇస్తుందన్నాడు.

నమ్మించడం కోసం ఇలా అని ఉండవచ్చు- నిజమౌతుందా? అని ఆలోచన. నిజం కానిదాన్ని శంకరుడు చెప్తాడా!

‘ఓం నమో నారాయణాయ’ లోని ‘రా’ అక్షరాన్నీ

అలాగే ‘ఓం నమ శ్యావాయ’ లోని ‘మ’ అక్షరాన్నీ కలిపితే శివవిష్ణు సమ్మేళన రూపంగా ఏర్పడిన ఉభయబీజాక్షరమంత్రం ‘రామ’ అనేది.

అయితే ‘శ్రీరామ రామరామ’ అంటే ‘వేయి’ రామనామ ఫలితాన్నిస్తుందని శ్లోకం చెప్తోంది. ఎలా?

‘యరంవ’ అనే అక్షరాల్లో ‘ర’ 2వది.

‘పపబభమ’ అనే అక్షరాల్లో ‘మ’ 5వది. దీన్ని ‘సంకేత బాష’ అంటారు. కాబట్టి

$$2 \times 5$$

‘రామ’ 10ని సూచిస్తుంది.

$$\times 10 = 100.$$

రా మ

రామ రామ రామ = $10 \times 10 \times 10 = 1000$. కాని, సీతమ్మలేని రాముడు కార్యసాధకుడు కాడు. అందుకే ‘సీత’ ని బోధించేందుకు ‘శ్రీ’ కలపాలి. ఆవుడు ‘శ్రీరామ రామ రామ’ అవుతుంది. ఇదీ ‘భక్తితో అంటేనే, విష్ణు సహస్రనామ పారాయణ ఫలితమిస్తుంది. ‘శ్రీ’ అంటే సీత-‘రామ’ అంటే రాముడూ - కాబట్టి, ‘శ్రీరాములు’ (సీత మణియు రాముడు, అందుకే బహువచనం (‘లు’) అని వ్రాయడం. “అవ్రమేయం హి తత్తేజో యన్య సా జనకాత్మజా!” - రాముని యొక్క తేజస్సు అంతా సీతయే నట. అలాటి సీతారాముల్నిగూర్చి ద్యానించడమే ఉండే, ఈ సుందరకాండని నిత్యం పారాయణ చేయడం వల్ల ఎన్నో సత్ఫలితాలని పొందిన ఎందరూ, మనకీ కన్పిస్తుంటారు. అలాటి భక్తుల ప్రేరణయే ఈ పునర్ముద్రణకీ కారణం

పారాయణం అంటే.....?

నిత్యమూ, భక్తి శ్రద్ధలతో ఈ కాండంలోని శ్లోకాలని దేవుని ముందు కూచుని పఠించడమే పారాయణమంటే.

అయితే శ్లోకాలు సంస్కృతంలో ఉండడం, అవి కూడా అర్థం కాకుండా ఉండడం, తప్పులు చదివితే ఏమై నా కల్గుతుందేమో ననే భయం వల్ల, చదువగోరే వారు కూడా మానేస్తున్నారు.

అందుకని అందరికీ అర్థమయ్యే వ్యావహారిక తెలుగు భాషలో సుందరకాండాన్ని సంస్కృతంలో ముఖ్యమైన శ్లోకాలని అక్కడక్కడ ఉంచుతూ వ్రాసాను. ఇప్పుడు సంస్కృతాన్ని చదవలేమేమో అనేభయమూ ఉండదు. అర్థం కాదేమో అనే దిగులూ ఉండదు. ఇక పారాయణాల్లోని భేదాలని చూద్దాం.

(I) 16 రోజుల పారాయణ విధానం

ఈ కాండలో మొత్తం 68 సర్గాలు (సంస్కృతంలో కొన్ని శ్లోకాలని కలిపి చేసిన ఒక విభాగం పేరు) ఉన్నాయి.

కొందరు 'రాఘవ' విజయం దద్యాత్

మమ సీతాపతిః ప్రభుః" అనే వరుసలో పారాయణం చేస్తారు. అంటే, ఇందాక రామశబ్దాన్ని 2, 5, అక్షరాలకి సంకేతంగా గ్రహించినట్లు ఆయా అక్షరాలని బట్టి ఆ రోజుకి అన్నేసి సర్గలు పారాయణం చేయ్యడమన్నమాట.

2 4 4 4 8 1 8 1

రా ఘ వో ని జ యం ద ద్యాత్ = 32

5 5 7 6 1 6 2 4 36

మ మ సీ తా ప తిః ప్ర భుః = 68

పారాయణ ప్రారంభం రోజున 2 సర్గలు, ఆ తర్వాతి రోజున 3వ సర్గ నుండి 6వ సర్గ వరకూ అంటే 4 సర్గలు. ఇలా 16 రోజుల్లో, కాండ పూర్తి చేసే విధానమే, 16 రోజుల పారాయణం అంటే. రాముడు షోడశకలాపరిపూర్ణుడు. 16 ఉత్తమ గుణాలు కల్గినవాడు కాబట్టి, 16 అంకె యోగ్యమై నదనే అభిప్రాయంతో, ఈ శ్లోకపాదం ప్రకారం పారాయణం చేయడం ఒక పద్ధతి. "సీతాభర్తయైన రాఘవుడు, నాకు విజయమును చేకూర్చుగాక!" అని ఈ శ్లోక పాదభావం.

సెలవులు నిర్ణీతకాలంలోనే ఉన్నవారికి, ఈ విధానం అనుకూలమై నది. అయితే 8 సర్గలు గరిష్ఠ పఠనం, కనిష్ఠం ఒక సర్గ పారాయణం చేయాల్సి వస్తుంది. 8 సర్గలని, పారాయణం చేయడానికి చదవడం బాగా అలవాటు ఉన్నవారికి గంట పడితే, లేనివారికి, మరో అరగంట అదనమౌతుంది. చిట్టచివరి రోజున ఈ గ్రంథం చివరన ఉన్న శ్రీ రామ పట్టాభిషేక సర్గని చదివి, మళ్ళీ సుందరకాండ ప్రథమ సర్గాన్ని చదివి పారాయణాన్ని ముగించాలి.

(ii) సప్త సర్గ పారాయణ విధానం

40 రోజుల దీక్ష తీసికొని చేయడం 'సుందరి' దీక్ష కదా! ఈ 68 సర్గల సుందరకాండని కూడా, రోజుకి 7 సర్గల చొప్పున, అంటే, ఈ రోజు 1 నుండి 7 సర్గలు, రేపటి రోజు 8 నుండి 14 సర్గలు . . . అలా రోజు 7 సర్గల చొప్పున పారాయణం చేస్తే, 39వ రోజుకి, 4 మార్లు సుందరకాండ పారాయణం అవుతుంది. ఒక సర్గ చదవవలసి వస్తుంది కూడా. (ఎందుకంటే 39 రోజుల్లో, రోజుకి 7 చొప్పున 273 సర్గలు చదవాలి కదా! 4 మార్లు 68 సర్గాలూ చదివితే $4 \times 68 = 272$ కదా! అందుకని). ఆ

మిగిలిన సర్గగా 'శ్రీరామ పట్టాభిషేక సర్గ'ని చదువుతారు. సుందరకాండ గ్రంథ ప్రారంభంలోని సర్గకూడా, 40వ రోజున చదివి ముగిస్తారు. రోజూ 7సర్గల చొప్పున చేయబడే పారాయణం వలన నవసర్గ పారాయణమని పేరు వచ్చింది.

ఇండాకటి పారాయణ విధానంలా, రోజురోజూ ఎన్ని సర్గలు? అని గుర్తుంచుకో నక్కఱలేకుండా, రోజుకి 7సర్గలు అని, మొద్దు అంకెగా గుర్తుంచుకొనే విధానం. 40 రోజుల దీక్షకూ అనువైనది.

(iii) నవతపారాయణ విధానం

రోజుకి 7సర్గలు చదివే వీలుకూడా లేని పక్షంలో, రోజూ ఒక సర్గపారాయణం చేయడం. 68 రోజుల్లో గ్రంథం అయిపోగానే ముగించేయకుండా, 69వ రోజున శ్రీరామ పట్టాభిషేక సర్గనీ, 70వ రోజున సుందరకాండ ప్రారంభ సర్గనీ పారాయణం చేసి ముగించడం. 70 రోజుల దీక్ష కాబట్టి, నవతపారాయణం అంటారు.

ఇవన్నీ, సమయాన్ని అవకాశాన్ని బట్టి, మనకి మనం నిర్ణయించుకొనేందుకు వీలుగా, చేయబడినవి.

ఇన్ని వెసులుబాటులున్నా పారాయణం కుదరడం లేదని అంటే, అదొక 'సాకు' మూత్రమే.

(iv) ఇంతకీ అర్థం తెలియని పారాయణం వ్యర్థమేకదా!

అందుకే సరళ వ్యావహారిక తెలుగు భాషలో సుందరకాండాన్ని వ్రాయడం జరిగింది. అర్థం తెలియకుండా పారాయణం చేస్తుంటేనే, ప్రయోజనం ఏదీస్తోందంటే, అర్థం తెలిసి చేస్తేనో. . . . అందుకే, ముఖ్యమైన శ్లోకాలను నడుమ నడుమ ఉంచి, సంస్కృత శ్లోకాలభావం చెడిపోకుండా, పారాయణానికి వీలుగా కూడా, 68 విభాగాలుగా వ్రాయడం జరిగింది.

(v) అందుకే, అర్థం తెలుసుకుంటూ ఇలా పారాయణం చేయండి!

చదివేది (పారాయణం చేసేది) తెలియకపోవడం వలననే, విసుగు పుట్టి, ఈ పని అయింతర్వాత పారాయణం చేద్దాం, అనుకుంటూ, అలా గడిపేసి, ఈ రోజుకి మాని, రేపు రెండూ కలిపి చేద్దాంలే, అనుకోడం, మొత్తానికి ఎగవేయడం సంభవిస్తోంది.

అందుకని, అర్థం తెలిసేలాగున, పాఠాయణం సాగేలాగున, మనకి కార్యం సాధింపబడే లాగున, నమయ నియమానికి లోబడి ఉండేలాగున, కథాప్రారంభానికి ముందు ఉన్న ప్రకారం పాఠాయణ శ్లోకాలు చదివి పాఠాయణం ప్రారంభించండి.

పాఠాయణ ప్రారంభానికి ముందు కొంత తెలుసుకోవలసి ఉంది.

వాల్మీకి మహర్షులవారు శ్రీమద్ రామాయణాన్ని వ్రాస్తూ, కొంత కొంత కథాభాగానికి, “కాండ” అని పేరు పెట్టారు.

శ్రీరామచంద్రునికి సీతమ్మతో పెళ్లి కావడం. అయోధ్యకి లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులు, కూడా, భార్యలతో రావడం వఱకూ ఉన్న కథని ‘బాలకాండ’ అన్నారు.

తైక, వరాలు కోరడం, సీతారామ లక్ష్మణులు పద్మాలుగు సంవత్సరాల వనవాసం కోసం అయోధ్యని వీడివెళ్లడం, అత్రిమహర్షి-ఆయన భార్య అనసూయా దేవీ, వీరిని ఆశీర్వదించడం, అనసూయాదేవి సీతమ్మకి వాడని పూలనీ, వస్త్రాలనీ బహూకరించడం వఱకూ ఉన్న కథని ‘అయోధ్యా కాండ’ అన్నారు.

సీతారామ లక్ష్మణులు అరణ్యంలో సంచరించడం, విరాధుణ్ణి వధించడం, మహర్షుల ఆశ్రమాలు సందర్శించడం, శూర్పణఖ రావడం సీతని రావణుడు అపహరించడం, కబంధుని వధ, శబరికి రాముడు దర్శనాన్ని ఇయ్యడం వఱకూ ఉన్న కథని, ‘అరణ్య కాండ’ అన్నారు.

సుగ్రీవుని భార్య “రుమ” ను ఎత్తుకుపోయి, తనభార్యగా చేసికొన్న ‘వాలివి’ వధించడం, అతని ప్రశ్నలకు సరైన సమాధాన మీయడం, తన భార్య సీతని వెదకే నిమిత్తం అంగదుని సేనానాయకత్వంలో, ఆంజనేయునికి అంగుళీయకాన్ని ఇచ్చి పంపడం, ఆంజనేయుడు మొదలైన వానర శ్రేష్ఠులు లంకా సముద్రం దగ్గరకు చేరడం, వఱకూ ఉన్న కథని ‘కిష్కింధకాండ’ అన్నారు.

ఈ మీదట రాబోయే కథని ‘సుందర కాండ’ అన్నారు.

వ్యక్తికి బలం ఉండవచ్చు. కాని బుద్ధిబలం లేక ప్రయోజనం లేదు. సింహం కుందేలు కథ చిన్నప్పుడు చదివాం. అయితే బుద్ధిబలం - శరీర బలం ఉన్నా, ధైర్యం లేకపోతే పరాక్రమాన్ని చూపించే అవకాశం ఉండదు. అలా శరీర-బుద్ధిబలాల్నా - ధైర్యం ఉన్నాయి కదా అని దేశాన్నిబట్టి, కాలాన్నిబట్టి పోయే విధానమూ, అన్నిటికీ మించి ఈ లక్షణాలతో పోలికలేని 'వినయము' లేకపోతే కార్యసిద్ధి కాదు. ఇవన్నీ కావాలనీ, అవన్నీ హనుమలోనే ఉన్నాయనీ గమనించి, అంగుళీయకాన్ని హనుమకే ఇచ్చాడు రాముడు.

మరోవిశేషం కూడా ఉంది. సీతాన్వేషణం అనేది రామకార్యం. భగవంతుని పనికి ఎవరెవరు ఎంతెంత సహాయపడగలరు? అని ప్రశ్నిస్తే 10 యోజనాలు ఎగురుతానన్న గజాడు 10వ వంతు సహాయపడగలనన్నాడన్న మాట. అలాగే గవాక్షుడు 20 యోజనాలశక్తి కలవాణ్ణి - అన్నాడంటే 5వ వంతు సహాయపడతానని అన్నాడన్నమాట. భగవదనుగ్రహం ఎవరి మీద ఉంటుంది? అంటే, సంపూర్ణంగా సహాయపడగలనని ముందుకొచ్చే వాడిమీద. అలాగని శక్తిలేనివాడు సహాయపడతానని చెప్పి ప్రయోజనమేముంది? అందుకే, ఇంతకు మించి మావలన కాదని చెప్పారు. శక్తికి మించి వాగ్దానం చేయదలచడం, సహాయం చేయడం కూడ తప్పే.

అందుకే జాంబవంతుడన్నాడు. 'దీనికి ఆంజనేయుడే తగును - అతని శక్తి అతనికి తెలియదు' అని. 'ఇదో పెద్ద పనా? ఇలా చేసాను - అలా చేసాను అని, చేసి ఉంటే పొగడు కోరాదనడానికీ, చేయకపోయినట్లయితే డాంబికాలు పల్క కూడదనడానికీ నిదర్శనమే, ఆంజనేయునకు తన బలం తనకు తెలియక పోవడం. పుట్టినపుడే సూర్యుని మ్రింగదలచిన శక్తి ఉన్నవానికీ, అందఱు దేవతల అనుగ్రహమూ, వరాలూ లభించిన వానికీ, 'అతని బలం అతనికి తెలియకుండా ఉండుగాక!' అని శాపం ఈయడంలోని ఔచిత్యం ఇదే.

ఎంత బలం తనకున్నదో తెలిసినందువలననే, రావణునకు అహంకారం పెరిగి, లంకానగరం సమూల ధ్వంసం కాబోతోంది. అహంకారం ఎవరికీ ఉంటే వారు నశించడమే కాక, వారిని ఆశ్రయించిన వారికీ నాశనం తప్పదని భావం. అందుకే మహర్షులు, హనుమకి 'తన బలం, తనకు గుర్తు చేస్తే తప్ప తెలియదు' అని శాపం ఇయ్యడం. మహర్షుల శాపాలు ఎక్కడ చూచినా, వ్యక్తులకి వరాలే గాని, శాపాలు ఎక్కడా కానేకావు.

గుర్తు చేసేవాడు ఉంటే కదా, హనుమకి గుర్తు వచ్చేది. పోనీ - "జాంబవంలా? గుర్తుచెయ్యి" అని రాముడు చెప్పాడా? - లేదు. పని సాధించుకోవలసిన రాముడు ఎందుకు చెప్పలేదు? ఆ బుద్ధికూడ అక్కడివాళ్లకి కలిగి పనిని సాధించాలి' అని.

రాముని ఆలోచన చిత్రమై నది. సీతమ్మని ఎఱిగిన లక్ష్మణుడు చెంతనే ఉంటే కాదని, ముక్కు మొగం ఎఱుగని అంజనేయుణ్ణి, లంకకి పంపించదలిచాడు. ఈయన పంపదలిస్తే, హనుమకూడా, 'నేనెఱుగను' అనకుండా వెళ్లడానికి సంకల్పించాడు. దక్షిణ సైన్యానికి నాయకుడు అంగదునకుగాని, అందఱికంటే పెద్దవాడైన జాంబవంతునకుగాని, ఈ అవకాశం లేక, హనుమకే ఈ అవకాశం. రాముడు ఇచ్చాడు. దీన్నే 'భగవదనుగ్రహం' అంటారు. మనం చేయలేని పనినికూడా, మనమీద భగవంతునకు అనుగ్రహ బుద్ధి, కల్గిన రోజున మనకే అప్పచెస్తాడు.

రాముని అంగుళీయకం ఎవరికీ కాకుండా, తనకే యిచ్చినా మిగిలిన వారిని తక్కువగా చూడడం కాని, తానే ఎక్కువ, అని భావించడం కాని హనుమకే లేవు.

ఈ లక్ష్మణాలన్నీ, హనుమకి, నిరంతరం రాముణ్ణి మనసా భావన చేయడం వలన కలిగాయి. ప్రతి సందర్భంలోనూ, "ఇలాటి సందర్భంలో రాముడైతే ఏం చేస్తాడు?" అని ఆలోచించడమే, "రామభావన భావనం" అంటే. ఆ 'రామభావన భావనం' కలవాడు హనుమ.

అయోధ్యా రాజ్యం వచ్చినా, ముఖంలో ఏ మార్పు, అహంకారం రామునికి ఎలా లేవో, అలాగే హనుమకి కూడా, రాముడు అంగుళీయకాన్ని ఇచ్చినా, మార్పులేదు. ముఖంలో ఇలాటి స్థితి లక్ష్మణునకు ఇంకా ఏర్పడలేదు. అందుకే, దూత లక్ష్మణుడు కాదు, అంజనేయుడే.

వర్షకాలం దాటగానే వస్తానన్న సుగ్రీవుడు రాకపోతే, లక్ష్మణుణ్ణి దూతగా కిష్కంధకు పంపి, లక్ష్మణునకు తెలియకుండా పరీక్ష పెట్టాడు రాముడు.

ఏ క్రోధం, దూతకృత్యాన్ని చెడుగొడుతుందో, అదే కోపంతో, 5 తలల పాములా వెళ్లిన లక్ష్మణుడు, సుగ్రీవుని మేధావితనం వలన, తార ఎదురు రాగానే, చప్పచల్లారిపోయాడు.

శయ్యా గృహం నుండి, పర పురుషుడు చూడ వీలేని రీతిలో తార వస్తే, తలదించుకుని, తార అడిగినప్రశ్నలకి సమాధానంకూడ, పలుకలేక పోయాడు లక్ష్మణుడు.

వానరసేనలని తెచ్చినా, పరీక్షలో మాత్రం రాముడనుకున్నాన్ని ఎక్కువ అంకాలతో (Marks), లక్ష్మణుడు ఉత్తీర్ణుడు కాలేదు. ఇక్కడ సమాధాన పత్రాన్ని దిద్దిన వాడు హనుమ. పరీక్ష పెట్టినవాడు రాముడు. అభ్యర్థి లక్ష్మణుడు. పరీక్ష కేంద్రం కిష్కింధ.

ఈ లక్ష్మణుడు, లంకకి వెడితే ఏమౌతుంది? అనేది, ఇక్కడే తేలిపోయింది.

ఇక్కడి సుగ్రీవుని కంటే ఎన్నోరెట్లు మాయావి రావణుడు, అక్కడున్నాడు. ఇక్కడి తారకంటే, అనౌచిత్యంగా, అసభ్యంగా కన్పించే నిత్య శృంగారరాయణలైన

స్త్రీలు ఎందరూ, అక్కడున్నారు. ఇంతే కాక, ఇక్కడ కోపం రాదగిన సంఘటనలు మించిన, అనేక సంఘటనలు అక్కడ రానున్నాయి. అన్నింటికీ మించి, సుగ్రీవుడులాటి వాణ్ణి కూడా మాల వినేలా చేయగల హనుమ, ఇక్కడ ఉన్నాడు కాబట్టి, పనిజరిగింది. అక్కడ అలాంటాడు విభీషణుడు ఉన్నాడు. హనుమతో బలపరాక్రమానికి సాటిరాడు.

మఱి, లక్ష్మణుణ్ణి వెంట తెచ్చుకున్నది ఎందుకు? అంటే, గ్రామంగాని, నగరంగాని, 14 ఏండ్ల కాలంలో, ప్రవేశించరాని నియమం కల రామునికి, సుగ్రీవుని వద్దకు పంపేందుకు కావాల్సిన వ్యక్తి, అంతరంగికుడై ఉండాలి కదా! అందుకున్నా, తన మానసిక బాధని వినడానికి, ఇంకా శూర్యణు, అయోముఖి, అనే వాళ్ల ముక్కు చెవులు కోయడం, మొదలైనవాని కోసమున్నా.

అలాగే, సుగ్రీవుడు కూడ దూతకృత్యానికి పనికిరాడు. రాజైనవాడు దౌత్యానికి పోరాడు. పైగా, అతడు లేకపోతే, అతని సైన్యం తనమాల వినకపోవచ్చు. లేదా లంకకి వెళ్లిన సుగ్రీవుడు, మాయావియైన రావణునితో చేయి కలిపితే, విషయం జటిలం కావచ్చు. అదీ కాక, అనుమాన స్వభావం కల సుగ్రీవుడు, తాను లంకకి వెళ్లిన కాలంలో, తన సైన్యాన్ని రాముడు, తనచెవుకు తిప్పేసుకున్నాడేమోనని భయపడవచ్చు. దానితో పని అయినా కాకపోయినా, అల్ప వ్యవధిలో, తిరిగి వచ్చేస్తాడు. దౌత్యం చెడుతుంది. అన్నింటికీ మించి, అంగదునికి సైన్యంమీద అధికారం, కొంతకాలమైనా ఉండడం సుగ్రీవునకు గిట్టనిది.

అంగదుడు కూడ, దూతకృత్యానికి పనికిరాడు. పినతండ్రీ సుగ్రీవునికి, వీనికి సహృదయత అంతగా లేదు. వానరసైన్య మధ్యంలో, సుగ్రీవుని గూర్చి చాల తప్పుగా మాట్లాడాడు.

సముద్రపు బొడ్డుకి రాకముందు ఇతడు వెడితే, అలోచనలు సుగ్రీవునిమీదా, అలోచనలు లంకలోనూ ఉండి, పని సామకూలపడదు. ఇక ఈ యిద్దరిలో ఎవరు పనిని సాధించినా, మఱొకరికి అసూయా ద్వేషాలే.

ఇలాంటి రామభావనని భావించగల జాంబవంతుడు కూడ, ఇక్కడే ఉన్నాడు. భగవద్భావనతో, శ్రీ మహావిష్ణు త్రివిక్రమావతారాన్ని, ముమ్మాటు ప్రదక్షిణం చేయాలని సంకల్పించి, ఇరవైయొక్క మాటులు చేయగలిగాడు. అందుకే, అలాంటి జాంబవంతుడు, - సరియైన కాలం ఇది అని గ్రహించి - సరియైన వ్యక్తి అంగుళీయ కాన్ని పొందిన 'హనుమ' అని గ్రహించి - అతని బలం అతనికి గుర్తుచేసి, మహేంద్ర పర్వతంపై, సముద్రం ముందు, లంకకి ఎగిరేందుకు వీలుగా, అంజనేయుణ్ణి నిలిబెట్టాడు.

ఇక్కడి నుండి సుందరకాండ ప్రారంభమన్న మాట.

దీనికే “సుందర కాండ” అని ఎందుకు పేరు పెట్టాలి?

మిగిలిన కాండలన్నీ ‘సుందర కాండ’లు కావా? ఏదో విశేషం లేక ఇలా పేరు పెట్టరు కదా! వరసగా విశేషాలు చూద్దాం.

1. శ్రీ మద్రామాయణానికి కథానాయకుడు రాముడు. ఏ కథలోనైనా నాయకుడు అన్ని విభాగాలలోనూ (రామాయణంలో “కాండ”లలో) కన్పించి తీరాలి. బాల - ఆయోధ్య - ఆరణ్య - కీష్కింధలలో కన్పించే రాముడు, సుందరకాండలో కన్పించడు. మీద నున్న యుద్ధ - ఉత్తర కాండలలో మళ్ళీ దర్శనమిస్తాడు. నాయకుడైన రాముడు కన్పించని కాండే అయినా, పరోక్షంగా ఆయన గుణగణాల ప్రశంస ఉన్న కాండ కాబట్టి “సుందరం”.
2. తప్పిపోయినవారిని గానీ, ఎత్తుకుపోబడిన వారినిగానీ, వెదకడానికి, వారిని ఎఱుగున్న వ్యక్తులను పంపిస్తాం. కాని సీతాముఖం ఏనాడూ ఎఱుగని ఆంజనేయుణ్ణి (ఒక్కణ్ణే) పంపించాలని రాముడు సంకల్పించడం, అలాగే ఆంజనేయుడు బయలుదేరడం, అనే విచిత్రత ఉన్న కాండ కాబట్టి “సుందరం”.
3. కథకి సంబంధించిన అన్ని కాండలలోనూ నాయకుడూ, నాయికా అనే ఇద్దరూ సహజంగా ఉంటారు-ఉండాలిక్కూడ. కాని అయ్యవారే (రాముడే) ఉండి, అమ్మవారిని (సీతమ్మ) తలుస్తూ ఉన్న కాండ “కీష్కింధం”. అమ్మవారే ఉండి, అయ్యవారిని తలుస్తూ ఉన్న కాండ “సుందరం”. అందుకని కూడ “సుందరం”.
4. తన భర్త రాజ్యం లేనివాడై, తనను కోరే రావణుడు రాజైనా - తన భర్త సంపద లేనివాడై, రావణుడు సంపన్నుడు అయినా - తన భర్త నార బట్టలు కట్టగా, రావణుడు పట్టవస్త్రాలు ధరించినా - తన భర్త అడవిలో ఉన్నా, రావణుడు మహామందిరాలలో ఉన్నా - తన భర్త తననే కోరుతూ, రావణుడు కూడా కోరుతూ ఉన్నా - తన భర్త తనకు సర్వస్వమని పత్ని, భారతీయ సంప్రదాయాన్ని కోటిన్లోతో ఎలుగెత్తి ఆచరించి చెప్పిన సీతమ్మ ద్వారా, స్త్రీ ఔన్నత్యాన్ని, ఆచరింపదగిన ధర్మాన్నీ చెప్పించిన కాండ, కాబట్టి ‘సుందరం’.
5. ఎంతో ఆలోచనతో, రామలక్ష్మణులు లేని సమయం కోసం వేచి ఉండి బలాత్కారంగా అపహరించికొని వచ్చిన సీతమ్మని, ఆకాశంలో వెడుతూన్న ఏ

గంధర్వుడు, కిన్నరుడు మొదలైన ఎవరైనా చూచి, రామునకు విన్నవించేలా, ఆశోకవనంలో బహిరంగంగా ఉంచి, తన మనస్సుని సరిగా అర్థం చేసికోవలసినదిగా రావణుడు ప్రార్థిస్తూ, దర్శనమిచ్చే కాండ, కాబట్టి “సుందరం”

6. అలా అపహరించిన సీతమ్మని, ఎంతో గట్టి రక్షణలో ఉంచాలని తెలిసిన రాజైన రావణుడు, అంగవైకల్యం ఉన్న రాక్షస స్త్రీలనే కాపలా పెట్టి, తన మనస్సుని అర్థం చేసికొనమని ప్రార్థిస్తూ దర్శనమిచ్చే కాండ, కాబట్టి “సుందరం”.
7. “తీసికొని వెళ్లి రామునకు నమర్చిస్తాను రమ్మని” అంజనేయుడు ప్రార్థిస్తే, ప్రతి క్షణమూ మనోవ్యధతో క్రుంగిపోతున్నట్లు కన్పించిన సీతమ్మ, “రాను” అని బదులు పల్కిన గట్టిదనం ఉన్న కథ కలిది, కాబట్టి “సుందరం”
8. ఇష్టం లేని ఆమెను, తన భార్యలముందే బ్రతిమలాడుతూ, తనవారి ముందే “కుక్కా!” అనే తిట్లు దగ్గటనుండి, పైవరను తిట్లని తిట్టించుకొనే లంకాధిపత ఉండే కథ, కాబట్టి “సుందరం”
9. కైకమ్మ కోరిక ప్రకారం, ఏ పద్నాలుగు సంవత్సరాలూ రెండునెలల్లో తీర బోతున్నాయో, ఆ రెండు నెలల్నే తానుకూడా గడుపుపెడుతూ, తన యథార్థ రూపం గమనించమని ప్రార్థించే కథ కలి రావణుడున్న కాండ, కాబట్టి “సుందరం”
10. ముగ్ధ, కుంత, తోమర, ప్రాస, మొదలైన పేర్లుగల మారణాయుధాలని నిత్యం ధరించి తిరిగే రాక్షసులని, నిరాయుధుడై వణికింపచేసిన చరిత్రకలి అంజనేయుడున్న కాండ, కాబట్టి “సుందరం”.
11. రావణుణ్ణి చంపగల దైవశక్తి తనలో ఉండి, సాక్షాత్తు శ్రీ మహావిష్ణు స్వరూపుడై అయి కూడా, మానవ ధర్మంతోనే పోరాడాలని నిశ్చయించిన రాముని చుట్టూ తిరిగే కథ ఉండే కాండ, కాబట్టి “సుందరం”.
12. తిండి రావణునిదే అయినా, బుద్ధి మాత్రం సీతాపక్షాన ఉండి, సీతమ్మ శుభాన్ని కోరే త్రిజట, సరమ మొదలైన రాక్షస కాంతలున్న కథ ఉండే కాండ, కాబట్టి “సుందరం”.
13. భస్మం చేయగల శక్తి ఉండి కూడా, రాముని ఆదేశాలకై ఎదురు చూస్తున్నానని పలుకుతూ, భయం పైకి నటిస్తూ, లోపల మహాదైర్య సాహసాలున్న సీతమ్మ ఉన్న కాండ, కాబట్టి “సుందరం”.
14. జీవాత్మ రూపిణియైన సీతమ్మని, పరమాత్మ రూపమైన రామునితో సందానం చేయడానికి, శరీరమనే “లంక” అంతా అన్వేషిస్తూ గురురూపంలో ఉన్న అంజనేయుని కథ ఉన్న కాండ, కాబట్టి “సుందరం”.

15. 24,000 శ్లోకాల రామాయణంలో, 12 వేలవ శ్లోకంతో ఈ కాండ ప్రారంభమౌతుంది. మొదటిదైన బాలకాండలానే, ఈ కాండ మొదటి శ్లోకం ప్రథమాక్షరం 'త' - చివరి శ్లోకం చివరి అక్షరం 'త' - అందుకని "సుందరం".
16. 'విద్యాధులు' అంటే విద్యార్థి, విద్యార్థిని - ఇద్దరినీ సంబోధించినట్లే. దీన్ని ఏకశేష సమాసం అంటారు. అలాగే 'సుందరశ్చ సుందరీ చ సుందరౌ' తయో రధిక్పత్య ప్రవృత్తః సుందరకాండః అని అర్థం చెప్తే సుందరుడైన (విష్ణు సహస్ర నామాల్లో ఒకటి) రాముణ్ణి గూర్చి పరితపిస్తున్న సుందరియైన (బాలా త్రిపుర సుందరి) సీతని, వెదకి వానరుడై, నరునికి ధైర్యాన్నిచ్చిన సుందరుడున్న (సుందర హనుమాన్) కథ కలిగిన కాండ, కాబట్టి "సుందరం".
17. తనకి నిత్య సన్నిహితుడైన లక్ష్మణస్వామి చెంతనే ఉన్నా, ఈ మధ్యే పరిచితుడైన ఆంజనేయునికి అంగుళీయక మిచ్చి, దూతగా లంకకి పంపాడు, కాబట్టి "సుందరం".
18. సత్యం శివం సుందరం బ్రహ్మ. బ్రహ్మ పదార్థం ఈ మూడు గుణాలతోనూ ఉంటుందిట. మూడు కాలాల్లోనూ ఒకే రీతిగా ఉండేది సత్యం. సర్వకాలాల్లోనూ శుభాన్ని కల్గించేది శివం. అన్ని కాలాల్లోనూ వినయాన్ని వహింపచేసేది సుందరం. ఈ మూడు పర బ్రహ్మగుణాలూ వర్ణింపబడిన కాండ, కాబట్టి "సుందరం".
19. రాముడు స్వయంగా బాలకాండలో చేసిన తాటకావధి ద్వారా ఆయన భుజశక్తి - అయోధ్యాకాండలో తానే చూపిన పితృవాక్య పరిపాలనం ద్వారా ఆయన సత్యశక్తి - అరణ్యకాండలో తానే వ్యతిరేకించిన శూర్పణఖ ద్వారా ఆయన శీలసంపదా - కిష్కింధాకాండలో తానే వధించిన వాలి ద్వారా ఆయన ధర్మ పరరక్షణ బుద్ధి - తెలుస్తాయి. ఇవన్నీ రాముడే స్వయంగా సాధిస్తే, ఆయన కంటే ఆయన నామం, సేవ గొప్పవని తలచి, రామదూత అయిన ఆంజనేయుడు, పై రామ లక్షణాలన్నిటినీ తనయందు నిలిచికన్న రాముని వలన సాధించి చూపిన కాండ, కాబట్టి "సుందరం".
20. తన కంటే వృద్ధులైన జాంబవంతుడు మొదలైన ఎలుగురాజులున్నా - దీర్ఘదృష్టి ఉన్న సంపాతి మొదలైన పక్షి రాజులున్నా - సుగ్రీవుడు మొదలైన వానర రాజులున్నా - రామనామాన్ని, దృఢంగా నమ్మితే ఆసాధ్యం లేదని నిరూపించిన ఆంజనేయుడున్న కాండ, కాబట్టి "సుందరం".

21. ఇలా ఎన్నో విశేషాలూ ఇవికాక, కవితా సౌందర్యం భావ సౌందర్యం, వంటివి దీనియందు ఉండడం వల్ల “సుందరం”.
22. అయ్యవారైన రాముని నుండి బయలుదేరి అమ్మవారిని దర్శించి రాముని కంటే సీతమ్మయే గొప్పదని అంజనేయుడంతటివాడు నిశ్చయించి చెప్పిన కథ ఉన్న కాండ కాబట్టి “సుందరం”.
23. పదమూడు సంవత్సరాలపాటు సాగిన కథకి ఒకేఒక్క రాత్రిలో ముగింపు ఉపాయం నిర్ణయింపబడిన కథ కల కాండ కాబట్టి సుందరం. (ఎంతో కాలంగా ఉన్న దుఃఖం ఒక్కరోజులో తొలగింపచేయగల శక్తిగల కాండ కాబట్టి పారాయణం వలన “సుందరం”.)
24. సీతారామాంజనేయ ఉపాసన వలన క్రొత్తశక్తి, భక్తితోకూడిన అనుభవమూ ఈయగల శక్తి కల కాండ కాబట్టి సుందరం. గాయత్రీ మంత్రాక్షరాలు 24 వలె, 24 విశేషాలు ఉండి, గాయత్రీ మంత్రాక్షర శక్తిని ఇముడ్చుకున్న రామాయణంలోని ఈ కాండ, పారాయణం వల్ల ఫలితాన్ని యిస్తుంది కాబట్టి సుందరం.

ఇన్ని విశేషాలుండడం బట్టే

“త్రివర్గ ఫలకామేన విపదుత్తరణేచ్ఛనా |

శ్రీమత్సుందర.కాండస్య పాఠః కార్యో విజానతా” |

అన్నారు పెద్దలు. “ధర్మార్థకామాలూ, సత్వరజస్తమో గుణాలూ అనే ఈ మూటివల్ల కలిగే ఫలాన్ని పొందదలచినా సాంసారిక, మానసిక కష్టాల నుండి దాటదలిస్తే ఫలాన్నిచ్చే సుందర కాండని చదివి తీరాలి” అని దీనిభావం. చివరిగా మఱొక్క మాట.

“సుందరే సుందరో రామః

సుందరే సుందరీ కథా

సుందరే సుందరీ సీతా

సుందరే కిన్న సుందరమ్? సుందరకాండలో

రాముడు సుందరుడు (ప్రవర్తన చేత).

సీత సుందరి. (శీల నవదవేత).

కథ సుందరం. (అంతరార్థం తెలియం చేత).

ఇలా సుందరంలో, ఏదీ సుందరంగా ఉండదు?

కథా ప్రారంభానికి ముందు గమనికలు

- (1) ప్రతి సర్గానికి కథా, కథ అయ్యాక “విశేషాంశాలు” వేటు వేటుగా వ్రాయబడ్డాయి. పారాయణం చేసికో దలచినవారు ‘కథ’ వఱకూ చదివితే చాలు.

కథ ఒంటపట్టి (ఒంటిలో ప్రవేశించే) శరీరం రామమయం కావాలంటే, విశేషాంశాలని తరవాత చదువుకోండి.

సమయం ఉంటే, విశేషాంశాలని పారాయణకాలంలోనూ, చదువుకోవచ్చు. తప్పుకాదు. అలా అని విశేషాంశాలు చదవకపోతే, దోషమూ రాదు.

- (2) కథాభాగంలో అక్కడక్కడ 1, 2... అని ఇలా అంకెలు కన్పిస్తాయి. అక్కడక్కడ విశేషాలున్నాయని అర్థం.

‘విశేషాంశాలు’ అనే శీర్షికలో కూడ కథాభాగంలో అంకెలు వేయబడిన ఆ వరుసలోనే విశేషాలు వ్రాయబడ్డాయి. అన్ని సర్గల మొత్తం కథ చివర, వేదాంతపరమైన అంతరార్థం, కాండ మొత్తానికి ఉంది.

- (3) గాయత్రీమంత్ర బీజాక్షరాలున్న శ్లోకాలూ, ఇంకా నోటికి రాదగిన శ్లోకాలూ, ఇతర ముఖ్య శ్లోకాలూ, కథాభాగంలో వ్రాయబడ్డాయి.

పారాయణ చేసే వారికి ఫలితం చేకూరేందుకే ఈ ప్రయత్నం.

- (4) అద్భుతవశాత్తూ, పశుసవ్యూదులకి లేని ‘బుద్ధిని’ మనకి భగవంతుడిచ్చాడు.

కథని చదివేటప్పుడు కళ్లలో ఊహిస్తే, కథ కళ్లలో కన్నడి రామాయణం ఒంటపట్టి శరీరం రామమయమౌతుంది. సుందరకాండ పారాయణ ఫలితం లభిస్తుంది.

లేని వక్షంలో నమయం, శ్రమా దండుగ లెరాయి.

పారాయణ ప్రారంభంలో చదువ వలసిన శ్లోకాలు

మీకు తోచిన ఒక పురోహితుని పిలిచి, ప్రారంభపు రోజున మాత్రమే, గణపతి పూజ, సంకల్పము (సుందరకాండ పారాయణం కరిష్యే వలకు) చేయించమని చెప్పండి. 'కరిష్యే' అని వారు చెప్పించాక మీరు ఇలా చదువుకోండి. పురోహితులు లభించని పక్షంలో (ఇతర రాష్ట్రంలో ఉన్న తెలుగువారు ఈ సందేహాన్ని వ్రాసారు) వినాయకుని ప్రార్థన శ్లోకాన్ని భక్తితో చదివి కొబ్బరికాయ కొట్టి, 'సుందరకాండ పారాయణాన్ని నిర్విఘ్నంగా కొనసాగింపజేయి స్వామీ!' అని ప్రార్థించి పారాయణాన్ని ఇలా ప్రారంభించండి. ఈ క్రింది శ్లోకాలని పైకి చదువుకోండి.

మాతా రామో మత్పితా రామచంద్రః

స్వామీ రామో మత్పూజా రాఘవేశః ।

సర్వస్వం మే రామచంద్రో దయాలుః

నాన్యం దేవం నైవ జానే నజానే ॥

ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదామ్ ।

లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో సమామ్యహమ్ ॥

కూజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్

ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలమ్ ॥

శిరో మే రాఘవః పాతు-ఫలం దశరథాత్మజః

కాసల్యేయో దృశౌ పాతు- విశ్వామిత్రప్రియః శ్రుతిః ।

ఘ్రాణం పాతు మఖత్రాతా-ముఖం సామిత్రి వత్సలః ॥

జిహ్వం విద్యానిధిః పాతు-కంతం భరతవందితః ।

స్కంధౌ దివ్యాయుధః పాతు -భుజౌ భగ్నైశ్చకార్ముకః ।

కరో సీతాపతిః పాతు- హృదయం జామదగ్న్యజిత్ ॥

పార్శ్వే రఘువరః పాతు - కుక్షీ మిక్ష్వాకునందనః

మధ్యం పాతు ఖరధ్వంసే - నాభిం జాంబవదా శ్రయః ।

సుగ్రీవేశః కటిం పాతు- సక్థని హనుమత్పృథుః ॥

ఊర్ధ్వా రఘూత్తమః పాతు - గుహ్యం రక్షః కులాంతకృత్ ॥

జానునీ సేతుకృత్ పాతు- జంఘే దశముఖాంతకః ।

పాదౌ విభీషణ శ్రీదః - పాతు రామో అభిలం వపుః ॥

జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।

రాజా జయతు సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥

నమోఽస్తు రామాయ సంక్షణాయ
 దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై ।
 నమోఽస్తు రుద్రేంద్ర యమానిలేభ్యో
 నమోఽస్తు చంద్రాగ్ని మరుద్గణేభ్యః ।

స్వస్త్వస్తు రామాయ సంక్షణాయ
 తథా పితౄర్మే జనకస్య రాజ్ఞః ।

దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య
 రామస్వాక్షిప్తకర్మణః ।

హనుమాన్ శత్రుసైన్యానాం
 నిహంతా మారుతాత్మజః ॥

అస్త్రవిజ్ఞయతాం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలాః ।
 రాజా జయతు సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥

ఇప్పుడు, రోజుకి ఒక సర్గచొప్పున, కథా ప్రారంభం నుండి ఈ గ్రంథంలోని భాగాన్ని శ్రద్ధతో చదవండి. అయిపోయిన వెంటనే, పై భాగంలోని

‘జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలాః’ అనే చోటి నుండి, ‘రాజా జయతు సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః’ వరకు చదివి, ఈ క్రింది మంగల శ్లోకాలు కూడ చదవండి.

మంగలం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాత్మకే
 చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగలమ్ ॥
 ఆసాద్య నగరీం రమ్యామ్ ఆయోధ్యాం సహ సీతయా
 రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ మంగలమ్ ।

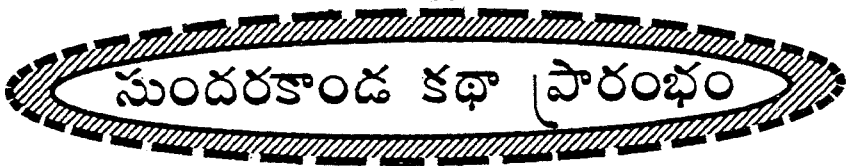
ఈ ప్రకారం మంగళం పలికి, ఏదో ఒకటి భగవంతునకు “నైవేద్యం”గా పెట్టండి. (అరటిపండు 1 లేదా పటికబెల్లం లేదా పంచదార) ఇంతే పారాయణమంటే.

ఇలా 68 రోజులూ ఆయాక, మళ్ళీ 1వ సర్గని పారాయణం చేసి ఆంజనేయస్వామి ఆలయానికి వెళ్లి, స్వామికి అష్టోత్తర శత నామపూజ చేయించి, దీక్ష విరమించానని, ఆయనతో మనసులో ప్రకటించండి.

ఎంతటి మనశ్శాంతి చేకూరుతుందో, మీరే తెలుసుకుందురు గాక!

రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే ।
 రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయా పతయే నమః ।

1వ సర్గము

అంజనేయుని నాలుగు అసాధ్య కార్యాలు

తతో రావణ (1) నీతాయా సీతాయా శత్రుకర్షణః | (2)

ఇయేష పదమన్వేష్టుం చారణాచరితే పథి || (1)

జాంబవంతుడు ప్రోత్సహించిన మీదట, శత్రువులని నాశనం చేసే స్వభావం కల హనుమ, సీతాదేవిని వెదుకడలించి సముద్రం ఎదుట నిలుచున్నాడు. చుట్టూ వానరగణం నిలబడి ఉంది. రావణుడు ఎత్తుకొనిపోయిన సీత జాడని, దేవలోకంలో పాలులు పాడే 'చారణులు' ఆసేవారు ప్రయాణించే మార్గంలో పోయి తెలుసుకోవాలని సంకల్పించాడు.

ఎదురుగా అంతా నీరే. అలలతో ప్రతిధ్వనిస్తున్న సముద్రాన్ని చూచాడు. 'ఇదెంత?' అన్నట్లు, తలా - మెడా పైకెత్తి చూచేవారికి మదించిన వృషభం (3)లా కన్పించాడు.

ప్రయాణానికి ముందు వేగంగా, అటూ, ఇటూ, ఆనందంతో సంచరిస్తూ, పక్షి - మృగ సమూహాలని బెదరకొడుతూ సింహం (4)లా కనిపించాడు.

మదించిన ఏనుగులకి ఆటపట్టు అయిన, ఆ పర్వతంలోని ఒక ప్రదేశంలో నిలువబడిన హనుమ, మడుగు మధ్యలో ఏనుగు (5)లా అనిపించాడు.

న సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ న్వయం భువే! (6)

భూతేభ్య శ్చాంజలిం కృత్వా చకార గమనే మతిమ్ || (8)

ప్రయాణానికి ముందు దేవతలకి నమస్కరించవలెననే ఆలోచనతో, సూర్యునికీ, ఇంద్రునికీ, వాయువుకీ, బ్రహ్మకూ, పంచభూతాలకీ నమస్కరించి, మళ్ళీ తూర్పునకు తిరిగి తన, తండ్రి వాయువునకు నమస్కరించాడు.

ఇలా నమస్కరించగానే, హనుమ శరీరం పెద్దది కాసాగింది. (7) నాలుగు పాదాలమీదా, వానర రూపంతో అడ్డంగా నిలబడిన హనుమ శరీరం, 4 దిక్కులకూ, ఊర్ధ్వ

దిక్కుకీ పెరగసాగింది. వానరులు మొదట చూచినప్పుడు, అంజనేయుని మెడ ఉన్నచోటుకీ, ఇప్పటి హనుమకీ చీలమండలు వచ్చాయి. అంత ఎత్తు ఎదిగిడు. అలాగే వెనుకకీ, ముందుకీ, ప్రక్కలకీ కూడా శరీరం పెరిగి 10 యోజనాల వెడల్పు, 30 యోజనాల పొడుగుగా అయిన శరీరం అయింది. పర్వదినాల్లో సముద్రునిలా, పరమోత్సాహంతో ఉన్నాడు హనుమ. నమస్కరిస్తూ నిలువబడిన అంగదాది వానరాలు తమ మెడని ఎత్తినా చూడ లేనంత ఎత్తుగా పెద్దగా అయ్యాడు హనుమ.

ఎగురదలచిన హనుమ, ఒక్కసారి పర్వతం మీద ఊగగానే, పర్వతం కదలి సాగింది. ఆ కదులుడికీ చెట్లు పూలురాల్సి, అంజనేయుడికీ శుభం పలికనట్టేంది. తన నిండా పూలుపడి ఆ పర్వతం 'పుష్పగిరి'లా ప్రకాశించింది. ఆ పర్వతపు గుహలలో ఉండే జంతువులు, పర్వతం కదలిడంతో ఒకదానిపైమ్మట మఱొకటి అతిభయంకరంగా అఱిచాయి. పర్వతంలో ఉన్న సర్పాలు, అకస్మాత్తుగా పడగలు విప్పి, కంఠం మీది కృష్ణపాదాలు కన్నడేలా నిటారుగా నిలిబడి, ఎట్టుని కళ్లతో, కోపంగా ఆ రాళ్లని ఎన్నోమార్లు కాల్లు వేసాయి. విషాన్ని హరించే ఓషధులు ఆ పర్వతం మీద ఉన్నా, విషం తీవ్రతకీ రాళ్లు, ముక్కలు ముక్కలుగా పగిలిపోనే పోయాయి. తాపసులంతా ఏది జరుగుతోందో తెలియక భయపడ్డారు. విద్యాధర దంపతులు ఎందఱో, తమవిలువయిన వస్తువులను విడిచి ఆకాశంలోకి ఎగిరిపోసాగారు. ఎగురుతూ క్రిందికి చూడగా, పర్వతంలోని మహర్షులు వారితో ఇలా అన్నారు.

రామార్థం వానరాణాం చ చికిర్షన్ కర్మ దుష్కరమ్ | (8)

సముద్రస్య పరం పారం దుష్ప్రాపం ప్రాప్తు మిచ్ఛతి || (30)

“విద్యాధరులారా! రామునికోసం, అతని ఆభ్యుదయాన్ని కోరే వానరుల కోసం, ఎవ్వరూ చేయలేని, సముద్రాన్ని దాటడం అనే అసాధ్యకార్యాన్ని ఇతడు చేస్తున్నాడు” అని. ఇలా దాటదలచడం మొదటి అసాధ్యకార్యం.

తన వలన పుట్టిన ఈ ఉపద్రవాలకీ ఆనందించాడు. సంతోషంతో ఒక్కసారి ఒళ్లు విరిచాడు. అన్నివైపులకీ వెళ్లబోయే వాడిబాణాల్లాగా, శరీరంమీద రోమాలు నిలిబడ్డాయి. గరుడుడు పాముని పట్టుకోగా, పాము వేగంగా తిరిగినట్లు, అతని తోకని గుండ్రంగా త్రిప్పాడు. ముందు కాళ్లని రెంటినీ దూరంగా చాపి, ఎగరడానికై పర్వతాన్ని గట్టిగా పట్టుకొన్నాడు. శరీరాన్ని సాగదీయడంతో నడుం సన్నగా కన్పించింది. పెద్ద భయంకరమైన పెడబొబ్బ పెట్టాడు. పక్షులు ఎగిరిపోయాయి. మృగాలు చెల్లాచెదురై పోయాయి. ఎగిరే దూరాన్ని ఒకసారి కళ్లతో చూచి, హృదయంలో ప్రాణ (9) వాయువుని బంధించి, ఎగురవలసిన ఆకాశాన్ని మళ్లీ చూస్తూ వానరులతో ఇలా అన్నాడు.

యథా రాఘవనిర్ముక్తః శరః శ్వసన విక్రమః (10)

గచ్ఛేత్తద్వ ధమిష్యామి లంకాం రావణపాలితామ్ || (40)

సర్వథా కృతకార్యో హమేష్యామి సహసీతయా | (42)

‘రాముని బాణం, అతని ధనుస్సునుండి విడువబడి ఎలా వెడుతుందో, అలా లంకకి వెడతాను. సీత కన్నడకపోతే, ఈ వేగంతోనే దేవలోకానికి వెడతాను. అక్కడకూడ ఆమె లేకపోతే రావణుణ్ణి కట్టి తెస్తాను. మొత్తానికి పనిపూర్తి చేసికొని, సీతతో వస్తాను. లేదా లంకని మొత్తాన్ని రావణునితో సహా, పెకలించి తెస్తాను’ అంటూ ఒక్కసారిగా ఆకాశానికి ఎగిరాడు.

హనుమ ఎగిరే వేగానికి (గాలి వీచుటవలన) వెంటవచ్చిన కొన్ని చెట్లు, పూలని రాలుస్తూ కొంతసేపట్లోనే సముద్రంలో పడి, చుట్టాన్ని సాగనంపడానికి వెళ్లిన బంధువులు తిరిగివస్తూ కన్నీరు కారుస్తూ దుఃఖ సముద్రంలో మునిగినట్లనిపించింది. మఱి కొన్ని చెట్లు రాజు వెంట వెళ్లే సైనికులులా కొంతదూరం వెళ్లి తిరిగి వచ్చినట్లని పించింది (10 a). ఎగురుతూన్నప్పుడు, ఆ తోక వంకరగా ఉండి, గరుడుడు పట్టిన నిడుపైన పాములా ఉంది. క్రింది వానరాలకు ఇలా కన్పిస్తే, చాచిన రెండుచేతులూ - విప్పిన వ్రేళ్లలో, తమవైపు ఎగిరివస్తూన్న ఆంజనేయుణ్ణి చూస్తున్న విద్యాధరులకి 5 తలల పాములు రెండు, మీదికి వస్తూన్నట్లనిపించాయి. ఎట్టనైన కోపం కలిగి, లంకని మ్రింగివేసేందుకు వస్తూన్న రెండు కార్పిచ్చుల్లా ప్రకాశించాయి.

ఇక, పై నుండి చూస్తున్న సిద్ధులకి, తనచుట్టూ గుండ్రంగా త్రిప్పుకొని (11) ఉన్న హనుమతోక, సూర్యునిచుట్టూ ఉన్న పరివేషం (గుండ్రని గీత)లా కన్పించింది. గాలికి ఎదురుగా (దక్షిణానికి ఎదురుకదా!) పోతూంటే వచ్చిన ద్వనులు మేమే గర్జనలలా అనిపించాయి. హనుమ శరీరంతో సమానమైన (12) నీడ, సముద్రంలో పడుతూ, వేగంగా ఒకే కాలంలో ఇద్దరూ (హనుమా, నీడా) వెళ్తుంటే నీళ్లలో కొంత ములిగి, పైన ప్రయాణిస్తున్న ‘గాలినీడ’లా అనిపించాడు. తన గాలి వేగానికి సముద్రంలోని నీళ్లు అటూ, ఇటూ, చెల్లాచెదలైపోతే, క్రిందనున్న జలచరాలు ఒక ప్రక్కనుండి స్పష్టంగా కనిపించాయి. ఆకాశానికి తాడు కట్టుకొని, భూమ్యాకాశాల మధ్యంగా, సముద్రంమీద అడ్డంగా ప్రయాణించే పెద్ద ఏనుగులా ఉన్నాడు మారుతి.

అతనికి కష్టం కలుగ కుండా సూర్యుడు (13) ప్రకాశం తగ్గించాడు. వాయువు అనుకూలంగా వీచాడు. యక్ష - కిన్నర - కింపురుషులు స్తుతించారు. ఈకోలాహలంతో సముద్రుడు కూడ, తనవంతు సహాయం తాను చేయాలని సంకల్పించి, తనలో ఉన్న మైనాకుడనే పర్యత శ్రేష్ఠునితో ‘మై నాకా! రామ కార్యార్థం ఆంజనేయుడు వస్తున్నాడు.

లంకకి వెళ్లదలచిన అతనికి అలసట రాకుండా, నీ శరీరాన్ని పెద్దదిచేసి నడుమ నిలిచి, విశ్రాంతి తీసికొనే అవకాశం అతనికి కల్పించు. పాతాల రాక్షసులు రాకుండా, అడ్డుగా సముద్రంలో నిలువబడి, లోకానికి సహాయం చేసే స్వభావం ఉన్న నీవు ఈ పనిని చేసి, సత్పురుషుల అనుగ్రహాన్ని పొందు" అన్నాడు.

మై నాకుడు తన బంగారు శృంగాలతో పైకి లేచి నిలువబడగానే విష్ణుకర్త అని భావించిన ఆంజనేయుడు, ఊమ్ముతో ఒక్క త్రోపు త్రోసాడు. దానితో శరీరం గుర్పొడిచిన మై నాకుడు, మనుష్య రూపాన్ని ధరించి తన పర్యత శిఖరంపై నిలిచి ఇలా అన్నాడు.

“కృతేన ప్రతికర్తవ్య మేష ధర్మః సనాతనః

సోఽయం తత్ప్రతికారార్థీ త్వత్త స్సంమాన మర్హతి || (114)

ఉపకారం చేస్తే ప్రత్యుపకారం చేయడం శాశ్వత ధర్మం. రామునికి పూర్వులైన సగరపుత్రులు సాగరాన్ని (సముద్రుని) ఏర్పాటు చేసారు. ఆ కృత (చేసిన మేలుని)జ్ఞ (గుర్తుంచుకొనే) భావం సముద్రునికి ఉండి, నీకు అలుపు తీర్చేందుకు నన్ను నిలిపాడు. అతడు నీకు ఆవిధంగా ప్రత్యుపకారం చేయదలిచాడు. నాకున్న ఆక్కిలని ఇంద్రుడు నఱుక బోతుంటే మీ తండ్రి వాయువు, నన్ను వేగంగా సముద్రంలో పడవైచి, ఆక్కిలని నన్నూ రక్షించి నాకు ఉపకారం చేసాడు. నేను ఈ విధంగా ప్రత్యుపకారం నీకు చేయదలచాను. ఆశ్రయమిచ్చి రక్షించిన సముద్రుని మాటపై అతనికి ప్రత్యుపకారం చేయదలిచాను. (14)

అతిథికిల పూజార్హో ప్రాక్యతోఽపి విజానతా |

ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పునర్యాద్యశో భవాన్ || (121)

ఎంతటి అధముడైనా అతిథి అయితే పూజార్హుడే. కాగా నీవంటి ధర్మజ్ఞుడు అతిథిగా వస్తూంటే ఇక చెప్పవలసిందేమున్నది? నా పై విశ్రాంతిని, నా ఆతిథ్యాన్నీ తీసికొని, నీ తండ్రిని సంమానించినంత (15) ఆనందాన్ని నాకు కల్పించు" అన్నాడు.

మనుష్య రూపంలో, మనుష్య ధ్వనితో మాటాడినవి విని, ఆంజనేయుడు మై నాకునితో ఇలా అన్నాడు.

“త్వరతే కార్యకాలో మే అహృష్యతి వర్తతే | (16)

ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్య మిహ స్తరే || (132)

మైనాకా! నిన్ను చూడడం, మాట్లాడడంతోనే అతిథి సత్కారం స్వీకరించి నట్టేంది. నేను ఉండడం లేదనికోపించవద్దు. పాద్మవాలేలోగా లంకకి వెళ్ళాలి. మధ్యలో ఆగనని వానరులతో శుభం చేసాను" అని చిరునవ్వు ముఖంతో మైనాకుణ్ణి స్నేహ పూర్వకంగా స్పృశించి (17), అదే వేగంతో వెళ్లిపోసాగాడు. పై నుండి చూస్తున్న సిద్ధులూ, మహర్షులూ, దేవతలూ, ఇది హనుమయొక్క 2వ అసాధ్య కార్యం.

మైనాకుడు, ఇంద్రభయం లేకుండా పైకి వచ్చి దేవతాకార్యానికి సహాయపడ్డాడు కాబట్టి ఇంద్రుడు మైనాకునికి అభయ మిచ్చాడు:

అంజనేయుడు యథా ప్రకారం వెడుతుంటే, నాగులకి తల్లి ఐన 'సురస'ని దేవతలు ప్రార్థించి, అతనికి విఘ్నాన్ని కల్గించి, ఆతని దైర్య - ఉత్సాహ - బుద్ధి బలాలని తమకి తెలియచేయవలసిందని అన్నారు.

వచ్చని కళ్లతో, పెద్ద కోరలతో, రాక్షస రూపంతో నిలబడిన సురస, అంజనేయునితో "ఓయీ! దేవతలు నిన్ను, నాకు ఆహారంగా చెప్పారు. నానోటిలోనికి పో" అంది.

"తస్యాస్పృశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్ |
కర్తుమర్హసి రామన్య సాహ్యం విషయవాసిని ||
...ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమితే | (156)

"ఓ సురసా! రాముని పనిమీద వెడుతున్నాను. (రాముని కథ అంతా చెప్పి) నువ్వు అతనికి సహాయపడ దగినదానివి. నువ్వే ఇలా అంటే ఎలా? (18) అయినా సీతని చూచి తిరిగి వచ్చేటప్పుడు నీ నోటిలోనికి పోతాను గాని నన్నిప్పుడు అడ్డగించకు వస్తానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను" (13) అన్నాడు హనుమ.

అయినా కాదని సురస నోరు తెరవడం ప్రారంభిస్తే, అంతకు మించి శరీరాన్ని పెంచాడు హనుమ. 90 యోజనాల నిడివిగా శరీరం పెంచిన హనుమని గెలవాలని, నూరుయోజనాల వెడల్పుగా నోటిని సురస తెరిస్తే, బుద్ధిమంతుడైన హనుమ సూక్ష్మరూపంతో లోనికి వెళ్లి క్షేమంగానూ - శీఘ్రంగానూ తిరిగి వచ్చి

"ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోఽస్తు తే |
గమిష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యశ్చాసీద్వరస్తవ || (166)

"ఓ దక్ష పుత్రికా! నీవెవరవో నాకు తెలిసింది. బ్రహ్మవరం వర్ణ ఇలా చేయగలిగావు. నీకు నమస్కరిస్తూ, సీతవద్దకి వెళ్లిపోతున్నాను" అన్నాడు.

సురస నిజరూపం ధరించి “హనుమా!

“అర్థసిద్ధ్యై హరి శ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ |

సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా || (168)

“నీ పని సాధించడానికి సుఖంగా వెళ్లు. సీతని రామునికి చేర్చు” అన్నది. (20)
ఇది హనుమ చేసిన 3వ అసాధ్య కార్యమని సర్వభూతాలూ ప్రశంసించాయి.

అంజనేయుడు అదే వేగంతో ‘చారణమార్గం’లో ఎగిరివెడుతూనే ఉన్నాడు. ‘చారణమార్గం’ అంటే దేవగాయకులైన నారద తుంబరాది మహర్షులు తిరిగే త్రోవ. ఇంద్ర ధనుస్సు ఏర్పడేచోటూ - దేవతా విమానాలూ, మృగాలని వాహనాలుగా చేసికొని పోయేవారూ, సంచరించే మార్గమూ - పిడుగులకి అగ్ని రగిలేచోటూ - దేవేంద్రుని ఐరావతం, విశ్వానసుడనే గంధర్వరాజు నివాసం, విద్యాధర సమూహాలూ, అశ్వని మొదలైన నక్షత్రాలూ, కుజుడు మొదలైన గ్రహాలూ, సూర్య చంద్రులూ ఎప్పుడూ తిరుగుతూ కనిపిస్తూండేచోటూ అదే. గంధర్వ గానాలూ, యక్షుల గీతాలూ, కిన్నరుల వాయిద్యాలూ, నిరంతరం వినిపిస్తూంటాయక్కడ.

అలా పోతున్న హనుమని ‘సింహాక’ అనే రాక్షసి చూచింది. దేహాన్ని పెంచి, వానిని తినడానికై, వాని నీడని పట్టుకొంది. తన వేగం కుంటువడడంతో, పైకి, క్రిందికి, ప్రక్కలకూ చూచి, క్రింద సముద్రంలో నుండి లేచిన మహారాక్షసిని గమనించి, వర్షకాల మేఘంలా శరీరాన్ని మఱింత పెంచాడు హనుమ.

“కపిరాజేన కథితం సత్త్వ మద్భుత దర్శనమ్ |

ఛాయగ్రాహి మహావీర్యం తదిదం నాత్ర సంశయః ||

సతాం బుద్ధ్వార్థతత్త్వేన సింహకాం మతిమాన్ కపిః (187)

సుగ్రీవుడు పంపుతూ “సముద్రంలో నీడని పట్టుకొనే రాక్షసి ఉంటుందన్నాడు. అది యిదేనన్నమాట.” అని భావించాడు. దేహం పెంచిన హనుమని మ్రింగేటంతగా, నోరు తెరిచింది సింహిక. పాతాల ద్వారంలాంటి దాని నోటిలోని ఆయువు పట్టుని చూచాడు హనుమ. తన దేహాన్ని క్షణంలో అతి సూక్ష్మంచేసి రాహువు నోటిలోనికి పోయే పూర్ణ చంద్రునిలా దాని నోటిలోనికి పోయాడు. అది నోరు మూసేలోగా తనగోళ్లతో, దాని ఆయువు పట్టుని చీల్చాడు. అది చచ్చి సముద్రంలో పడి పోయింది.

(రాహువు చంద్రుణి పట్టుకుంటాడు. చంద్రుడు రాహువు నోటినుండి బయటకు వస్తాడు. కాని, రాహువు కంఠాన్ని విష్ణువు చేదిస్తాడు. అలాగే సింహికని

అంజనేయుడు చంపి, బయటికి వస్తాడని చెప్పడమే, రాహువు నోటిలోనికి చంద్రునిలా హనుమ చెల్లాడని పల్కడంలో భావం). ఇలా చచ్చిపడిన సింహికను చూచి, అంజనేయునిని ప్రశంసిస్తూ ఆకాశంలోని భూతాలు ఇలా అన్నాయి.

భీమమద్య కృతం కర్మ మహత్సత్త్వం త్వయాహతమ్ ।

సాధయార్థమభి ప్రేత మరిష్టం స్థవతాం వర ॥

యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేంద్ర ! యథాతప ।

ధృతిర్దుష్టిర్మతిర్దాక్ష్యం స్య కర్మసు న సీదతి ॥ (198)

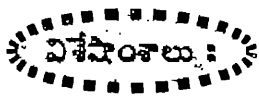
“ఓ హనుమా ! ఎందఱికో అపకారం చేసిన ఈ సింహిక నీచేత చంపబడింది. ధైర్యమూ, సూక్ష్మదృష్టి, విషయాన్ని ఆలోచించే బుద్ధి, పనిని సాధించుకొనే శక్తి-అనే ఈ నాలుగూ ఉన్న సింహికనే చంపిన నీకు అసాధ్యం లేదు. (21) సీతాన్వేషణం చేసి రామానుగ్రహం పొందు” అని ఆ భూతాలన్నీ పలికాయి. అంజనేయుడు చేసిన 4వ అసాధ్య కార్యం సింహికావధ.

సముద్రం అయిపోయి, ఒడ్డు కన్పిస్తూంటే తన విశాలరూపాన్ని తగ్గించుకొని పోవాలని నిశ్చయించుకొని తన మామూలు రూపాన్ని పొందాడు.

“త ద్రూప మతి సంక్షిప్త్య హనుమాన్ ప్రకృతౌ స్థితః । (22)

త్రీన్ క్రమానివ విక్రమ్య బలివీర్య హర్ హరిః । (206)

అజ్ఞానం పోయిన ఆత్మజ్ఞానిలా, బలిని సంహరించి త్రివిక్రమావతారాన్ని విడిచిన వామనునిలా, పూర్వపు రూపాన్ని ధరించి, ఎదురుగా చూచాడు. లంబవీర్యత శిఖరం మీదికి ఎగిరి, నిశ్వాసం విడిచి (ఎగుర బోయేముందు ఉచ్ఛ్వాసం చేసాడు) దేవతల రాజదాని అయిన అమరావతీ పట్టణంలా ఉన్న త్రికుట పర్వతం మీది లంకానగరాన్ని చూచాడు. భర్తలను కలిసికోబోయే నదీ ప్రేలున్న (23) 100 యోజనాల సముద్రాన్ని చూస్తూ (24) అనంతరకృత్యం ఆలోచించసాగాడు.

1. తల్ రావణ వీరాయా :-

'తల్' అంటే ఆ తరువాత, అని అర్థం. 'వానరులకి భేదాభిప్రాయాలు పోయాక - అందఱూ అంజనేయుడే నమర్తుడనే నిశ్చయానికి వచ్చాక - 'సీతని వెదకడం అందఱ బాధ్యత' అనే భావనకు వచ్చాక' - అని అర్థం.

'రావణ వీరాయా' - రావణ అనే పదంలోని 'వ' గాయత్రీ మంత్రంలోని 12వ అక్షరం. శ్రీమద్రామాయణ గ్రంథం శాశ్వత కాలం ఉండడానిక్కారణం, బీజాక్షరాలుండడమే. ప్రతి వేయి శ్లోకాలకి ఒక్కొక్క అక్షరం చొప్పున 24వేల శ్లోకాల రామాయణంలో 24 అక్షరాలూ ఉంచబడ్డాయి. ఇది 12వ అక్షరం-అంటే 12వేల శ్లోకమన్నమాట. అంటే సరిగా రామాయణం మధ్యలో ఉన్నామన్నమాట. (గాయత్రీ బీజాక్షరాలున్న 24 శ్లోకాలూ గ్రంథం చివరిలో ఉన్నాయి).

'రావణవీర' అంటే రావణునిచేత తీసికొనిపోబడినది' - అని భావం. ఎత్తుకొని పోబడినది అనకుండా, తీసికొనిపోబడినది అనడం వలన, రావణుని అభిప్రాయం, మోక్షం కోసం అమ్మవారిని తీసికొని పోయినట్లుగా తెలుస్తుంది. లేకపోతే 'రావణ హృతాయా' అనవచ్చుగా! ఈ విషయం మఱింత ముందు వివరించబడుతుంది).

2. శత్రు కర్షణ :-

రావణుడు శత్రువర్తనుడు - హనుమ శత్రుకర్షకుడు. అందుకే రావణునిమీదికి హనుమ పోవడం. అనేక స్త్రీల విషయంలో కామం.

తనని కాదంటే క్రోధం.

పుష్పక విమానం మొదలైన వాటిని తేవడంలో లోభం.

ఇతర వివాహిత స్త్రీల విషయంలో మోహం.

దేవతలని పాట్రద్రోలాననే మదం,

తనకి మించి ఎవరికీ ఉండరాదనే మాచ్యర్యం - అనే ఈ ఆఱు శత్రువులూ ఉన్న దేహం రావణునిది.

శృంగార పరాయణులైన వానర స్త్రీల నడుమ ఉండికూడ కామం లేనివాడూ,
సీతాన్వేషణం వద్దని వానరులన్నా క్రోధం లేనివాడూ,

వారిని చంపగలిగి కూడ కిష్కింధా రాజ్య విషయంలో రోధం లేనివాడూ,

కనీసం ఒక దిక్కు సైన్యాధిపత్యమైనా (దక్షిణ దిక్కుకి అంగదుడు గదా!) కావాలనే
మోహం లేనివాడూ,

తనకే అంగుళీయక మిచ్చాడని మదం ఉండవలెనా మదం లేనివాడూ,

తనకు లేని కౌగిలిని ప్రారంభంలో రాముడు సుగ్రీవుని కిచ్చాడనే మాత్సర్యం
లేనివాడూ హనుమ.

ఇలాటి 6 అంతశ్శత్రువులనీ కృశింపచేసాడు కాబట్టి శత్రుకర్షణ:

శత్రువులని వృద్ధి చేసికొన్నవాడు నశిస్తాడు. నశింప చేసికొన్నవాడు వృద్ధి
పొందుతాడు. అందుకే రావణ నాశనమూ, హనుమకీ కీర్తి పతాకమున్నూ.

3, 4, 5 : - వృషభం తెల్లగా ఉంటుంది. ఇది ధర్మానికి, సత్య గుణానికి చిహ్నం.
హనుమ, ముందుగా సత్యగుణంతో విజయాన్ని సాధించాలని, మానసికంగా భావన
చేస్తే, అలా కన్పించాడు.

సింహం రజో గుణానికి సంకేతం. హింసకు ప్రతిరూపం. సత్యగుణం
పనిచేయకపోతే రజోగుణం ద్వారా సాధించాలని భావన చేస్తూండగా, అలా
కన్పించాడు.

ఏనుగు నల్లగా ఉండి తమోగుణానికి సంకేతం. పై రెండూ వీలుకాని పక్షంలో,
(అశోకవన ద్వంసం, లంకాదహనం, ఈ నడుమ అమాత్య పుత్రుల వధ వంటివి)
తమోగుణ ప్రకారం సాధించాలని భావన చేయగా, అలా కన్పించాడు.

6 : - పుట్టిన వెంటనే సూర్యుణ్ణి పట్టబోయాననే కోపంతో తన పని చెడగొట్ట వద్దనీ,
సూర్య పుత్రుడైన సుగ్రీవుని ఆజ్ఞపై, సూర్యవంశీయుడైన రాముని పనికై, సూర్య
శిష్యుడైన తాను వెడుతున్నాననీ, సూర్యాంశ కల్గినవాడినని కూడా చెప్పు
సూర్యునకు అంజనేయుని నమస్కారం. 'ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ అనే
మంత్రం ప్రకారం బుద్ధిని ఇచ్చేది సూర్యుడే కాబట్టి, సకాలంలో సరైన బుద్ధికోసం
నమస్కారం.

ఇంద్ర పుత్రుడైన వాలిని సంహరించామనే కోపం లేకుండా ఉండడానికి, ఇంద్రియాలకి అదిపతి కాబట్టి, జ్ఞాన కర్మేంద్రియాలు సరిగా పనిచేసేవీలు కల్పించడానికి ఇంద్రునకు నమస్కారం. యజ్ఞం చేస్తే ఏ హవిస్సు ఇంద్రునకు వెడుతుందో, ఆ యజ్ఞాన్ని నాశనం చేసేవాడు (యజ్ఞఘ్నుడు) రావణుడైతే, యజ్ఞాన్ని నాశనం చేసే వారిని నాశనం చేసేవాడు (యజ్ఞఘ్నుఘ్నుడు) రాముడు. 'రాముని పని సఫలం చేస్తే, నీకే హవిస్సులు లభిస్తాయి' - అందుకని సానుకూల ఫలచమని ఇంద్రునితో చెప్తూ ఇంద్రునికి నమస్కారం.

ఇంద్రజిత్తు వద్ద బ్రహ్మస్త్రం ఉంది. తనకు క్షణకాలం బ్రహ్మస్త్రానికి కట్టుబడాల్సిన శపం ఉంది. ఆ బ్రహ్మ పేరిట ఆస్త్రం కాబట్టి రక్షించమని బ్రహ్మకి నమస్కారం.

ఎగిరి సముద్రాన్ని దాటవలసి ఉంది కాబట్టి అక్కలకి శ్రమ లేకుండా, అనుకూల పవనాలని వీచడానికి, శరీరంలోనున్న వాయువులని (ప్రాణ-అపాన-స్వాన-ఉదాన-సమాన) సరిగా ఉంచి రక్షించడానికి వాయువుకి నమస్కారం.

పంచభూతాలనీ అదుపుచేసి, రావణుడు ఏ పనైనా చేస్తాడు. 'ఏతేషా మవిరోధేన...' పంచభూతాలనీ వ్యతిరేకించక పనిచేయాలి. అందుకే పంచభూతాలకి నమస్కారం.

మళ్ళీ వాయువుకి నమస్కారం తండ్రి అనుజ్ఞకోసం. దక్షిణ దిక్కుకి తిరిగి నల్లరికి నమస్కరించడం రావణునకు అశుభం జరగాలని ప్రార్థించడమన్నమాట. తూర్పు తిరిగి నమస్కరించడం సూర్య వంశీయుడైన రామునికి శుభం కోరుతూ నన్నమాట. (దక్షిణ దిక్కుగా నమస్కరించరాదు. ప్రయాణం వేళ తూర్పుదిక్కుగా దేవతలకి నమస్కరించాలి) తండ్రి అనుజ్ఞకూడ పొందాలి.

7 :- ప్రారంభంలో హనుమ తనని వానరంగా భావన చేసికొన్నాడు. జాంబవంతుడు తనకి తనశక్తిని చెప్పాక, దేవతా భావన కల్గింది. నల్లరికి, వాయువునకూ నమస్కరించగానే వాయుదేవతా స్థితికి ఎదిగిపోయాడు హనుమ. అదే శరీరం పెద్దది కావడమంటే.

8 :- రామునికోసం, వానరులకోసం దుష్కరమైన పని హనుమ చేయబోతున్నాడు - అంటే ఇక్కడి వానరాలు, వానరాలు కాదని గమనించాలి. "అప్పురస్సు చ ముఖ్యాసు గంధర్వీణాం తనూషు చ - సృజధ్వం హరిరూపేణ పుత్రాంస్తుర్య పరాక్రమానో - అప్పురసల, గంధర్వ స్త్రీల గర్భాలలో దేవతాంశలవలన కల్గినవారు వానరులు. వట్టి కోతులు కారు. కాబట్టి రామునికోసం, వానరుల కోసం హనుమ

వెడుతున్నాడు అంటే, విష్ణువు కోసం, దేవతల కార్యం కోసం వెడుతున్నాడని అర్థం. అలాటివారికి సహాయం, హనుమ చేయగల్గుతున్నాడంటే, దుష్కరం కాదా మఱి! ఎంత గొప్పవాడు మారుతి!

9. లోకంలో నోటినుండి వాయువుని విడుస్తూంటే మాటరావడం సాగుతుంది. కాని, ఆంజనేయుడు ప్రాణవాయువుని బంధించి మాట్లాడాడు కాబట్టి అసామాన్యుడు.
10. 'రాముడు ధనుర్దారి. బాణాన్ని నేను (హనుమ). లంక వెళ్లేచోటు'. అన్నాడు హనుమ. బాణానికి ప్రాణం ఉండదు. అలాగే, ఎంత దూరం తన బాణం వెళ్లాలో, ఏమేమి ఆ బాణం చెయ్యాలో, ఎంతలోగా చెయ్యాలో నిశ్చయించి, విడిచేవాడు బాణం విడిచినట్లు, రాముని అభిప్రాయం ప్రకారం, అన్నీ నేను నిర్వర్తిస్తాను తప్ప, నా ఆలోచన ఏమీ ఉండదని హనుమ మాటలలోని ఆంతర్యం. 'రామభావనయే తన భావన' అని సారాంశం. 'రాముని బాణాన్ని నేను' అని హనుమ ఇక్కడ అనడం వలన, 'రామబాణం' అంటే 'ఆంజనేయుడు' అనే అర్థం వాడుకలోకి వచ్చింది.

సీతాపరధణం చేయగలనా? లేనా? అని జంకుతూ రావణుడు వెళ్లి, చచ్చి-చెడి - ఆ పనిని పూర్తిచేస్తే, పనిని పూర్తిచేసికొని మరీ వస్తానని పనికి ముందే ధైర్యంగా చెప్పన్నాడు ఇక్కడ హనుమ. ఇలా చెప్పడానికి కారణం 'తాను రామదూత'. అంటే ధర్మదూత, 'ధర్మం' అంతటి ధైర్యాన్ని వ్యక్తి కిస్తుంది. అధర్మం దొడ్డితోవన (రామలక్ష్మణులైతే) సీతాపరధణం చేయిస్తే, ధర్మం బహిరంగంగా అధర్మపరులని వధించింది.

- 10 a. ప్రస్థితం దీర్ఘమధ్వానం స్వబంధుమివ బాంధవాః |

అనుజగ్గుర్నమామంతం సైన్యా ఇవ మహిపతిమ్ | (47&48) అని శ్లోక వాక్యాలు. బంధువుని సాగనంపే బంధువులు ఇష్టంతో, భక్తితో వెళ్లినట్లు కొన్ని చెల్లు వెడితే, రాజు ఇచ్చే జీతభత్యాలని ఆశించి ఉద్యోగ ధర్మం వలన 'తప్పక' వెళ్లే రాజు వెంట సైనికుల్లా మఱికొన్ని చెల్లు వెళ్లాయి. 'సీతాధిపతులెవరైనా వస్తే ఇష్టంతో భక్తితో దర్శించేవారు మొదటి జాతివారు. ప్రక్కవారు కూడా వెడుతూంటే తమని వెళ్లకపోతే నలుగురూ ఏమనుకుంటారో అనే ఆలోచనతో వెళ్లేవాళ్లు రెండో జాతివారు. ప్రక్క-చెల్లు వెడుతూంటే, వాటితో మెలికపడిన తమ కొమ్మలున్న కారణంగా బలవంతానా వెళ్లిన చెట్లవంటివారు.

11. కొన్ని దేవాలయాలలో ఆంజనేయుని చుట్టూ వారిం ఉంటుంది. ఆ ఆంజనేయుడు, ఈ సందర్భంలో రామకార్యార్థియై ఎగురుతూన్నప్పటి వాడని గమనించాలి. అలా భావించి నమస్కరించాలి.

12. శరీరానికి సరిపడేంతటి నీడే, సరిగా ఆ శరీరం క్రిందే, పడుతోంది అంటే, సరిగా మిట్టమధ్యాహ్నమైందని అర్థం.
13. నమస్కారం చేసిన కారణంగా సూర్య-వాయు-అప్ (సముద్రుడు) మొదలైన భూతాలు సహాయపడ ప్రారంభించాయి.
14. ఉపకారం చేయడం గొప్ప ప్రత్యుపకారం అంటే, తీసికొన్న అప్పుని తీర్చినట్లే, అసత్యమాడకుండా, మైనాకుడు 'ప్రత్యుపకారం' చేస్తున్నానని పల్కడం, వినయాన్ని నేర్పడం.

పైగా, సముద్రునికి సహాయం సగరపుత్రులు (రాముని పూర్వీకులు) చేస్తే, హనుమకి సంమానం ఎందుకు చేయాలి?. చేస్తే, రామునిక్కడా సముద్రుడు చేయాలి!- చేయించాలి!- అంటే, రామభావన భావనతో పోయే అంజనేయుడు రామునిలాటివాడే. భగవంతునివిషయంలో ఎంతటి భక్తి శ్రద్ధలుండాలో వాటిని భగవంతుని మీద కూడ అది చూపాలి. అది ధర్మం.

ఇంద్రుడు, తన టెక్కల్ని ఇప్పుడైనా నలుకుతాడేమోనని వంచనతో తప్పించు కోకుండా, భగవత్కార్యానికి సహాయపడ్డాడు కాబట్టే ఇంద్రుడు మైనాకునికి అభయమిచ్చి, స్థిరంగా, అలాగే ఉండిపోవచ్చునన్నాడు. భగవత్కార్యానికి వంచన సరికాదు.

కొన్ని లక్షల సంవత్సరాల క్రితం టెక్కలు నలుకడం, సాగరం త్రవ్వడం సాగితే, ఇప్పుడు వచ్చిన హనుమకి-వాళ్లు సహాయం చేస్తూ అదికూడ ప్రత్యుపకారమని గుర్తు చేస్తున్నారంటే, చేసిన మేలుని ఎంతకాలం గుర్తించుకోవాలో, అది ఎంతటి ఉత్తమ ధర్మమో తెలుస్తుంది.

15. హనుమణ్ణికూడా, అతిథి అయితే చాలు, పండితుడైనా ఆదరించాలనే ధర్మం తెలుస్తుంది.
16. రాముణ్ణి దశరథుడు, 'ఒక రోజు ఆగి అరణ్యాలకి వెళ్లు'- అన్నప్పుడు రాముడన్నాడు, 'ప్రతిజ్ఞ చేసాను వెడతానని, వెళ్లక ఆగరాదు' అని. రామభావన భావన ఉన్న హనుమకూడా అదే చేసాడని భావం. గుహుడు అడిగినప్పుడుకూడ, ఇదే సమాధానం రాముడు చెప్పాడు. పైగా ముఖ్యమైన పనిమీద వెళ్లేవాడు, అతిథ్యాం జోరులో పడడం సబబు కాదుగదా!

అంజనేయుని బలాన్ని, వేగాన్ని గమనించి 100 యోజనాలూ ఎగరగలడా? అని పరీక్షించడానికి, రాబోయే సింహాక ఆనే రాక్షసినే, మొదటి విఘ్నంగా హనుమ

2వ సర్గము

లంక ఎంతో బాగుంది!

శతాన్యహం యోజనానాం క్రమేయం నుబహున్యపి ।

కిం పునస్సాగరస్యాంతం సంఖ్యాతం శతయోజనమ్ ॥ (4)

పూరిచెట్లు, హనుమంతునికి పూరివాన కురిపించి శుభసూచన నిచ్చాయి. “అనేక శతయోజనాలైనా ఎగిరిపోగల నాకు ఈ నూలుయోజనాలొక లెక్కా?” అనుకున్నాడు (1). అనేక వృక్షాలూ, ఉద్యాన వనాలూ, జలాశయాలూ ఎటువైపు చూచినా కళ్ళకి ఇంపుగా గోచరించాయి.

దొంగతనంగా తాను తెచ్చిన సీతమ్మని, రాముడు దండయాత్ర చేసి తీసికెడతాడేమో ననే భయంతో, రావణాజ్ఞపై ఎందఱో రాక్షసులు, ధనుర్పాణాలతో, లంక చుట్టూ కాపలా కాస్తూ కన్పించారు (2).

ఎత్తైన త్రికూటపర్వతం మీద ఉంది లంక. లంక చుట్టూ పెద్ద అగడ్త (శత్రువులు రావీలులేకుండా త్రవ్విన, మొసళ్లని ఉంచిన, అశాధమైన కాలువ)లలో కలువలూ, కమలాలూ ఉన్నాయి. అగడ్త నానుకొని బంగారపు రేకుతాపడం చేసిన ప్రాకారం (పెద్ద ప్రసారీ) ఉంది. ఆ లోపల అనేకమైన అంతస్తులున్న భవనాలు, ఎదురు బదురుగా ఆకాశంలో గ్రహాల్లా ఉన్నాయి. ప్రాకారం బంగారపు రంగుతో, భవనాలు వెండి రంగుతో ఉండి, మేఘమండలం దాకా ఉండడంతో, మేఘాల రంగు కూడ ఈ రెంటికీ జతపడి, చూడచక్కగా కన్పించింది. ఆలోచిస్తున్నాడు హనుమ.

దాటవీలులేనిది సముద్రం. దాటివచ్చినా వెళ్లవీలులేనిది అగడ్త. దాటినా లెక్కలేనిది రాక్షస సైన్యం. రాముడు వానరులతో వచ్చినా జయింపలేడు.

ఏ ఉపాయమూ లేదు

సామ-దాన-భేద-దండ- అని నాల్గు ఉపాయాలు. కఱకువాళ్ళు, మూర్ఖులూ రాక్షసులు. ‘సామం’ ప్రయోజనం లేదు. ప్రాకారం బంగారపు రేకుతో, ఇళ్లు వెండిరేకుతో తాపడం చేసేకొన్న వీరికి ఏమి ఇయ్యగలం? ఇస్తే లొంగుతారనిపించినా ‘అయోధ్య’ విడిచి వచ్చిన రాముడు, ఏమి ఈయగలడు? ‘దానం’ నిష్ప్రయోజనకరం.

నేను వానరుణ్ణి, వీళ్ళు రాక్షసులు. జాతి-భాష-భావం-ఆలోచన, ఒకటేమిటి? అన్నీ వ్యతిరేకమే, ఐతే భేదోపాయం ఎలాసాధ్యం? (వాళ్లలో వాళ్లకి అభిప్రాయభేదం కల్పించడం).

ఈ సైన్యాన్ని చూచాక 'రండ్'పాయమూ' అనవసరమే. ఉపాయం దొరికే ఉపాయం కావాలి. ఇక్కడికి సుగ్రీవుడూ-నీలుడూ, నేనూ-అంగదుడూ (6) మూత్రం రాగలం. ఇంతకీ ఈ ఆలోచన అంతా, సీతని చూచిన తర్వాత చేయాలి.

ఆమెని చూడాలంటే అదీ కష్టమే. రాక్షసులకి తెలియకుండా "వాయురవ్యత్ర నాజ్ఞాతశ్చరేదితి మతిర్మమ" వాయువు కూడ వీచడానికి భయపడతాడనిపిస్తోంది. తొందరపడి ఏదైనా చేస్తే, పని చెడి పోతుంది.

"హతయన్తి హి కార్యాణి దూతా వండిత మానినః" (40)

నేను చాలా తెలివైనవాణ్ణి - అని భావించిన దూతలు, పనులని పాడుచేసి, రాజుకి కష్టం కల్గిస్తారు. నాకు, ఆ పేరు రాకుండా చూచుకోవాలి.

"తదహం స్వేన రూపేణ రజన్యాం ప్రాప్స్వతాం గతః" |

లంకామందిరమిష్యోమి రామవస్త్వార్థ సిద్ధయే | (46)

కబట్టి, ఈ రాత్రిలోనే, నేను నా రూపాన్నే (3) చిన్నదిగా చేసికొని, లంకాని ప్రవేశిస్తాను. అన్ని భవనాలనీ రాత్రిపూట వెదికి వెదికి సీతని తప్పక చూస్తాను" అని నిశ్చయించి, రాత్రిపూట సీతా దర్శనం కోసం (4) ఉదయం వచ్చేసరికి సూర్యాస్తమయం ఎప్పుడౌతుందో? అని ఎదురు చూచాడు.

రాత్రి భాగం వెదుకుతాను

సూర్యో చాస్తం గతే రాత్రౌ దేహం సంక్షిప్త్య మారుతిః |

ప్రవేశదంశకమాత్రస్సన్ బభూవాద్భుత దర్శనః | (49)

అస్తమించగానే, ఆ రాత్రిభాగంలో 'గోమారువు' (పశువుల కాళ్లపై వ్రాలి బాధపెడుతూండే చిన్నవైన కీటకాలు) పరిమాణంలో శరీరాన్ని తగ్గించుకొని, లంకానగరపు ముఖద్వారం నుండి లోనికి చూచాడు. లెక్కలేనన్ని గదులున్న, లెక్కలేని మేడలు కన్పిస్తే నిశ్చేష్టుడై, ఏమైనా సరే సీతని చూడగలననే దైర్యాన్ని పొందాడు. ఇంతలో, చీకటి పల్లవడింది.

"దదర్శ చంద్రస్య కపి ప్రవీరః పోష్ణాయమానం సరసీవ హంసమ్" (58)

తనకి సహాయపడేవానిలా, (5) తెల్లని కాంతితో ప్రకాశిస్తూ చంద్రుడు ఆకాశంలో ఉదయించి, తామరలలో నిండిన సరస్సులో విహరిస్తూన్న హంసలా అనిపించాడు.

(1) తండ్రి - పంచభూతాలూ - స్నేహితుల మనఃపూర్వక ఆకాంక్షా దీనిక్కారణం. అన్నిటికీ మించి 'రామదూత' కాబట్టి ఆ 'శక్తి' కల్గింది.

(2) ధనవంతుడు సుఖంగా ఉంటాడని లోకభ్రాంతి. 'విత్తానూమార్జన దుఃఖమ్ - ఆర్జితానాం చ రక్షణే - రక్షితానాం విభాగే చ - దుఃఖం విత్తస్య లక్షణమ్' అని ఉంది. ధనాన్ని సంపాదించడం ఒక కష్టం. దానిని దాచడం మఱింత. (సీతా విషయక దుఃఖం ఇదే). కష్టపడి దాచినా, పంపకాలలో కష్టం రాకమానదు. అన్నదమ్ములూ, అప్పచెల్లెండ్రూ ఇలా ధన విరోధాలు పడుతూంటారు. అలా అని ధనం అక్కటలేదని కాదు. అవసరమైన దానికంటే మించి ఉండడం అక్కటలేనిది. మొత్తానికి ధనం, దుఃఖాన్ని కలుగ చేస్తుంది. అలాంటి భయం రావణునికి కల్గడం, అధర్మరూపంగా సీతమ్మని తేవడం వలననే.

(3) రూపం చిన్నది చేయడమంటే చిన్న శరీరంలోనికి 'పరకాయ ప్రవేశం' కాదు. పరకాయ ప్రవేశం వల్ల, కాయ మెవరిదో వారి లక్షణాలు వస్తాయి. అందుకని, తన శరీరాన్నే తన జాతి లక్షణాలు (ఎంతైనా ఎత్తు ఎగురడం, వాయు అంశ కారణంగా లభించిన ఇతర అపాద్య లక్షణాలున్నా) పోకుండా, రూపాన్ని చిన్నది చేసికొన్నాడు 'గోమారు పరిమాణ మంతదే'గా.

కొందఱు, పిల్లిరూపమంత రూపం అన్నారు. రాత్రివేళ చూడ గలిగే కళ్ళ పిల్లికి ఉంటాయి. కాబట్టి పిల్లి రూపమని సమర్థించారు. ఇంతకీ పరిమాణంలో పిల్లి అంతటి రూపమని అర్థమేకాని, రాత్రివేళ చూడ్డానికి వీలైన పిల్లి రూపం కాదు ఆంజనేయుడు దరించినది. మరీ చిన్నవైన ఆంజనేయ రూపాలు ఆలయాల్లో కనిపిస్తాయి. ఆ రూపాలని సీతాన్వేషణ దారియైన ఆంజనేయ రూపాలుగా భావించాలి.

4, 5 : 'చంద్రాం హిరణ్మయ్యాం లక్ష్మీమ్' అని శ్రీ సూక్తం. 'సీతమ్మ, వైకుంఠంలో లక్ష్మీ. చంద్రుని తోబుట్టువు కూడ. అందుచేతనూ, చంద్రుడు సహాయపడతాడు గదా! పైగా అమ్మవారి దర్శనం చంద్రబలం ఉంటేనే జౌతుంది. వసంత నవరాత్రులు, చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి నుండి చంద్రకళలు పెరుగుతూంటే సాగుతాయి. చంద్రోదయమై ప్రకాశం పెరుగుతున్న కొద్దీ, ఆంజనేయునికి మనోబలమూ, అమ్మవారి దర్శన భాగ్యమూ లభిస్తాయి.

(6) భగవద్దర్శనం, సూర్య (బుద్ధి నిచ్చేవాడు) పుత్రుడు సుగ్రీవునికి, అగ్ని (సనః పితేవ సూనవే-కొడుక్కి-తండ్రిలా అన్నీ ఇచ్చేవాడు) పుత్రుడైన నీలునికి, వాయు (ప్రాణులకి ఆదారమైనవాడు) పుత్రుడు హనుమకీ, అం (భగవంతుని) గద (సంకీర్తన చేసే లక్షణమున్న అంగదునికి తప్ప ఎవరికీ కాదని హనుమ అంతరాలోచనం.

3వ సర్గము

మచికొంత ధైర్యం వచ్చింది

మనోధైర్యం వహించి, ఉద్యాన వనాలనీ, జలాశయాలనీ చూస్తూ, చతురంగ బలాలు చేసే ధ్వనులని వింటూ, జెండాల రెపరెపలని ఆలోకిస్తూ, కుజేరుని 'అరికాపురం' లాగానూ, ఇంద్రునికి తూర్పున ఉన్న 'పశ్చాకసారము' అనే పట్టణంలానూ ఉన్న లంకని చూచి, ఉప్పొంగిపోయినాడు హనుమ.

“కుముదాంగదయోర్వాపి సుషేణస్య మహాకపే! |

ప్రసిద్ధేయం భవేద్భూమిః మైందద్వివిదయోరపి || (15)

“నేను మొదట భయపడినా, కుముదుడూ-అంగదుడూ-సుషేణుడూ-మైందద్వి విదులూ కూడ ఇక్కడకు రాగలరని ధైర్యంగా తోస్తోంది. వీరేకాదు సుగ్రీవ-కుశపర్వ-ముక్ష--కేతుమాలలూ, నేనూ కలిసి, లంకని జయించివేయగలం.” (1) అనుకుంటూ రత్నాల దీపాల వలన చీకటి ఏ మాత్రమూ లేనిదీ, చంద్రోదయం వలన సంతోషంగా ఉన్నదీ, అయిన రాత్రిలో హనుమ తిరగసాగాడు.

“ఒరే కోటి! అడవిలో తిరిగే నీ కిక్కడ పనేమిటి? యథార్థం చెప్పు చంపేస్తాను” అని అసహ్య ఆకారం ఉన్న లంకకి అధిదేవత అయిన కామరూపిణి అరిచింది.

“చెప్తాను గాని నీవెవరవు? ఇంత అసహ్యంగా ఎందుకున్నావు? నన్నెందుకు జడిపిస్తున్నావు?” మారుతి అడిగాడు.

“‘లంక’ అంటే నేనే. కాపలాకాస్తుంటాను. నన్ను కాదని ఎవ్వరూ లోనికి పోలేరు. నువ్వెవడివో నిజం చెప్పు (2) అంది లంకాది దేవత.

ద్రక్ష్యామి సగరిం లంకాం సాట్ట ప్రాకార తోరణామ్ |

ఇత్యర్హమిహ సంప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే || (33)

వనాన్య పవనానీహ లంకాయాః కాననాని చ |

సర్వతో గృహముఖ్యాని ద్రష్టుమాగమనం హి మే || (34)

హనుమ చెప్పాడు. “ప్రాకారాలూ, బురుజులూ, ద్వారాలూ, వనాలూ, ఉపవనాలూ, ఒకటేమిటి? అన్ని భవనాలనీ ఊరికే చూచి పోదామని కుతూహలం కలిగి వచ్చాను”. అని.

కూడదని ఆ రాక్షసి తిరస్కరించి హనుమంతుణ్ణి అటచేత్తో పెళ్లున చరిస్తే, మారుతి కూడ 'స్త్రీ చేతి మన్య మానేన' (3) ఆడుదని ఆలోచించి వావీలులేని గట్టి గ్రుడ్డు గ్రుద్దాడు. ఆ గ్రుడ్డు సామాన్యంగా లేక పోవడంతో రాక్షసి ప్రార్థిస్తూ: 'మహావీరా! స్త్రీని చంపరాదని అనుగ్రహించావు. ఎవరూ జయింపలేని నన్ను జయించావు.

సీతా నిమిత్తం రాజ్ఞస్సు రావణస్య దురాత్మనః ।

రక్షసాం చైవ సర్వేశాం వినాశ స్సముపాగతః ॥

దిదృక్ష్యయా త్వం జనకాత్మజాం సతీమ్ ।

విమార్గ సర్వత్ర గతో యథా సుఖమ్ । (51)

రావణుడు దేవతలపై దండయాత్ర చేసి నందికేశ్వరాదులని బాదించగా, 'లంక భన్మం అవుతుందని' వారు శపించారు. బ్రహ్మ, నా ప్రార్థనపై, 'ఎప్పుడు ఒక కోతి నిన్ను అవలీలగా జయిస్తాడో' అప్పుడు ఈ శాపం అమలు జరుగుతుంది' అన్నాడు. అప్పటి నుండి భయంతో ఎదురుచూస్తున్నాను. దుర్మార్గుడైన రావణునిచే తేదడిన సీతకారణంగా, రాక్షసులకీ, లంకకీ చావు మూడింది. బ్రహ్మ వాక్కు అసత్యం కాదు. మొత్తం శాపగ్రస్తమైన లంక అంతా తిరిగి, అనాయాసంగా సీతని వెతుక్కో" (4) అంది.

(1) చంద్రుడు మనస్సుకీ స్వస్థతని కల్గిస్తాడు. అందుకే చంద్ర ప్రకాశం పెరుగుతూన్న కొద్దీ హనుమలో ధైర్యం పెరుగుతూ, "మఱి కొందఱు లంకకీ రాగలరు" అనీ, గెలువగలమనీ నిర్ణయిస్తున్నాడు. వివాహ-గృహ ప్రవేశాది ముహూర్తాలు కూడా, చంద్రుడు పెరిగే కాలంలోనే పెట్టడానికి కారణం యజమానికి మనోబలం పెరుగుతూంటుందని.

(2) కష్టం కలుగుతుందని ఎవరైనా చెప్తే, జరిగే ప్రతిసంఘటననీ దానికి సంబంధించిన దానిగానే ఆలోచిస్తాం. కోతివలన కష్టం వస్తుందని నందికేశ్వర శాపం కదా! అందుకని, వచ్చిన హనుమని చూచి 'ఓనా? కాదా?' అని తేల్చుకోడం కోసమే, రాక్షసి - "యథార్థం చెప్పు" అని అడగడం.

శ్రీ మద్రామాయణంలో అన్ని సందర్భాలలోనూ 'ఒకరి విషయం ఒకరు చెప్పుకుని, ఆ పిమ్మట యుద్ధం చేసుకుంటారు'. దీనిక్కారణం, శాపం అనుభవించేవారు ఒకరు (రాక్షసి) - శాపానికి మోక్షాన్ని ఇచ్చేవారు మఱొకరు (హనుమ) కాబట్టి. విరాధ-ఖర-దూషణ-త్రిశిర-కబంధాదుల వధలో కూడ ఇంతే.

(3) శ్రీ రామచంద్రుడు మొదటగా సంహరించింది 'తాటక' అనే 'స్త్రీ' ని. హనుమకీ మొదటి పరీక్ష 'రాక్షసి' పైనే. రామ భావభావనతో చంపరాదని నిశ్చయించి 'చావరాని గ్రుడ్డుని గ్రుడ్డాడు. 'రాముడు తాటకని చంపనే చంపాడు' కదా! అంటే, తాటకకీ అనేక అవకాశాల నిచ్చాడు- తనని తాను రక్షించుకొమ్మని. అది వినలేదు. పైగా, దాన్ని చంపితే తప్ప, రాముని మీద ప్రతీకారబుద్ధి, దాని పుత్రుడు మారీచునికి కల్గింది. మారీచుడే లేకపోతే 'సీతాపహరణమూ - రావణ విరోధమూ ఉండక రామాయణమే ఉండేది కాదు.

(4) రామునికి 'సీతాపహరణ వార్తని' పక్షి అయిన జటాయువు చెప్పాడు. మృగాలు, ఆ దిశకు పరుగెత్తి - రావణుడే అపహరించాడని ధ్రువ పటచాయి. కోతి అయిన సుగ్రీవుడు, 'అభరణాలని చూపి', రావణుడే అపహరించాడని నిశ్చయించాడు. సంపాతి, 'స్వయంగా చూస్తూ చెప్పన్నాను-లంకలో ఉంది సీత' అన్నాడు. ఎలుగుబంటి జాంబవంతుడు, హనుమని ప్రోత్సహించాడు లంకకి పొమ్మని. మనుష్య జాతివాడైన రామునికి అన్ని జాతుల ప్రాణులూ సహకరించడం, అలాగే ప్రతిపక్షుడైన రాక్షసికూడా 'సీత, లంకలోనే ఉంది - వెతుక్కో' అని అంది. ఇలా ఇందలు పల్కడం చూస్తే, ధర్మాత్ములకీ ఆందరూ సహాయపడతారని తెలుస్తుంది.

నిజంగా సహాయపడదలిస్తే 'అశోకువనం'లో ఉందని చెప్పవచ్చుగా! రాక్షసి చెప్పదేమి? అంటే, హనుమ తనంత తానుగా లంకకి ఉన్న సర్వద్యారాలనీ, ప్రదేశాలనీ వెదుక్కోంటే తప్ప కార్యసాధన చేయలేడు కాబట్టి, రాక్షసి 'విమార్గ సర్వత్రగతో యథా సుఖమ్', సుఖంగా వెతుక్కో అంది. అయినా 'సోఽనేవృత్తవ్యోనిధిద్యాసితవ్య' అని శ్రుతి. భగవంతుణ్ణి వెదికి పట్టుకోవాలి తప్ప, అక్కడున్నాడంటే తెలిసేవాడుకాదు'ట.

ఎందఱో దేవతలు ఉన్నా మనకు నచ్చిన ఎవరో ఒకరిని వెదికి పట్టుకోవాలి తప్ప 'న భక్తి ర్భూముఖ' అన్నట్లు కొన్నాళ్లు ఒకరినీ, మఱి కొన్నాళ్లు మఱో దేవుణ్ణి చొప్పున ఆరాధించరాదట. తప్పని అర్థంకాదు. ఎక్కడా మనసు లగ్నంకాదని దీనిభావం. 'నీవే తప్ప ఇతః పరంబెటుగ...' అన్న గట్టి భావంతో ఒకే భగవంతుణ్ణి వెదుక్కోవాలి. రాముణ్ణే నమ్మి, రామునికి నచ్చిన సీత గుణగణాలని రాముణ్ణి సేవించుతూన్నందువల్ల తెలిసి వెదుకుతున్నాడు కాబట్టి, ఇదే సరైన మార్గమని లంకకి చేస్తోంది. లంకకి సామాన్యురాలు కాదు. బ్రహ్మ దేవుడంతటి వాణ్ణి ప్రార్థించి లంకానాశనం ఎప్పుడౌతుందో తెలిసికోగలిగినంతటిది.

రాక్షసి మూడు విషయాలు చెప్పినట్టైంది. (1) బ్రహ్మ శపంపలన లంక నాశనమౌతుంది. (2) రావణుడు, సీతని తేవడం తప్ప. దాని వలన లంకా రాక్షసులంతా చస్తారని మేం అనుకుంటూంటాం. ఈ భయంతో ప్రార్థించిన మాకు, లంకా నాశనాన్ని, బ్రహ్మ కూడా, కోతి వచ్చేవటకూ - వాయిదా వేసాడే తప్ప, శపాన్ని రద్దు చేయలేదు. (3) సుఖంగానే పని జెతుంది. సీత ఇక్కడే ఉంది.

4వ సర్గము

హనుమంతుని నగర ప్రవేశం

స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠం లంకాం తాం కామరూపిణీమ్ |

ఆద్యారేణ మహాబాహుః ప్రాకార మభినప్నవే || (1)

లంకాధిదేవత ఐన రాక్షసిని జయించి, లంకా నగర ప్రధాన ద్వారం గుండా లోనికి వెళ్ళడానికి వీలున్నా, హనుమ ప్రాకారం మీదుగా ఎగిరి లోపలికి వెళ్ళాడు (1). సకల శాస్త్రవేత్త కాబట్టి, రావణుని నాశనాన్ని కోరుతూ, లంకలోకి ద్వారం గుండా కాక ప్రవేశించడమే కాకుండా, నగరంలో కూడా, మొదటగా ఎడమకాలు పెట్టి ప్రవేశించాడు.

నాలుగువైపులా ద్వారాలుండి, నాలుగు విశాలమైన శాలలుండే సర్వతో భద్రమనే పేరుగల మేడలా - పశ్చిమం వైపు ద్వారం లేక మొదటి గది నన్నగా ఉండి, ఆపై గదులన్నీ వెడల్పుగా ఉండి, గుట్టం ఆకారంలో ఉండే హయాననమనే పేరుగల మేడలా - దక్షిణద్వారం లేని వర్తమానమనే పేరుగల మేడలా - తూర్పు ద్వారం లేని స్పృహకమనే పేరుగల మేడలా - కన్పించాయి. ఇవన్నీ వాస్తు విధానానికి అనుగుణంగా ఉండి రాజాకి ఔన్నత్యాన్ని ఇస్తున్నాయి. (3).

దేవలోకంలో అప్పుర స్త్రీలలా పాడుతూన్న ఉత్తమ సంగీతం వినిపించింది. ఇంక కొంత ముందుకు సాగగానే అందెల చప్పుడూ రత్నాభరణాల ధ్వనులూ, బంగారు అందెల రవళీ వినిపించింది.

అంతలోనే రాక్షసుల భుజాలు చటచుకొనే చప్పుళ్ళూ అనవసరంగా అటచే మదపు ధ్వనులూ, వినిపించాయి.

మఱికొంత ముందుకి సాగా, ఆశ్చర్యమైంది మారుతికి.

శుక్రాన జపతాం తత్ర మంత్రాన్ రక్ష్యగృహేషు వై
స్వాధ్యాయ నిరతాంచైవ యాతుధానాన్ దదర్శ సః || (13)

దీక్షితాన్ జటిలాన్ ముండాన్ గోఽజినాంబర వాససః |

దర్శ ముష్టి ప్రహరణాన్ అగ్ని కుండాయుధాంస్తథా || (16)

నిత్యం యథావిధిగా అగ్నిహోత్రాన్ని చేసే దీక్షితులూ, జడలు ధరించిన వాన ప్రస్థులూ, తలలని బోడి చేసికొన్న యతులూ, ఎద్దు చర్మాన్ని ధరించే వారూ, దిగంబరులైన అవధూతలూ, చేతిలో దర్బలని ధరించి అవసరమైనప్పుడు మంత్రించి అస్త్రాలుగా చేసే శక్తి ఉన్న 'దర్బ ముష్టి ప్రహరణులూ', అగ్ని కుండాల నుండి శక్తిని పుట్టించి ఆయుధాలుగా ప్రయోగించే శక్తి ఉన్నవారూ ఎందఱో అక్కడ కన్పించారు.

కత్తులూ, విళ్ళూ, కవచాలూ, ఇంకా ఇతర మారణాయుధాలని ధరించిన వారూ, భయంకరులూ, జండాలని ధరించినవారూ, పతాకాలని పట్టినవారూ (4), సురూపులూ, కురూపులూ, చందనం పూసికొన్నవారూ, వికారరూపులూ.....ఇలా చిత్రవిచిత్రంగా జనులు కన్పడ్డారు. అయితే అందరిలో ఏ ఒక్కరిలోనూ ఏమరుపాటు లేక అప్రమత్తంగా ఉన్నారు.

గుట్టలు సకిలిస్తూంటే, స్త్రీల ఆభరణాలు ధ్వనిస్తూ ఉంటే, రాక్షసులు గోచరిస్తూంటే, బంగారు మెట్లతోనూ, ముత్యాల దండలు వ్రేలాడుతూనూ, చక్కని సువాసనలు వెదజల్లుతూనూ, బంగారు అరుగులు కలిగిఉండి, కృష్ణాజినాలూ ఉన్న రావణుని అంతఃపురంలోకి మెల్లగా మారుతి ప్రవేశించాడు. (5)

పీశేషాంశాలు

1, 2) గ్రామం వా నగరం వాపి పత్తనం వా పరస్య హి-విశేషా త్సమయే సౌమ్య న ద్వారేణ విశేషాన్ని అనే ప్రమాణాన్ని బట్టి శత్రువుల నగరాన్ని ప్రధాన ద్వారం ద్వారా ప్రవేశించరాదు. (వాని నాశనాన్ని కోరేట్టేతే). అలాగే ప్రయాణ సందర్భంలో, గృహ ప్రవేశ, వివాహకాలాల్లో మొదట కుడికాలు పెట్టాలి. శత్రువులలో ఎడంకాలు ముందుంచాలి. (వాని నాశనాన్ని కోరేట్టేతే). ప్రయాణకాలే చ గృహ ప్రవేశ వివాహకాలేఽపి చ దక్షిణాంఘ్రం కృత్వాగ్రత శ్శత్రు పుర ప్రవేశే వామం నిదధ్యాత్పురతో నృపాల! అని ప్రమాణం.

ఈ శరీరమే లంక. అనేక సౌఖ్యాలనీ, విలాస వినోదాలనీ సమకూర్చే ప్రతివ్యక్తి రావణుడే. ఈ సౌఖ్యవిలాసాలని క్రిందుచేసి పోవాలని భావించిన ఆంజనేయుడు జ్ఞాని కాబట్టి ఆ ప్రాకారాన్ని క్రిందుచేస్తూ పై నుండి ఎగిరి దూకాడు. జ్ఞానమీయవలసిన స్వాములూ, పీఠాధిపతులూ సౌఖ్యవినోదాలని ఆశ్రమాలలో నెలకొల్పుకుని, విలాసమయ జీవితాన్ని గడుపుతూంటే వాళ్ళు రావణులే బెత్తారు. వాటిని త్యజిస్తే ఆంజనేయులొత్తారు. రావణులైతే భగవంతుని ఆగ్రహానికి, ఆంజనేయులైతే అనుగ్రహానికి పాత్రులొత్తారు.

(3) వాస్తు సరిగా లేకపోతే ముందు గృహ యజమానికి, తర్వాత గృహంలో తాత్కాలికంగా నివసించే వానికి, ఆ మీదట అలా కట్టుకొనడానికి అనుజ్ఞ నిచ్చినందుకు ఆ పురాధినేతకి నష్టం కలుగుతుంది. వాస్తు ప్రకారమే ఇళ్లు కట్టినా రావణునకు నాశనం ఎందుక్కలిగింది? అంటే, అధర్మమే కారణం. ఎంత శాస్త్రోక్తంగా ఇల్లు కట్టినా పర భార్యాపహరణం వంటి అధర్మం ఉంటే, ఈ వాస్తు ఏ మాత్రమూ రక్షింపలేదు. కాకపోతే ప్రమాదాన్ని వాయిదా వేస్తుంది. ఇలాంటి మహా అధర్మాన్ని చేసిన రావణుణ్ణి కూడా ఆ లంకావాస్తు కొంతకాలం రక్షింప గలిగింది.

(4) ఈ పద్ధతిని ఐట్టి వైదిక విధానం లంకలో ఉందని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. ఇంతగా వేదోక్త పద్ధతిని ఆచరిస్తూ, యజ్ఞ యోగాదులని నిర్వహిస్తూన్నా, రావణుడు నశించాడంటే అదర్శం కారణం. కాబట్టి అదర్శం చేసి యజ్ఞయోగాదులెన్ని చేసినా ప్రయోజనం ఉన్నది. పైగా వారిలో, దర్శనని మంత్రించి చంపజూచేవారూ, అగ్నిగుండాల్లోంచి శక్తిని పుట్టించి చంపేక్షుద్ర శక్తులవారూ ఉన్నారు. ఇది కూడా లంకా నాశన కారణాల్లో ఒకటి. క్షుద్రశక్తులూ, క్షుద్రమంత్రాలూ పలితంకంటే - దుష్ఫలితాన్ని దారుణంగా ఇస్తాయనడానికి రావణనాశనమే సాక్ష్యం. అన్నిటికీ మించి, ఈ వైదిక విధానం కొనసాగుతూన్నట్లు చెప్పబడుతుండడం వల్ల, కొందఱు భావించినట్లుగా రావణుడు ద్రావిడుడుకాదు. వైదిక నాగరికతని అవలంబించినవాడే. రాముడు ఆర్యులనే జాతికి చెందినవాడూ కాదు. అప్రాచ్యుడు (ఇంగ్లీషువాడు) తన పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టాలనే భావంతో చరిత్రని తలక్రిందులుగా రాస్తే, అది చదివి గంజాయితో మత్తెక్కిన మేదలో, శ్రీమద్రామాయణాన్ని ఆ రాతకి అనుగుణంగా సమన్వయించారు మనవాళ్లు. చాలమంది సంస్కృత పండితులకి ఆంగ్ల చరిత్ర చదవాలనే ఊహ లేకపోవడం, ఆంగ్లం రాకపోవడం - అలాగే చరిత్ర చెప్పేవారికి సంస్కృతం చదవాలనే ఊహ లేకపోవడం, సంస్కృతం సుతరాం రాకపోవడం - వలన అప్రాచ్యుల చరిత్రలు ఇంకా దేశంలో ఊపిరి పీలుస్తున్నాయి. వ్యాస వాల్మీకిలని కూడా ఏ ఒకటవ శతాబ్దంలోకో లాగి మన సంస్కృతిని నాశనం చేయాలనే భావన కల అప్రాచ్యులు పుడతారనే, భారత రామాయణ భాగవతాల్లో ముఖ్యసంఘటనల సందర్భాలలో ఏ నక్షత్రాలు ఎక్కడున్నదీ, ఏ సంవత్సరమైనదీ వివరించి ప్రాచీనతని ప్రాచీనులు అదృష్టవశాత్తూ రక్షించారు. అప్రాచ్యుల కిది తెలియదు గదా!

అలాగే అప్రాచ్యులు 'జ్యోతిషం తప్పు' అనే వాదాన్ని లేవదీస్తే, దాని గూర్చి ఏ మాత్రపు అవగాహన లేనివారంతా 'తప్పు' అని వంత పాడుతున్నారు. (తమ వివాహ-గృహప్రవేశం-మొదలైన అన్నీ జ్యోతిషం ప్రకారమే చేసేకొని కూడ.)

(5) ఈ సగ్గలో ముందుగా గృహాలనీ, పీఠాల గృహాలనీ, మీదట వైదికులనీ, ఆ తర్వాత యోధులనీ, ఇలా చూచాడు మారుతి. గృహాలు శాస్త్రబద్ధంగా ఉన్నా, గృహంలోని వారు అదర్శపరులు. గృహాల అలంకారాలు గొప్పవైనా, నిత్య శృంగార పరాయణులై వారు అధర్మిణులు. వైదికులు ధర్మబద్ధంగా యజ్ఞాదులని చేసినా, అదర్శాన్ని రక్షించాలని యజ్ఞాదులని నిర్వహించుతున్నారు కాబట్టి వారు అదర్శ పరులూ - పైగా క్షుద్రశక్తి మంతులున్నా. యోధులు ఆయుధధారులే అయినా, అదర్శపరుణ్ణి సందర్శిస్తున్నారు. ఇది గమనించాడు కాబట్టి మారుతి భావించాడు "రామలక్ష్మణులు రాగలరు. జయించి తీరుతారు" అని.

5వ సర్గము

ఇంకా సీత కన్నడలేదు

రావణసభాభవనంలోకి మారుతి వెళ్లే సమయానికి చంద్రుడు, ఆకాశమధ్యంలో ఉన్నాడు.

హంసో యథా రాజతపంజరస్థః సింహో యథా మందర కందరస్థః ।

వీరో యథా గర్విత కుంజరస్థః చంద్రో విజ్రాజ తథాఽంబరస్థః ॥ (4)

వెండి పంజరంలో ఉన్న హంసలా, మందర పర్వతగుహలో ఉన్న సింహంలా, మదపుటేనుగు పై నున్న వీరునిలా ఉన్నాడు చంద్రుడు. వాడియైన కొమ్ములున్న ఆబోతులా, పెద్దపెద్ద శిఖరాలున్న పర్వతంలా, బంగారు కొమ్ములని కల్గిన ఏనుగులా ఉన్నాడు. (1)

రాక్షస సంచారం ప్రారంభమైంది. మత్తులో ఒళ్లు తెలియక చటుచుకుంటున్న వాళ్ళు, వికవిక నవ్వుతున్న వాళ్ళు, కోపంతో నిట్టూరుస్తున్న వాళ్ళు, ఒకళ్ల నొకళ్లు వెక్కిరించుకుంటూన్న వాళ్ళు, స్త్రీల యెడ 'అనభ్యత' అని తెలియక ప్రవర్తిస్తున్న వాళ్ళు, విళ్లు ఎక్కుపెట్టే వాళ్ళు, రథ గజ భద్రగజాల మీద తిరిగేవాళ్ళు ఎందరో కనిపిస్తున్నారు హనుమకీ.

ప్రకాశ లక్ష్మీశ్రయ నిర్మలాంకో రరాజ చంద్రో భగవాన్ శాంకః (6)

రామాది రామేరిత చిత్తదోష స్వర్గప్రకాశో భగవాన్ ప్రదోషః (8)

చంద్రుని మిక్కిలి తెల్లని ప్రకాశంచేత, లోపలి నల్లదనం మఱింత ప్రకాశించింది. స్త్రీలయందుండే ప్రణయ కంఠపబుద్ధి తొలగి, వెన్నెల రాత్రి మఱింత ప్రకాశించింది. అందుకై, చంద్రుడూ, రాత్రి రెండూ పూజ్యమైనవే - అని హనుమ భావించాడు. (2)

బుద్ధిమంతులూ - అహంకారులూ, జగత్ప్రసిద్ధులూ - నీవాతి నీచులూ, కేళీ పరాయణులూ - వైరాగ్య పురుషులూ, ఇలా పరస్పర విరుద్ధ జనం కూడా కన్పించారు.

సీతని చూడాలనే ఆలోచనకల మారుతికి దృష్టి స్త్రీల మీదా - స్త్రీలలో ఉత్తమ స్త్రీల మీదా - ఉత్తమ స్త్రీలలోకూడా, కన్నీటితో పలుకలేని కంఠస్వరం కలదీ, ఉత్తమ ఆభరణాన్ని ధరించినదీ అయిన సీతమ్మ మీదా - ఉంది.

"అవ్యక్త రేఖామివ చంద్రరేఖాం పాంసుప్రదిగ్ధామివ హేమరేఖామ్ |

క్షత ప్రరూఢామివ బాణరేఖాం వాయు ప్రదిన్నామివ మేఘరేఖామ్ ॥ (26)

6వ సర్గము

రావణుని అంతఃపురంలోకి ప్రవేశం

స నికామం విమానేషు విషణ్ణా కామరూప ధృక్ |

విచచార పునర్లంకాం తామసేన సమన్వితః || (1)

ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్ర నివేశమ్ (2)

సీత జాడ లభించని కారణంగా, వదలని పట్టుదలతో హనుమ లక్ష్మీవంతుడై (1) రావణుని భవన ప్రాంగణాన్ని చేరాడు. సింహాలు రక్షించే వనంలా, రాక్షసులు ఆ ప్రాంగణాన్ని రక్షిస్తున్నారు.

వెండి బంగారాలతో ప్రధాన ద్వారాలు కన్పిస్తున్నాయి. వెండి బంగారు రథాలు ప్రతిద్వారానికి అటూ ఇటూ ఉన్నాయి. ప్రతి క్ష్యూ (ద్వారానికి ద్వారానికి మధ్య ఉన్న ప్రదేశం) అగరు, చందన సువాసనలతో నిండిపోయి ఉన్నాయి. భేరీ మృదంగ ధ్వనులు వినిపిస్తున్నాయి. గుట్టాలూ, పులి - సింహ చర్మాలూ, దంతాల బొమ్మలూ, వెండి బంగారు శిల్పాలతో నిండిన రథాలూ అక్కడ తిరుగుతూ కన్పిస్తున్నాయి.

కామరూపుడు (ఏ రూపం కావలెనే ఆ రూపం ధరించగలవాడు) అయిన మారుతి నిర్భయంగా ఉద్యానవనాల్లోనూ, ప్రాసాదాలలోనూ, ఇంకా ఇంటింటిలోనూ సీత జాడ తెలుసుకోదలిచాడు. ముందుగా రావణుని మంత్రి ప్రహస్తుడి ఇల్లు - మీదట మహాపార్శ్వని - అలాగే నిత్యం నిద్రించే కుంభకర్ణుని యిల్లు - తర్వాత ధర్మపరుడు విభీషణుని యిల్లు - ఇంకా మహాదర - విరూపాక్ష - విద్యుజ్జిహ్వ - వజ్రదంష్ట్ర - శుక - సారణ - ఇంద్రజిత్ - జంబుమాలి - సుమాలి - రశ్మికేతు - సూర్యకేతు - ధూమ్రాక్ష మొదలైన రాక్షసుల యిళ్లన్నీ తిరిగాడు. (2) ఎక్కడెక్కడా చూడనివైభవమంతా కన్పించింది.

ఈ భవనాలు దాటగానే రావణాంతఃపురం. ఆయుధాల్ని ధరించిన రాక్షస స్త్రీలు, వికృత రూపాలు కలిగి ఉన్నారు. మిక్కిలి వేగం పోగల ఎట్టని, తెల్లని గుట్టాలూ, శక్తిలో ఇంద్రుని యేనుగు విరావతంతో సాటియైన ఏనుగులూ, మహామేఘాలవలె మింకరిస్తూ మదజలాలన్ని ప్రవహిస్తున్న ఇతర జాతి ఏనుగులూ అక్కడ కన్పిస్తున్నాయి. పదాతిబలాల మెడలో కూడ స్యవృష్టైన మేలిమి బంగారు ఆభరణాలున్నా యంటే ఇక ఐశ్వర్యాన్ని వేరే చెప్పాలా?

వివిధకారాలున్న పల్లకీలు, విలాస గృహాలూ, పగటిపూట వినోదించ దగిన రమణీయ మందిరం, రతికేలీ మందిరమూ, ఉండి ఆ సమీపంలో మందర పర్వతంలా ఉన్న ఒక భవనమూ కన్పించింది.

భవనం ముందు పెంపుడు నెమళ్లు తిరుగుతూ, భవనం మీద జెండాలు ఎగురుతూ, ఎక్కడ చూచినా రత్నాల అరుగులు కన్పిస్తూ సాక్షాత్తు శివుని కైలాసంలా అనిపించింది.

ఆ మందిరంలోని పాత్రలూ, పీఠాలూ, మంచాలూ అన్నీ బంగారంవే. తేనె కల్లు చిందులుపడి పాన్పులమీద పైభాగం - కొద్దిగా తడిసింది. ఇంకా మధుపానం ప్రారంభం కాక, పాత్రలన్నీ నిండుగా ఉన్నాయి. బంగారు ఆభరణాలున్న స్త్రీల చేతి చప్పుడు, నడకల ధ్వని, ప్రక్క మందిరాలలోని మృదంగ వీణాధ్వనులతో నిండి పోయింది ఆ మందిరం. ఎక్కడచూచినా స్త్రీలతో, ధ్వనులతో, ఆభరణాలతో, ఐశ్వర్యంతో, విలాసంతో నిండిన, కుబేర భవనంలా ఉన్న (3) రావణ గృహంలోకి వెళ్లాడు అంజనేయుడు.

విశేషాలు

(1) లక్ష్మీవంతుడంటే సంపదకలవాడని అర్థం, 'సంపద' అనేది ఒక యోగం. 'అల్పవ్యలాభో యోగః - లబ్ధవ్యపరిపాలనం క్షేమః' అని చెప్తారు. లేనిది క్రొత్తగా కల్గడం యోగం. ఇప్పటివరకూ లేని సీతాదర్శనమనే సంపద, యోగరూపంగా కాబోతోంది హనుమకు - అని సూచించడానికి 'లక్ష్మీవాన్' అనే పదం, లంకా రాక్షసిని జయించడం - అన్ని మందిరాలనీ నిర్భయంగా తిరగగల్గడం - ఇవన్నీ కూడా యోగాలే కదా!

(2) ఇళ్ల వరుస, బుద్ధిమంతుడు కాబట్టి బాగా గుర్తుంచుకొన్నాడు. ఏదైనా యుద్ధమే వస్తే, ఎలా పారిపోవాలో నిర్ణయించుకోడానిక్కూడా ఈ పరిశీలన చేసాడు. అవసరమైతే తమో గుణంతోనైనా సంహరించాలనే నిశ్చయం హనుమకి ముందే ఉందనుకున్నాముగా!

(3) కుబేర భవనంలా ఉంది రావణ మందిరం, అంటే ఈ సంపద అంతా రావణుని చేత ధర్మార్హితం కాదని భావం. చత్వారో ధనదాయాదాః ధర్మాగ్ని స్సపతస్కరాః - ఆదర్థర్మావమానేన త్రయః కుప్యంతి చేతరాః ధనమనేవానికి దాయాదులు (జ్ఞాతులు) నల్లరున్నారట. ధర్మమూ - అగ్ని - రాజా - దొంగ అనే వారు నల్లరట. పెద్దవాడైన ధర్మాన్ని అవమానిస్తే (అధర్మంగా ఆర్జిస్తే) అగ్నివలన లేదా రాజాద్వారా (దండయాత్రతో హరించడం) లేదా దొంగద్వారా ఆ సాము నాశనం కావాలి. అంటే, 'అధర్మంగా ధనం నిలువదు' అని అర్థం. రావణుని కొలువులో ఎక్కడ చూచినా కన్పించేదంతా, దేవతాలోకాలని గెలవడానికని వెళ్లి దొంగిలించి, లేదా దౌర్జన్యంగా తెచ్చింది లాగానే హనుమకి అనిపించింది. అంటే ఇదంతా నశించేదే సుమా! అని అర్థం.

7వ సర్గము

...ఇక్కడ కూడా సీత లేదు

తాని ప్రయత్నాల్ని సమాహితాని మయేన సాక్షాదీన నిర్మితాని
మహాతలే సర్వగుణోత్తరాణ దదర్శ లంకాధిపతేర్న హాణి | (4)

వైడూర్యాలు పొదిగిన బంగారపు కిటికీలతో, అనేక శాలలు, ఆయుధాగారాలతో, వాస్తుకీ సరిపోయేలా నిర్మింపబడి, వర్షం వస్తే ఎగిరిపోయే పక్షుల్లా, మెరుపుతీగెల్లా ఆ రావణ భవనంలో అనేక గృహాలు కనిపించాయి. దగ్గరుండి రావణుడే కట్టించాడో, లేక మయుడే నిర్మించాడోగాని, చాల శ్రద్ధతో కట్టించబడిన ఆ భవనాలని దేవతలు, రాక్షసులు అందఱూ ప్రశంసించారు.

అలా చుట్టూ ఉన్న భవనాల మధ్య, దేనికి సాటిరాని విధంగా ఉంది రావణ భవనం. భూమండలానికి దిగి వచ్చిన స్వర్గమా? అన్నట్లు, అనేక పుష్పాలతో, వృక్షాలతో, మెరిసే మెరుపులవంటి స్త్రీ రత్నాలతో, ప్రకాశించే చంద్ర శుక్రాది గ్రహాలతో ఉన్న ఆకాశంలా, పుష్పాడి నిండిన పర్యత శిఖరం కల పర్యతంలా, కన్పిస్తోంది రావణ గృహం. సప్తకమూ, సర్వతోభద్రమూ, వర్తమానమూ అని యీ తీరుగా ఇల్లు కట్టిన విధానం ప్రకారం, ఎలా పేర్లు ఉంటాయో, అలాగే రావణుని యిల్లు 'పుష్పకం' అనే పేరుకీ తగి ఉన్నది. పుష్పానికి ఎలా చుట్టూ రేకలుంటాయో, అలా గోపురాలున్న భవనాలుంటాయి. ఆ గోపుర భవనాలకీ మధ్య ఉన్న 'పుష్పక భవనం' రావణునిది.

ఆ భవనంలో, వెండి బంగారులతో చేసి, పగడాలు గ్రుచ్చిన పక్షి బొమ్మలూ, అనేక జాతుల తేడాలను తెలిపే గుట్టల బొమ్మలూ, ఉన్నాయి. పడూరి పుష్పాడి అప్పుడే అంటుకున్నట్లున్న ఒళ్లుకరి రెండు మదపు టేనుగులు, తమ తుండాలతో తెచ్చిన సీతతో, పద్మాన్ని చేతిలో పట్టుకున్న లక్ష్మీదేవీకి అభిషేకం చేస్తున్న చిత్రం సరమ మనోహరంగా కన్పించింది. (ఇప్పటికీ ఇల్లలో కన్పించే ఈ చిత్రం రావణ భవనంలోనిది - అని గ్రహించాలి).

తత స్తదా బహువిధ బావితాత్మనః కృతాత్మనో జనకసుతాం సువర్తనః |

అవశ్యతోఽభవ దతిదుఃఖితమ్మనః, సుచక్షుషః ప్రవచరతో మహాత్మనః | (17)

రమణీయ రావణ మందిరం చూచినా, ఇతర సౌఖ్యాలని దర్శిస్తున్నా, కార్య ధక్తుడైన, కార్యదీక్షా తత్పరుడైన హనుమకు దుఃఖమే కల్గింది.

8వ సర్గము

పుష్పక విమానం ఎలా ఉంది?

స తత్ర కించి న్న కృతం ప్రయత్నతో స తత్ర కించి న్న మహార్థ రత్నవత్ ।
స తే విశేషా నియతా సురేష్వసే స తత్ర కించి న్న మహావిశేషవత్ ॥ (3)

రావణ భవనం చుట్టూ ఉన్న భవనాల నడుమ నున్న స్థలంలో 'పుష్పక విమానం' ఉంది. వజ్రాలూ, రత్నాలూ అలా ఎక్కడతోచితే అక్కడ పాదుగబడిన విమానం అది. మేలి బంగారు ముద్ద ఆ విమానం. దానిని తయారు చేసిన విశ్వకర్మయే దాని పనితీరును చూచి అద్భుతమని పొగిడాడంటే చెప్పాలా? ఆ విమానంలోని ప్రతి వస్తువూ మహాప్రయత్నంతో చేయబడిందే. అందున్న ప్రతి రత్నమూ సాటిలేనిదే. దేవతా గృహాలలోనూ కన్నడని విశేషాలే ఇందున్నాయి. అసలు, ప్రతి విశేషమూ ఒక విశేషమే ఆ విమానంలో. యజమాని మనస్సు తెలిసి వాయు వేగంతో పోయేదీ, ఎవరు ఆడ్డగించినా ఆపులేక పోయే స్వభావం కలదీ ఆ విమానం.

ఆ విమానం భూమికి ఆనకుండా అంతరిక్షంలోనే నిలిచి సూర్యుని మార్గాన్ని చూపే ఒక గుర్తులా కనిపిస్తోంది. వసంతకాలంలో రంగు రంగుల పూలు గోచరించినట్లుగా విమానం మీద రంగురంగుల చెక్కడాలు వింతవింత ఆకర్షణని కలుగజేస్తూ ఉన్నాయి.

ఆ విమానాన్ని, కుండలాలు ధరించినవారూ, గుండ్రని పెద్ద కనుగుడ్లు కలిగి, కోరికన్నులు కల వ్యోమగాములు (ఆకాశంలో తిరిగే లక్షణం ఉన్నవారు) వేల మంది, మోస్తున్నట్లుగా బంగారంతో చెక్కబడింది.

విశేషాంశాలు

సంపదకి చిహ్నం వాచనం. రావణ సంపదకి గుర్తు ఈ పుష్పక విమానం. అయితే ఇది ఎత్తుకు రాబడినదే కాని అతని సొంతం కాదు. ఇలా తెచ్చిన సంపద శాశ్వతం కాదు. తాత్కాలికమే. ఇదిపోయే రోజున సొంతంగా ఆర్జించిన దానితో సహా పోతుంది. (లంకలో చివరికి అలాగే జరిగింది గదా!).

ఇక ఈ సర్గ సంఖ్య 8. సంపదకి అధికారిణియైన లక్ష్మీదేవతల సంఖ్య 8. (అష్టలక్ష్మీలు). వీరి నివాస స్థానం 8 రేకుల పద్మం (అష్టదళ పద్మం). ఇంట్లో దేవుని ముందు ఈ మ్రుగ్గే వేస్తాం కదా! ఈ సర్గలోని శ్లోకాల సంఖ్య కూడ 8. అమ్మవారి నుదురు, చంద్రుని 8వ రోజు (అష్టమి) రూపంతో సమానంగా ఉంటుందట. అష్ట బిశ్వరూపాలా ఉన్న లంకకి తానువచ్చి అష్టపడియటం (గం 3-12 నాలుగు) అయిందికాబోలు.

9వ సర్గము

రావణుని శయన మందిరం

యాచ వై శ్రవణే లక్ష్మీ ర్యా చేంద్రే హరివాహనే ।

సా రావణగృహే సర్వా నిత్యమేవానసాయినీ ॥ (8)

ఒక ఆమడ పాడుగూ, అర ఆమడ వెడల్పా ఉన్న రావణ భవనంలో రెండు - మూడు - నాల్గు - దంతాల ఏనుగులెన్నో తిరుగుతున్నా, కావలా కాస్తున్న రాక్షసులు సంచరిస్తున్నా 'ఇరుకు' అనేది లేదు. కుబేరుని ఐశ్వర్యమూ, ఇంద్రుని సంపదా మొత్తం, ఇక్కడ ఎప్పుడూ కనిపిస్తోందా, అన్నించింది. యముడూ, వరుణుడూ మొదలైన వారి ఐశ్వర్యం కుంభకర్ణాది వీరుల గృహాల్లో ఉంది.

చుట్టూ రావణుని గృహాలు ఉంటే, మధ్యలో పుష్పక విమానం ఉంది. కుబేరుణ్ణి జయించి తెచ్చినది ఆ విమానం. లోపలికి ఎక్కడానికి బంగారు మెట్లు. ఇటు ప్రక్క, అటు ప్రక్క బంగారు, వెండి తోడేళ్ల బొమ్మలున్నాయి. మెట్లమీదుగా కనిపించే లోపలి భాగంలో సుందరమైన వేదిక. దానిని చేరడానికి పగడాలు, ముత్యాలు, మణులతో చేయబడిన నేల. ఆ విమానంలోకి ప్రవేశించాడు హనుమ. వాయుదేవుడు వివిధ రూపాలు పొందినట్లుగా, అన్న-పాన-భక్ష్య-భోజ్యపదార్థాల వాసనలూ, మితిమీరిన మధ్యం వాసనా వస్తూ, అప్రబంధువుణ్ణి రమ్మని పిలుస్తున్నట్లుంది.

రావణుని కిష్టమైన శయనమందిరం అదే. నేలపై పెద్ద తివాచీ. దానిపై గృహాల-రాష్ట్రాల-మొత్తం భూమండలమంతా చిత్రీకరించబడి ఉంది. బంగారు కుందెలలో మెరిసే రత్నదీపాలు నిరంతరం ప్రకాశిస్తూ, జూదంలో ఓడడం వలన దుఃఖిస్తూ తొప్ప వేయకండా ఉన్న జూదరులవలె ఉన్నాయి. అనేక స్త్రీలు దివ్యాభరణాలతో ఆభరణ ద్రవ్యని లేకుండా పరుండి ఉన్నారు. రావణుని చుట్టూ స్త్రీలు-స్త్రీలు-స్త్రీలు.

ఆ గృహంలో చల్లగా, మెల్లగా వీచే వాయువు శరీరాన్నీ, చక్కని శలల - స్త్రీల శౌందర్యం కన్నులనీ, మనోహర గానం చెవులనీ, రుచిగల భక్ష్యాల జిహ్వనీ, ఎక్కడా చూడని సువాసనలు ముక్కులనీ, ఇలా-పంచ ఇంద్రియాలనీ ఆనంద పరుస్తూ, తల్లి - తన పిల్లలని సంతోష పెట్టినట్లు చేస్తోంది. అర్థరాత్రి దాటడం వలన తాగి తాగి మత్తుతో, ఆ స్త్రీలంతా గాఢ నిద్రలో ఉన్నారు. పద్మాలలో పోల్చదగిన ముఖాలున్న ఆ స్త్రీలు అలా పరుండి ఉంటే, హంసలూ, భ్రమరాల్లా లేని పద్మవనంలా అనిపించింది.

శరత్కాలంలో నక్షత్రాలతో ఉన్న ఆకాశంలా ఉంది, నడుమ పరున్న రావణుడు నక్షత్రాల మధ్య చంద్రునిలా ఉన్నాడు. కొద్దిపాటి మిగిలిన పుణ్య పరింతో, భూమిపై రాలిన నక్షత్రాల్లా ఉన్నారు స్త్రీలు.

కొందరికీ బొట్లు జారి చెరిగిపోయాయి. కాలి అందెలు ఊడిన వాళ్ళు - హారాలు చెదిరిన వాళ్ళు - పస్త్రాలు జారిన వాళ్ళు - నోటినుండి వెలువడి కల్లు వాసనక, గాలి విడిచినప్పుడు పైట చెరగు కదులుతూండే వాళ్ళు - రావణ ముఖమనుకొని వాని సవతి ముఖాని వాసన చూస్తూ, వాని యిష్టం కోసం ప్రాకులాడే వాళ్ళు - ఒకరి చేతిపై, ఒకరి కప్పుపై, ఒకరి నడుముపై తల పెట్టి పరున్నవాళ్ళు....ఇలా అందఱూ కలిసి గుండ్రంగా పడుకొని ఆ స్త్రీ సమూహం ఒక పూలమాలలా కన్పించింది.

రాజర్షి పితృదై త్యానాం గంధర్వాణాం చ యోషితః ।
రాక్షసానాం చ యా కన్యా స్తస్య కామవశం గతా ॥ (68)

యుద్ధకామేన తాస్పర్వా, రావణేన హృతా స్త్రీయః ।
సమదా మదనేనై వ మోహితా కాశ్చి దాగతా : ॥ (69)

స తత్ర కాచిత్రమదా ప్రసహ్య పీర్వోపవన్నేన గుణేన బంధా ।
స చాఽన్య కామాఽపి సచాఽన్యసూర్వా
వినా వరార్థాం జనకాత్మజాం తామ్ ॥ (70)

స చాఽకులీనా న చ హీనరూపా నాఽదక్షిణా నాఽనుపచారయుక్తా ।
భార్యాఽభవ త్తస్య స హీనసత్త్వా స చాపి కాంతస్య స కామనీయా ॥ (71)

రాజర్షి - పితృదేవత - గంధర్వ - రాక్షస - దైత్య జాతులకి చెందిన స్త్రీలు అందఱూ ఆ రావణుణ్ణి తమంత తామే కోరి వచ్చారు. తానై రావణుడు వారిని తేలేడు. కొందరిని కావాలని తెచ్చాడు. అయితే ఏ స్త్రీ తేబడిందో, ఆ స్త్రీకి సంబంధించిన వారితో యుద్ధం కలగాలని అతని కోరిక. (1) ఇలా యుద్ధ వాంఛతో తేబడిన స్త్రీల విషయంలో కూడ, అతనికి వారిపై మోహం లేనేలేదు. మోహంతోనూ తేబడలేదు. అయితే, సహజ యౌవన వశం వలన కొందఱు అతని కామానికి యిష్టంతో లొంగిపోయారు. తమకు తామే ఇలా రావణ మోహంతో తిరిగి పోవాలనే ఆశ లేక ఉండిపోయారు. సేతమ్మను తప్ప ఎవరినీ బలాత్కారంగా రావణుడు తేలేడు. సేతమ్మ తప్ప మఱి ఎవరైనా రావణుణ్ణి వలచి వచ్చినవారే. లేదా వచ్చాక వలచినవారే. ఎవతెయ్యెనా రావణుణ్ణి తప్ప మఱివరినీ వలచినది లేదు, అలాగే రావణుణ్ణి ఇష్టపడడానికి ముందు మఱివరినీ వలచినదీ కాదు. రావణుని భార్యలలో, సత్కులమున పుట్టనిది గాని,

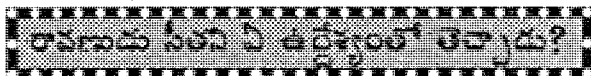
మోహింప దగనిది కాని ఎవ్వరూ లేనేలేరు. అలాంటి స్త్రీలని చూడగానే ఆంజనేయునికి చిత్రమైన ఆలోచన కల్గింది.

బభ్రువబుద్ధి స్తు హరీశ్వరస్య యదీదృశీ రామవ ధర్మ పత్నీ !

ఇమా యథా రాక్షసరాజభార్యా సుజాత మస్మేతి హి సాధు బుద్ధేః || (72)

పునశ్చ సోఽచింతయదార్తరూపో ద్రువం విశిష్టా గుణతో హి సీతా (73)

లంకాధిపతి అయిన రావణుని భార్యలంతా ఎలా తమ భర్తలతోకూడి సుఖంగా ఉన్నారో, అలాగే సీతమ్మ కూడా రాముణ్ణి చేరి ఉంటే, ఎంత బాగుండేది! రావణుడు సీతని, రామునికి అప్పగిస్తే ఇంకెంత బాగుండేది! పాతివ్రత్యం మొదలైన గుణాల్లో సీతమ్మ మిక్కిలి గొప్పది. సత్కులంలో పుట్టినవాడే అయినా, సీతమ్మని రావణుడు అపహరించి - 'సీతవంటి ఇల్లాలు కూడా అపహరింపబడిందనే అపవాదుని' - ఆమెకి, రామునికి కల్గించి, ఎంతటి తప్పు చేసాడు? ఎంతటి కష్టం? అని ఆలోచించాడు.

(1) లోతుగా ఆలోచించాల్సిన ప్రశ్న ఇది.

యుద్ధకామేన తాస్యర్వా రావణేన హృతాస్త్రీయః' అని మహర్షి మాట. రావణుడు ఎండకో స్త్రీలని అపహరించినది, కేవలం యుద్ధం కోసమట. పురుషులతో కదా యుద్ధం చేయాల్సింది. 'వాలి' లాగా ఏ హిమవంతుని వద్దకో, సముద్రుని వద్దకో పోతే భుజాల తీట తగ్గేది కదా! అందుకే, యుద్ధ ప్రేయుడైన తాను, యుద్ధంకోరే తాను కిష్కింధా రాజు 'వాలి' మీదికి వెళ్లనే వెళ్లాడు. సముద్రం వైపు తిరిగి సంద్యకు వందనం చేస్తున్న వాలిని, రావణుడు వెనుకవైపుగా పోయి నడుం చుట్టగా, కోపించిన యుద్ధప్రేయుడైన వాలి, రావణుని చేతులని తన రెండు చంకల క్రిందా ఆదిమిపట్టి, సప్త సముద్రాలనీ త్రిపుతూ రావణునిచేత తన నామజపం చేయించాడు. అప్పటికే ఊరుకోక, ఒక శవధం చేయించాడు రావణునిచేత.

“దారా పుత్రాః పురం రాష్ట్రం భోగాచ్ఛాదనమైథునమ్

సర్వ మేవా విభక్తం నా భవిష్యతి హరీశ్వర” (34-7)

“నా భార్యలూ, పుత్రులూ, నా విలుబడిలోని పురమూ, సామంతుల విలుబడి లోని రాష్ట్రాలూ, ఇంకా ఇతరాలన్నీ కూడా మన యిద్దరికీ చెరి నగం” అనిపించి

అప్పుడు విడిచాడు రావణుణ్ణి. ఇంత అయినా కూడా “యుద్ధ ప్రీతి” రావణునికి పోలేదా? ఇక్కడే ఉంది రహస్యం. రావణుడు పోరాడదలచినది, వాలిలో కాదు. శ్రీ మహావిష్ణువుతో ఇంద్ర పుత్రుడే కదా వాలి! వీణ్ణి పట్టుకుంటే, ఆ ఇంద్రుడు రాకపోతాడా? అనుకున్నాడు కాని, ‘వాలి’ తాననుకున్న దానికంటే చాల ఎక్కువగా బుద్ధి చెప్పాడని భావించలేదు.

నిన్ను చంపించేందుకే పుడతాను

ఈ సంఘటనకు పిమ్మట రావణుడు కొంత కాలం బుద్ధిగానే ఉన్నాడు. అయితే లోకాల్ని చుట్టుముట్టి రావడం మానలేదు. ఒకనాడు వస్తూంటే కుశధ్వజమహర్షి పుత్రిక ‘వేదవతి’ కన్నడింది. (శ్రీ మహావిష్ణు భార్య లక్ష్మీ, సీతా రూపం కంటే ముందుగా ఈ రూపంతో జన్మించింది Ladies first అనే నానుడి ఇక్కడ నుండి పుట్టినదే). రావణుని ప్రశ్నకి సమాధానంగా “శ్రీ మహావిష్ణువే తనకి భర్త అనీ, పుట్టినపుడే అలా తన తండ్రి నిర్ణయించాడనీ, లోగడ దంభుడనే రాజర్షి ఇలాగే అడిగి, కాదన్నందుకు తన తండ్రిని రాత్రిభాగంలో నిర్దయగా చంపాడనీ, తన తల్లి ఆ బాధతోనే అగ్నిలో దూకిందనీ పల్కి, రావణుని కోర్కెను తీరస్కరించింది వేదవతి. సహజ మదంకల రావణుడు, వేదవతి వెళ్లిపోతుండగా తనతో తీసేకొనిపోదామని జాబ్బుపట్టుకుని లాగాడు. రావణుడు ముట్టు కున్నంతవఱకూ ఉన్న తన శిరోజాలని, చేతినే కత్తిగాచేసి తెంపి, ఇలా చెప్పింది.

శాపేత్యయి మయోత్సుప్తే తపసశ్చ వ్యయో భవేత్ |

తస్మాత్తవ వభార్థాయ సముత్పన్నేహ్యహం పునః |

తస్మాత్త్వ యోనిజా సాధ్వీ భవేయం ధర్మిణుస్సుతా | (ఉ 17 సర్గ)

“దుర్మార్గ రావణుడా! నేను శాపమిస్తే నా తపశ్శక్తి నష్టమైపోతుంది. కాబట్టి, నీలాటి మదాంధుణ్ణి చంపించడానికి అయోనిజగా, ఒక కర్మిష్ఠ (నిత్యం యజ్ఞ యాగాదులని చేసే మహాపురుషుడు) యింట్ల పుడతాను” అని పలికి, అగ్ని రథుల్ను కొని భస్మీ భూతురాలైంది. ఆమెయే సీతామాతగా కర్మిష్ఠ అయిన జనకుని యింట్ల నాగటి చాలులో జన్మించి, అయోనిజ అయింది. అసలు, రావణుడు ఎందుకీలా మదాంధకారంలో ప్రవర్తించాలి? అన్నందుకు మఱి కొంచెం వెనక్కి పోవాలి.

ఒకప్పుడు చైకుంఠ ద్వారపాలకులు ‘జయముడు - విజయుడు (జయ విజయులు) అనే ఇద్దరుండేవారు. నిత్యమూ శ్రీ మహావిష్ణు దర్శనార్థం, అనేక దేవతా ఋషి భక్త గణం వస్తూండేవారు. అందఱనూ లోపలికి పంపేవారు జయవిజయులే

కావడంతో, ఈ యిద్దరూకూ ఒక ఆలోచన వచ్చింది. ఎన్నో జన్మలెత్తి ఎత్తి, ఇలా ఈ జన్మకి, వైకుంఠ ద్వారం వద్ద ఉండే పవిత్ర జన్మకి వచ్చాం - జీవిత కాలమంతా ఇలా గడపడం కంటే, జన్మ అనేది లేకుండా) పాక్షాత్తు స్వామిలో లీనమై, మోక్షాన్ని పొందడాన్ని పొందితే బాగుండును) ఉండాలనేది, ఆ ఆలోచన.

‘పునర్జన్మ లేకుండా ఉపాయం చెప్పండి’ అని సనత్కుమారుల వారిని అడిగితే ‘మహావిష్ణువు చేతిలో వధ పొందితే సరి’ అన్నారు. ‘వధ పొందాలంటే, శ్రీ మహా విష్ణువునకు సచ్చవి పనులు చేస్తూ విరోధించాలి’ అని తీర్మానించుకున్న జయ విజయులు తమ బుద్ధికి అనుగుణంగా, సనత్కుమారులవారినే విష్ణు దర్శనానికి పోకుండా నిర్బంధించారు. కోపించిన మహర్షులు, జయ విజయుల నిర్దోషిని రాక్షసులు కండని శపిస్తే, వారే రావణ - కుంభకర్ణులుగా జన్మించారు.

ఎందుకీలా శపించవలసి వచ్చిందని, మహర్షులు ఆలోచించారు. వారిద్దరూ చిరకాలంగా స్వామిని సేవిస్తూ ఉన్న కారణంగా, విష్ణు సాయుజ్యాన్ని పొందవలసి ఉన్నారు. అందుకని, తదనుగుణమైన బుద్ధిని విష్ణువు కల్పించాడనీ (మోక్షోపాయం గుఱించి వారు అడిగే బుద్ధిని, వారు ఆ మహర్షులనే నిర్బంధించే బుద్ధిని, మహర్షులు జయ విజయులని శపించే బుద్ధిని) స్పష్టంగా ఉపించారు.

అలా వారిని శపించాక, వారు రావణ కుంభకర్ణులుగా జన్మించాక, విష్ణువు యొక్క ఆలోచన ప్రకారం, ఒకటొకటే కార్యక్రమంలో భాగంగా జరుగసాగాయి. వేదవతి రూపంలో లక్ష్మీదేవి, కుశధ్వజునకు జన్మించడం మొదటిది. కుశధ్వజుడు వేదం చదువుతూంటే ఆ వేదమే ఒక సుందరీ రూపాన్ని దరించితే, ఆమె వేద-వతి: వేద-రూప-వతి అన్నమాట. వేదం బ్రహ్మయొక్క విద్య. అలాటి విద్యయే స్వరూపంగా కలది. అందుకనే ఆమెని ‘బ్రహ్మ విద్యా స్వరూపిణీ’గా గుర్తించాలి. వేదస్వరూపాన్ని (వేదంలో ఉండే విశేషాన్ని) ఎలా తెలిసికోవాలి? అంటే ‘వేదాధ్యయనగ్ం సర్వం గుర్వధ్యయన పూర్వకమ్’ అనడం బట్టి గురువుద్వారా గ్రహించాలి. అలాంటి గురువు ఇక్కడ ‘అంజనేయుడు’. అందుకే ఆయన సీతమ్మని గుర్తించి గమనించగలడు.

ఇంతకీ, ఆ వేదవతి రావణుణ్ణి శపించాక, రావణునకు ఒక విషయం తెలిసింది. ‘తనని చంపించేందుకు ఒక ఆమె, కర్మిష్టియింట ‘అయోనిజగా పుడుతుంది’ అని. అప్పటినుండి కర్మిష్టిజనం ఎవరెవరున్నారో, అయోనిజ లెక్కడ జన్మించబోతున్నారో, వివరాలు సేకరించదలిచాడు. అంతేకాదు - తనని చంపించేందుకు పుడలానన్నది వేదవతి. చంపేది ఎవరో చెప్పలేదు. ఆ చంపేవాడి చిరునామ కూడ వెదుకదలిచాడు. ‘జాతిన్మరత్సం’ అని ఓ గుణం ఉంది. (పూర్వజన్మపు ఆలోచనం). అది, రావణ

కుంభకర్ణు లిద్దఱకూ ఉంది. కాని నిత్య నిద్రా స్వభావుడు కాబట్టి, కుంభకర్ణునికి దాని గూర్చి ఆలోచించే వ్యవధికూడా లేదు. రావణునికి తెలుసు. తానెలా చివరికి శ్రీ మహావిష్ణు సాయుజ్యాన్ని వీలయినంత తొందరగా పొందవలెనా? అని ఆలోచించి, 'స్వయంతీర్థః పరాంస్తారయతి' (తాను ఒడ్డెక్కి, ఇతరులని కూడ ఎలా ఒడ్డెక్కించడమా?) అన్నట్లు ప్రకుంఠ ద్వారపాలకు నంతటి ఉత్తమ జన్మను పొందిన రావణుడు, లంకలో దిక్కులేక పడి ఉన్న రాక్షసజనాన్ని అందఱినీ ఒడ్డెక్కించాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. మోసం చేసేవాడు కూడ, నమ్మికతోనే పని చేసే చివరికి మోసపోయామని, అవతలివాడు గమనించేలా ఎలా చేస్తాడో, అలాగే రాక్షస జనాన్ని కూడా, వాళ్ల బుద్ధికి అనుగుణంగానే నడుస్తూన్నట్లు నమ్మించి, మొత్తానికి వాళ్లందఱికి శుభాన్ని (శ్రీ మహావిష్ణువైన రామునిచేతిలో, దేవతలైన వానరుల చేతిలో వధని) కల్గించి, తనలో పాలు వారినీ ఉద్ధరించాడు.

ఇదంతా 'జాతిస్మరత్వం' అనే వెనుక చెప్పుకొన్న గుణంతోనే సాగింది. ఇంతకీ చంపించేది, ఎవరో తెలిసిన రావణుడు, చంపేవాని కోసం ఆలోచించాడు. అహంకారంతో పలు ప్రదేశాలు తిరుగుతూ అందఱితోనూ యుద్ధాన్ని మొదలెట్టాడు. మఱి చంపేవాడు తెలియాలంటే పద్ధతి అదే కదా! అప్పటికి ఇక్ష్వాకు వంశంలో 'అనరణ్యుడు' రాజ్యం చేస్తున్నాడు. ఆయన మీదికి యుద్ధానికెళ్లి, యుద్ధం చెయ్యి - లేదా 'నిర్జిత్' ఒక్కటి వా బ్రాహ్మ 'ఒడిపోయానని పలుకు - ఏదో ఒకటి ఈ క్షణంలోనే తేలాలి" అన్నాడు. 'ఇదే రాక్షస బుద్ధి' అంటే. మానవుడైన అనరణ్యుడేలా అన్నాడు. 'యుద్ధం చెయ్యడం క్షత్రియ ధర్మం. నిజమే - యుద్ధానికొచ్చిన నీతో - చేయను - అనను. కాని, ముందు నా బలాన్ని సమీకరించుకోకుండా, సైన్యాన్ని సిద్ధం చేసుకో నీయకుండా, యుద్ధాన్ని చేయనీయకుండా, 'ఒక్క మాటగా గెలుపు ఓటములని తేల్చమంటే ఎలా?' అని. నచ్చలేదు రావణునికి. గట్టిగా వాదించాడు యుద్ధానికి రమ్మని. రాజ పద్ధతి కాదని అనరణ్యుడన్నాడు. రాక్షసుడైన రావణుడు ద్వంద్వ యుద్ధానికి, విసకుండా తలపడి, అనరణ్యుణ్ణి నేలమీద పడచెచి కాలిలో త్రొక్కితే, దుఃఖించిన అనరణ్యుడు ఇలా అన్నాడు. "రామో దాశరథిర్నామ యస్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి" అని. మా ఇక్ష్వాకు వంశంలో, పుట్టబోయే దశరథునకు పుట్టబోయే రాముడనే వాడు నీ ప్రాణాలని తీస్తాడు" అని. ఇది శవం కాదు నిజానికి. రావణునికి నందేహ వివృత్తి.

రావణునికి తనని చంపేవాడి పేరూ, తండ్రి పేరూ, వంశమూ తెలిసింది. చంపించేదాని ఆచూకీ మాత్రం తెలియలేదు. చావు నిశ్చయమని తెలిసింది. అప్పటి

నుండే, 'రాముడు' అనే పేరు వినిస్తే చాలు. తనకి 'మరణ కర్త' - 'మోక్షవ్రదాత' అనే భావం కలిగింది వానికి.

అప్పట్నుండి ఎదురు చూచాడు దశరథుని కోసం. చాల తరాల తర్వాత కలిగాడు దశరథుడు. పెరిగి పెద్ద అయ్యాడు. రాజయ్యాడు గాని ఏ దశరథుని పుత్రుడైన రాముని వలన మరణం లభించాలో, ఆ రాముడు కల్గినేలేదు. కొంత కాలానికి దశరథునికి నల్లరు పుత్రులు కల్గినట్టు తెలిసి, రావణునకు అనుమానం తీరినట్టు, తీరనట్టు అయింది. ఒక్కడే పుడతాడనీ వాడేపేరు రాముడే అవుతుందనీ ఊహిస్తూ ఉంటే నల్లరిలో రాముడెవరో గుర్తింపవలసిన అదనపు బాధ్యత కూడ మీద పడినట్లు రావణునకు అనిపించింది. అయితే, తనని చంపేవాడు మహా సమర్థుడౌతాడని తెలిసిన రావణుడు, రాముని (శ్రీ మహావిష్ణువు) జాడ తెలిసికొనేందుకు వీలుగా దండకారణ్యంలో తాటక, మారీచ, సుబాహులను కాపుంచాడు. వీరిని చంపి వచ్చేవాడు. 'మహా విష్ణు స్వరూపుడే' అని భావించవచ్చును గదా! అని. మళ్ళీ రావణుని అనుమానాన్ని తీర్చినట్లు, తీర్చనట్లుగా ఉంచేస్తూ రాముడు-తాటక, సుబాహులని నారబట్టలు ధరించి, ఇద్దఱుగా వచ్చి (రామలక్ష్మణులుగా) చంపాడు. (ఈ విషయమంతా బాలకాండ వ్యాఖ్యలో వివరంగా వ్రాయబడింది). ఈ ఇద్దరిలో రాముడెవరు? అనే అనుమానం మళ్ళీ కలిగింది రావణునకు. రహస్యాన్ని చెప్పరాదని రాముడూ, తెలిసికోకుండా ఉండరాదని రావణుడూ, ఇలా రావణుడూ రాముడూ ఒకరికి మించిన ఎత్తుగడలతో ఒకరు వస్తూ, సీతాపహరణం పుట్టాన్ని దాటారు. శ్రీమహావిష్ణువు సర్వలోకాల ప్రభువూను. ఆయన జాడ తెలియాలంటే, ఆయనకి కష్టమైన పనులు చేయాలి. పతివ్రతా రక్షణ, యజ్ఞ సంరక్షణ, దుష్టనాశనం ఆయన వ్రతాలు కాబట్టి, రావణుడు రాముణ్ణి (విష్ణువును) తెలుసుకోడానికి వీలుగా పతివ్రతా స్త్రీ అపహరణం, వారిని చెరబట్టడం, యజ్ఞనాశనం, నరకంలో ఉన్న పాపుల్ని యముని చెరనుండి విడిపించడం వంటి వానిని చేసాడు. (ప్రభుత్వ దృష్టిని ఆకర్షించాలంటే, ప్రభుత్వ కార్యాలయాలముందు నిరశనలా) "యదా యదా హి ధర్మస్య ధ్వానిర్భవతి...." ఎప్పుడు ధర్మం క్షీణిస్తుందో, అధర్మం పెరుగుతుందో అప్పుడు పరమాత్మ ఆవిర్భవించి దుష్ట శిక్షణ, శిష్టరక్షణ చేయాలి. లేకపోతే అసలు పరమాత్మే లేడని, నిశ్చయమై పోతుంది.

ఇలాంటి సేవధ్యంలో రావణుడు, సీతని అపహరించాడు. పరమాత్మ శివ స్వరూపుడైతే, భగవతి క్షేత్ర స్వరూపిణి, అనే మహా రహస్యం వానికి తెలుసు. అందుకే, రాముణ్ణి క్షేత్ర హినుణ్ణి (అమ్మవారిని ఎత్తుకుపోయి) చేయాలని నిశ్చయించి, అలా

ఎత్తుకుపోయాడు. ఎత్తుకుపోయేప్పుడుకూడా, ఆమె శిరోజాలని పట్టడానిక్కారణం - వేదవతీ రూపంలో ఈమె శిరోజాలనే పట్టగా, చేతితో శిరోజాలని స్పృశించినంత వఱకూ ఖండించుకొన్నది. అదే సీత, ఈనాడు దుఃఖిస్తోంది కాని ఖండించలేదు. కారణం, చంపించదలచిన సీత శంపించ అక్కటనూ లేదు - అనాటి వేదవతిలా ప్రవర్తించనూ అక్కటలేదు. రావణుడు, తనను ఎత్తుకుపోతే తప్ప, రామునికి రంకా ప్రయాణపు అవశ్యకత ఉండదు. అప్పుడు గాని రావణ వధకు అవకాశం కల్గదు. ఇక తన భార్యని కూడా ఎత్తుకుపోయిన వాణ్ణి క్షమించడం నేరం కాబట్టి, రావణుని చంప వచ్చునని, రాముడూ భావించాడు. తన వధకు సరిపోయినంత తప్పు చేయాలని రావణుడూ నిశ్చయించుకుని సీతాపహరణాన్ని చేసాడు. రామునికి, రావణవర్తకే అవకాశం కల్పిస్తూ, తానూ అపహరింపబడుతున్నట్లుగా, లొంగి ప్రవర్తించింది సీత. ఇదంతా ఒక నాటకం (జగన్నాటకం). అందుకే, అంతా వి రామునికి సీత ఏమాయంది? అని వెనకటికే ఎవరో ప్రశ్నించారని చెప్తారు ఇది గట్టి ప్రశ్న. సీత 'రామునికి, రంకా ప్రయాణ అవకాశాన్ని కల్పించి రావణవధ చేసేందుకు మార్గదర్శకురాలు' అని సమాధానం చెప్పాలి. కాని ఈ పుట్టం వఱకూ ఇంతే. రాక్షసమాయ ఉంటుందని తెలిసిన సీత, నిజమైన రావణుడే అపహరిస్తున్నాడా? లేదా? అనే భయంతో వివరాలన్నీ అడిగి మరీ అపహరించుకొనేలా చేసికొంది. రావణుడు కూడా, దైవ మాయ ఉంటుందని తెలిసి, సీతా వివరాలు అన్నీ ఆమె నుండి తెలిసికొన్న ఏమ్యటనే అపహరించాడు (ఇంకా అనేక వివరాలు నాటరణ్యకాండ వ్యాఖ్యలో వ్రాయబడ్డాయి).

ఇంతకీ, ఇప్పటికీ ఈ 'సీత' అనే ఆమె, వేదవతీ రూపానికి అనంతర జన్మ అని గ్రహించగల్గారు రావణుడు. ఈ విషయం గ్రహించడానికై వాడు చేసిన ప్రయత్నాలు, ఇన్నీ అన్నీ కాదు. ఎక్కడెక్కడ కన్పించిన రావణ్యవతి అయిన స్త్రీనీ, సీతగా భావించి తెచ్చి తన బందిఖానాలో పడవైవాడు. ఏ స్త్రీని తేగా, ఆమె భర్త యుద్ధానికొస్తాడో (వేదవతి చెప్పిన మాట అదేగదా) ఆమె సీత. యుద్ధానికి వచ్చేవాడు రాముడు. అదీ, అతని నిర్ణయం.

ఈ అభిప్రాయంతోనే, రావణుడు - రామునికి శ్రమ ఎక్కువ కాకుండా చేయాలనీ, తనకు తొందరగా మోక్షం లభించాలనీ (వధద్వారా) భావించి, అతికష్టంగా అపహరించిన సీతని అందఱకూ (దేవతా విమానాల మీద పోతూంటే యక్ష - కిన్న - కింపురుష - గంధర్వ - దేవతాదులకు) కన్పించేలా బహిరంగంగా వనంలో ఉంచాడు. దృఢమైన రక్షణలో, ఏ వేరే మోగిగలలోనో దాచ శక్తి ఉన్న రావణుడు. ఆమెని, ఏదో

ఒక ఆంగ్లకవిత్వం ఉన్న రాక్షస స్త్రీ మధ్యనే, ఉంచాడు. (సీతానిత్య సందర్భం భాగ్యం వల్ల, వారికి మోక్షం లభించాలి). సీతకూ రామునికి అరణ్యవాసపు గడువు, 14 సంవత్సరాలలో, ఏ సంవత్సర కాలం మాత్రం మిగిలి ఉందో, రావణుడు కూడా సీతకి పెట్టిన గడువు 'అదే సంవత్సరకాలం'. రావణుడు, తాను మోక్షాన్ని పొందేందుకూ, తన వారికి లభించేందుకూ, సీతని తెచ్చాడు. 'నూతిలో పడ్డవారిని రక్షించేందుకు, గాలం నూతిలోనికి వెళ్లి, వారిని పైకి తెచ్చినట్లు, సీతకూడా లంకలో ఉన్న పాపాచారిణులైన రాక్షస స్త్రీలను, పతివ్రతా స్త్రీలను రక్షించదలచి ఆక్కడికి పోయింది. సీత తనను, గాలంతో పోల్చుకున్నదికూడా. ('ఝుషనద్భదేశం గృహ్య క్షీవమేవ విష్యసి'). కాబట్టి రావణుని అభిప్రాయం, రాముని చేతిలో వధ పొంది మోక్షాన్ని పొందడమే. (ఈ విషయం మఱిత, ఆయా సందర్భాలలో వివరించబడుతుంది).

(2) బిభావ బుద్ధిస్తు హరీశ్య రస్య - యదీదృశీ రామ వధర్యవత్నీ - ఇమా యథా రాక్షస రాజభార్యా - సుజాతమస్యేతిహ సాధుబుద్ధే (72)

అనేది శ్లోకం. దీనికి తొమ్మిది అర్థాలు వస్తున్నాయి. (1) ఈ సీత, రామునికంటే ముందే ఈ రావణుణ్ణి వివాహం చేసికొని ఉంటే, రావణుని జన్మ ఎంత దవ్యమై ఉండేది? ఈమెను అపహరించడమనే అధర్మం వీనిలో ఉండేది కాదుకదా!. (2) రావణుని భార్యలు, వానితో కలిసి ఉన్నట్లు, మా సీతమ్మ కూడ రామునితో ఉండి ఉంటే, రావణుని జన్మదవ్యమై ఉండేది. (3) రాముని భార్య, ఈ దుర్మార్గునిచే అపహరింపబడినట్లు, రావణుని భార్యలు కూడా అపహరింపబడినట్లైతే రావణునికి తగిన శాస్తి జరిగి ఉండేది. (4) రావణునిచే అపహరింపబడి, ఈ కన్విస్తాన్న స్త్రీలందఱూ, ఎలా అలనికి లొంగిపోయాలో, అలాగే సీత కూడా జైతుందని భావించి, హరించడం వల్ల ఇతనికి ఓభం కల్గినే కలగదు కదా! (5) రావణుని భార్యలను చూస్తున్నంత స్పష్టంగా, రాముని భార్యని కూడా చూడగలిగితే, నా జన్మ పరలం కదా! సీతని చూచివచ్చిన వానికి, తనతో సమానస్థితి, గౌరవాన్నీ ఇస్తానని సుగ్రీవుడన్నాడు గదా!. (6) రావణ భార్యలవలె, సీత కన్విస్తే, సుగ్రీవుని వలనా, రాముని వలనా, భయంలేక మా వానర సమూహపు జన్మ సార్థకమౌతుంది గదా! (7) రావణ భార్యలు జీవించినట్లు, సీతకూడ జీవించి ఉంటే రాముని జన్మ సార్థకం (అవతారానికి ప్రయోజనం అయిన రావణ వధ పాగి) అవుతుంది గదా! (8) ఓ! రావణా! నీవు తెచ్చిన ఇతర స్త్రీలతో సమానంగా, ఈమెని కూడా భావించడం వలన నీకు మంచి జరుగదు సుమా! (ఉపదేశం). (9) ఈ రాక్షసుని భార్యల లాటి రూపం, శీలం కలిగి కాదు సీతమ్మ. ఆమె త్రిలోక సాందర్యవతి. సచ్చిం

సంస్కారాలు కల్గినది. కాబట్టి ఆమె ఇక్కడలేదు. ఉన్నా ఈ చోటులో ఉండనే ఉండదనే నిశ్చయ బుద్ధి హనుమకి కలిగింది.

ఈ శ్లోకానికి వచ్చిన అర్థాలలో, హనుమంతునికి రావణునిపై ప్రతీకార వాంఛతోపాటు, అతని నాశనం గూర్చిన విషయం తెలిసి, జాలీ, సానుభూతి కన్పిస్తాయి. కాబట్టే ఆంజనేయుణ్ణి 'సాధుబుద్ధి' అని ఈ శ్లోకంలో అన్నాడు. పరభార్యని అపహరించే బుద్ధి కలిగి, తప్పుచేసిన రావణునికి, శిక్షగా, నాశనం కలుగవలసి ఉన్నా, ఆంజనేయుడు వానిని గూర్చి 'అయ్యో! అంటున్నాడంటే అది అతని సానుక్రోశతని (జాలిగుండెని) తెలియచేస్తుంది. భగవంతుడు 'అహంస్మరామి మద్యక్రమ్' అంటాడు. తన పిల్లవాడు పరమ దుర్మార్గాలు చేస్తూంటే, తండ్రి ఎలా ఎలా జాలిపడతాడో (ఎందుకు వీడు ఇలా పాడైపోతున్నాడా అనీ, శిక్షల ననుభవిస్తున్నాడనీ) అలాగే భగవంతుడు కూడా తన భక్తుడి విషయాన్ని గమనించుతూ, దోషం చేసే వాడి గూర్చి 'అయ్యో!' అని పరితపిస్తాడు. తప్పుకి ఏ శిక్ష విధించాలో తెలుసు కాబట్టి, ఆ శిక్ష వేసేముందు కొద్ది బాధపడతాడు. ఏ న్యాయాధికారి, మరణ శిక్షని విధించేప్పుడు "ఈ ముద్దాయికి బాగా శిక్షని విధిస్తున్నానని" భావించడు. "అయ్యో! ఇలాంటి శిక్షకు పాత్రుడయ్యే తప్పు ఎందుకు వీడు చేయాలి?" అని దుఃఖించి, శిక్షించకపోతే తాను శిక్షాపాత్రుడు కాబట్టి శిక్షిస్తాడు. అలాగే ఆంజనేయుడు 'జాలి' పడ్డాడు. మఱో విశేషమూ ఉంది. దేశ - కాల - సాంగత్యాలవలన దోషబుద్ధి పుడుతుందని పెద్దల మాట. ఈ సీత రావణుణ్ణి పెండ్లాడి ఉంటే (మొదటి అర్థం).....అని తొలుత భావించాడు. లోకమాత ఆమె యెక్కడ? జగత్ నాశనకారుడు రావణు డెక్కడ? వీరిరువురికి పోలికా? పైగా సీతమ్మకి రాక్షస స్త్రీలతో పోలికా? ఇలా భావించడానికి కారణం, తాను ఉన్నది దుష్ట ప్రదేశంలో స్థలానికి మాహాత్మ్యం ఉంటుంది కాబట్టే దూరభారానికి ఓర్చి మనం తీర్థయాత్రల పేరిట అంత దూరంలోని భగవంతుని దర్శించి రావడం. కొన్ని స్థలాలలో నిరాహార దీక్షలే సాగుతుంటాయి. ఒకచోట పిల్లలు పుట్టినందువలన బంధుజనం ఆనందంతో ఉంటే, మఱొకచోట శవదహన వాటిక సాక్షాత్కరిస్తుంది. పరిసరాలని బట్టి ఆలోచన లుంటాయి. నిత్య శృంగారం, ఉచ్చనీచ భేదం లేనిదీ, జగుప్సావహమైనదీ, స్త్రీ పురుష మద్య మాంస పరాయణత, కామ దృక్పథం ఉన్నదీ ఆ చోటు కాబట్టే, హనుమంతుడంతటి స్థిరబుద్ధికి కూడా ఇలాంటి ఆలోచన కల్గింది. అయితే సాధుబుద్ధి కాబట్టి, 'పునశ్చ సోఽచింతయత్' - నేను ఇలా ఆలోచించానేమిటి? అని పునర్విమర్శ చేసుకోగలిగాడు. మఱో విశేషమూ ఉంది. ఈ

ఆలోచనలన్నీ సీతని గూర్చి మాత్రమే కల్గాయి. (యదీ దృశీ రామవ దర్మపత్నీ). దీనిని బట్టి అంజనేయునకు, వాల్మీకికి ఇద్దరూకూ అయ్య - అమ్మవార్లలో ఇష్టమైనది మొదట అమ్మవారూ, ఆ పిమ్మట అయ్యవారూ అని తెలుస్తుంది. 'ద్రువం విశిష్టా గుణా' హ సీతా - సీతాయాశ్చరితం మహాత్ అనిపలికి, 'గుణాలచేత సీతయే గొప్పది' అని హనుమా, 'సీతా చరిత్రమే నేను వ్రాసేది' అని వాల్మీకి ఈ విషయాన్ని స్పష్టం చేసారు.

ధర్మాన్ని విడిచి అర్థ (ధనము) కామాలలో కూరుకుపోయాడు రావణుడు. అర్థ - కామాలని విడిచి, ధర్మాన్ని సర్వాంగాలచేతా ఆచరింప చేసేవాడు రాముడు. ఇలాంటి ధర్మమూర్తి రామునికి, వట్టి పత్నికాదు సీత - ధర్మపత్ని. కాబట్టి, ఈ అధర్మం తొండవించే ప్రదేశంలో, సీత ఉండదని కూడ హనుమ భావన.

వాల్మీకి మహర్షి శ్రీ మద్రామాయణంలో రాముని పురమైన అయోధ్యనీ అలాగే లంకనీ వర్ణించాడు. అయితే, అయోధ్యా వర్ణనంలో మేడల, మిద్దల గొప్పతనం ఉండదు. వ్యక్తులూ - గొప్పదనం - పవిత్రతా ఉంటుంది. లంకా వర్ణనంలో గొప్పదనం - పవిత్రతా కల వ్యక్తులు లేకపోవడం వల్ల సౌధాలూ, ఐశ్వర్యమూ వర్ణింపబడ్డాయి. పుట్టబోయే పిల్లల కోసం దశరథుడు యాగం చేస్తుంటే, రాజుని ఆశీర్వదించి పోవాలని స్వాగతాల మధ్య మహర్షులూ, ఇతర స్రజా అయోధ్యకి వచ్చారు. చావబోయే రావణుని వధ ఎలా చేయాలని తెలుసుకోవడం కోసం, రావణుణ్ణి జాలితో చూస్తూ, రాక్షస నింద చేస్తూ హనుమ లంకకి వచ్చాడు. అది పగలు జరిగితే, ఇది రాత్రి జరిగింది. మహర్షుల ఆశీస్సులతో అక్కడ యజ్ఞం ప్రారంభమైతే, లంకని రక్షించే కామరూపిణి (లంకీణి) వధలో, నాశనం అక్కడ ప్రారంభమైంది. నలుగురు పుత్రుల పుట్టుకతో అయోధ్య ఆనందపడితే, సర్వరాక్షస వినాశంతో దుఃఖమయమయింది లంక. ఆనందాన్ని ముఖాల్లో ప్రదర్శిస్తూ శుభాన్ని సూచిస్తూ, అందరూ అయోధ్యలో తిరుగుతుంటే, చావుని సూచిస్తూ, అంతా నిద్రపోతుండడం లంకా వర్ణనంలో కనిపిస్తుంది. దర్బలూ, చోమద్రవ్యాలూ, బంగారు చెంబులూ, భక్ష్యాలతో అయోధ్యా జనం ఉంటే, అడ్డకత్తులూ, ఈటెలూ, విల్లంబులతో (మేలుకొని ఉన్నవారు కూడా భయంతో ఉండడం) రాక్షస లంక కనిపిస్తుంది.

10వ సర్గము

నీత కనవడింది (రా)?

పూరిమాలిలా చుట్టూ స్త్రీలు పరుండి ఉంటే, నడుమగా, స్వటికాలతో చేయబడి, రత్నాలు పాడుగబడిన శయ్య కన్పించింది. బంగారు మంచం అది. తలవైపు తెల్లని ఎత్తైన బంగారపు గొడుగు. మంచానికున్న పందిరి నుండి సువాసన గల పూల దండలు వ్రేలాడుతున్నాయి. తలవైపు గొడుగునుండి జాతి ముత్యాల దండలు గాలికి కదులు తున్నాయి. ఇంత - అని చెప్పవీలులేని విలువగల దుప్పటి పటచి ఉంది. మెత్తని పాట్లతోలు కాళ్ళవైపున మంచంపై అడ్డంగా పటచబడింది. సముద్రపు ఒడ్డున ఇసుకలా బంగారం ఆ గదిలో ఎక్కడ చూచినా ఏదో ఒక వస్తురూపంలో కన్పిస్తోంది.

దాని మీద పరున్నాడు రావణుడు. ముత్యాల తెల్లని గొడుగు క్రిందుగా ఒక తల కలిగి ఉన్నాడు. (1) అద్భుత తేజస్సు కన్పిస్తోంది. ముత్యాలూ మణులూ కలిగి ప్రకాశిస్తూ కిరీటం కొద్ది ప్రక్కకి తొలగి ఉంది. ముఖమంతా సుగంధ వాసతో నిండి ఉంది. నీటి బరువుతో ఉన్న మేఘంలా నల్లని మూర్తి అతనిది. ఎఱ్ఱని (మధ్య మాంస సేవచే) కళ్ళ - పరిమళిస్తూన్న ఎఱ్ఱని చందనం - చెవులకి విల్లువైన కుండలాలూ - చెవులకి క్రిందుగా కన్పిస్తూ బారుగా చాచబడిన, రెండు నిడివిగల పాముల్లా బలిష్ఠబాహువులూ - తలకి తగిన కంఠం - కంఠానికి తగిన బాహువులూ - బాహువులకి తగిన వ్రేళ్ళ - వ్రేళ్ళకి తగిన బొటన వ్రేలూ - అన్ని వ్రేళ్ళకూ తగిన ఉంగరాలూ ప్రకాశిస్తున్నాయి. ముఖం నుండి వెలువడుతూన్న నిశ్వాసాలకి పరిమళం రావడమే కాక, పై నుండి పాన్సుకి వ్రేలాడుతూన్న ఉన్న పూలదండలు సన్న కదులుతున్నాయి. బాహువులు రెంటికి భుజకీర్తులున్నాయి. ఇంద్రుని వజ్రాయుధపు గట్లా ఉన్నాయి. (2)

వక్షస్థలం అనేక హారాలతో, ఎఱ్ఱని చందనంతో ప్రకాశిస్తూ, అతి కర్కశంగా ఉండి, రతలూ - పాదాలతో నిండిన మందర పర్వతంలా ఉంది. విలువ కట్టలేని హారాలూ, ఆభరణాలూ ఉన్నాయి. మహా విష్ణువు చక్రపు దెబ్బల మచ్చలూ ఉన్నాయి. (3) చల్లని గాలికి మేలి పట్టు ఉత్తరీయం చెదిరి, నడుముకి కట్టిన పచ్చని వస్త్రమూ తొలగి, మినుముల రాశిలా అన్పించాడు. కనిపించని పాము బసలా శ్వాస వినిపిస్తూంటే, అరిసే సాలసిన పెద్ద ఏనుగు విశ్రాంతి తీసికొంటున్నట్లునిపించాడు. ఆభరణాల కాంతి, దీప కాంతులలో ప్రకాశిస్తూంటే మెఱపు మధ్య నల్ల మేఘంలా అన్పించాడు. దగ్గటగా చూస్తున్న హనుమ ధయపడ్డవానిలా, ప్రక్కకి తొలగి, వేటొక వేదిక ఎక్కి చూడసాగాడు.

అతని పాదాలవైపు, రెండు చేతులవైపు ఎందలో నిద్రపోతున్నారు. వారికి వారు పరుండిన తీరూ - చేతులలో ఉన్న సంగీతానికి సంబంధించిన వాయిద్యాల్లా గమనిస్తే వారంతా, సంగీత, నృత్య శాస్త్రాలలో ప్రవీణత కలవారని చెప్తోంది. కావాలని నిద్రిస్తున్నట్లు కాక, అలసి పాలసి మత్తుతో, ఒళ్లు తెలియక నిద్రించిన వారిలా ఆ నిద్రిస్తున్న తీరు చెప్తోంది. (2). వీణను కౌగిలించుకునీ, పిల్లన గ్రోవిని గుండెలకి చేర్చుకునీ, మద్దెలని హత్తుకునీ, కంజీరాను ముద్దాడుతూ, చేతిలోని కలశమందలి నీరు కలిపిన మద్యం, చుక్క చుక్కగా తనమీదే పడుతున్నా తెలియక ఓరిగిరి పెట్టి పరుండి, ముందున్న ఆమె పిటుదులని పట్టుకొని, తన ఉరోజాలని తానే పట్టుకొనీ.... ఇలా నిద్రిస్తూ కన్పించారు. ప్రతి స్త్రీ కూడా తమ తమ ప్రియునితో నిద్రించిన భావనతోనే ఉన్నది తప్ప, సహజ నిద్రతో పవిత్ర భావంతో నిద్రించినట్లుగా లేనే లేదు. (4)

“ఆస్పృహయామాస చుమంబ పుచ్చం ననంద చిక్రేడ జగ్ జగమ |

స్తంభా నరోహన్ని పపాత భూమా నిదర్శయన్ స్వాం ప్రకృతిం కపివామ్ || (54)

వీరందఱకూ దూరంగా, వేటొక మంచంపై, మేలిమి బంగారు రంగు శరీరంతోనూ, ఆభరణ ప్రకాశంతోనూ సుందరాంగి ‘ఒకామె’ కన్పించింది, ఆమెను ‘సీత’ అని భావించి సహజమైన వానరబుద్ధికి అనుగుణంగా మారుతి - జబ్బలు చటిచి, తొడలు కొట్టి, తోకను త్రిప్పి ముద్దెట్టుకుని, ఆనందంతో నర్తించి, సంతోషంతో సన్నగా కూనిరాగం తీసి స్తంభాలెక్కి, దిగి.....ఇలా విచిత్ర విన్యాసాలు చేసాడు. (5)

విశేషాంశాలు రావణునికి ఎన్ని చేతులు? ఎన్ని తలలు?

(1) రావణుని ఆకారం 10 తలలు, 20 చేతులుగా భావిస్తాం. కాని ఇక్కడ ఒక తల, రెండు బాహుపులతో కన్పిస్తాడు. ఇది ఎలా కుదురుతుందని అనుమానం. అసలు రావణుడు పది తలలు, ఇరువది చేతులతో పుట్టినట్లు ఉత్తరకాండ చెప్తుంది. సీతమ్మకి కూడ, అపహరణం ముందు ఆ రూపాన్ని చూసాడు. అయితే అతడు కామరూపి. (కావలసిన రూపాన్ని సమయానికి అనుగుణంగా మార్చగల శక్తి ఉన్నవాడు.)

పులస్త్యుని కొడుకు కాబట్టి, పాలిస్తుడు. కైలాసాన్ని ఎత్తి, నేలమీద ఆననబో తూంటే వ్రేళ్లు నలిగి ఆరిచిన (రావాలు) అఱపులను బట్టి, రావణుడు. ఉత్తరకాండం ప్రకారం (9/32) పది తలలతో పుట్టడం చేత దశగ్రీవుడని పేరు పెట్టారు. నిరాహార్యుడై తపస్సుచేసి, ప్రతి పదివేల సంవత్సరాలకీ ఒక్కొక్క తల చొప్పున అగ్నిలో తొమ్మిదంటిని హోమం చేయగా, బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై, ఎవరిచేతనూ చాపులేని వరాన్నీ, కామరూపాన్నీ, హోమం చేసిన తొమ్మిది తలలనీ అనుగ్రహించాడు. (10/26). సీతమ్మకు తన

రూపాన్ని, అపహరణ సందర్భంలో చూపినప్పుడూ పది తలలు, ఇరవై భుజాల వాడుగా అయ్యాడు. (అరణ్య 49/7). మఱి యిలాటి రావణుడు ఒక్క తలతో, రెండు చేతులతో ఎలా ఉన్నాడు? అంటే దీనికి మూడు కారణాలున్నాయి. (1) పది తలతో పుట్టినవాడు, తానే నటకీ హామాన్ని చేసుకొని, తిరిగి అనుగ్రహాన్ని పొందించుకొని తలలని తెచ్చుకొనపోయి ఉంటే, ఎప్పుడూ పది తలల వాడే అయ్యుండేవాడు. కాని హామం చేసిన కారణంగా ఆ మిగిలిన తొమ్మిది తలల శక్తి, ఈతలకి చేరి, ఉన్నది ఒక్క తల అయినా, పదింటి పెట్టుగా మారింది. అటచినా పది తలల అటపులాగా, కోపంగా చూసిన పదిరెట్లుగా, ఇలా సమస్త జ్ఞానేంద్రియాలూ ఉన్న తల (ఒక్కటి అయినా) ఏం చేసినా పదింతలుగా ఉంది. అలాగే ఉన్న రెండు చేతులూ రెండు పదులయ్యాయి అంటే 20 చేతుల బలం కలిగి ఉన్నాయి. ఆ చేతులు మన లాటి చేతులు కావు. అవసరమైతే సాంతతలలని చేదించనూ గలవు. అవకాశవడితే, కైలాసాన్ని ఎత్తడానికి వెనుకాడవు. అలాటి చేతులు అవి. వ్రేళ్లన్నింటినీ దగ్గరకు కలిపి కలిపి ఉంచితే - అటచేయి అయినట్లుగా, విడివిడిగా కన్పించనట్లుగా - వెడల్పుచేస్తే, ఒకే మణి కట్టనుండి కొంత దూరంలో ఐదుగా విడిచినట్లుగా, రావణునికి, ఈ భుజానికి పది - ఆ భుజానికి పది చేతులు కూడా, భుజం నుండి కొంత క్రింది నుండి విడివడ్డాయని భావించవచ్చు. కాని 'వింశతి కరః' - 'ఇరవై చేతుల వాడు అనక 'వింశతి భుజః' - ఇరవై భుజాలవాడు' అనడం వలన (అరణ్య 49/7) లాటి ఆకు పుట్టేప్పుడు ఎలా కలిపి ఒకే ఆకుగా కన్పించి, విస్తరిస్తే ఎలా ఎన్నో ఈనెలుండి, ఆధారం ఒకటేగా ఉంటుందో, అలా భుజం ఒకటే అయి, దానిలోనే మిగిలిన తొమ్మిది ఉంటాయని ఊహింపవచ్చు. తలలో మిగిలిన తొమ్మిది తలలూ లేకపోవడం వలన తలలని హామం చేసాడు. భుజాల విషయం అలా లేకపోవడం వలన హుతం చేయలేక పోయాడు. 'సర్వస్య గాత్రస్య శిరః ప్రధానమ్' కదా. అందుకూడ తలలనే హామం చేసాడు.

ఇలా కాని పక్షంలో చేతులు నిర్వహానికి, ప్రతి రెండు చేతులకూ ఒక కంఠం, వక్షస్థలం ఏర్పాటైతే - పది తలలూ ఇరవై చేతులతో ఒక మనిషిగా ఏర్పడ్డవాడు, రావణుడయ్యుండేవాడు. కాబట్టి ప్రధాన శిరస్సుకి ఇటు, అటు ప్రక్కలుగా తలలు ఆ తొమ్మిది, ఒకే భుజంలో ఇటు పది, అటు పది చేతులూ ఉన్నవాడు రావణుడు. ఈ పదిచేతుల ఆ పదిచేతుల మూలమూ భుజం కాబట్టి, బరువు మొత్తం భుజాల మీద ఉంటుంది. అందుకే 'సర్వాధిక బలిష్ఠ భుజః' అని రావణుణ్ణి అన్నాడు మహర్షి. శిరస్సులలానే భుజాలుకూడా ఒక దాని ప్రక్కన ఒకటిగా ఉండి ఉంటే, తలలని ఒక్కొక్కటినీ నటికినట్లుగా, భుజాలనీ రాముడు కొట్టి ఉండి ఉండాలి. కాని తలలని నూలుమార్లు రాముడు కొట్టగా నూలుమార్లు తలలు మొలిచాయి (యుద్ధ 108/57). చనిపోయాక ఒకేతల, రెండే భుజాలూ ఉన్నాయట. (యుద్ధ 109/3). (2)

నిద్రా - మరణ - మైదున కాలాల్లో వ్యక్తి కామరూపత్వాన్ని కోల్పోతాడు. అందుకని ఒకేతర, రెండు భుజాల వాడయ్యాడు రావణుడు. హనుమ రావణుణ్ణి చూచింది నిద్రాకాలంలో కాబట్టి ఈ పద్ధతి సరియేకదా! (3) విభీషణుడు విలపించింది రావణ శవాన్ని చూచి. అది మరణకాలం కాబట్టి అప్పుడూ, ఒక తర - రెండు భుజాలుండడం సరియే కదా! ఎటొచ్చి, మధ్యమధ్యపది తలంతో ఉండడం ఎలా? అని ప్రశ్న. యుద్ధం రజోగుణానికి, అహంకారం తమోగుణానికి ప్రతీకలు. రావణుడు ఎప్పుడెప్పుడు పది తలలు, ఇరవై భుజాలతో కన్నడ్డాడో, అప్పుడప్పుడల్లా అతడు యుద్ధం చేస్తూనో, భయపెడుతూనో ఉండనే ఉన్నాడు. కాబట్టి, అలాటి రజస్తమో గుణ ప్రకాశం లేనప్పుడు మామూలుగానూ, ఉన్నప్పుడు మతోలానూ ఉన్నాడని గ్రహించాలి. ఎవరో అన్నట్లు ఒక భుజం క్రింద వేటొక భుజం చొప్పున పది అటూ పదిఇటూ ఉన్నాయి - అంటే, అప్పుడు చేతుల క్రింది నుండి నడుము వరకు అటు ఇటు ప్రక్కల నున్న భాగాలు చేతులు మొలిచే చోటు అయిపోతుంది. అయినా, పైన - క్రింద చేతులు తప్ప నడిమి చేతులు ఏ పనినీ చేయలేవు. కారణం తమ తమ పై చేతులు అడ్డుగా ఉండడమే. కాబట్టి, అహంకారం ఉన్నప్పుడు తలలూ పదిగానూ, దానికారణాన రజోగుణం ఏర్పడి చేతులు ఇరవైగానూ అవుతాయని సమన్వయించుకోవాలి. ఇక దశస్యుడు (పది ముఖాలు కలవాడు) అనేది, పది దిక్కుల యందలి విశేషాలని స్పష్టంగా చూచే శక్తి కలవాడనే అర్థాన్ని ఇస్తుంది. నాల్గు దిక్కులూ + ఈశాన్య - ఆగ్నేయ - నైఋతి - వాయవ్యమనీ నాల్గు విదిక్కులూ + ఊర్ధ్వ - అధోదిక్కులూ కలిపితే, పది.

(2) అతని భుజాల మీద కన్నడిన మచ్చలు దేవ యుద్ధాలలో కలిగిన దెబ్బలకు సంబంధించినవి. “అతని జీవితానికి ఇదొక మచ్చ” అంటూండడం లోకంలో ఉంది. ‘మచ్చ’ అంటే ఒక అధర్మాన్ని బయటపెట్టే చరిత్ర అని అర్థం. దేవతలు, అనుగ్రహాన్ని ఇచ్చేమూర్తులు. ‘దేవ యుద్ధపు దెబ్బల గాల్లు’ కన్పించాయంటే “పరమ కరుణా మూర్తులతో విరోధించే స్వభావమున్నవాడు, ఇతడు” అని ఆ మచ్చలు చెప్పే చరిత్ర. శ్రీరాముడు బాలకాండలో తాటకను చంపడానికి ముందు దాన్ని గూర్చి దాని పుత్రుడు మారీచుణ్ణి గూర్చి అడుగుతూ, ఈ బలం, రూపం యక్షులని కాదుగదా! వీళ్లు రాక్షసులు ఎలా అయ్యారని విశ్వామిత్రుణ్ణి రాముడు ప్రశ్నించాడు. ‘అగస్త్య శాపం’ అన్నాడు మహర్షి తాటక మారీచులని చూడగానే, రూపాన్ని బట్టి, వారి అధర్మపు చరిత్ర (మహర్షితో నిష్కారణ వైరం - ద్వేషించడం) తెలిసేలా అగస్త్యుడు శపించాడన్నమాట. (ఒక్కొక్క ఉద్యోగి పనిచేసే స్థలాన్ని బట్టి, అతడి ప్రవర్తన, లోగడ సరికాదేమోనని అనుమానించినట్లు). ఇక్కడ రావణ భుజం - వక్షస్థలం రావణుని అధర్మానికి, ధర్మ వ్యతిరేకతకీ సూచికలన్న మాట. ఆంజనేయుని బుద్ధిలో, చూచిన అందరికీ కూడా రావణుడు అధర్మపరుడని, స్పష్టంగా విప్పిచెప్పేందుకు ఆ గాల్లు ఉన్నాయని ఆంజనేయుని భావన.

(3) అతనిపై చక్రపు గాల్లు కన్పించాయంటే శ్రీ మహావిష్ణువు తేతిలోని సుదర్శన చక్రం కాదు. అది ప్రయోగింపబడితే తల తెగాల్సిందే తప్ప గాలుచేసేవిడువడం ఉండదు. పైగా రావణుని వధకై విష్ణువుని ఇంద్రుడు ప్రార్థిస్తే, కాలాంతరంలో (రామావతారంలో) నేనే చంపాలి-అందుకని ఇప్పుడు రానన్నాడు. అందుచేత, ఆగాల్లు, చక్రం ఆకారంలో ఉన్న ఒక ఆయుధం వల్ల అయిన గాల్లు తప్ప, సుదర్శనం వలన కాదు.

(4) రావణుని కేతులూ, పాదాలచుట్టూ ఒళ్లు తెలియక ప్రేలు అరిసేసాలిసే పరుండడం, బొట్లు జారిపోవడం, వస్త్రాలు సరిగా లేకపోవడం ఇవన్నీ భావికాలపు వైద్యాన్ని సూచించే లక్షణాలు. ఒకని యందు అనేకరాండ్రకి ఇష్టం ఉండడం రసాభాసాన్ని సూచిస్తుంది కూడ. అలాటి సందర్భంలో వీనికి వారిలో ఏ ఒక్కతెమీదా, లేదా అందరిమీదా నిజమైన అనురాగం ఉండదు. ఆ నిద్రించే భంగిమ, సంగీత వాయిద్యాలూ, అరిసే సాలయడం వల్ల లంకలోని స్త్రీలంతా నృత్య సంగీతాలలో ఆరితేరిన వారనీ, తన్మయత కల్గేంతవఱకూ వినోదించే వారనీ, అనేక వాయిద్యాలని వాయించగల నేర్పరులున్నారనీ.....ఇలా అనేక విషయాలు బోధపడతాయి. అయితే ఈ నాట్య సంగీతాలన్నిటినీ కేవలం కామసుఖానికి దోహదపడేలా చేయడం దోషమని గ్రహించాలి.

డిండిమం పరిగృహ్యన్య తదైవానక్త డిండిమా ।

ప్రసన్నా తరుణం వత్స ముపగూహ్యేన భామినీ ॥ అని శ్లోకం. 'డిండిమం' అనే వాయిద్యాన్ని కౌగిలించుకుని పరున్న ఆమె, వయసుగల తన పుత్రుణ్ణి అనుకుని పరుండినట్లనిపించింది. డిండిమాన్ని వాయిస్తూనే ముందు వెనుక డిండిమాల మధ్య నిద్రించిన ఆమె భర్త-పుత్రుల మధ్య పరున్నట్లు అనిపించింది.

(5) 'సతాం హి సందేహ పదేషు వస్తుమ ప్రమాణమంతః కరణ ప్రవృత్తయః' సత్పురుషుల యొక్క అంతఃకరణమే, వస్తు నిర్ణయంలో ప్రమాణం. మండోదరిని చూడగానే కపిబుద్ధి హనుమకీ కల్గిపోయిందని తెలుసుకోవచ్చు. కేతులూ, కాళ్ళూ కొట్టుకుంటూ ఏడే పిల్లవాడు, తల్లి కన్పించగానే బుగ్గల నీరు కారుస్తూ, మౌనంగా పాలు త్రాగుతూ ఉండిపోతాడు. అమ్మవారు మీది కాలంలో కన్నడగానే, కళ్లనీళ్లు నిండి పోతాయి హనుమకీ. మౌనం ఆవహిస్తుంది. ఇలాంటి కపి చేష్టలుండవు. కారణమిదే. సుగ్రీవునికి బుద్ధి చెప్పినవాడూ, అంగదాదులకీ సీతాన్వేషణ బుద్ధి కల్పించినవాడూ, మైనాక సురసలకీ చక్కని సమాధాన మిచ్చినవాడూ, సీతాకని బుద్ధిబలంతో జయించినవాడూ అయిన హనుమకీ, కపిచేష్టలు కల్గిపోయిందని తెలుసుకోవచ్చు. తన ద్వారానే తాను, ఎదురుగా నున్న ఆమె సేతమ్మకాదని తెలిసికోవడం కోసం. చేష్టలు బుద్ధివల్ల కల్గుతాయి. 'బుద్ధిం య సారథిం విద్ధి'. బుద్ధి (పరమాత్మ) సారథిగా ఉండి వ్యక్తిని నడిపిస్తుంటాడు. ఈ బుద్ధి (ఈమెని సీత అనుకోవడం) సరికాదని నిరూపిస్తూ ఆ చేష్టలు, దానికి తగినట్లు జనించాయన్నమాట.

11వ స్కంధము

సీత ఇలా ఉండదు - ఇంకా వెదకాలి

అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థిత స్తదా |

జగము వాపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః ||

న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్న మర్థతి బామినీ |

నబోక్తుం నావ్యం కర్తుం న పాన ముపసేవితుమ్ || (1-2)

హనుమంతుడు తన కుచేష్టలు మాని క్షణం ఆలోచించి, “ప్రతివ్రతయైన సీత రాముని విడిచి ఉన్న చోటున ఈ విధంగా నిద్రిస్తుందా? బోజనాన్ని తేస్తుందా? అలంకరించుకుంటుందా? రామునితో సాటి ఎవరూ లేరని గ్రహించిన ఆమె, దేవేంద్రుడు వచ్చినా దగ్గరకు రానీయదు. ఎంత తప్పుచేసాను? ఈమె సీతకాదు. వేటాకతె” అని నిర్ణయించుకుని ఆ ప్రదేశం నుండి మధ్యాలు స్వీకరించే ‘పానభూమి’ వెదుకవెళ్ళాడు (1).

పెద్ద ఆపురి మధ్య అబోతులాగా, కర్రేణుపురి మధ్యన ఉన్న పోతుపినుగులా నిద్రిస్తూన్న రావణుడికి, ఆ స్త్రీ సమూహానికి ప్రక్కగా ఉంది పానశాల. పెద్ద పెద్ద బంగారు పల్లాలలో, నెమిలి, అడవికోడి, జింక, ఎనుబోతు మాంసాలని వేటువేటుగా ఉంచారు. కొన్నింటి మాంసాన్ని ముద్దలుగానూ, కొన్నింటి మాంసాన్ని, ఆకారాన్ని బట్టి గుర్తింపదగిన జంతురూపం కలివిగానూ వండి, అరోగ్యం కోసం సావర్జ్య రచణాన్ని పెరుగునూ కలిపి వేట్యేరుగా ఉంచారు. నల్లగొంతూ - ఎఱ్ఱని తల - తెల్లని తొక్కలూ - కల వాక్త్రాణస పక్షి మాంసం - శుద్ధి చేయబడి వండిన అడవిపంది మాంసం - ఏడుపంది నంజుడులతో ఉంచారు. ఇక గుర్తించలేనన్ని బోజ్య పదార్థాలనీ - నాకటానికి వీలైన తేనెనీ - త్రాగ వీలైన మాంసపు పులుసులనీ - తినడానికి వీలైన ఆట రసాలతో ఉండే ‘షాడబాన్ని’ - చక్కెర బాగా కలుపబడిన మధ్యాన్నీ - పూదేనెలతో, పళ్ల రసాలతో. చేయబడిన మధ్యాంనీ - వాసంతకై చేయబడిన గంధపు పాదనీ - మత్తులో అయీ ఇయీ చిందరవందర చేయబడిన బంగారు వెంబులనీ - చూచాడు. (2)

అక్కడ కూడ స్త్రీ జనం ఉన్నారు. ఒకతె నొకతె కౌగిలించుకుని - నిద్రపోతున్న ఒకదాని వస్త్రాన్ని మధ్యమదంచే లాగి తాను కప్పుకుని - ప్రతి స్త్రీ ముఖం నుండి, నిశ్వాస వాయువుతో మధ్య మాంస వాసన వెదజల్లుతూ ఉన్న దానినీ - రావణుని కోసం పరితపించి మన్మథక్రీడలతో అలసి పాలసి నిద్రా పరచకలైన వారినీ - ఇంకా వివిధ

భంగిమలలో, కామ పురుషార్థ పరాయణులై, వింత వింత శరీరచ్ఛాయలున్న స్త్రీ జనాన్ని ఎందఱిలో చూచాడు.

ఏ ఒక్కతెనీ కూడ విడువలేదని మఱొక్కమాటు నిశ్చయించుకుంటూ, స్రతి స్త్రీని పరిశీలనగా, సీత ఉన్నదేమోననే ఉద్దేశ్యంతో చూచాడు.

ఇతరుని రాణివాసపు స్త్రీలు నిద్రిస్తుంటే, వారి వారి శయన మందిరాలకు పోయి మరీ, అదికూడ పరిశీలనగా చూచాను. ఎప్పుడూ పర స్త్రీలని, చూడాలనే ఆలోచనతో చూడలేదే! తప్పు చేసానా? అని ఆలోచించి, తప్పుకాదని భావించాడు. మగవారు ఎవ్వరూ రాలేని చోటు అని భావించి ఈ స్త్రీలంతా సీగ్గువిడిచి నిద్ర పోతుంటే, అలవోకగా కాక, పరిశీలనగా చూచినా నా మనసులో ఏ దుర్వికారమూ కలుగలేదు. కాబట్టి తప్పుకాదు. (3)

కామం దృష్టా మయా సర్వా నిశ్చస్తా రావణ స్త్రీయః ।

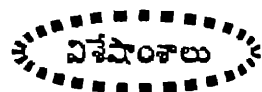
సహ మే మనసః కించిద్వైక్యత్య ముపపద్యతే । (40)

ఇంద్రియాల ప్రవర్తనకు మనసే కారణం. అది నాకు నిశ్చయంగా, స్థిరంగా ఉంది. స్త్రీ జనాన్ని ఇకమీదట చూచినా చలించదు. ఇంకా స్త్రీ జనాన్ని చూడక తప్పదు.

యస్య సత్త్వస్య యా యోని స్తస్యాం తత్పరిమృగ్యతే ।

న శక్య ప్రమదా నష్టా మృగీమ పరిమార్గియమ్ । (43)

తప్పిపోయినది స్త్రీ అయినప్పుడు, ఆమెని స్త్రీలలో వెదకడం సరికాని, లేళ్ల మందలో వెదకడం సబబు కాదుగదా! మొత్తానికి, స్త్రీ జనం అయిపోయారు గాని, కన్యించిన గంధర్వ - నాగ - దేవతా కన్యలలో సీత మాత్రం లేదు. అయినా వెదుకుతానని భావించి, పానశాలని విడిచి, అంతఃపురంలో వెదుకని ప్రదేశాల వైపు, వెళ్ళాడు హనుమ.

(1) కనిపించే చోట్లలో సీతని వెదకాలి గాని, పాన భూమిలో ఆమె ఎందు కుంటుంది? మధ్యం త్రాగదు కదా! అంటే, అపహరించి తేబడిన వస్తువు రావణునికి సీత. మనకీవ్వమైన చోటునా, లేదా ఆమె పాతివ్రత్యానికి సరిపోయే చోటునా ఉంచే అభిప్రాయం వాని కెందుకుంటుంది? అకార్యమైన పరస్పరే అపహరణం చేసినవానికీ, ఆమెను పవిత్ర స్థలంలో ఉంచాలనే భావన కూడానా? ఇదే ఉంటే, ఆ పని చేసేవాడే కాదుగదా! లంకీకి "విమార్గ నర్వత్ర గతః యథా నుభమ్" అంది. అన్నిచోట్లా వెదుకు - అనడంలో కారణం, రావణుడు ఎక్కడైనా, జైచిత్త్యా నౌచిత్త్యాలని ఆలోచించక, సీతని దాచి ఉంచుతాడని.

రావణుడే సీతని అపహరించాడని ముమ్మూర్తులా సుగ్రీవునికి తెలిసినా, నాలుగు దిక్కులకీ సీతమ్మ జాడని తెలిపకొని రమ్మని వానరులని పంపడంలో కారణం కూడా ఇదే. అయితే దక్షిణపు దిక్కునే ఉంటుందనే నిశ్చయ జ్ఞానం ఉన్న రాముడు దక్షిణ దిక్కుకీ వెళ్లే ఆంజనేయునికే అంగుళీయకాన్ని ఇవ్వడంలోని ఔచిత్యం ఏమిటంటే, సీతని రావణుడు తీసికొనిపోయిన అభిప్రాయం వేటు కాబట్టి ఆమెని లంకలోనే 'భద్రపటుస్తాడు' గాని మఱోచోట దాచడని.

(2) ఈ మధ్యమాంస విశేషాలలో అనేక విశేషాలున్నాయని, మధ్య మాంసా హర్యులైన కొందఱు శ్రోతలు, ఒకనాటి నా ఉపన్యాసం ఏమ్మట చెప్పారు. అనుభవంలో లేని-ఉండబోని నాకు, అవి అర్థం కాలేదు కాని, ఏవో విశేషాలున్నాయని మాత్రం అర్థమైంది - అస్తు.

(3) హనుమ, స్త్రీలనీ, అందునా మధ్యాన్ని చిత్తుగా త్రాగినవారినీ, మన్మథ క్రిడలచే అరిసిన వారినీ చూచి, తన మనసుని ప్రమాణంగా గ్రహించుకొని తప్పుకాదని భావించాడు. 'న రామః పరదారాన్తై చక్షుర్భ్యామప పశ్యతి'. రాముడు ఇతర భార్యలని ఎన్నడూ కన్నులతో చూచి ఎటుగడు. 'న పరదారాన్ గచ్ఛేత్ - పశ్యేత్' వంటి పాఠ్యరికలు (ఇతర భార్యల పాండు గాని - కావాలని వారిని చూడడం గాని - తగదు) ఉన్నాయి. అందుకని పరీక్షగా చూచిన హనుమ, తప్పు చేసినట్లే, పైకి ఆలోచిస్తే అనిపిస్తుంది.

“ఏకత్యక్తురో వేదా - బ్రహ్మచర్యం తథైకతః -

ఏకత స్సర్వ పాపాని - మధ్యపాసం తథై కతః” అని శ్లోకం.

నాలుగు వేదాలని అభ్యసించడమూ, బ్రహ్మచర్యాన్ని రక్షించుకోవడమూ ఒకటైతే, సర్వపాపాలనీ చేయడం, మధ్యాన్ని సేవించడమూ ఒకటని ధర్మశాస్త్రం, అలాటి మధ్యపాసం చేయడం స్త్రీల దోషమైతే, ఆ సర్వమహా పాపాలని చేసిన దోషమున్న ఈ స్త్రీలని చూడడం హనుమ దోషం అనిపించక మానదు. పుణ్యం అనేక విధాలుగా లభిస్తుంది. అలాగే పాపం కూడ. ఆనుషంగిక పుణ్యం - ఆనుషంగిక పాపం అని ఉన్నాయి. పిల్లవాణ్ణి వెదకడానికి వెళ్లి, వాడు తప్పించుకోడానికి నవ్వుతూ పారిపోతూంటే, ముమ్మాటు గుడచుట్టూ, వాణ్ణి పట్టుకోడానికి తిరిగాం. దేవుని మీద భక్తి హున్యం. అయినా పుణ్యపరిం, (ముమ్మాటు ఆరియ ప్రదక్షిణ పరిం) దేవుడు మనకు జమ చేస్తాడు. ఇది ఆనుషంగిక పుణ్యం. అలాగే చూడాలని లేకున్నా, ఎండలో స్త్రీలు కన్నడుతూంటారు. చూచినందువలన పాపం వస్తుందా? (పైన పరదారలని చూడరాదు అన్నందువలన) అంటే మనసులో దుర్వికారం లేకపోతే రాదని సమాధానం. పై ఉదాహరణలో మనసులో లేకపోయినా పుణ్యమిచ్చే భగవంతుడు, ఇక్కడ దుర్వికారం లేకపోతే పాపాన్ని అంటగట్టడు. అందుకే భగవంతునకు 'సానుక్రోశః' (విపరీతమైన

జాలి కలవాడు) అని పేరు. ఈ కారణంగా ఆంజనేయునకు పాపదోషం రాలేదు. ఇక మఱీ చమత్కారం ఉంది. ముఖ్యమైనది.

శ్రీమద్రామాయణంలో, వ్యక్తి శీలపరీక్ష ఉంటుంది. మొదటి అభ్యర్థి రాముడైతే, పరీక్షా కేంద్రం జనస్థానం అనే పేరున్న అడవి. పరీక్షా నిర్వాహకురాలు శూర్యణఖ. పర్యవేక్షకులు (Invigilators) సీతాలక్ష్మణులు. ఫలితం, రాముని ఉత్తీర్ణతతో పాటు, నిర్వహించిన శూర్యణఖకు, రామునికి పరీక్ష నిర్వహించేంతటి యోగ్యత లేదని ప్రకటిస్తూ ముక్కు చెవులని తెగగోయటం.

రెండవ అభ్యర్థి లక్ష్మణుడు. పరీక్షా కేంద్రం పర్వతాల. పర్యవేక్షకులు రావణుడు, పంచభూతాలు. పరీక్షా నిర్వాహకురాళ్లు (1) సీత (2) అయోముఖి. సీతాపహరణ సందర్భంలో మారీచుని కంఠధ్వని విని సీత లక్ష్మణునితో రాముడు లేకపోతే సముద్రంలో, లేదా అగ్నిలో, లేదా గోదావరిలో దూకుతా, లేదా ఉరివేసుకుంటాను తప్ప నిన్ను ఇష్టపడను అన్నప్పుడు సీతా రక్షణ భారాన్ని వన, భూదేవతలకూ, పంచభూతాలకూ, అప్పగించి చెవులు మూసికొని లక్ష్మణుడు వెళ్లిపోయాడు, ఫలితం నిర్వాహకురాలైన సీతకీ, భర్త వియోగ కష్టం. లక్ష్మణుడు పరమ యోగ్యుడని తెలిసి నిందించడం, ఈమెకు కష్టం కలిగేందుకు కారణమైంది. అలాగే 'అయోముఖి' అనే రాక్షస స్త్రీ, లక్ష్మణుణ్ణి కౌగిలించుకుంటే, ఆమె ముక్కు చెవులనీ, స్తనాలనీ కొనవైచాడు లక్ష్మణుడు. కాబట్టి లక్ష్మణుడూ కామాన్ని జయించినవాడే. అయితే లక్ష్మణుని కంటే రాముని గొప్పదనం ఏమిటి? భార్య ప్రక్కన ఉండగా చేసే బ్రహ్మచర్యం రామునిది. లక్ష్మణునిది అలాటిది కాదు. వారి (భార్య) కల (ప్రక్కన ఉండగా) బ్రహ్మచర్యం - వారి కలిసమై నది. అందుకని రాముడు గొప్ప. శీల పరీక్షలో రామలక్ష్మణులు ఓటమి లేక గెలిస్తే, వీరి గురువైన విశ్వామిత్రుడు ఓడి గెలిచినవాడు. మేనకా విషయంలో ఓడి, ఉత్తర దిక్కున తపస్సు చేస్తుండగా వచ్చిన రంభవలలో పడక, దానిని శపించి, గెలిచినవాడు.

విశ్వామిత్రుడు ఓడిగెలిస్తే, గెలిచి ఓడినవాడు సుగ్రీవుడు. తన భార్య వన 'రుమ'ని వారి తీసికొనిపోగా, బ్రహ్మచర్యాన్ని అవలంబిస్తూ ఉండి, వారి మరణానంతరం వారి భార్య 'తార'ని తన భార్యగా చేసికొన్నాడు. తన భార్య తన వద్ద లేనప్పుడు గెలిచి, అన్న పోయినప్పుడు అవకాశం రాగానే వదినెను తెచ్చుకొని ఓడిపోయాడు.

లక్ష్మణుడు పరీక్షలో రామునితో ఒకసారి పాల్గొంటే, ఒకసారి ఆంజనేయునితో పాల్గొన్నాడు. రామునితో శూర్యణఖా విషయంలో పరీక్షలో పాల్గొని గెలిచాడు. కిష్కింధకు వెళ్లి శృంగారరూపంతో, సుగ్రీవ శయ్యనుండి వచ్చిన తారను చూచి, తలదించి, కొంతసేపు మౌనంగా చూడలేక పోయాడు. ఆంజనేయుడు, ఆ మీదట కథ నడిపించాడు. లంకలో, ఈ తారకు మించిన భోగశృంగార పరాయణులైన (ఇప్పుడు హనుమ చూస్తున్న) స్త్రీలు ఎందఱో ఉంటారు. ఒక్క తార విషయానికే తబ్బిబైన

లక్ష్మణుడు, అక్కడ లంకలో ఇంకెంత సంభ్రమ పడిపోతాడోనని, లక్ష్మణుణ్ణి దూతగా పంపరాదని రాముడు నిశ్చయించాడు. పంపరాని కారణాల్లో ఇదొకటి. అదే కిష్కంధలో ఉన్న హనుమ, అక్కడ సుగ్రీవునికి ఉపదేశమూ, బెదిరింపుూ చేసాడు. ఇక్కడ లంకలో కూడా స్త్రీ జనాన్ని చూచి, పరీక్షగా చూచి, మళ్ళీ చూచి, లంకా విధానాన్ని తెలిసికొన్నాడు. రామలక్ష్మణులకి స్వదేశంలో పరీక్ష జరిగితే, హనుమకి పరీక్ష విదేశంలో (లంక) జరిగింది. వీరి పరీక్షకి (చూచే వారుంటే) పర్యవేక్షకులు, హనుమ పరీక్షకి పర్యవేక్షకులే లేరు. పర్యవేక్షకులు లేకుండా వ్రాయడం అభ్యర్థియొక్క గొప్పతనాన్ని, చెప్తుంది. మారుతి, తన సమాధాన పత్రాన్ని తానే దిద్దుకున్నాడు కూడ. ఇలా స్త్రీలని చూడడం వలన నాడు దోషం వచ్చిందా? అని భావించి, ఏ దుర్వికారమూ ఇంతసేపటినుండి పరీక్షగా చూస్తున్నా కూడా, కలుగలేదు కాబట్టి దోషం లేదని నిశ్చయించాడు. 'సతాం హి సందేహపదేషు వస్తువు ప్రమాణ మంతఃకరణ ప్రవృత్తయః'. సందేహస్పందంగా ఏదైనా తోస్తే, సజ్జనులకి తమ మనస్సే ప్రమాణం. అంటే సందేహ నివృత్తిని చేసే సాధనం అని అర్థం. దీన్నే 'అత్యపరీక్ష' అంటారు. ఇది అన్నిటిలోకీ శ్రేష్ఠమైనది. అలాటిది హనుమ చేసికొన్నాడని భావం.

“స జాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి |

హవిషా క్షుప్తవర్తేన భూయ ఏవాభివర్ధతే” అని యితనిసం చెప్తోంది. కామమనేది అనుభవించే కొద్దీ పెరిగే స్వభావం ఉన్నది. లోకంలో అనుభవించిన కొద్దీ సంపద మొదలైనవి తరిగిపోతాయి. నేతిని యాగాగ్నిలో వేసిన కొద్దీ మంట పెరిగినట్లు, కామం కూడా అనుభవం వలన పెరుగుతుందని తెలిపి కూడా, స్త్రీజనాన్ని చూడడం అనేది కామాన్ని ప్రేరేపించే గుణమని గ్రహించి కూడా, ఆ స్త్రీ జనంలోనే స్త్రీయైన సీతమ్మని దొరుకుతుందని, వారిలోనే వెదుక దలిచానని హనుమ భావించడం నిశ్చలమైన అతని మనస్సుకీ, సత్ బ్రహ్మచర్య దీక్షకూ, ఆత్మ నిగ్రహానికి తార్కాణాలు. సీతమ్మని చూడాలని బయలుదేరడం అనేది, ఎలాంటి ఒడుదుడుకులు వచ్చినా, నిగ్రహంతో కార్యసాధన చేయాలనే దృఢపంకల్పానికి, లక్ష్మణుడికి నిదర్శనం.

ఎన్నో భక్త్యాల్లా-భోజ్యాల్లా కన్పించినా వాటియందు ఆసక్తి, ఎందఱో స్త్రీలు కన్నడినా వారియందు ఇష్టమూ, ఎందఱో ఆయుధాలతో కన్పించినా వారితో పోరాడాలనే ఉత్సాహమూ లేవు సరికదా, తన మనసులో ఏ విధమైన తొణుకూ-బెణుకూ లేకుండా వెదుతూన్న అంజనేయుడు కార్యసాధన చేసే వాలనుకునే వారికి మార్గదర్శకుడు. పాఠ సముద్రాన్ని చిలుకుతూంటే లక్ష్మీదేవి వచ్చినా, కాలకూట విషం వచ్చినా, అమృతం వచ్చేవఱకూ దేవతలు చిలుకుతూనే ఉన్నారంటే కారణం, లక్ష్మ్యం చేరే వఱకూ పట్టుదల సన్నగిరిరాదని ఉపదేశించడమే.

12వ సర్గము

శోకం కార్యాన్ని చెడగొడుతుంది

అనిర్యేడు శ్రియో మూలమనిర్యేడు పరం సుఖమ్ ||

అనిర్యేదో హి సతతం సర్వాత్థేషు ప్రవర్తకః || (10)

కరోతి సఫలం జంతోః కర్మ యత్తత్కరోతి సః||

తస్మాదనిర్యేద కృతం యత్నం చేష్టే హముత్తమమ్ || (11)

సీతని చూడాలని, రథాగ్రహారినీ, చిత్రశాలా గృహారినీ, ఇంకా ఇతర భవన ప్రాంతాలనీ వెదికి - ద్రువం హి సీతా మ్రియతే యదా న మే విచిన్యతో దర్శన మేతి మైథిలీ - ఎంత వెదికినా కన్పించని కారణంగా, ఆమె మరణించి ఉంటుంది. తన శీలాన్ని రక్షించుకుంటూ ఉన్న ఈమెను, దుర్మార్గుడైన రావణుడు చంపినా ఉంటాడు. లేదా వికృతమైన ఆకారాలూ, చేష్టలూ ఉన్న ఈ రాక్షస ప్రేరణ చూచి భయపడి, దైర్యం తగ్గి, చనిపోయి అయినా ఉంటుంది. తీక్షణంగా దండించే నృభావమున్న సుగ్రీవుడు, నేను సీతా దర్శనం చేయక తిరిగి వెడితే ఉరు కొంటాడా ?

సీతని చూడకండా వెనక్కి వెడితే, సముద్రపు ఒడ్డున నే చేసిన ప్రతిజ్ఞలు ఏమౌతాయి? వానరులంతా, ఏం చేసుకొచ్చావని అడిగితే ఏం చెప్పగలను? చూడలేకపోయాననే దిగులులో ఇక్కడే ఉండి ఆలస్యాన్ని చేస్తే, గడుపు దాటగావృద్ధుడూ, నన్ను ప్రాశ్నహించిన వాడూ అయిన జాంబవంతుడు మొదలైన అందరూ ప్రాయో పవేశం చేస్తారు. అతనిలో పాలు వానరులంతా నన్ను గుఱించి ఎంత నింద చేస్తారు?(1)

అలా అని ఒంటరిగా, సీత కనిపించని లేదని వెడితే, అది చావులో సమానమైన అవమానం. అయినా శోకం కార్యాన్ని చెడగొడుతుంది. (2) ఉత్సాహం సుఖాన్నిస్తుంది. దాని ద్వారా ఏ పనినైనా సులభంగా, నేర్పరితనంతో చేసేకోవచ్చును. ఉత్సాహమనేది చేసిన ప్రతికార్యాన్నీ సఫలం చేస్తుంది. కాబట్టి, తిరిగిన శారినీ, వెదికిన గృహారినీ, చూచిన మంటపారినీ తిరిగి వెదుకుతానని నిశ్చయించి, ఎగురుతూ, దిగుతూ, నిలుస్తూ, తలుపులు తోస్తూ, మూస్తూ, పంగివెడుతూ ఇలా ఆయా ప్రదేశాలకి అనుగుణంగా వెదుతూ, రావణాంతపురంలో బెత్తెడు (నాలుగు వ్రేళ్లని అడ్డంగా పెడితే ఉండే దూరం) చోటు కూడ విడువకండా చూచాడు.

రావణుని వెటలోని దేవకన్యలూ, వికారకారం కం రాక్షస ప్రేరణ, చంద్ర ముఖులైన నాగకన్యలూ, సాందర్య పరులైన విద్యాధర కాంతలూ కన్పించారు గాని సీత జాడ తెలియరాలేదు.

విషాదముహర్తీమాన్ హనుమా న్నారుతాత్మజః (23/2)

వ్యర్థం వీక్ష్యానినుత శ్చింతాం పునరుపాగమత్ - (24/2)

చింతా మువజగమాథ శోకోవహత చేతనః (25/2)

తాను సముద్రాన్ని దాటడం, ఇక్కడ వెదకడం అన్నీ కూడా, సీత కన్పించకపోతే వ్యర్థమౌతాయని ఉపాించి, తన ప్రయాణాన్ని సఫలం చేసుకొనడానికైనా, సీత జాడని తెలిసికోవాలని, ప్రయత్నం విరమించలేదు. సీత కన్పించలేదని, చెప్పలేని శోకాన్ని పొందాడు. ఉత్సాహాన్ని విడువకపోయినా, చింతని మాత్రం తొలగించుకోలేక పోయాడు హనుమ.

(1) లోకావదాదృశ్యమ్ - అని సత్పురుషుల రక్షణలో ఒకటి. తనని గుఱించి ఏదైనా అపనింద వస్తుందేమోననే భయంతో ఉండి, నిందాపాత్రమైన వని ఏమైనా చేస్తున్నానా? అని ప్రతి వ్యక్తి, సజ్జనుడు కావాలనుకొంటే, భావించాలి. ఎలాగో ఒకలా, వదిలి రోజులు రాజ్యం చేయాలనుకోరాదు. ఇంత తక్కువకాలం రాజ్యం చేసిన ఒక దుష్టుడు, చరిత్రలో ఉన్నాడని, తర్వాతి వారసుకుంటారని భయపడాలి. వాల్మీకి నారదుణ్ణి, ఈ ఇతిహాస ప్రారంభంలో ప్రశ్నవేస్తూ 'చారిత్రేణ చ కో యుక్తః?' - ఎవనికి సచరిత్ర ఉందో అలాటి వాణ్ణి కథానాయకునిగా ఉంచాలని భావిస్తున్నానంటాడు. అలాటి నిండకీ భయపడుతూన్నవాడు కాబట్టి, ఉత్తముడు మారుతి.

(2) 'తన సంతోషమే స్వర్గము - తన దుఃఖమే సరకమండ్రు' అని చెప్పడం ఇందుకే. శోకం ఎవ్వరికీ ఉండరాదనీ, అది ఏ ఒక్కరికీ ఉన్నా, ఇతరులని కూడా నిరుత్సాహ పరుస్తుందనీ తెలిసి, పెద్దలు శోకించవద్దంటారు. చెక్కిలి మీద చేయిపెట్టుకొని కూర్చోవడం, నట్టింట ఏడుస్తూ ఉండడం, నెత్తిన చేతులు పెట్టుకొని లేదా గొంతుక్కుర్చుని ఉండడం సరికాదని పెద్దలు వారిస్తూ ఉండడాని క్షారణం, అవన్నీ శోకం కల్గినప్పుడు ఉండే రక్షణలే అని. వివాహంలో సప్తపదిలో కూడా 'ఏకమిషే - ద్వే ఊర్ధ్వే'..... అని మంత్రాలు పలుకుతూ, వధూవరులని 7 తములపాకులపై, ఉత్తరదిశగా నడిపిస్తారు. 'ఇహలోక సుఖాలుండి దుఃఖాలుండరాదు' అనే భావంకూడా వీనిలో ఉంది. 'మా కశ్చిద్దుఃఖ వాన్పవేత్' (ఎవరూ దుఃఖంతో ఉండరాదు) అని భారతీయధర్మం కోరుతుంది. 'ఇంటినిచూచి, ఇల్లాలినిచూడు' అంటే ఇల్లు అందంగా ఉన్నా, ఇల్లాలిలో శోకం ఉండేమో చూడు అని అర్థం. 'కలకంఠికంబ కన్నీరుంటే పిరియింట నుండ నొల్లదు' కదా! భారతీయ ఆలంకారికులు నాలుకాలనీ, రూపకాలనీ వివరిస్తూ రంగస్థలం మీద చూపించరాని ముట్టాలని చెప్పారు. స్నాన - భోజన - మైత్రున - యుద్ధదులు.

అని ముగిసాయి అని, ఒక పాత్ర చెప్పడం జరగాలి. కోకం కూడా చూపదగిందే కాని, వెంటనే అతణ్ణి ఓదార్చే పుట్టం చూపే దైత్యాన్ని కల్గిస్తారు. ప్రతి స్త్రీత్రంలోనూ కోకం వద్దని కన్పిస్తుంది. చింతా - కోక ప్రశమనమ్., (అదిత్య హృదయం). శ్రీమద్రామాయణం, మగ క్రౌంచవృక్ష పాగా అడు క్రౌంచవృక్ష కోకంవలన ఉద్భవించింది. కోకం ఉండవచ్చు. కాని మరణానికి, ఆత్మ పూ(హ)త్యకూ కోకం పాల్పడరాదు. వ్యక్తిని, ఒడిదుడుకులకు తట్టుకునే స్థితికి పెంచడం భారతీయ మహర్షి లక్ష్యమైతే, 'బ్రాజెడ్' కథలు వ్రాయడం, అప్రాచ్యుల లక్షణం. దానితో మానసిక స్థైర్యం దెబ్బతించుతుంది. తిని తీరుతుంది. ఈలాంటి కథలు, నవలలు చదివి చదివి, అప్రాచ్యులు (అంగ్లేయులు) ఈనాడు మానసిక అదైర్యం - కోకం - అసంతృప్తి (Depression) లో భారపడుతుంటే, వారిని అనుసరించాలనే దృఢదీక్ష కల మనవారు, ఇదే వ్యాధికి భారతదేశంలోనూ, గురి అవుతున్నారు. అందుకే 'కావ్యారాహంశ్య వర్ణయేత్' అని అలంకారికులన్నారు. ఏచ్చి పుస్తకాలూ, చౌకగా అద్దెకు లభించే పుస్తకాలూ (Trash) చదవద్దని విషేధించారు మనసుని పాడుచేస్తాయని.

వేతే కోకం తప్పుకాదు. అదైత్యాన్ని పొందకూడదు. ఎవరికి వచ్చిన కోకమైనా, పుత్రుడుపోయిన అర్జునుని కంటే; రాజ్యాన్ని - భార్యని - మిత్రుడైన జలాయువుని - కోల్పోయిన రామునికంటే; భార్య పరాధవాన్ని కళ్లలో చూడనలసే వచ్చిన ధర్మరాజు కంటే; తమ రాజ్యాంకోసం పాట్లుపడే అరణ్యాలలో తిరిగిన పాండవపురి కంటే; మించిన కోకమా? ఆలోచించాలి. అందుకే అరణ్యాలలో ధర్మరాజు ఉన్నప్పుడు, మార్కండేయుడు మొదలైన మహర్షులు ఆయనకు కొన్ని కథలని చెప్తారు. (నల దమయంతులు, సీతారాములు). వీరికంటే, నీకన్నం ఎక్కువకాదని నోటిలో చెప్పకండా, అర్థం చేసుకోమనడానికి వీలుగా చెప్తారు. వివాహాది కార్యాలకు, చుట్టూ యింటికి పాకపోయినా తప్పుకాదట గాని, అశుభం జరిగితే అవతలి వ్యక్తి కోకంలో ఉంటాడు కాబట్టి - ఇంతమంది నీ వాళ్లం ఉన్నాం - అని చెప్పడానికి, వ్యక్తికి దైర్యం కల్గించడానికి వెర్రి తీరాలట. తమ కంటే దుఃఖాన్ని పడ్డవారున్నారని తెలిస్తే, కొంత ఉపశాంతి కల్గుతుందని, ఇంతకు మించిన కన్నం పడ్డ నలదమయంత్యాదుల కథలని, మహర్షులు, ధర్మరాజు మొదలైన వారికి చెప్తారు. కాబట్టి, అతి భయంకరమైన కోకం, పరామర్శించబడతే, మరణంకైపు పర్యవసించేది, ఏనాడూ కాదు.

దుర్దిర్బలం యశోదైర్యం నిర్వయత్యమ్.....ఇవన్నీ ఆంజనేయ స్మరణవల్ల కలుగుతాయట. దైర్యమూ, భయంలేకపోవడమూ కలుగుతాయని క్లౌకం చెప్తోంది. దైర్యమంటేనే నిర్వయత్యం కదా! అంటే, కోకం వలన ఏం కీడు జరుగుతుందోననే భయం కల్గుతుంది. ఆ భయం దైత్యాన్ని దెబ్బతీస్తుంది. కాబట్టి దైర్యమూ, కోకం లేక పోవడమూ కల్గుతాయని భావమన్నమాట.

13వ సర్గము

మఱచి పోయిన సముద్రం

అశ్వతా గృధరాజేన స చ వ్యాపి రామహమ్ | (6/2)

..... అథవా నిహితా మన్యే రావణవ్య నివేశనా! (15/2)

రావణుని లంకలోనే సీతమ్మ ఉందని గ్రధరాజు సంపాతి చెప్పినా, (1) సీతమ్మ కన్పించడం లేదు. అయోనిజ అయిన సీత - పవిత్రమైన విదేశదేశంలో జన్మించిన వైదేహి - కర్మిష్ఠి చిన జనకుని వంశానికి చెంది, పరమ వేదాంతి చిన జనకునికే పెంచబడిన మైత్రీ - రావణుని వశం కావేకాదు.

రామబాణాలు, తన మీద ఎక్కడ పడతాయో ననే భయంతో, వేగంగా రావణుడు ఆకాశమారాన సీతని తీసికొని వెళుతుంటే, సీతమ్మ జారి పడిపోయింటుందా? కావేకాదు. (కావాలని ఎత్తుకుపోయేవాడు జారిపడి పోనిస్తాడా? అదీ కాక రామబాణాలు పారిపోయే రావణుని మీద పనిచేయవు కదా! ఆ విషయం రావణునకు మారీచుడూ, అకంపనుడూ కూడ చెప్పారుగా! (1) బహుశా ఎత్తుగా ఎగురుతున్న సీతమ్మ, లోతైన, విశాలమైన సముద్రాన్ని చూచి భయపడి జారిపడి ఉంటుందా? కావేకాదు. రాజపుత్ర - రాజవత్ని అయిన సీతకి సముద్రం క్రొత్తది కాదు. క్షత్రియ వంశ సంజాత అయిన ఆమెకు, ఆ మాత్రం దైర్యం లేకపోతే ఖరదూషణాది వధులని ఎలా చూడగలిగింది? సీతమ్మని భుజాల మీద వేసికొని వేగంగా రావణుడు తీసికొని వస్తూంటే, (2) అణచి పెట్టిన వాని బాహుబలం వల్ల ప్రాణాలు విడిచిందా? కావేకాదు. (పడిపోతాననే భయంతో ఆమె గట్టిగా వాని బాహువులని పట్టుకొని ఉంటుంది కాని, వాడు బలిష్ఠంగా పట్టుకొని ఉండడు. ఒకవేళ పట్టుకొన్నా, తీసికొని పోదలచిన వాడు చనిపోయేంత గట్టిగా ఎందుకు పట్టుకుంటాడు?) వాని నుండి తప్పించుకోడానికై పెనగులాడుతూ సముద్ర మధ్యంలోకి పడిపోయిందా? అయ్యుండదు. (ఇంతకు ముందు జటాయు యుద్ధ సమయంలో జారిపడబోతే పట్టి రక్షించాడు. జటాయువుని పట్టుకొని విడువస్తూంటే, తెచ్చుకొని మరీ ఎత్తుకుపోయాడు. ఆ పెనుగులాట ఏదో, ఇంతకు ముందు భూమిపై ప్రయాణిస్తున్నప్పుడే సాగింది. తన ప్రయత్నం వ్యర్థమని భావించింది. అందుకే కన్పించిన అందటికి "రామునికి ఈ వార్త చెప్పండి చాలు" అని చెప్ప వారంబించింది. శక్తి లేక, రాముని గొప్పదనాన్నీ, రావణుని పిరికిపంద తనాన్నీ, తాను నాశనం చేయదలచిన తన శక్తిని వినిపిస్తోంది, ఆ కాలంలోనేగదా! సముద్రం మీద ఎగురుతున్నాడు రావణుడు. అందుకని పెనగులాట లేక వాడులాట మాత్రం ఉంది, సముద్రం పైన ప్రయాణింపేస్తున్నాడు).

పో రామ! లక్ష్మణ! అయోధ్య! అని విలపించి, విలపించి, రామ ముఖాన్ని ధ్యానిస్తూ పోయి ఉంటుందా! కానేకాదు. (రామలక్ష్మణులని ధ్యానిస్తే క్రొత్త శక్తి వస్తుంది. కాని శక్తి హీనత - మరణం కలుగనే కలుగదు. మరణించే వానికే రామధ్యానం మోక్షాన్ని ప్రసాదిస్తుంటే, బ్రతికున్నవానికి రామధ్యానం చావునిస్తుందా? పైగా రాముని కొరకు జీవించి ఉండాలని ఆమె పరితపించే లక్ష్మణం కలది. మరణం వస్తూన్నా ఆపుకోగల శక్తి కలది). రావణుడు జలాయువుతో యుద్ధంచేసి, రథం విడిగి, సారథి చచ్చి దిక్కులేక సీతని ఎత్తుకుపోతూంటే, ఆ నిరుత్సాహంలో రావణుని నుండి తప్పించుకొని సీత జారి ప్రాణాలు విడిచిందా? కానేకాదు. (పది తలలు, ఇరవేచేతులని రావణుడు ధరించిన కారణం, ఎన్ని విధాలుగానో ఆలోచించాలనీ, ఎంతో భద్రంగా ఆమెను పట్టుకు పోవాలనీను. అదీకాక సీతమ్మ చేతికి దక్కాక రావణునకు నిరుత్సాహమా? అది ఏదైనా ఉంటే సీత దక్కకముందు ఉండాలి. మారీచుణ్ణి ఉత్సాహ పఱచిన వాడు, తాను నిరుత్సాహ పడతాడా?) తన పాతివ్రత్యాన్ని రక్షించుకునే ఆమె, ఇక తన వశం కానే కాదని భక్తించి ఉంటాడా? అయ్యుండదు. (తన వశం, కాని వారిని తేవడమే వాని లక్ష్యం. వశమైన వారిని గూర్చి ఆలోచించక పోవడమూ వాని స్వభావం. అయినా, ఎంతో ఇష్టపడి, ఎంతకాలమో వేచి, ఎందఱికో అసత్యాలు చెప్పి, ఎందఱి మాటనో వినక తెచ్చే సీతమ్మని భక్తించేంతటి అవివేకి రావణుడు కాదు.) రావణుడు తినకపోయినా, సీతవల్ల, తమకీ తమ భర్త దూరమౌతున్నాడని భావించిన రావణ భార్యలు, తిని వేసారా? అయ్యుండదు. (అదే నిజమైతే లంకీణి చెప్పాలిగా! 'వెదుక్క' అని ఎందుకంటుంది? రాక్షస రాజపత్నులు, సామాన్య సీత రాక్షసులవలె పిక్కుతినే జాతివారు అయ్యుండరు. పైగా రావణునకు ఇష్టమైన వస్తువుని, వాని అనుమతి లేక తినేంతటి ధైర్యం లంకలో ఎవరికుంటుంది! పంచ భూతాలే భయంతో సంచరిస్తాయి గదా లంకలో!) ఇదంతా అయ్యుండదు. రామునే ధ్యానిస్తూ, తిరిగి రాముని పొందలేననే దుఃఖంతో ప్రాణాలు విడిచి ఉంటుంది. అదీ అయ్యుండదు. (తాను మరణిస్తే, రాముడూ మరణిస్తాడని ఆమెకు తెలుసు గదా! తన కవమానాన్నీ, అపకారాన్నీ చేస్తున్న రావణుణ్ణి చంపిస్తానంటున్న తాను, మాట నిలబెట్టుకోదా? ప్రాణాలు విడవడ మనేది ఆమె చేతిలో ఉన్నవని. అలాంటి ఆమెను రావణుడు ఏమీ చేయలేడు.) కాబట్టి సీత నిశ్చయంగా, కావాలని జీవించి ఉంది. అయితే, రూపమూ కన్పించడం లేదు - ఆమె విలాపమూ వినిపించడం లేదు - ఎవరికీ సీత కన్పడకుండా, తన భార్యలకీ అసూయ, ఈమెపై కల్గకుండా, ద్వేషం లేకుండానూ, తాను వశం చేసికోవాలని కూడా, ఈమెను ఏ నేలమాళిగ (Under-ground)లోనో దాచి ఉంటాడు. (3) ఈ స్థితిలో నేనేం చేయాలి? యథార్థాన్ని చెప్పడం కష్టం. చెప్పకపోవడం దోషం. తలపట్టగా ఉండిపోతే పరిస్థితి మఱింత విషమం. నూలు యోజనాల సముద్రాన్ని దాటింది దేనికోసమో, ఆ విషయం తెలియకుండా కీక్కింధకు

నెడితే, లంకకే రావడం, రాక్షసులని చూచివెళ్లడం వలన కలిగే ప్రయోజన మేమిటి? నా తోట వానరజనం నన్ను చూచి ఏమంటారు! సీత కన్పడలేదని చెప్పడమంటే, రాముని ప్రాణాలని, నిలుపునా తీయడమే! (4) రాముడు పోతే లక్ష్మణుడు - అతని ననుసరించి - భరతుడు, వాని మరణం విని శత్రుఘ్నుడు,.....ఇలా దైన్య వార్త తెలియగానే, ఒకరి మీది అనురాగంతో మఱొకరు చొప్పున రాముని తల్లులు, సుగ్రీవుడు, రుమ, తార, అంగద - వానర వీరులు అంతా చనిపోతారు. నేను లంకకీ పోయి సాధించినది ఏమిటంటే 'ఇంద్రుని చంపడం' ఔతుంది.

నేనిక్కడే ఉండిపోతే, వానర సైన్యాలలోని హనుమ ఇంకా వెదుకుతున్నాడనే ఆశతోనైనా రామలక్ష్మణులు ప్రాణాలని కలిగి ఉంటారు. ("ఆశయా తో ధరిష్యేతే వానరాశ్చ మనస్వినా"). ఇలా వారిని బ్రతికించి ఉంచినా, నాకు సీత కన్పడకపోతే, ఏ చెట్టు క్రిందనో జీవిస్తూ, చేతిలో పడింది తింటూ, నోటిలో పడింది నములుతూ, వాన ప్రస్తుడిని బిపోతాను. లేదా చితి రగుల్చుకొని అందులో ప్రవేశిస్తాను. ప్రాయోపవేశం చేసి కాకులకీ, క్రూరమృగాలకీ నా ఈ శరీరాన్ని అర్పించుకుంటాను. (5) ఇది ధర్మబద్ధమే అని మహర్షులూ అంగీకరించారుగా! లేదా నీటిలో ప్రాణాలు విడుస్తాను. చంద్రోదయంతో మంగళకరంగా ఉండి, ఆశలని కల్పిస్తూ, హనుమ లంకలో ప్రవేశించిన రాత్రి - అని ప్రసిద్ధి పొందదగిన ఈ రాత్రి వ్యర్థంగా గడుస్తోంది. (గడవదు - గడువరాదు) (6) ఏమైనా సీతమ్మని చూడక వెనక్కి వెళ్లనే వెళ్లను, (అయినా సీత ప్రాణాలు విడిస్తే రాముడు - అతడు విడిస్తే లక్ష్మణాది సోదరులు....., ఇలా వానరసైన్యం వఱకూ అందఱూ చనిపోతారని నేను ఊహించి, నేనే ప్రాణాలని విడవడమా?) వినాశే బహవో దోషా జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి (47). చనిపోవడం వలన అనేక దోషాలున్నాయి. బ్రతికుండి నుఖాలని పొందాలి (7). తప్పుచేసిన రావణుణ్ణి చంపి ప్రతీకారం చేస్తాను. లేదా రావణుణ్ణి కట్టివేసి రామునికప్పిస్తాను. నేను నా వెంట రాముణ్ణి కూడ తెచ్చి ఉంటే, సీత లేదని, అందఱూ వానరాలనీ దహించివేసి ఉండేవాడు. కాబట్టి నరులైన రామలక్ష్మణాదులూ, వానరులైన సుగ్రీవాదులూ జీవించాలంటే, నా ప్రయత్న మొక్కటే అదారం అని భావిస్తూ, దగ్గరగా కనిపిస్తున్న ఆశోకవనాన్ని చూచి, దీన్ని వెతకలేదు - వెతుకుతానని మారుతి భావించాడు.

నమోఽస్తు రామాయ సలక్షణాయ దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై ।

నమోఽస్తు రుద్రేంద్ర యమానిలేభ్యో నమోఽస్తు చంద్రాగ్ని మరుద్గణేభ్యః ।

(59)

"8 మంది వసువులకీ, 11 మంది రుద్రులకీ, 12 మంది సూర్యులకీ, ఇద్దఱూ అశ్వినీ దేవతలకీ, 7గురు మరుత్తులకీ నమస్కరించి, ఆశోక వనాన్ని, వెదకడానికి సిద్ధపడి, "లక్ష్మణునితో ఉన్న రామునికి నమస్కారం. జనకుని 'ఆత్మజ' అయిన సీతకు

నమస్కారం. రుద్ర-ఇంద్ర-యమ-వాయుపులికూ, చంద్ర-సూర్య-మరుత్తులకూ నమస్కారం". (8) అని పలికి సుగ్రీవునికి నమస్కారం చేసాడు. (9) ఇంకా బ్రహ్మ-అగ్ని-వాయు-వరుణ-ఇంద్ర-సూర్య-చంద్రులూ ఇతర దేవతలూ నాకు కార్య పీఠి చేయాలని ప్రార్థిస్తున్నాను.

“క్షుద్రేణ హవేన నృశంసకర్మణా సుదారుణాలంకృత వేషధారిణా
బలాభిభూతా హ్యబలా తపస్వినీ కథమ్న మే దృష్టవథేఽద్య సా భవేత్” (69)

ఏ దోషమూలేక, ప్రసన్న ముఖంలో, ప్రసన్నమైన నవ్వుని చిందించే సీతని ఎప్పుడు చూస్తానో? క్షుద్రుడూ, హాపి, దుర్మార్గుడూ అయిన రావణుని చేత బలవంతంగా తీసికొని రాబడిన సీత, ఏ స్థితిలో ఉండగా నా కంటబడుతుందో? (10) అని దుఃఖిస్తూ ఉండిపోయాడు హనుమ.

విశేషాలు

(1) 'యాన్తి ధర్మ ప్రవృత్తస్య తిర్యంచోఽపి సహాయతామ్. అపంథనం తు వర్తంతం సోదరోఽపి విముంచతి' అని పెద్దలమాట. 'ధర్మ బద్ధంగా నడిచే వానికి పక్షులైనా (సంపాతి - జటాయు) సహాయపడతాయి. అధర్మంగా వర్తించే వారికి సోదరుడుకూడా, (విభీషణుడు) శత్రుపక్షంలో చేరతాడు' అని దీని అర్థం. ఏ జాతివారు ఆజాతివారికి సహాయపడడం లోకంలో చూచేదీ, అలోచిస్తే కూడ నమ్మరగినదీను. కాని పక్షి జాతికి చెందిన సంపాతి, నరుడైన రామాదులకు - 'సీత లంకలో క్షేమంగా ఉంది' అనే శుభవార్తని చెప్పాడంటే, అది ఎలా సంభవం? అనిపిస్తుంది. వానరుడైన సుగ్రీవుడూ, పక్షియైన జటాయువు-సంపాతులూ, సీత వెళ్లిన దిక్కుగా అరుస్తూ పరిగెడుతూ, రావణుని దొంగతనాన్ని బయటచేసిన ఇతర మృగాలూ, పక్షులూ, రాక్షసుడైన విభీషణుడూ, అతని భార్య - కూతులైన సరమ - నల అనే వాళ్లూ, ఇలా సహాయ పడ్డారంటే, దీనిక్కారణం ఏకప్రియదర్శనః' (అందరికూ ఇష్టమైన తీరుగా ఉండేవాడు రాముడు) కాబట్టి. ఇదీ కాక శకున శాస్త్రమనేది ఒకటుంది. శకునమంటే పక్షి. రాబోయే విషయాలని చెప్పగల శక్తి వాటి కుంటుందట. ఎంతో దూరంలో ఉన్న గూటికి పుల్లంకోసం, ఆకాశమార్గాన ఎగిరి ఎగిరి, తిరిగి బయలుదేరిన చోటికి వచ్చేంత జ్ఞాపకశక్తి, గాలిలోని తేమని గ్రహించగల శక్తి. ఆకాశమంత ఎత్తులో ఎగురుతూన్నా చెఱువులోని చేప ఎగిరినప్పుడు అంతదూరం నుండి చూడగల సూక్ష్మదృష్టి అన్నిటికీ మించి విశ్వాసబుద్ధి పక్షుల కుంటాయి. అలాంటి సంపాతి అనే గ్రద్దరిరాజు, సీతమ్మని ఇక్కడ నుండి చూడగల్గుతున్నానని చెప్పడం వలన, నమ్మదగిన మాట అని అర్థం. వివాహకాలంలో కూడా, వరుడు, వధువు ఇంటికి మొదటిసారిగా వివాహానికి

వెడుతూన్నప్పుడు (“పక్షివాక్యాన్యశివాని శృంగోతిచేత్ దేవీం వాచం ఋచం జపేత్” అని ఉంది) ఏవైనా పక్షులు అశుభ ధ్వనులని చేస్తే, అగ్ని “దేవీం వాచమజనయంతి.....” అని కొన్ని మంత్రాలున్నాయి - వాటిని జపించి వెళ్లాలని శాస్త్రం చెప్పింది. అలాగే ఆహారం తింటూ, తోటి వాటిని పిలవడం, తమ జాతిపక్షి పోతే ఆరున్నా అన్నిపక్షులూ స్నానాన్ని చేయడం, గ్రుడ్డు, పిల్లగా అయిన రోజున అన్ని పక్షులూ వచ్చి చూడడం వంటివెన్నో పక్షజాతి నుండి తెలిపకొన దగినవి. ‘అసత్యం’ - ఎటుగని జాతి కాబట్టి పంపాతిమాల నమ్మదగినదని సాహిత్యం.

(2) రావణుడు సీతని భూమితో పెకలించుకు తెచ్చాడనీ, మాయాసీతని తెచ్చాడనీ, ఇంకా ఏమేమో చిత్రాలుగా చెప్తారు. వాల్మీకి శ్రీమద్రామాయణం ప్రకారం, సీతమ్మని స్పృశించి మరీ, రావణుడు రథంలో ఉంచి తెచ్చాడు. జలాయుధాటికి రథం విరిగిపోగా, భుజం మీద వేసికొని ఎగురుతూ తెచ్చాడు. (ఈ విషయం వా’ఆరణ్యకాండ’ వ్యాఖ్యానంలో వివరింపబడింది.)

(3) హనుమంతుడంతట బుద్ధిమంతుడు కూడా, సీతమ్మని నేలమాళిగలోనే రావణుడు దాచి ఉంటాడని భావించాడంటే, రావణుడు మాత్రం ఆమెను బహిరంగంగా ఆశోకవనంలోనే ఉంచాడంటే, రావణునికున్న మోక్షాభిప్రాయం సుస్పష్టమౌతుంది.

(4) సీత లేక రాముడు చనిపోతాడనేది నిజమా? సీత లేక ఈ కాలంలో ఉన్నాడుగా! అడవులకి పంపినప్పుడు కూడ ఆమె లేక ఉన్నాడుగా! ఆమె తల్లి అయిన భూవ్రవేశం చేసిన పిమ్మట కూడ ఉన్నాడుగా! నిజమే! ఒక నాణెం కూడా తిర్చుచేయని లోబి ఉండవచ్చు. మహాదానం చేయాలనిపించి చేస్తే, తరువాత దానిగురించి ఆలోచించడు. కారణం ఉండీ, ఆమెను అడవులకి పంపితే దుఃఖపడడు గాని, నిష్కారణంగా ఎత్తుకుపోబడితే దుఃఖింపడా? - ‘ఆశతో జీవించడం ప్రస్తుతకాలకర్తవ్యం’ అని రాముని విషయంలో ఆలోచించాలి.

(5) నిష్కారణంగా శరీరం, ముసలితనం - రోగం మున్నయిన వాటి వలన మరణించి, శరీరం కూడా తగులబెట్టబడితే (శరీర్యత యితి శరీరః - ముడుతలు పడి జీర్ణించిపోయేది. దహ్యత యితి దేహః తగులబెట్ట బడేది కాబట్టి, దేహం) ప్రయోజన పడదు. చనిపోయేప్పుడైనా ఒకరికి సహాయపడితే, ఆ జన్మ ధన్యమని మహర్షుల అభిప్రాయం. పాపురం ప్రాణంకోసం దేగక‘శిబి’, తన తొడ మాంసాన్ని కోసి యియ్యలేదా? మరో చిత్రమేమంటే, చనిపోయినాక మృగచర్మం మృదంగానికైనా పని చేస్తుంది గాని, మనిషి శరీరం ఎందుకూ కొరకాదు.

(6) రాత్రి వేళ అందలూ నిద్రపోతారు. కాని, హనుమ ఈ రాత్రి వేళ మొత్తం మెరికువగా ఉన్నాడు. ఈ మెరికువగా ఉన్న రాత్రి చరిత్రలో నిలిచిపోవాలని భావం.

రామ సుఖం గాని దుఃఖం గాని ఉంటాయి. అందుకని ఏ స్థితిలో ఆమె తనకు కన్పిస్తుందోనని భయం. పర భార్యని అపహరించడమనే అధర్మం ఉన్న రావణునకు పర 'నిశ్చిత' మైన విషయమే. అయితే, రామబాణాలు ధర్మమయమైనవి. ధర్మపరుడైన వాణ్ణి గాని, తనను ఆక్రమించిన వాడు అధర్మపరుడైనా గాని, అవి బాధింపవు. సీతలో ఏమాత్రం అధర్మం ఉన్నా, అపవిత్రత ఉన్నా రావణుని మీద రామబాణాలు పని చేయవు. పద్మ్యుడు రావణుడైనా, నిమిత్తం సీత కదా! అందుకని సీతమ్మ విశేషాన్ని కనుక్కొని రావాలి హనుమ. రామ భావనలో హనుమ ఉన్నాడు. కాబట్టి, రావణవధ జరిగేనా? అని భావిస్తూ, సీతని ఏవిధంగా చూస్తానో? అని హనుమ ఆలోచించాడు. 'అతిస్నేహా సావశంక' అనిపెద్దం మాట. ఒకరిమీద ఉన్న ఎంతో ఇష్టం ఎన్నెన్నో తెడ్డ ఆలోచనలనే కలుగజేస్తుందని దీనిభావం. ఇంటికి రావడం ఆలస్యమైన పిల్లవాని గూర్చి తల్లి ఎలా, ఏం జరిగిందోనని 'తెడునే' తలుచుకుంటూ భయపడుతుందో, అలా ఆంజనేయుడు కూడా అమ్మవారిని గూర్చి తలచడం అతనికి ఆమెపైగల గౌరవానికి - భక్తికి సాక్ష్యం. అయితే ఈ భావన అంతా రామునిదే. హనుమ రామభావన కలవాడు గదా!, అందుకని.

“స్మరణమాత్ర సంతుష్టాయ నమః” (స్మరించినంత మాత్రంచేత తృప్తి పొందేవానికి నమస్కారం) అని రాముని నామాల్లో ఒకటి. “ప్రణిహిత ప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా” - నమస్కరిస్తే చాలు - ప్రసన్నురాలయ్యే లక్ష్మణం ఆమెదిట. అలాటి నమస్కారాలు ముఱచాడు. ఇప్పుడు చేసాడు. సీతారాములలో మతాక చిత్రం ఉంది. తనకి నమస్కారం చేయకపోయినా సీతకి నమస్కరిస్తే, ఆయనకు రెండుపార్లు నమస్కరించిన అనందం. అలాగే సీతమ్మక్కూడా. ఇద్దరూకూ నమస్కరించడమే కాక వాయువుకీ నమస్కరించాడు. వాయువు, హనుమకీ తండ్రి. వెదికి వెదికి, విరుత్సాహంతో ఉండి, ఉల్లాసం తెచ్చుకుంటూ కష్టంలో ఉన్న తాను (పుత్రుడు), తండ్రిని తలుచుకున్నాడు. ఇక రుద్ర-వసు-యమ-కుబేరారులకు నమస్కారం- తనని ఏమైనా రాజోయే కష్టాలుంటే ఆదుకొమ్మని. 'యస్య బిభ్యతి దేవాశ్చ జాతరోషస్య సంయుగే' - ఎవనిక్కోపం వస్తే ఏ దేవతలు కూడా భయ పడతారో, అలాటి వాడు రాముడని దీని ఆర్థం. సీతమ్మని వెదకడానికి, రాముణ్ణి కూడ కలుపుకొని వచ్చి ఉంటే, సీత లేదని, వానరాని రాముడు చంపి ఉండేవాడని, భావించాడు మారుతి. వానరులు, వానరులు కారనీ, దేవతలే అనీ లో భావం. కన్పిస్తూన్నవారిని, కన్పించని వారిని, వీరికి నాయకుడైన పరమాత్మని- “నమ్మ రక్షించండి” అని ప్రార్థించాడు హనుమ. 'అంతర్వహిత తత్పర్యమ్' అనే మంత్రపున్న వాక్యార్థమిది. బాహ్య జగత్తులోని వారు కన్పిస్తారు. అంతర జగత్తులోని వారు (శరీరం లోపల ఉండేవారు) కన్పించరు. వీరువురికీ నమస్కారమని భావం.

14వ సర్గము

సీతమ్మ కన్పించి తీరుతుంది

అలా ఆలోచిస్తూనే రావణ భవన ప్రాకారంలో నుండి ఆశోకవనంలోకి దూకాడు మారుతి. ఆశోక- పాన్న - సంపంగి - మామిడి మొదలైన చెట్లు పూలతో నిండి, (1) తాను దూకుతున్న వేగానికి మీద పూలను రాల్చి, పుష్పమయ పర్యతంలా తనని చేసాయి. ఎక్కడ చూసినా రతలా, చెట్లతో పూలా, పక్షులూ నేల అంతా పూలతో పలుచబడి ఉంది. తన దూకుడు కారణంగా చెట్లు, ఆకులని - పూలగుత్తులని - శిఖరాలని - కోల్పోతాయని గమనించాడు. జూదంలో పందెపు పస్తువుల్లా, క్రిందపడిన పస్తువులున్నూ - మోడులై నిలిచిన చెట్లు ఓడిన జూదరులలానూ అన్పించి ఆనందించాడు.

పూలా, పూల తేనెకై తుమ్మెదలూ, తుమ్మెదలకై చిలుకలూ, వాటి మాటకీ తోడుగా కోయిలలూ, ఇవన్నీ ఉండి వనమన్నించేందుకు గుర్తుగా ఉంది. మృగాలూ కన్పించి, చాలసేపు వెదకడగిన వనమనే భావం హనుమకు కల్గింది. వనంలోని నేల, బంగారుతో తాపడమై ఉంది. 4, 5 దిగుడు బావులున్నాయి. సెలయేర్పూ కన్పించాయి. అక్కడి ఇనుక, పగడాల పాడిగా, ముత్యాల చూర్లంగా, స్పటికపు ఇనుకలా కన్పిస్తోంది. ఏ చెట్ల కాచెట్లని, గన్నేరు చెట్ల వరుసతో కంచె వేసినట్లుంది. దగ్గటగా ఒక పర్యతం. దాని నుండి ప్రహేస్తాన్న ఏలు, చెట్ల కొమ్మల వజ్రకూ వెళ్లి ఆగి, వెనక్కి తిరిగింది. భర్తమీది కోపంతో పొబోయిన భార్యకీ, నాలుగు మాటలు అందటూ చెప్పగా, తిరిగి భర్త వద్దకు పశ్చాత్తాపంతో వెళ్ల భార్యలా ఉంది ఏలు (2).

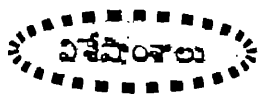
పెద్ద వృక్షాలూ - వృక్షాల క్రింద గొడుగులూ - గొడుగుల క్రింద ఆరుగులూ - ఆరుగులకి బంగారు తాపడాలూ - ఉన్నాయి. వృక్షాలకి నన్నని బంగారు గంటలు గాలికి ధ్వనిచేస్తూ వీనుల విందు చేస్తున్నాయి. దగ్గటలో క్రొత్త చిగుళ్లతో-పూలతో నిండిన శింశుపా (ఇరుగుడు) వృక్షం కన్పించింది.

సా రామా రామమహేష రామవన్య ప్రయానతి ।

పన సంవారకుశలా నూనమేవ్యతి జానకి । (45)

సంధ్యాకాలమనా శ్యామా ద్రువమేవ్యతి జానకి! (49/1)

పన సంవార విధానం బాగా తెలిసినదీ, సంధ్యా వందనాన్ని ఈశ్వరంలో తప్పక చేసేదీ, (3) అయిన సీత, తప్పక ఇక్కడికి వస్తుందని, చైకి కావరాకుండా విశేషించి తెలిసికోదలంచి ఉండిపోయాడు మారుతి.

(4) అశోక-పాన్న-సంపెంగ..... ఈ చెట్లన్నీ వసంతంలో పూస్తాయి కాబట్టి, కథ వసంత ఋతువులో, అంటే 14వ సంవత్సర ప్రారంభంలో ఉన్నట్లుగా, ఇక ఆ సంవత్సరపు గడువే ఉన్నట్లుగా, సూచితం.

(1) సీత బ్రహ్మ విద్యాస్వరూపిణి. 'చంచకా శోక పున్నాగ సాగంధికంసల్కినా' అని ఒక నామం. ఈ పూలే కొచ్చుగా కలది. 'వననందారకుశలో' అనేది కూడా అమ్మవారి నామమే. అందుకే రావణుడు సీతమ్మని ఈ వనంలోనే ఉంచాడు. 'విష్ణురేషాఽఽన హియసి' (విష్ణువును ఈమె విడిచి ఉండదు) అనడం బట్టి (1) భూలోకంలో జన్మ. (2) అరణ్యవాసం (3) భర్తవియోగం శోక హేతువులు. ఇలాంటి ఈమెను తనకీ, తన వారికీ మోక్ష మిచ్చి 'అశోక' (శోకం లేనిది) కావలసినదిగా అభ్యర్థిస్తున్నాడు రావణుడు.

(2) విజంగా ప్రయదూ, ప్రయరాలూ, వారివలన ఒక కథ రావడంలో గొప్పతనం లేదు. సంస్కృతంలో పర్యత శబ్దం పుంలింగం. వదీశబ్దం స్త్రీ లింగం. (పర్యతం నుండి వేరుపడిన నది) అలాగే అడ్డుకెప్పి, నచ్చజెప్పి, వెనక్కివంపిన వృక్షాలు (పుంలింగం) కన్పించడంలో, సంసారాలు నిలబడే తీరు, ఉపదేశించబడింది. పుణ్యానికి పుణ్యం, 'సంసారాన్ని నిలవడం' అనేది.

(3) ఆదువారికి సంధ్యావందన విధి లేదు. ఇందుకు ఆనేక ఆధారాలున్నాయి. మచ్చుకొన్ని. (1) ప్రేరికు యజ్ఞపవిత్రం ఉండదు. అది లేనిదే సంధ్యావందనం లేదు కదా! (2) సంకల్పం చేసేటప్పుడు 'ధర్మపత్నీ సమేతస్య' (ధర్మపత్నీలో కూడిన నేను ఈ సంధ్యావందనాన్ని చేస్తున్నాను) అని ప్రేరి అయితే ఎలా అవగలదు? (3) చిరం జీవితం వర్తయన్త... అనే మాట, వద్యాముదరణ..... అనే మాట పురుషుడు మాత్రమే అనగల్గతాడు. ఇవి ప్రేరికి సంబంధించినవి కావేకాదు. (4) శ్రాద్ధ సంధర్శాల్లో కూడా దశ గాయత్రీ మంత్ర వరసం కలిపే... అని పురుషుడే అంటాడు-చేస్తాడు కూడ. (5) ఉపనయన సంధ్యావందనాదులు ప్రేరికి ఉంటే శ్రాద్ధాలూ-తర్పణాదులూ అన్నీ ప్రేరి చేయవలసి వస్తుంది. ఇలా లేదు కాబట్టే 'ప్రేరిణాముపనయవస్తావే వివాహా'. పురుషునకు ఉపనయన కాలంలో, ప్రేరికి వివాహం శాస్త్రసమ్మతం. భర్తసేవ చేస్తేనే మోక్షం లభించే అర్హులమున్న ప్రేరిలు. తాము పరింపరాని గాయత్రీ మొదలైన మంత్రాలని మననం చేసి శ్రాత్ర కష్టాలని తెచ్చు కోరాదట. తేయమన్నది తేయకపోవడం వలన, లాభమా? నష్టమా? - అన్నిటికీ మించి కష్టమా? పూర్వ కల్పంలో, ఉపనయనం, మౌంజీబందనం వంటివి అందఱు ప్రేరికూ ఉండేవి. కలిలో విషేధించారు. చేయవలసిన దానిని మాచటం కంటే, వద్దన్న దాన్ని చేయాలనే ఉపలాటం మంచిదికాదు.

నోముంచి నోముంటే యిష్టపడిన ఆదువారు సంధ్యావందనాన్ని క్రమం తప్పక చేయాలనే యిష్టాన్ని "మాపిస్తున్నారని" విసికేడి.

15వ సర్గము

అయ్యో! సీతమ్మ ఇలా ఉందా? సీతేనా?

లతలూ, వృక్షాలూ, పూలూ, కోకిలలూ, దివ్యగంధాలూ, ఋతునియమం లేక పండే పండ్లూ, కల ఆ అశోకవనం కుబేరుని చైత్రరథమనే పేరుగల ఉద్యానవనమా? అన్నించింది. దగ్గఱగా కైలాసంలా ఒక ప్రాసాదం, పగడపు మెట్లూ, వేయి స్తంభాలూ కలిగి కన్పడింది. పరిశీలించి చూస్తే, ఆ ప్రాసాదంలో ఒకామె ఉన్నది.

చుట్టూ ఉన్న రాక్షస స్త్రీలని, కుక్కురిమధ్య చిక్కుపడ్డ లేడిపిల్లలూ, జారి గొలుపుతూ చూస్తోంది. బరువైన నిట్టూర్పులు మాటిమాటికీ విడుస్తోంది. ఏ అలంకారాలూ లేక, మాసిన చీర కట్టి, పైన నలిగిన పసుపుపచ్చ చీరని ఉత్తరీయంగా ధరించినా, శుక్లపక్ష పాద్యమి చంద్రునిలా మనోహరమైన ముఖ కాంతితో ఉంది. ముఖంనిండా కన్నీరు నిండి, ఉపవాసాల చేత చిక్కిన శరీరంతో, అపహరింపబడ్డాననే సిగ్గుతో అంగారక గ్రహంచేత పడంపబడ్డ రోహిణి నక్షత్రంలా ఉంది. నల్లని త్రాచుపాము పంటి జడ పిటుదుల వలకూ వ్రేళ్లాడుతూ ఉంది. 'తర్కయామాన సీతేతి కారణై రుపపాదిభి' (27). ఈమె సీత-అని అనేక కారణాలతో భావింపసాగాడు.

నిండు చంద్రుని ముఖం ఉన్నా, అలంకారాలు లేవు. తామరరేకుల నేత్రాలున్నా, కన్నీళ్లే తప్ప ఆనందం లేదు. నల్లని తల వెండ్రుకలు వత్తుగా ఉన్నా, తగిన సంస్కారం లేదు కురులకి. ఎందఱో చుట్టూ ఉన్నా, నిస్సహాయురాలిగా నిట్టూర్పులు విడుస్తోంది- అంటే ఈమె సీతయే. ఏయే ఆభరణాలని రాముడు చెప్పాడో, ఆ ఆభరణాలన్నీ చెట్టు కొమ్మలకి కన్పిస్తున్నాయి. ఆనాడు కట్టిపడవైచిన మూలలో నగలు, ఇక్కడ లేవు. కాని ఆ నగలని ఈమె ధరించిన ఆనవాళ్లు, శరీరం మీద ఉన్నాయి. ఆ వేళ మూల గట్టడానికి వాడిన వస్త్రం, ఈ చీరలో భాగమే. చాల కాలం నుండి కట్టినందువల్ల మాసే, నలిగి ఉంది.

అయ్యో! సీతమ్మ ఎలా ఉందో! తరిగిన ఐశ్వర్యంలా, విఘ్నం వల్ల ఆగిన ఫలితంలా, కలుషితమయిన బుద్ధిలా, అబద్ధపు అపవాదుచే చెడిపోయిన కీర్తిలా, నిత్య మననం లేక మఱచిపోయిన విద్యలా, సరైన విద్యా సంస్కారం లేక, ఒక దానికి మఱొక అర్థం తోచిన వాక్కులూ కన్పించింది.

“స్త్రీ ప్రణష్టేతి కారుణ్యాత్ ఆశ్రితే త్యాన్యశంస్యతః ।

పత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ ॥ ” (50).

రాముడు, ఈ విషయంలో నాలుగు కారణాల వల్ల దుఃఖపడుతూ ఉన్నాడు. (1) జాతి చేత తాను క్షత్రియుడు కాబట్టి, స్త్రీని రక్షించవలసి ఉన్నా, లేకపోయాడనీ (2) ఆ స్త్రీ కూడ, తన భార్యైతే, ఆమెనే రక్షించుకో లేకపోయాడనీ (3) నమ్మించివిన భార్య, తన శరీరంలో అర్థభాగమైతే, తన దేహాన్నే రక్షించుకో లేకపోయాడనీ (4) లక్ష్మణునిలా సంపూర్ణ భార్యవియోగం లేకున్నా, భార్య ఉండీ, ఇంపుగా మాట్లాడడానిక్కూడా నోచుకోలేకపోయాడనీను.

“దుష్కరం కురుతే రామో హీనో యదనయా ప్రభుః ।

ధార యత్యాత్మనో దేహం న శోకే నావసదతి ॥ (53)

దుష్కరం కృతవాన్ రామః య ఇమామ్మత్తకాశిసీమ్ ।

సీతాం వినా మహా బాహుః ముమూర్తమపి జీవతి ॥ (54)

ఈ యిద్దటి మనసులూ, ఒకరి యందింకొకరిది ఉండడం బట్టి, బ్రతకడం కుదిరింది. అయినా వశిష్ట శిష్యుడు ఒక స్త్రీ కోసం ఇంతగా అవుతున్నాడంటే, సామాన్యురాలు కాదు. శోకంతో క్రుంగవలసి ఉన్నా, కఠినుడు గాబట్టి, దుష్కరమైన పనిని చేస్తూ, బ్రతికున్నాడు రాముడు. ఇలాంటి పాతివ్రత్యమున్న ఈమెను దూరం చేసుకొని బ్రతికున్నాడంటే, చాల దుష్కరం కదా!

(హనుమకు రామునిపై కంటే సీత మీదే ఎక్కువ ప్రేతి కల్గింది. ఇలాంటి సీతమ్మతో వియోగం పొందిన రాముడు, అంతకు తగినట్లుగా కన్పించడం లేదే? పరిపాలకుడు కఠినుడౌతాడు కాబట్టి, బ్రతికున్నాడు. పోనీ! సీత యింత గొప్పదైతే ఆమె ఎలా జీవించి ఉంది? - సీత దేహమూ ప్రాణాలూ రాముని సాత్తు. అవి పోదలచినా, పోసీయక రక్షింపవలసిన బాధ్యత ఆమెది కదా! కాని, రాముడు స్వతంత్రుడు. ఆయన దేహ ప్రాణాలని విడువగల అధికార ముండీ, బిగబట్టాడు కాబట్టి దుష్కరమైన పనిని చేస్తున్నాడు రాముడు. అయినా, రామునికి నిజమైన ప్రేమే ఉంటే, అరణ్యాలకి వస్తాననే భార్యని వద్దంటాడా? ఆమెయే, ఏమైనాసరే విడువలేక వస్తాన్నంది. కాబట్టి ఆమె ముందు ఇతడు ప్రేమ తక్కువనాడే!

అయోధ్య విడిచి వచ్చేప్పుడు కన్పించినంతైనా దుఃఖం, సీత ఎలా ఉందోనని భావించినప్పుడు, ముఖంలో కన్పించదేమి? ‘సీత లేక నేనుండను’ అన్నవాడు ఎలా ఉన్నాడు? విడువలేక ఆమె వెంట వచ్చింది. ఆమె అపహరింపబడినా, ఈయన ఉన్నాడు. ఎలాగైనా ఆలోచిస్తే, సీతే గొప్పదనిపిస్తోంది. అలాంటి సీతని విడిచి ఉండగల్గుతున్నందుకు రాముడున్నా గొప్పవాడే. ఎవ్వరూ చేయలేని సముద్రలంఘనాన్ని నేను చేసిననుకున్నాను గాని సీతకంటే, అంతకుమించి రామునికంటే, నాది గొప్ప కానేకాదు అని హనుమ భావించాడు).

16వ సర్గము

విశ్వయంగా ఈమెయే సీత

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః ।

సీతా మాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమా న్విలలాప హ । (2)

యది సీతాఽపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురతి క్రమః । (3/2)

సీతమ్మను చూస్తూ, రాముని ధ్యానిస్తూ ఉండగా, తనకి తెలియకుండానే హనుమకి తీవ్రదుఃఖం కలిగి, కన్నీళ్లు, ఆపలేనంతగా రాసాగాయి. లక్ష్మణుడంతటి వారిక్కూడా సేవింపదగిన సీతమ్మకే కష్టం వస్తే ఇక చెప్పాలా? విధిని దాట శక్యం ఎవరికీ కాదు? రామలక్ష్మణ పరాక్రమం ఈమెకు ప్రత్యక్షంగా తెలుసు కాబట్టే, వర్షకాలంలో గంగానదిలా, వ్యధపడడం లేదు.

తనని ఆశ్రయించే పల్లెవాడు గుహానికి, వానరుడు సుగ్రీవునికి, గ్రద్ద జటాయువుకి . . . ఇలా అభయాన్నిచ్చే శీలం రామునకుంటే, తనని హింసించే రాక్షస స్త్రీల విషయంలోనూ దయదలిచే శీలం సీతమ్మది. ఈ విషయంలో ఎవరూ ఎక్కువ కాదు. సమానం. అరణ్య గమనానికి రామునికి 25 ఏండ్లుంటే, అమ్మవారికి 18 ఉండి, దాంపత్య యోగ్య వయస్సు అయింది ఉభయులకూ (1). కష్ట పెట్టడానికే అరణ్యాలకి తీసుకుపోవలసి వస్తుందని, ఆమెని వనాలకి 'వద్దు' అంటే, రాక మాననన్నది ఆమె. భర్త కష్టపెట్టరాదు. భర్త కష్టాలలో ఉండగా, భార్య సుఖిస్తూ ఉండరాదు. అందుకని ఇద్దరి వృత్తమూ (నడవడిక) కూడా సమానమే.

తన వద్ద లేకున్నా, తెచ్చి యిచ్చే లక్షణమున్న రఘువంశంలో (2) పుట్టి రామవు డితడైతే, దేహం కూడా తనదని భావింపనంతటి వైరాగ్యమున్న విదేహలో జన్మించి ఆమె 'వైదేహి' అయింది. ఈయనా నల్ల కన్నులవాడే. ఆమెకూడా నల్లకన్నులదే అయినా, స్త్రీ సహజమైన సౌందర్యమనేది, ఈయనకంటే ఎక్కువ కల్గినది ఆమెయే. తనని భయపెడుతూన్న రాక్షస స్త్రీలని కూడ ముఖం చిట్టించి చూడని ఈమెకోసమే, రావణుని మించిన వాలినీ, రావణునితో సమానుడైన కబంధునీ, జనస్థాన రాక్షసులనీ, ఖరదూషణ త్రిశిరులనీ, రాముడు చంపాడు. మా సుగ్రీవునికి ఐశ్వర్యం లభించినా, నేను సముద్రాన్ని దాటించినా, కారణం సీతమ్మే కదా!

సముద్రం చుట్టిన ఈ భూమిని-భూమినే కాదు, ఈమె కోసం జగత్తుని తల క్రిందులు చేసినా అది సరియే. ముల్లోక సామ్రాజ్యం, సీతమ్మలో పడునాటవ వంతు.

పవిత్ర యజ్ఞం కోసం దున్నుతుండగా, అయోనిజయైన ఈమె, జనకుణ్ణి అనుగ్రహించి కూతురైంది. దశరథుని పెద్ద కోడలై, రామునికి ఇష్టురాలై, భోగాలకి తగిన వయసులో భోగాలని విడిచింది. ఆభరణాలు ధరించగల శక్తి ఉండీ కాదని, బంగారు ప్రాసాదాలలో ఉండగలిగీ, భర్తకోసం నిర్జనారణ్యానికి వచ్చింది. రమ్యమైన ఆహారాలని తినగలిగీ, కందమూలాలని సేవిస్తోంది. దాసదాసీ జనం ఉండీ, మెత్తని చిరునవ్వుతో కష్టాన్ని సహిస్తోంది. బంధుజనం ఎందరో ఉన్నా, రాక్షసు స్త్రీల నడుమ ఉంది. ఆపదలని పొంద వీలులేని జన్మనిపెత్తి, ఆపదల నడుమ చిక్కి, ఎవరినీ చూడక, ఎవరితోనూ మాటాడక, దేవినీ ఆలోచింపక, రాముణ్ణే ధ్యానిస్తూ ఉన్న ఈమెను చూస్తుంటే, కేవలం రాముని కోసమే శరీరం నిల్చుకొని ఉందనిపిస్తోంది. నాకు దుఃఖం కట్టలు తెంచుకునివచ్చేస్తోంది.

ఇంతకీ, దప్పిక అయిన వాడు చలువమందిరాన్ని (చలివేంద్రం) వెదికేటట్లు, రాముడు సీతని అన్వేషించాలి.

“భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణాదపి ।

ఏషా తు రూతా తేన భూషణార్తా న శోభతే । (26)

ఆభరణాన్నింటికంటే ఆభరణం, స్త్రీకి భర్తయే. (3) ఈమె దూరంగా ఉన్నా, రాముడు తప్ప వేతెవరూ జీవించి ఉండలేరు. ఈమె ఇలాంటి కష్ట మనుభవిస్తూ, మంచుగప్పిన తీగలా, ప్రియుణ్ణి పోగొట్టుకున్న చక్రవాకీలా, నాకు కనిపిస్తూ, మధ్యస్థుడైన నాకే చెప్పలేని మనోవ్యథని కల్గిస్తూ, ఈ దుఃఖం నాదే ననిపించేస్తోంది”. అని భావించి, ఈమెయే సీతమ్మ అని నిశ్చయించి (4) శింశుపావృక్షం (ఇరుగుడు చెట్టు) మీద కూర్చున్నాడు.

(1) “పర్వతేక గుణాం భార్యా ముద్యహేత్రిగుణోపరః । ద్వ్యష్టవర్షోష్టవర్షాం వా వయో మూత్రా వరా చ యా ॥” అని ప్రమాణం. వరుని వయసు, వదువు వివాహ వయసునకు రెట్టింపు లేదా 3 రెట్లుండాలి. భర్తమీద గౌరవ ముండాలన్నా, తనకంటే ఎక్కువ అనీ, అనుభవ వ్యవహార జ్ఞానమున్న వాడనీ భార్య భావించాలంటే, 2 రెట్లు వయసువాడు కావాలి. భర్త వయసు ఇంత ఉండడంలో, మఱికొన్ని లోతు విశేషాలూ ఉన్నాయి. అయితే, ఇక్కడ అనవసరం. (వివాహానికి సంబంధించిన మంత్రాలకి అర్థాలూ, ఇతర విశేషాలూ నా ‘మాంగల్య లంతునానేన గ్రంథంలో’ వివరింపబడ్డాయి.

(2) వరలంతు మహర్షి శిష్యుడు కౌత్సుడు. వద్దని పలుమార్లు అన్నా, గురుదక్షిణ అడుగమని నిర్బందిస్తే, 14 విద్యలని వేర్పినందుకు 14 కోట్లని. తెమ్మన్నాడు

వరతంతుడు. ప్రపంచాన్నంతటినీ జయించి, సంపాదించిన అంతటినీ 'సర్వస్వ దానం' చేసి మట్టికుండలో రఘు మహారాజు మిగిలితే, అతనిని చూచి వెళ్లిపోబోయాడు కౌత్సుడు. అడిగి విషయం తెలిసి, కుబేరుని మీదికి దండెత్తాలని భావించాడు రఘువు. ఆ రఘువు మీదికి రాకుండగానే ధనాన్ని అతని 'ఛజానా' లోనికి వర్తింపచేసాడు కుబేరుడు. అది 14 కోట్లకి మించి ఉండగా, 14 కోట్లకు మించి వద్దని కౌత్సుడూ, నీకోసం తెచ్చిన ఇదంతా నీదే- అని రఘువూ వివాద పడ్డారు. చివరకు కౌత్సుణ్ణి నిర్బంధపెట్టి, అంతటినీ అతనికే ఇచ్చి వేసాడు రఘు మహారాజు.

(3) భర్తమీద గౌరవం పెరిగి, సంతోషం సుఖంగా ఉండాలంటే, తనకంటే భర్త ఎక్కువ, అనే అభిప్రాయం తప్పనిసరి. ఒక కార్యాలయంలో అంతా సమానోద్యోగులున్నా, అందరికూ పైన ఒకడుండి పనుల్ని చేయిస్తాడు. నువ్వు నేనూ సమానమనే భావంతో ప్రారంభమైతే, 'నువ్వెంత' 'నీ లెక్క ఏమిటి?' తో ముగుస్తుంది. కనీసం 'అతడు ఎక్కువ' తో ప్రారంభమైతే, 'సమానం' అన్నంతతోనైనా ముగుస్తుంది. "భర్త ఆదరించకపోయినా, నీ కాళ్ల మీద నువ్వు నిలబడడానికి చదువూ-ఉద్యోగం ముఖ్యం" అని - సారాంశం వచ్చేలా, అనేక భంగిమలలో వెలువడుతూన్న పిచ్చి పిచ్చి కథలు, నవలలు, చిత్రాల వలన, ఎన్ని ఇట్లు ప్రశాంతంగా ఉండగలవు? 'భర్త రాజ్యం చేస్తే అర్థ సేవోపసనంలో, అడవికి వెడితే కటిక నేలమీదా ఉండు' అని నేర్చే చదువు ఇతిహాసాలది. రాజ్యం పోయిందని మచ్చుకే ఒకసారైనా దుఃఖింపని సీతారాములు. ఒకరికోకరు దూరంగా ఉంటున్నామనే దుఃఖించారు.

"విభాగే బ్రాతరం వింద్యాత్ - భార్యాం భాగ్య పరిక్షయే - మిత్రమాపది జానీయాత్ - పుత్రమంతే చకర్మణి" అన్నారు. "వాటాలు పంచుకున్నాక, కలిసి మెలిసి ఉంటే, వాళ్లే నిజమైన సోదరులు. భర్త సంపాదన తగ్గక, లేదా కష్టస్థితిలో ఉన్నప్పుడు, వెంట ఉంటేనే, ఆమె భార్య. ఆపదలో ప్రక్కన ఉన్నప్పుడే, వాడు మిత్రుడు. మరణశయ్య ప్రక్కన ఉండి, పోయిన పిమ్మట చేయవలసిన క్రొద్దాదులని సరిగా నిర్వహిస్తేనే వాడు పుత్రుడు". అని భావం.

విదుషిమణులు ఇతిహాస కాలంలో ఎందఱు లేరు? చదువవద్దని స్త్రీలపై నిషేధం ఏనాడూ లేదు గాని, ముందునాటికి ఏదీ ఏమైనా, ఉద్యోగానికై అంటూ చదవడం, ఆ ఆలోచనతో ఆడపిల్లలకి చదువు ప్రారంభించ చేయడం, సరికాదు.

(4) చంద్రుని కళలు 16. రాముని గుణాలు 16. అందుకని రామచంద్రుడు. అమావాస్యలేదా పూర్ణిమ అనేది 15వ కళ. ఇదీ ఒక 'కళ' కాబట్టి, ఈ 'కళ' లేని నిజరూపం చంద్రుని 'నిజ కళ'. ఆ కళతో కలిపిన ఈ 15 కళలూ, పోడక కళ లోలాయని భావం. అమ్మవారికి 'చంద్ర' అని పేరున్నది (శ్రీ సూక్తంలో).

17వ సర్గము

పని నెఱవేర్చినందుకు తిరిగి నమస్కారం

లంకని వెదకడానికి వీలుగా చంద్రుడు ఉదయించి, హనుమ వెదుకుతూన్న సమయంలో ఆకాశమధ్యంలో ప్రకాశించి, సీతా దర్శనమైందని కాబోలు మెల్లగా క్రిందికి దిగసాగాడు చంద్రుడు. దుఖమనే నీళ్లలో, శోకమనే బరువుతో నిండిన పడవలా, మునగడానికి సిద్దమైనట్లు సీత ఉందని, చెట్టుపై నుండి గమనించాడు మారుతి.

ఆమె చుట్టూ మాంసాన్ని తింటూ, రక్తాన్ని త్రాగుతూ, అసహ్యమైన కంపు గొడుతూ, ఒక కన్నుదీ, ఒక చెవిదీ, అసలు చెవులులేనిదీ, గూనిదీ, ముసలిదీ, గడ్డమే పెదవిగా కలదీ, కోలముఖందీ, వెడల్పు ముఖందీ, పెద్ద చెవులదీ, పెద్ద పాట్లదీ, బోద కాళ్లదీ, వేలాడే పెద్ద పెదవులదీ, తలవెండ్రుకలు లేనిదీ, పెద్దశరీరం కలిగి చాల చిన్న తల కలదీ, చిన్న శరీరం ఉండి పెద్ద తల కలదీ, ఒక కాలిదీ, నెత్తిపై ముక్కు రంధ్రాలున్నదీ, అడ్డముక్కులదీ, పంది ముఖందీ, ఏనుగు తుండపు ముక్కుదీ ఇలా ఏదో వికారాకారం కలదీ అయి ప్రతి స్త్రీ, సీతని కాపు కాస్తున్నారు. (1)

కాంతి చెడి, వాడుక లేక చెడిన వీణలా - పుణ్యం క్షీణించి నేలపడ్డ తారలా - మందను వీడి, సింహం పాలబడ్డ ఆడు ఏనుగులా - ఆభరణాలు లేక పూలులేని తీగలా - భయంతో చూస్తూ బెదరిన జింకలా - ఉండీకూడా, భర్త పరాక్రమాన్ని తలచుకొని, దైర్యంతో తన శీలానికి తానే కాపుదరిగా ఉంటూన్న సీతమ్మని, మళ్ళీ చూచి ఆనందాశ్రువులు విడిచాడు. తాను నమస్కరించగానే అనుగ్రహించి కన్పింపచేసి నందుకు, మఱొక్కమాటు సలక్ష్యణుడైన రామునికి నమస్కరించి, (2) తాను ఎవరికి కనపడని తీరుగా చెట్టుకొమ్మల గుబురులో ఉన్నాడు మారుతి.

విశేషంశాలు

(1) ఎందఱో వద్దంటూంటే, తెచ్చిన దొంగసాత్తు సీతమ్మని, ఎంత కాపుదరిలో ఉంచాలి? నేలమాళిగలో దాచి ఉంటాడని, హనుమయే భావించాడు ఒకప్పుడు. ఇలాటే సీతని ఈ అంగవైకల్యమున్న స్త్రీల నడుమ ఉంచడానిక్కారణం, సీతా సేవ వల్ల, నిత్య సీతా దర్శనంవలన మోక్ష విప్పించాలని.

(2) పనికిముందు మ్రొక్కుడం అందజూచేసేదే. అయ్యాక తిరిగి నమస్కరించడం చేయాలి- అని హనుమ చెప్పన్నాడు. దీన్నే 'కృత-జ్ఞ-త' అంటారు. చేసిన మేలుని గుర్తుంచుకోవడం అని దీని అర్థం.

(2) వాయు- రుద్రాంశ సంభూతుడైన హనుమకే ఆశ్చర్యం కలిగించేంత తేజస్వీరిరావణుడు- అంటే, అతని గొప్పదనం గ్రహించాలి. విష్ణులోక ద్వారపాలకుడు- అంటే, అతని తపశ్శక్తి ఆలోచించాలి.

(3) శ్రీమద్రామాయణంలో కూడ స్రతి కాండలోని 18వ సర్గకి ౬ ప్రాముఖ్యం ఉందనిపిస్తుంది. బాలకాండలో రామాదుల పుట్టుక, ఆయోధ్యలో కైక వర్ణాధిపతిగడం, ఆరణ్యంలో శూర్యణాభ రావడం, కీష్కింధలో వారి సమాధానం, మందరంలో సేతమ్మని చూడడానికి రావణుడు రావడాన్ని హనుమ చూస్తుండడం, యుద్ధంలో విభీషణ శరణాగతి, ఉత్తరంలో వేదవతీ శాపం అన్నీ 18వ సర్గలే.

ప్రాచీనుల మతంలో '18' విశేషం కల సంఖ్య. 18 అంకెలోని రెండు అంకెల కూడిక $1+8=9$ అవుతుంది. $2 \times 9 = 18$ మొదలుకొని $99 \times 9 = 891$ వరకు ఏ అంకెల లబ్ధాన్ని చూచినా '9' అవుతుంది. అంతటి మార్పులేని సంఖ్య 18 (9). మిగిలిన ఏ సంఖ్యకూ ఇలాంటి పద్ధతిలేదు.

కృతయుగ కాల పరిమాణం 17,28,000 సంవత్సరాలు. అలాగే త్రేతాయుగం 12,96,000, ద్వాపరయుగం 8,64,000, కలియుగం 4,32,000. పై అన్నింటిలోనూ అంకెల మొత్తాన్ని కూడితే '9' అవుతుంది.

శ్రీ మద్రామాయణంలో రాముడు పుట్టింది నవమి (9) తిథినాడు. ఈ కావ్యంలోని 18విశేషం పైన చూచాం గదా!

ఈ విధానమే వ్యాస మహాభారతంలోనూ కన్పిస్తుంది. భారతంలోని పర్వాల సంఖ్యాభగవద్గీతకున్న అధ్యాయాల సంఖ్యగీతలోని ప్రితప్రజ్ఞాల్లి వివరించే శ్లోకాల సంఖ్య-అత్మను గూర్చిచెప్పిన శ్లోకాల సంఖ్య-వ్యాసుని పురాణాల సంఖ్య-యజ్ఞంలోని ఋత్విక్కుల సంఖ్య-భారతంలోని అక్షోహణుల సంఖ్య-యుద్ధం జరిగిన రోజుల సంఖ్య - ఇవన్నీ '18'లే.

ఇక ఒక్కో అక్షోహణిలోని ఏళ్ల సంఖ్య 21870 (9). గుట్టలు 65610 (9). కార్పూరం 1,09,350 (9). మొత్తం అక్షోహణిలో ఉండే జీవుల సంఖ్య 2,18,700 (9). మహాభారతానికిన్న అపలుపేరు 'జయ' అనేది. సంఖ్యాశాస్త్రం ప్రకారం 'క' నుండి 'జ' 8వ అక్షరం కాబట్టి 'జ' అంటే 8. యరలవ లలో 'య' 1 కాబట్టి 'య' అంటే 1. జయ అంటే 81 కానాల్సి వస్తుంటే 'అంకానాం నామలోగతి' నియమం ప్రకారం '18' అవుతుంది. 'జ' నుండి 'య' వరకు ఉన్న అక్షరాల సంఖ్య కూడ 18. 18 తర్వాత 98 వరకు 28,38.....ఇలా ఏ అంకెల మొత్తాన్ని కూడినా '9' రాదు. అందుకే '108' పేరిట భగవద్గ్రంథాలుంటాయి.

19వ సర్గము

తన చావుకోసం వచ్చాడు రావణుడు

“తలో దృష్టైన వైదేహీ రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।

ప్రావేశత వరాహో ప్రవాతే కదలీ యథా ॥ (2)

అను వ్రతాం రామ మతీవమై ధీలీం ప్రలోభయామాన వధాయ రావణః ॥ (23).

రూపం, యౌవనం కలవాడూ, అనేకాభరణాలని ధరించిన వాడూ అయిన రావణుణ్ణి చూచి, పెద్ద గాలికి అరటిచెట్టులా సీత వణికి పోసాగింది. (1)

తొడలతో కడుపునీ, బాహువులతో వక్షస్థలాన్నీ కప్పికొని ఏడుస్తూ కూర్చుండి ఉంది.

ఒంటికి పట్టిన మట్టే ఆభరణాలుగా. బురద పట్టిన తామరతూడులా, రామునివద్దకి సంకల్పమనే గుట్టలున్న మనస్సనే రథంలో పోవాలని భావిస్తూ, మంత్ర ప్రభావంచే కట్టుబడిన త్రాచుపాములా, వృత్తశీల ఆభిజాత్యులున్న వంశంలో పుట్టినా దుష్టవంశంలో పడ్డ కన్యలా, ఆపవాదుతో తొలగిన కీర్తిలా, శూరులు పోయిన సేనలా, నీరు ఇంకిన నదిలా, రావణునికి సీత కన్నడింది.

రాముడు ఏనాడైనా వచ్చి నిన్ను చంపకమానడని భయపెడుతూ, ఏడుస్తూ, దీనస్థితిలో సీతమ్మ ఉంటే, కేవలం తన చావుకోసమే (2) సీతమ్మను ఆశించాడు రావణుడు.

విశేషాంశలు

(1) పెద్దగాలి రావణుడు, అరటిచెట్టు సీతమ్మ. వాయు విజృంభణం ఎంతో సేపుండదు. ఆ గాలి, అరటిచెట్టుని పడ త్రోయలేదు. లేదా ఆకులని పాడుచేస్తుంది. ఇంకా విజృంభిస్తే తల దిండుకొనేలా (అపహరించి తేవడం) చేస్తుంది తప్ప, సమూలంగా నాశనం చేయలేదు. అయినా, అరటికి ఉన్న సంతానవృద్ధి (పిల్లకలు), చాల ఎక్కువది.

తల్లిచెట్టుకి ప్రమాదం కల్గినా, వంశం నాశనం కాదు. లోకంలోని చెట్టులోని అన్ని భాగాలూ ప్రయోజన పడతాయి. అరటిచెట్టు మరీని. శుభానికి ప్రతీక కూడా. వివాహానికి అరటిచెట్లని మండపాలకి కట్టేది, ఇలా సంతాన వృద్ధి కావాలనీ, ఒక గెల అనేక ఫలాలని కాసినట్లు ఒక్కొక్కరూ అనేక సంతానవంతులు కావాలనీను.

ఒక గెల వేయగానే, అరటి తల్లిచెట్టు ఉండనట్లు, (చెట్టుని కొట్టేస్తారు) లవకుశజననం కాగానే, ఆమె ఆవతారపు ముగింపు జైతుంది.

రావణుడు పెద్ద గాలి అయితే, హనుమ సాక్షాత్తు వాయువు పుత్రుడు కాబట్టి, రావణుడు హనుమకు లొంగుతాడని భావం. గాలి అరటి చెట్టుని తాత్కాలికంగా కుదిపేసేటట్లు, రావణుడూ, ఈమెను కొంతసేపు వణికింపచేస్తాడని భావం.

2. తనకి కావలసింది అమ్మవారి ద్వారా ఆయ్యవారి చేతిలో మరణమే. ఆ విషయాన్ని మరోవిధంగా చెప్పాడు మహర్షి.

స్త్రీ కి 'ఉదరం' సంతానానికి ప్రతీక. రావణుడు వచ్చేసరికి తాడలనీ, కడుపునీ కలిపి, కుప్పించనీయకుండా చేస్తాంది - అంటే (తన సంతానమే రావణుడు కూడా గదా!) నా సంతానాన్ని రక్షించుకోవాలని నేను తపిస్తాంటే, నీనికి ఈ దుర్బుద్ధి పుట్టి నశింపజేసేకోవాలనుకుంటున్నాడేమా? అని దుఃఖిస్తోందని భావం.

20వ సర్గము

సీతా! నా గుటించి చెప్పుకుంటాను-విను!

“స్వధర్మ రక్షణం భీరు! సర్వభైవ స సంశయః ।

గమనం వా పరస్త్రిణాం హరణం సంప్రమధ్య వా ॥ (5)

రామసమాగమాన్నేవరంగా కోరుతూ, తపస్సు చేస్తున్న సీతతో రావణుడు ‘ఓ! సీతా! నీ ఉదరాన్ని, వక్షస్థలాన్ని ఎందుకు దాచుకుంటావు! ఎవ్వరూ ఇక్కడలేరు. పరస్త్రిని అపహరించడం, వారితో వినోదించడం మా జాతి ధర్మం (1), అయినా, నీవు నన్నుకోరితే తప్పస్పృశించను. (ఏవం చైతరకామాంతు న త్యాం స్పృక్ష్యామి మైథిలి! 16) నాయందిష్టములేని నిన్ను - లేదా - అకామః అః శ్రీమహా విష్ణువునందు, కామః ఇష్టము గలిగిన నిన్ను- స్పృశించను అని అర్థం).

ప్రహించిన నీరు వెనక్కి రానట్లే, పరిమళ ద్రవ్యాలతో, వస్త్రాభరణాలతో, సుఖకర పానీయాలతో వెళ్లబుచ్చవలసిన నీ యౌవనం, పూలులేక, మలిన వస్త్రాలతో, అభరణ హీనంగా, ఉపవాసాలతో గడిచిపోయినట్టైతే ఇక తిరిగిరాదు కదా! ఏ అవయవంలోనూ దోషమేలేని నీ రూపాన్ని ఎవరు స్మరించకుండా ఉండగలరు? (ఈ శ్లోకాలన్నింటిలోనూ పైకి వేరర్థం తోస్తుంది. లో అర్థం అది కాదు. నిజంగా, ఒక కాముకునిగా రావణుడు, సీతమ్మతో పల్కే పల్కులే ఇవైతే, వీటిని పారాయణం చేస్తే సకల కార్యాలూ నెరవేరడం ఆశ్చర్యం కాదా? పైగా ఇలాంటి వర్ణనలు మఱి యితర గ్రంథాలలోనూ కన్పించవేమి ?

కాబట్టి ఇది అమ్మవారి అంగాంగ వర్ణనగా భావించాలి. చంద్రునితో సమానమైన నుదురు కలదానా! అని రావణుడన్నాడంటే, అష్టమి చంద్ర విభ్రాజదలిక స్థంభోభితా’ అనే లలితా సహస్ర నామ మన్నమాలు. దొండవండువంటి పెదవిగల దానా! అంటే ‘సవ విద్రుమ బింబ శ్రీ న్యక్కారి రదనచ్చదా’ అనే లలితా సహస్ర నామ మన్నమాలు. ఇలా సర్వత్రా అన్యయించుకోవాలి. నిత్యం దేవీభిక్షమాలినీ, వనదుర్గా మంత్రాన్ని పారాయణ చేసేవాడూ, భిక్షరావణ మంత్రాన్ని పాదినవాడూ, అనితర శివభక్తి తత్పరుడూ ఐన రావణునికి, సీతమ్మ ఎవరో తెలియదని మనం అంటే, అంతకు మించిన అద్భుతం మఱోటి లేదు.

సర్వలోకాలతోనూ విరోధించి, సకల రహస్యాలనీ ఎఱిగిన రావణునికి, విష్ణు భార్యతో సరససల్లాపమా? రాక్షస విధానంగా ఉంటూనే, వారికి మోక్షమిప్పించాలని, తన నిజరూపాన్ని దాచుకొని, ఇలా ఉన్నాడు. ఇదే 'వైర భక్తి'. దానిని, భక్తి విధానాలలో ఒకటని, మహర్షులే అంగీకరిస్తే రావణుడు సీతని కామదృష్టితో అపహరించాడంటే ఎలా సమంజసం ? దుర్మార్గుడు కాబట్టి రావణ వధని రాముడు చేసాడంటే, మఱి లంకా రాక్షసుల సందఱిసీ రాముడెందుకు చంపలేదు ?

రామబాణంలో వధింపబడేంత తపశ్శక్తి, యోగ్యతా - నిత్యాగ్ని హోత్రీ, వేద ధ్యానాల మధ్య మేల్కొనేవాడూ - నిత్య శివపూజా దురంధరుడూ, భక్తితో కైలాసాన్నే ఎత్తేంత వాడూ - అయిన రావణునకే ఉన్నాయి. పైకి, ఎలా కైకమ్మ, రాముని వనవాసాలకి పంపిన దుర్మార్గురాలిలా కన్పిస్తూ, లోపల, అవతార ప్రయోజనాన్ని రాముడంతటి వానికి కల్పించిన ఉత్తమురాలో, అలాగే రావణుడు కూడా, పైకి దుర్మార్గునిగా అనిపించి, (స్వయంవర్ణం పరాంస్తారయతి) తాను ఉత్తీర్ణుడై, ఇతరులని (రాక్షస జనాన్ని కూడ) మోక్షార్థులనిగా చేసాడు. అంత గొప్పవాడు కాబట్టే, రావణుడు చెప్పిన మహస్వాసాన్నే, ఈ నాటికీ శివాలయాల్లో చెప్పు అభిషేకం చేస్తున్నారు.

తెలిసి, మోక్షంకోసం ఆడే నాటకం కాకపోతే, రావణుడు, నిస్సహాయుడైన భరతుణ్ణి చంపి, అయోధ్యని స్వీకరించడేమి? లేదా శూర్పణఖ భర్తని చంపినవాడు, శూర్పణఖ వలన ఇదంతా కల్గిందని, రాక్షసాలోచన ప్రకారం దాన్ని వదించడేమి? చిరీషణుడు శత్రుపక్షానికి పోతే, అతని భార్య, దాపిలను, కూతురిని మాత్రం ఎంతో గౌరవంగా చూస్తూ, ఇక్కడే ఎందుకు ఉంచ దలిచాడు?

ఏ పూజని చేయదలచినా ముందుగా 'ఆహారాయామి' అంటాం. ఎందఱో దేవతలు ఉంటే, ఏ దేవుణ్ణి మనం పేరించ దలిచామో సంగల్పించి, ఆయనను ఆహారాన చేస్తాం. అంటే మన రగ్గల ఉన్న పసుపు ముద్దలోనికి ఆయన వచ్చినట్లు భావించాలి. ఆ మిదల ఆ పసుపు ముద్దకి కుంకుమ అద్దినా, స్నానం చేయించినా, భగవంతునకే, అని అనిపించాలి. అలా సీతయందు సాక్షాత్ లక్ష్మీస్వరూపాన్ని ఆహారాన చేసిన రావణుడు, తాను స్వయంగా అమ్మవారిలో మాట్లాడుతున్నట్లే సంభావిస్తున్నాడు.

ఏదైనా ఒక పూజని చేస్తూ "సహకుటుంబ క్షేమ - పైర్య - విజయ - అభయ - ఆయుః - ఆరోగ్య - ఐశ్వర్య - అభివృద్ధ్యర్థమ్" అని సంకల్పం చేస్తాం. రావణునికి సహకుటుంబం రాక్షస జనం. పూజని మనవారందఱూ ఉండగా మనం చేస్తున్నట్లే.

రావణుడూ తన వారిని వెంట తెచ్చుకున్నాడు. అంగవైకల్యమనేది పురాకృత పాపానికి సాక్ష్యం కాబట్టి, అంగవికలురాండ్రు మఱింతగా అమ్మవారిని సేవించి తరించాలని ఆమె చుట్టూ ఉంచాడు. 'స్వధర్మ నిధనం శ్రేయః' అని గీత. తమతమ ఉద్యోగ ధర్మం ప్రకారం ఉండాలని భావించిన రాక్షసస్త్రీలు ఆయుధదారులై ఆమెని హింసిస్తూ బెదిరించసాగారు. సీతా విశేషం తెలుస్తున్న కొద్దీ, వారిలో మార్పు రాసాగింది) ఏ ఒక్కరికీ ఎప్పటికీ అనుమానం రాకుండా ఉండేందుకై స్త్రీలనే ఆమెకు కాపుగా ఉంచిన పూజరి రావణుడు.

ఓ! స్త్రీ! ఉత్తమ స్త్రీలు - అనిపించిన ఎందఱనో, ఇక్కడ - అక్కడ అనే భేదం లేక ఎల్లకాలమూ తెచ్చాను. వారందఱకూ నీవు పట్టమహిషివి కమ్ము! నీ రూపంలాటి మరో రూపాన్ని బ్రహ్మ చేయలేక పోయాడు. నిన్ను చూస్తే, ఎవరికీ మోహించాలనే బుద్ధి కలుగదు? (ఈ దేవత - ఆ దేవత అని చెప్పగా, అందఱు దేవతలనీ సేవించాను. నాకు మోక్షమిచ్చేది నీవు - అని తెలిపాయింది. ఇప్పుడా?! అనరణ్యుని కాలం నుండి ఎదురు చూస్తూంటే, నేటికీ నిన్నూ - నీ భర్తనీ తెలిసికోగలిగాను. నా దేవాలయంలో నీకే అగ్రస్థాన మిస్తాను. అశేష జన మోహినివి నీవు). (ఇది లలితా త్రిశతి మొదటి శ్లోకంలోని అమ్మవారి నామం).

ఓ! సీతా! అనేక లోకాల నుండి బలాత్కారంగా రత్నాలని తెచ్చాను. నా రాజ్యం, ఈ సంపదా నీదే. నా వాణ్ణిగా నన్ను అనుగ్రహించు. (దొంగతనం చేయడమే ఒక హిసమైనపని. దాన్ని కూడా, ఒక 'రాజు', పైగా లంకాధినేత - అంతటివాడు చేయడం ఇంకా క్షుద్రం. ఆ విషయాన్ని అందఱిలో చెప్పడం - అందునా తన దాసదాసీజనం, వెనుక ఉండగా చెప్పడం రావణుడు చేస్తున్నాడు. ఔచిత్యం తెలియక కాదు. దేవుని ముందు - (అపరాధ సహస్రాణి క్రియంతే అపార్విశమ్మయా - దాసోఽయ మితి మామృత్వాక్ష మస్య పరమేశ్వర) - అంటాం. "అనేక దోషాలు స్రవించినమూ చేస్తున్న నన్ను, దాసుడనే అను గ్రహ భావంతో క్షమించు" అని భావం).

సమస్తావయవాల్లోనూ దోషంలేని ఓ సీతా! అనేక ఆభరణాలతో అలంకరించుకొన్న నిన్ను, చూడాలని ఉంది. నీ కోసం ఈ పృథివిని జయించి నీ తండ్రి జనకునికి ఇస్తాను. నన్ను ఎదిరించినవాడు - ఎదురింపగల వాడు - జగత్తులో లేరు. సురాసురులు చాల మార్లు యుద్ధంలో ఓడారు. నా ద్వారా అన్నీ ఆజ్ఞాపించి చేయించుకో! (సర్వార్థానానంద్యాంగీ - సర్వాభరణభూషితా అనే లలితానామాల అర్థంపైది. పృథివిని జయించి జనకున కీయడం విచిత్రమైన మాట.

మిథిలాయాం దహ్యమానాయాం నమే దాహోఽస్తి కశ్చన - (తన మిథిలానగరం తగులబడుతోందంటే కూడా, నాకేమీ అగ్ని కన్నడడం లేదు) అనేంతటి వైరాగ్య భావం ఉన్నవాడూ, సీతమ్మ తండ్రి, జనకుడు. పట్టాభిషేకం జరుగబోతోందన్నా, భంగమైంది అన్నా, అరణ్యాలకి పోతున్నారన్నా ఒక్కమాట ఆయన వచ్చిన దాఖలా లేదు. అలాంటి వానికి భూమిని జయించి ఇస్తానని రావణుడు డంటున్నాడు. జనకుడెలాటివాడో తెలియకనా? శివ ధనుస్సు గుటించి దేశదేశాల ప్రచారం సాగినప్పుడు జనకుని గూర్చి రావణునకు తెలియదా? తానే వెళ్లి శివధనుస్సు విజీచి ఉంటే, సీతమ్మ పెళ్లి రామునితో కాక, తనకి మోక్షమిచ్చేవాడు లేకపోయేవాడు. అదీ కాక దేవతలు, రావణుని శివ భక్తిని గమనించి ఇతడు రాకండా ఉండడానికై వైష్ణవధనువు కాక, శివ ధనుస్సుని ఉంచారు. పెళ్లికి పరీక్షగా వైష్ణవ ధనువున్నట్టైతే అంతపనీ చేసేవాడే, శివధనుస్సు విజీగాక, వైష్ణవధనువుని తెచ్చాడు పరశురాముడు.

శివధనుస్సుని ఎక్కుపెట్టు! - అంటే, రాముడు విజుగగొట్టాడు. కూడ. ఇక మళ్ళీ, ఆ సభలోనే పారహితున రావణుడుండి - నేనూ ఆ పని చేయగలను అనకుండా ఉండేందుకై. ఇలాటివి దేవరహస్యాలు. అందుకని జనకుని శివభక్తి, యజ్ఞయాగాది విధానం తెలిసిన రావణుడు ఆయనకు భూమి నిస్తానన్నాడంటే 'ఒట్టిది' అని అర్థం. ఇక తన ఆహంకారానికి తగిన పల్కాలు పల్కాడు. కారణం, భగవంతుడు తమోగుణం నిండినవాణ్ణి తప్ప సంహరించలేడు గనుక !)

ఓ సీతా! నారబట్టలు కట్టే రాము డెక్కడ? పట్టువస్త్రాలని దరించే నేనెక్కడ! సంపద లేనివాడు అతడు. విశ్వరూపంబుణ్ణి నేను. అరణ్యాలలో తిరుగుతూ, వాన ప్రస్థుడై అతడు ఉన్నాడు. వేను బంగారు లంకలో ఆపందంతో ఉన్నాను. రాముడు బ్రతికి ఉన్నాడో లేదో! (నల్లంగత్తే మిస్సంగత్తమ్ - మిస్సంగత్తే నిర్మోహత్తమ్ - నిర్మోహత్తే మిస్సంతత్తమ్ - మిస్సంతత్తే జీవమ్మక్ష - అని అది శంకరుల సూక్తి. సత్పురుషుల సాంగత్యం వలన, విషయానికి దూరంగా ఉండే స్థితి - దానివలన 'ఇది కావాలి - అదే కావాలి' వంటి మోహభావం లేకపోవడం - దానివలన నిశ్చలత - దాని వలన జీవించి ఉండగానే మోక్షం లభిస్తుందని భావం. రాజ్యాన్ని విడవడమే కాక - అరణ్యజీవనమే కాక - నార బట్టలని దరించడం, నిస్సంగతకు కారణం. నేను (రావణుడను) అలాటి స్థితికి ఎదగలేక ఇంకా మోహభ్రాంతిలోనే ఉన్నాను అని భావం.)

ఓ ప్రి! నీ వేట్రాలూ, నీ నవ్వు, నీ పలువరుసా, నీ సర్వాంగ సౌందర్యమూ గరుడుడు పర్వాలని హరించినట్టు నన్ను హరిస్తున్నాయి. రక్షిదేవికి ఉత్తమ అప్పుర:

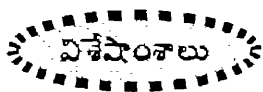
కాంతలవలె నా భార్యలు నీకు సేవ చేస్తారు. (గరుడుడు పాముని పట్టుకున్నట్లు నీ సౌందర్యం నా మనస్సుని హరిస్తోంది - అనే రావణ వాక్యం ఆలోచించదగినది. సీత గరుడుడితోనూ, రావణుడు పాముతోనూ పోల్చబడ్డారు. ఇది కవి కెప్పిన వాక్యంకాదు. రావణుడు స్వయంగా పల్కినది.

గరుడునికి పాములకి విరోధం ఉన్నట్లు, దేవతా ప్రీతి నీకూ, రాక్షసునికి నాకూ, విరోధం ఉంది. ఈ విరోధం, మన మధ్య ఇప్పుడు ప్రారంభమైంది కాదు. ఒకప్పుడు కలిసి ఉన్న, పాముల తల్లి అయిన కద్రువకీ, గరుడుని తల్లి ఐన విసతకీ విరోధం వస్తే, గరుడుడు, తనకీ పాములే ఆహారం కావాలని అన్నాడు. దేవతల తల్లి అదితి. రాక్షసమత అదితి. వీరురువురూ కలిసి ఉన్నా సంతానం కల్లాక వేటయ్యారు. అలాగే, నీకూ నాకూ వైరం, అంత ప్రాచీనమైనది. అందుకే జన్మ ఏముట జన్మని నేను ఎత్తుతూ ఉండడం ప్రతి జన్మలోనూ నిన్నాశ్రయించిన దేవుడైన విష్ణువు, నన్ను వరించడమూ సాగుతోంది. వైరం సహజమనీ, కృత్రిమమనీ రెండు తీరులు. ఏదో ఒక కారణంవల్ల కల్గినది కృత్రిమవైరం. పుట్టుకతోనే ఎలుక - పిల్లి; పామూ - ముంగిసా; లా ఉన్నవైరం, సహజవైరం లేదా జన్మ వైరం. అలాంటి సహజవైరమే గరుడునికి సర్పాలకి మధ్య ఉండాలని, కృత్రిమ వైరం రాగా, యాచించాడు గరుడుడు. కాబట్టి ఓ సీతా! సహజవైరం 'మరణాంతాని వైరాణి' అన్నట్లు చావులో తప్ప ఎలా అంతం కావో, అలాగే పామైన నన్ను చంపి, గరుడుడైన నీవు శ్రీమహా విష్ణువునకు ప్రతిపాత్రురాలివి కమ్ము! ఈ గరుడుడు ఈ పాముని చంపినా, గరుడ - సర్పాల వైరం శాశ్వత కాలం ఉండేది కాబట్టి, ఎప్పుడూ రాక్షసులు, పతివ్రతలకు విరోధులే. 'అందుకని నన్ను చంపు' అని రావణుని ప్రార్థన అతి స్పష్టంగా, మోక్ష కామంతో ఈ ఉపమతో కన్పిస్తుంది.

సీతమ్మ విషయంలో రావణునకు 'తల్లి' భావమే ఉందనడానికి, ఆరణ్యకాండలో సీతాపహరణం జరిగేప్పుడు వాల్మీకి 'జగ్రహ రావణస్త్రితాం బుధః శే రోహిణిమివ (ఆరణ్య 50/17) - బుధుడు తన తల్లి అయిన రోహిణిని తెచ్చినట్లు సీతని గ్రహించాడు - అనడమే సాక్ష్యం. సీతని తెచ్చేప్పుడు కూడ - మూర్ఖజేమ కరణచ - జాట్లు ఎడమచేత్తో పట్టి, కుడిచేత్తో మోకాళ్ళ క్రింద వేయివేసి, రోగిష్టియైన తల్లినిలా ఎత్తికొని రథంలోకి చేరవేసాడు. జాట్టుమీద వేయి వేయడం అవమానించాలని కాదు. అలాంటి వేదవతిగా ఉన్న ఆమెని, జాట్లు, పట్టుకొంటేనే శపథిచ్చింది. ఆ శపథిచ్చిన ఆమె, ఈమె ఒకరా? కారా? అని తేల్చుకోడం కోసం ఈ విధానం. ఇలా అనేక ఉదాహరణలు మోక్షార్థియైన రావణుడు ప్రవర్తించాడని నిరూపించేందుకు కన్పిస్తాయి - (నా ఆరణ్యకాండ వ్యాఖ్యలో వివరింపబడ్డాయి.)

ఇది నా అభిప్రాయం కానేకాదు. మహేశ్వర తీర్పుడు మొదలైన వాళ్ళాతలు అంగీకరించినదే. అసలు - రాముడే విష్ణువు - రాముడు కానేకాదు. సీతే లక్ష్మీ - సీత కానే కాదు. వానరులే దేవతలు - వానరాలు కానేకాదు. శ్రీమద్రామాయణమే బ్రహ్మవిద్య - రామకథ కానేకాదు. ఇన్ని అగులువి, వేటొకటి కాగా - ఒక్క రావణుడు. వేటొకడు ఎందుక్కాడు? రావణుడు జయుడనే ద్వారపాలకుడు. అందుచేత శ్రీమద్రామాయణాన్ని రామకథగా - బ్రహ్మ విద్యగానూ, సీతా కథగా - పరమేశ్వరీతత్వం గానూ, రావణవధలా - తమోనాశకం గానూ, అన్వయించుకోవాలని గదా పెద్దల మాట).

“పబ విహర రమన్య భుంక్ష్వ భోగాన్ - ధననివయం ప్రదిగమి మేదిసీం చి - మయి లరి లరినే యథానుఖం త్వం - త్వయి చ సమేత్య లరింతు బాంధవాస్తే (35) ఓ లరినా! పానీయాలు త్రాగు. విహరించు. ఆనందించు, నైవేద్యాన్ని స్వీకరించు. మా ధన ద్రవ్యాలని ఇస్తాను - భూమితో కూడా - గ్రహించు. నీకు ఏ అడ్డు లేదు. (ఇదీ పూజలోని భాగమే. “అమ్మవారికి, పానీయం సమర్పయామి - మహా నివేదనం కరిష్యే - అశ్వానారోహయామి - డోలామారోహయామి - వామరైర్విజయామి - పానీయమిస్తున్నాను - నైవేద్యం పెడుతున్నాను. గజాలని - అశ్వాని ఎక్కించుతున్నాను. చామరలతో వీస్తున్నాను” వంటివి అమ్మవారితో పల్లెనే గదా ! కాబట్టి రావణుడు. నిశ్చయంగా అమ్మవారికి సేవని, భంగ్యంతరంగా చేస్తున్నాడని భావించాలి. ఇది నిజం కాకపోతే (1) మనకి పారాయణ ఫలితమూ రాకపోవాలి, (2) అమ్మవారికి ఇప్పటి ఈ మాటలతోనే పూజ చేస్తూన్నప్పుడూ, ఈ విధంగా అంటున్నప్పుడూ, మన భావం పవిత్రమూ కాకపోవాలి కదా!).

(1) సు+అధర్మో రక్షసాంబీరు - అని విభాగం. ఇతర స్త్రీలని తేవడం రాక్షస విధానం ప్రకారం, దర్శమే అయినా, పెద్ద ‘అధర్మం’ అని తెలుసుననే పదవిభాగం వచ్చేలా, శ్లోకరచన ఉండడం గమనించాలి.

(2) “కిం కరిష్యస రామేణ - సుభగే చీరవాససా - నిక్షప్త విజయోరామో గతశ్రీర్యనగోచరః - వ్రతీ స్థట్టేశాయీ చ శంకే జీవతి వా? న వా? న హి నైదేహి రామస్త్వాం ద్రవ్యం వాప్యపరివ్యతే” (26 | 27) అనేవి మూర్ఖాకాలు. రెండర్థాలని ఇచ్చేవి.

21వ సర్గము

రావణా! మృత్యువుని కొని తెచ్చుకొను!!

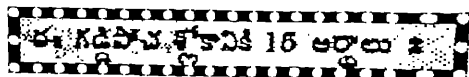
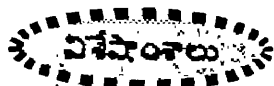
తృణమంతరతా కృత్వా ప్రత్యువాచ పుచిస్మితా
నివర్తయ మనో మత్తా నృజనే క్రియతామ్మన॥ (1)

రావణవాక్యాలని విని వణకుతూ, చూచే వారికి జాలి గొల్పుతూ, దీన స్వరంతో మాటలాడదలచినదైన సీత, పర పురుషునితో, అందునా సభ్యతమీటి మాట్లాడే వానితో మాట్లాడడం తగదని భావించి, గడ్డిపోచని (1) తమ ఇద్దరికీ మధ్యా ఉంచి అగ్నిహోత్రంలా పవిత్రమై - వానిని దహించివేయగల - నవ్వుతో (2) మాట్లాడ ప్రారంభించింది.

“రావణా ! నా నుండి మనస్సు మల్లించుకొని, నీ వాళ్లని ఆదరించు. పవిత్ర వంశంలో పుట్టి, పూజ్యమైన వంశానికి కోడలిగా వెళ్లను. పాపిష్టివానికి మోక్షం లేనట్లు, నీకు నన్ను కోరి ప్రయోజనం లేదు. నాకు రాముడే భర్త. ఇతర భార్యలని నువ్వాశించడమంటే, నీ భార్యలని యితరులు ఆశిస్తే “అంగీకరిస్తావని” భావమౌతోంది. తన భార్యని కాదని ఇతర స్త్రీలని ఆలోచించేవాడు, పరాభవింపబడతాడు సుమా ! ‘యథా తవ తథాన్యేషాం దాగా ర క్షౌ సకాచర- ఆత్మాన ముచమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతామ్’ (7). నువ్వు నీ భార్యలనితా, ఇతరులుకూడా తమ భార్యలని రక్షించు కోవాలని భావింపరా? ఇంతకూ, మీ పట్టణంలో మంచి చెప్పేవారు ఉండరా ? ఉన్నా నువ్వు వారి నాశ్రయింపవా? ఆశ్రయించినా వాళ్లు చెప్పేది వినవా ? ఆశ్రయించి విసి ఉండలేదని, నీ బుద్ధి చెప్తోంది. ఇది వంశనాశనకరం. కాని, నీ రాష్ట్రంకోసం, రాక్షస జనంకోసం విను. లేదా నీ తప్పుకీ, లంక అంతా నాశనమౌతుంది. అద్భుతంకొద్దీ దుర్మార్గుడు నశించాడని, నిన్ను గూర్చి భవిస్తారు.

“శక్యా లోభయితం నాహ మైశ్వర్యేణ ధనేన వా - అన్యాయా రాఘవేణాహం బాన్ధురేణ ప్రభా యథా” (15) అధికారం కాని, సంపద కాని నన్ను లొంగదీయలేవు. సూర్యుడూ, కాంతి ఎలా కలిసి మాత్రమే ఉంటాయో, అలా నేనూ, నా భర్తా ఉంటాం శాశ్వతంగా (3). బుద్ధిమంతుడూ, విదితాత్ముడూ అయిన బ్రాహ్మణుణ్ణి ఆశ్రయించుకొనే వేదవిద్యలా, నేను ఆ రాముని భుజాన్నే ఉపధానంగా (తలదిండు - తలగడ) చేసికొని ఉంటాను. “మిత్ర మౌపయికం కర్తుం రామః స్థానం పరీప్సలా - వధం చానిచ్ఛలా హేరం త్రయోఽసౌ పురుషర్షభః - విదిత స్స హి ధర్మజ్ఞః శ్మరణాగత వత్సరాః - తేన “మైత్రీ” భవతు తే “యది జీవీతు”మిచ్ఛసి (19 & 20). “ఎంతో ఆశపడి కష్టంగా

తెచ్చానుగదా! ఇప్పుడు ఏం చేయాలి?" అని భావిస్తున్నావా? అదవిలో ఒంటరిగా ఉండి, దిక్కుతోచక ఏడుస్తూన్న అదవినుగు వద్దకి, దాని మగధనుగుని తెచ్చి దుఢాం పోగొట్టినట్లు, నా భర్తను తే. నీవు సుఖంగా ఉండాలని భావిస్తే, లంకావధ జరుగ రాదని తలస్తే, ఇహ - పరి లోకాలు రెండూ కావాలని అనుకుంటే, ఈ పని తెయ్యి. చంపడానికి సరిపోయేంతటి పాపం నువ్వు చేసినా, నీ చేతిలో ఆయుధం లేకపోతే ఏడిచి పేస్తాడు రాముడు. నీకు విలువైన నగలు ఆభరణాలయితే, ధర్మమే ఆతనికి ఆభరణం. తన విషయంలో చేసిన అపరాధం కంటే, తనని ఆశ్రయించిన వారి విషయంలో చేసిన అపరాధాలని ఎక్కువగా భావిస్తాడు రాముడు. నీవు బ్రతుకదరిస్తే, వానితో మైత్రీ చేసుకో. (4) రామరిక్ష్ణుణ బాణాలు, మీద పడకుండా, వారి వింటే నారిశబ్దాలని వివకుండా, నన్నిచ్చి, వాపునుండి తప్పుకో. మూడడుగులతో త్రివిక్రముడు రిక్ష్ణుని తీసికొని పోయినట్లు, నా భర్త కొంతకాలంలో, నన్ను తీసికొని పోతాడు. రాముని యుద్ధం, నీకు తెలియదు. జనస్థానంలోని రిక్ష్ణుని వధించడం, విన్నావేగాని చూడలేదు. వినికూడా, అసమర్థునిగా ఉండిపోయి, నన్ను దొంగతనంగా తెచ్చావుగాని, పొరుషంలో ఎదురుబడి యుద్ధంచేపి మాత్రం తేలేదు గదా! పెద్దపులుల వాసన తగిలిన కుక్క, జీవించాలనే భయంతో పాటిపోయేటట్లు, వారి వాసన తగిలితే ఎప్పుడో బాగువడేవాడివి. ఇంతకాలమూ, ఎదురుపడకుండా జాగ్రత్త పోస్తున్నావు. యుద్ధమే జరిగితే నాతో మల్లాడదాని క్కూడా నేడు ఉండే వాడివి కావు. సూర్యుడు, తన కిరణాలతో నీటిని పీల్చినట్లు, నీ ప్రాణాలని రామరిక్ష్ణుణులు హరించడం విశ్చయం. ఉర్వ్యలోకమైన కైలాసానికి పోయినా, అదో లోకమైన సన్ముద్రం లోనలి వరుణ పబాభవనంలో ఉన్నా (5) నువ్వు జీవించి ఉంటే. రామబాణం వధించక మానదు. మీదుగువద్ద వృక్షంలా, సమూహంగా నాశనమౌతావు. కాబట్టి మృత్యువుని కొని తెచ్చుకోకు" అంది సీత

(1) గడ్డిపోచ వేయడంలో అనేకార్థాలున్నాయి. (i) దుర్మార్గుడైనా, తన వద్దకు వస్తే గౌరవించాలి. (అపసం చాన్మ ముదకం దేయమ్) అపసము, అన్నము, నీరు - వీటినియ్యాలి. చివరి రెండూ లేని పక్షంలో అసన్నాన్నైనా ఇచ్చి కూచో బెట్టాలి. అందుకు తృణం (గడ్డిపోచ), (ii) మూర్ఖుడినీ, పరిస్థి అపహర్షి అయిన నీకు అపసం - అన్నం - నీరూ అన్ని ఇదే-అనికూడా తృణం. (iii) (ప్రంబేన పరిలేన వా పంక్తిభేదః) దుర్మార్గులతో కలిసి భోజనం చేయరాదు. మనం కూర్చున్న పిమ్మట వాడు వస్తే, వానికి మనకూ మధ్యగా, తృణం గాని, ఒక గీతలా నేలమీద నీటిని వేసినా, ఆతని పంక్తిలో కూచున్నట్టు, సహపంక్తిలో భోజనం ఆరగించినట్టు కాదు. అలాగే, అత్యవసరంగా

ఎక్కడికైనా వెళ్లవలసి వస్తేకూడా, తోటవారి భోజనం ముగిసేవఱకూ లేవరాదు. అలాటప్పుడు పంక్తి భేదాన్ని నీటితో, లేదా, దర్పితో చేయడం సంప్రదాయంగా వస్తోంది. ఈ దుర్మార్గునితో, తాను (సీత) చేరి ఉండలేదని చెప్పడానికి ఈ తృణం. (iv) (స్వయం నేక్షిత పురుషాన్) తాను తనకుగా వర పురుషులతో మాట్లాడరాదు. వాడు వచ్చి పలుకరిస్తున్నాడనీ, అది తన కిష్టముగానిదనీ, మర్యాదకోసం సమాధానాలు చెప్పన్నాననీ ఇతరులకి సూచించడానికి ఈ తృణం. (v) జ్ఞానేన హి నా పశుభిస్తుమానాః జ్ఞానం లేని నీవు పశువుతో సమానం. ఇదిగో నీకు ఆహారం - అని ఈ తృణం. (vi) తృణమివ లఘుమేన - గడ్డిపరక ఎంత అల్పమో - పుట్టుక నుండి మరణం వఱకూ - అంత తేలిక వాడివని చెప్పడానికి ఈ తృణం. (vii) నీ లంకారాజ్యం, ఐశ్వర్యం అన్నీ దీనితో సమానమని ఈ తృణం. (viii) బ్రదుకదరిస్తే ఈ గడ్డిపోచ నోటకరిస్తే, జీవించ ఆట ఉన్నవాడివని రాముడు చంపడు. చంపనీయను కూడ. అందుకే ఈ తృణం. (ix) అవతారమూర్తయైన నా ప్రభువు ఎక్కడినుండైనా రాగలడు. అహంకరించావా? దీనిలో నుండి వచ్చివదిస్తాడు. జాగ్రహపడు! అని ఈ తృణం. (x) నీకూ-నాకూ మధ్య ఈ వచ్యగడ్డి వేస్తే, భగ్గుమనేంత విరోధముందని గమనించు. (xi) ఒకప్పుడు నా ప్రభువు, వామనావతారంలో ఇదే గడ్డితో మీ రాక్షస గురువుని శుక్రాచార్యుణ్ణి కన్నులేనివాణ్ణి చేపాడు. మీ గురువుకే దిక్కులేక పోతే నీ వొక లెక్కా? అని ఈ తృణం. (xii) దర్ప మంత్రించి విడిస్తే ఇంద్రునివద్దకు వెళ్లినా, కాకాసురునికి దిక్కు లేకపోయింది ఒకప్పుడు - మంత్రించక ముందు జాగ్రత్తపడు ! అని యీ తృణం. (xiii) ఆయన క్కాదు. వాతైనా మచ్చ దీనితో సమానం. నేను కోపిస్తేనా - అని యీ తృణం. (xiv) పంటపొలంలో కన్నడే యీ గడ్డిని, ఎంతటి అల్పమైనా, పంటకి అడ్డు - అని పీకివేస్తాడు. రాముడంతటి వాడు ఉండనిస్తాడా? అని యీ తృణం. (xv) ఇదీ ఒక ఆకే. ఇదికి ఉంటే, దీనివైనా తిని జీవించవచ్చు. బ్రదికే విధమాలోచించుకో అని ఈ తృణం. ఈ అన్ని భావాలలోనూ తల్లికి, తన పుత్రుడు వెడిపోతాంటే రక్షించాలనే సహజ తన గోచరిస్తుంది.

(2) అగ్ని హోత్రంతో సమానమైన నవ్వు నవ్వింది. (i) నీవు నాన మోతావని సూచించడానికి, (ii) ప్రలయకాలంలో నా నవ్వుని తెలిసికొంటావని చెప్పడానికి, (iii) నా గుఱించి తెలియక, నన్ను బెదిరిస్తున్నావా? అని భావిస్తున్నా, (iv) రామలక్ష్మణులైనప్పుడు దొంగతనంగా తెచ్చి, నా ముందు ప్రగల్భాలు పలుకుతావేమి? - అని తనలో తాను నవ్వుతూనూ, (v) చీమని కప్ప మ్రింగబోతూ, గొప్పరాన్ని - అనుకోంటోందే కాని, తన వెనక పాము ఉందని తెలియడం లేదని అలోచిస్తూ (చీమ-సీత, కప్ప-రావణుడు, పాము- రాముడు) (vi) తల్లిముందు పిల్లవాడు కట్టడి

చేస్తూ పల్కే పల్కులని వింటూ ఆనందిస్తూ, శ్రుతిమించిన కారణంగా వీడికి ఈ జన్మకి కాలం మూడిందని ఊహిస్తూ" వచ్చింది.

(3) "సూర్యుడు - రాముడు. ప్రకాశం - సీత" అని సీత చెప్పింది. ప్రకాశం సూర్యునిదే అయినా, ప్రకాశం వలననే సూర్యుడు ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. అలాగే, సీత రామునిదే అయినా, సీతవలననే రాముని గొప్పదనం బయటపడుతుంది. ప్రకాశంలేని సూర్యునివలన ప్రయోజనం ఏ మాత్రమూ లేదు. ప్రకాశమూ, సూర్యుడూ అనే ఈ యిద్దరూ లేకపోతే కలిగేది చీకటి. (రాత్రి ఫలితం నిద్రమత్తు. గాఢమైన తమోగుణం).

(4) చెట్టుని నలుక దలచినవాడు, చెట్టుకొమ్మతో చేయబడిన కట్ట కల గొడ్డలి తేవాలి. భగవంతుడికి ద్రోహం తలపెట్టినా, వాణ్ణి ఆశ్రయించక తప్పదు. అహంకారివైన సువ్యస, శరణు కోరమని అంటే, అంగీకరించవు కాబట్టి, అతనితో 'మైత్రి' చెయ్యి. సుగ్రీవుడు ఒకప్పుడు రామునికి శరణు ఇచ్చానని ప్రగల్భం పలికి, మిత్రుడనే స్థితికి జాతీ, ఈనాడు రామునికి దాసుడుగా ఉన్నాడు. సువ్యసకూడా మైత్రి చెయ్యి. సుఖంగా ఉండడానికి వాని అనుగ్రహం కావాలిన్నట్లు, సుఖమరణానికి వానితో విరోధం ఉండరాదు.

దోషం ఉన్న వాడే, శరణంటూ వస్తాడు. దోషాన్ని అదోషంగా గ్రహించడమే వాత్సల్యమంటే. కొద్దిగా నలిగిన గడ్డిని మూచాడని ఆవు, తాను ఈన దూడ ఒంటిని ఇష్టంగా నాకుతుందిగదా! సీత చెప్తోంది - ఆడు ఏనుగైన తన వద్దకు, మగ ఏనుగువంటి రాముని తెమ్మని. అతనివద్దకు తనని తీసికొని పొమ్మనడం లేదు. సీతవద్దకు రాముణ్ణి తేస్తే, లంకా రాక్షసులంతా గ్రహిస్తారు - "రావణుడు ముందు తప్పుచేసాడనీ - తరువాత దిద్దుకున్నాడనీను".

(5) కైలాసానికి పోయి, ఎత్తలేక పరాభవింపబడి, రావాలు (అఱపులు) చేసి రావణుడివయ్యావు. వెళ్లినా ఆదరణ ఉండదు. పైగా ఆ కైలాసంలోని శంకరుడే, ఆరణ్యకాండ ప్రారంభం నుండి ఈ విల్లుపట్టిన రాముడు. అథోలోకానికి వెడతానంటావా? మామయైన మయమితోనే నీకు విరోధం ఉందిగదా! ఎవరాదరిస్తారు? పాతాల కన్యలని తెచ్చావు. పట్టి బందిస్తారు. లేదా ఆశ్రయమియ్యరు.

కాబట్టి - న సమీరత్యసకారాణం శతమపి - అన్నట్లు నూలు తప్పులు చేసినా లక్ష్యపెట్టనివాడూ, ఒక్క సహాయం చేసినా గుర్తుంచుకొనేవాడూ అయిన రాముణ్ణి ఆశ్రయించు.

22వ సర్గము

చంచలి శక్తి ఉన్నా, రామాజ్ఞ లేదు!

“యథా యథా సాంత్యయితా, వశ్య స్త్రీణాం తథా తథా ।
యథాయథా ప్రియం వక్తా పరిభూత వృథా తథా ॥ (2)

రావణుడు, సీతావాక్యాలని విని “ఓ సీతా ! స్త్రీని పురుషుడు ఎంతెంత బ్రతిమలాడుతాడో, అంతంత రోకున అవుతాడు. ఆమెకు ప్రియమైన మాటల్ని ఎన్నెన్ని, చెప్తే, అంతంతగా తర్వాతకాలంలో అవమాన పడతాడు.

ఇంతకీ, నా కోరికే కారణం. గుట్టాంచి సారథిలా, నా కోపాన్ని మన్నుతున్నాడు అవుతున్నాడు. మాయా నంన్యాసిని ! నేను నీకు సంవత్సరకాలం గడుపు పెడితే, ఇంక రెండు నెలలే మిగిలి ఉంది. గడుపు పూర్తికాగానే నా శయ్యనధిష్ఠించక పోతే, నా వంటవాళ్లు ప్రాతఃకాల భోజనం నిమిత్తం, నిన్ను ముక్కిలు ముక్కిలు చేస్తారు” అన్నాడు. (1)

ఇలా రావణుడు బెదిరించగానే, దేవగంధర్వ కన్యలు భయపడ్డారు.

తక్కినవారు ముఖావయవాలతో (కన్ను - పెదవి) భయపడ వద్దని సీతని ఓదార్చారు. వానికి దేహబలముంటే, నాకు పాతి వ్రత్య బలం ఉందనే ధైర్యంతో సీత ఇలా అంది.

“నివారయత యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్వి గర్హితాత్”-

తప్పు చేసావు నువ్వు. అయినా నీది తప్పని నీకు చెప్పి, నీ మేలుకోరి బ్రదికించ దలచినవాడు, లంకలో ఒక్కడు కూడా లేడు.

ఇంద్రుణ్ణి శనివంటి నన్ను నీవు కామించడం, రాముని శిక్ష పొందడానికే. మదపుటేనుగుతో కుందేలు పోరాడడం ధైర్యమన్నించుకోదు. పిటికీ పందైన నన్ను దొంగతనంగా తెచ్చిన నీ నాలుక, చీలికలు కావాలి. నీ తేనె తింటున్నావు, నేర రాలింది.

‘అసందేశాత్తు రామన్య తపస్శాసు హిం నాత్’ -

న త్యా కుర్మి దశ గ్రీవ ! భస్మ భస్మార్థ తేజసా (20).

నా రాముడు ఆజ్ఞ ఈయలేదని ఆగాను కాని, లేదా నా పాతి ప్రత్య ధర్మం వలన ఏనాడో శుంపి ఉండేదాన్ని (2).

విధి స్తవ వధార్యాయ విహితో నాత్ర సంశయః' (21/2). నీ వాపు నిన్ను ఈ పని చేయించింది." అంటూ రావణుణ్ణి చూచింది.

రావణుని నడకకి తగిన విధంగా, కిరీటం కదుల్తోంది.

జ్యోతుల్లా కళ్లున్నాయి.

లేత ఎఱుపురంగు కుండలాలని చెవులకు ధరించాడు. నీల మేఘపురంగులో ఉంది ముఖం.

అటచే గిరిగుహలా ఉంది నోరు.

విశం భుజాలవాడు. బలిష్ఠమైన మెడకి, విలువైన హారాలు వ్రేలాడుతున్నాయి.

కన్నులు చెదిరే ఎఱ్ఱని పూలదండలని, ఆ హారాలమీద వేపి కొన్నాడు.

భుజాల చివర బంగారు టాపూపురులు వ్రేలాడుతున్నాయి. నల్లని 'వాసుక' అనే పాములా ఒడ్డాణం నడుముకి ధరించాడు.

ఒళ్లంతా ఎఱ్ఱచందనం నిండగా, ఎఱ్ఱని ఉత్తరీయాన్ని హారం క్రిందుగా కప్పుకొన్నాడు.

కల్పవృక్షంలానూ, మూర్తీ భవించిన వసంతుడిలానూ, అరింకరించుకొన్నప్పటికీ శ్మశాన మండపంలా భయంకరంగా కన్పిస్తూ (3), "ఓ పీతా ! సాయంకాలపు సంధ్యని సూర్యునిలా, నా కాంతితో నాశనం చేస్తాను నిన్ను" అని అటచాడు.

ఏదో ఒక అంగవైకల్యం ఉన్న అక్కడి కాపలా స్త్రీలతో "ప్రతికూలంగా గాని, అనుకూలంగాగానా సామ దాన భేద దండోపాయాల చేతగాని ఈమెను నా వశం చేయండి". అన్నాడు రావణుడు (5).

ఇంతలో రావణుని కనివ్వ భార్య దాన్యమాలిని, అతణ్ణి కౌగిలించుకొని "స్వామీ! నీ బోగభాగ్యాలని అనుభవించే భాగ్యం, ఈ మనుష్య స్త్రీకి లేదు. ఒల్లవిదాన్ని కాపించడం దేహపరితాపానికి కారణం (6). నాతో ఆనందించు. ముమ్మూర్తులా నిమ్మ కోరుతున్నాను" అనగానే, "ప్రహసన్నేషు సంకాశో రాక్షస స్వస్యవర్తత" (44/1) దాని కౌగిలి వీడి నవ్వుతూ (7) అక్కడి మండి వెల్లిపోగా, అందఱూ అతనివెంట వెళ్లిపోయారు. తన భవనం ప్రవేశించినా, పీత మీద మోహం మఱపుకి రావడం లేదు.

నిశేషాంశాలు

(1) 14 సంవత్సరాల గడువు కైకమ్మ పెడితే, గడువులో ఆ చివరి సంవత్సరంలో సీతారాములుంటే, అదే గడువుని రావణుడు కూడా ఎందుకు పాటించాలి? గడువులోపల ఆమె అంగీకరించకపోతే చేసేదేమిటి? ఆమెను చంపేస్తానన్నాడు. ఆ పనిని, ఎలాగూ చేయలేడు. సీతని తేవడం వలననే, మృత్యువు తనకి సద్దమై ఉంది. ఆమెను చంపితే, తనకి శిక్ష ఇంకా పెరుగుతుంది. అదీకాక ఆమె తనకు దక్కదు. గడువు అనేది పెట్టడం సహజంగా రెండు నిమిత్తాలకోసం. (1) తనంతలామగ లొంగిపోతుందేమో చూడడానికి (2) లేదా లొంగేలా చేసి ఒప్పించడానికిను. ఈ రెండూ సాగని దానికి గడువెందుకు? సైగా, ఆమె కూడా 'గడువేమిటి?' అని నిగ్గదీసి అడుగడేమి? గడువయ్యాక 'అంగీకరిస్తుందా?' - లేదే! కాబట్టి ఆ గడువు- రావణ మృత్యువుకీ, సీతకు రామునితో నమాగమానికి, దైవకార్యసిద్ధికి, ఋషుల ఆనందానికిను.

(2) రాముడు-సీత, ఇద్దరూ గొప్ప ఎవరంటే, సీతయే. రాముడు తన బాణాంతో రావణుని వధించాలి. అయినా, అలాంటి రావణుని వధించగలనా? అనికొద్దిగా అదైర్యం ఒకప్పుడు రామునికి కల్గింది. కాని, రామబాణం కంటే గొప్పది సీత. ఒక్కమాట, శాసంగాచేసి, చంపేస్తానని రావణునితో అంది.

తన వారైన వానర గణాంతో ఉండి, అదైర్య పడ్డాడు రాముడు. తనని బెదిరించే రాక్షస స్త్రీలమధ్య ఉండి, నిర్భయంగా శుంచి మరీ చంపుతానన్నది సీత. కాబట్టి రామబాణం కంటే సీతావాక్కు గొప్పది. అందుకే-“ననూ బ్రాహ్మణి చెప్పవే సీతమ్మ తల్లి” అని, ఈ అంతర్యం తెలిసిన రామదాసు, మోషించాడు.

(3) శరీరానికి ఎంత అలంకారం చేసినా, గుణం సరైనది కాకపోతే ఎలా ఉంటుందో తెలిపాడు మహర్షి. అంత అలంకారం చేసికొన్నా, రావణుడు శ్మశాన మండపంలా ఉన్నాడట.

ముక్కు చెవులు తెగ కోయించుకున్న - విరోధినియైన- శూర్యణికి కూడా ఏ అలంకారాలు లేక రాముడు, రూపసంపన్నుడిలా కన్పించాడు. అనేకాలంకాలాలు చేసికొన్న మందర కూడా 'మూత్ర బద్ధేవ వానరీ' తాడుకట్టిన కోతిలా ఉందని వాల్మీకి అంటాడు.

ఎంతో ఖర్చుచేసి అలంకారాలు చేయించుకున్నా గంట గంటకీ మార్పు కన్పించదా? మారేరూపాన్ని, మార్పురాలేదని నిరూపించ ప్రయత్నించే అలంకారం. కాదు కావల్సినది - మార్పురాని సద్గుణం కావాలి.

(4) 'సంద్య' అనేది అమ్మవారి పేరు. (సంద్యా విద్యే సరస్వతి!) సంద్యని, సూర్యునిలా నాశనం చేస్తానని రావణుని మాట. సూర్యుడు ఉదయించేముందూ, అస్తమించాకా రెండుమార్లు సంద్య ఉంటుంది. అంటే రావణుని పుట్టుకారావణ నాశనం అనే ఈ రెండూ, సీతకు తెలుసని రావణుని అభిప్రాయం. రావణుడు, సర్వశాస్త్ర పండితుడనేది మఱచి పోరాడు. ఆరణ్యకాండంలో కూడా (రహితం చంద్ర మూర్యాభ్యాం సంద్యామివ మహత్తమః) సీతమ్మని సంద్యతో పోల్చి చెప్పాడు వాల్మీకి.

(5) ఆమెను ప్రతికూలంగా అంటే క్షుద్రమంత్రంతో, అనుకూలంగా అంటే నిత్య సాత్వి కార్యసలతో- అని అర్థం. ప్రతికూలంగా వశం చేసేకోవడం దుష్సాధ్యం. వ్యతిరేక ఫలాన్ని కోరి తెచ్చుకోవడం.

(6) కలియుగ లక్షణాల్లో ఒకటి, 'భార్య భర్తరి బద్ధవైర హృదయా' అనేది. అనేక స్త్రీలకి, తమ భర్తలమీదే శత్రుత్వం ఉండడం, కలియుగ లక్షణం. అట్టిదానిలో కామించడం, నిత్యశ్రద్ధమే - మనోవ్యథకి హేతువును. కలిగే సంతానానికి మనోవ్యథే కల్గుతుంది.

అందుకని, భర్త- అంటే ఇష్టం కలిగే ఇతివృత్తానినీ, పురాణాలనీ చదవడం- చదివించడం, సంసారాలు నిలబడేందుకు అవసరం. ఎంతమాట- భర్త లేదా భార్య అంటే అంతమాటా- భార్య లేదా భర్త, మఱి కొత్త పదజాలంతో అనడం, చక్కగా ఉండచ్చేమోకాని, సంసారాన్ని చిన్నబిన్నం చేస్తుందని ఆలోచించక తప్పదు. 'మాస్మ ప్రతీపం గమః' - కోపం వచ్చి నోరు రగులుతున్నప్పుడు, ఆ ప్రదేశాన్ని విడిచి వెళ్లాలని చెప్పారు గాని, అక్కడే నిలబడి, అంతకంటే చక్కని పదజాలంతో సమాధానాన్ని చెప్పమని, ప్రాచీనులు చెప్పారు. పిచ్చిపుస్తకాలు మాత్రం, అలా నోరు పారేసుకోవడం, 'అభిమానానికి' నిదర్శనమని ప్రశంసిస్తాయి. ఫలితం భార్యకు తెలియదుగాని, ఆ భార్య తండ్రికి (ఒకప్పటి కన్యాదాత) తెలుస్తోంది.

(7) దాన్యమాలిని కౌగిలించుకుని, తన ఆనందాన్ని కోరమంటే రావణుడు నవ్వడం- నిజంగా తన అభిప్రాయం (మోక్షం) దీనికి తెలియదేమా? అని. (ఇంద్రస్సు ప్రహసన్) బాలకాండలో కూడ అపార్యని, లోకమంతా భావించినట్లు సంగమించని ఇంద్రుడు కూడా ఇలాగే నవ్వాడు. ఆ నవ్వు నర్మగర్భమైనది. ఆ నవ్వులోని అర్థం, నవ్వివారికే తెలిసేది.

23వ సర్గము

బ్రహ్మకాలంబు భార్యగా అయినా!

రావణాజ్ఞ ప్రకారం ఒక్కొక్క రాక్షస స్త్రీ ఒక్కొక్కరిగా చెప్పసాగారు. “సీతా! పాంస్త్య వంశంవాడూ - పరాక్రమవంతుడూను. అతడికి భార్యకావడం నీ అదృష్టం”. - “ఓ సర్వాంగ సుందరీ! బ్రహ్మ మాననపుత్రుడు విశ్రవసుడు, ప్రజాపతి అయిన బ్రహ్మతో సమానుడాయన. ఆయన పుత్రుడు ఈ వైశ్రవసుడు (రావణుడు). రాక్షస ప్రభువు. గమనించు”.

“35 కోట్ల దేవతలూ, దేవతల అధ్యక్షుడైన ఇంద్రుడూ ఈ రావణుని చేతిలో ఓడారు. మఱచిపోకు”. - “యుద్ధాలలో వెనుకంజ లేనివానికి భార్యగా ఎందుకుండుంటున్నావో చెప్పు?” - “ఇష్ట భార్య మండోదరిని విడిచి, అంతాపురాన్ని కాదని, నిన్ను రాణిగా చేయదలిస్తే అదృష్టాన్ని కాల దన్నులావా?” - “గంధర్వ, నాగ, దైత్య, దేవాదులని అనేక పర్యాయాలు జయించాడని ఎన్నిమాటులు చెప్పారీ”. - “సంచభూతాలైన నేల- నీరు- తేజస్సు- వాయు- ఆకాశుల అతడి భయంపల్ల కదలక- వేగంగా ప్రసహింపక- ఎక్కువగా ఎండకాయక- గట్టిగా పీచక - భయంకరంగా గర్జింపక ఉంటే, నీకెంత ధైర్యం? బ్రదుకదలిస్తే భార్యచెప్పో!” అని ఈ తీరుగా ఏకజట, హరిజట, ప్రసున, వికట, దుర్ముఖి అనే రాక్షస స్త్రీలు, పిల్లి కళ్లు త్రిప్పుతూ, గ్రుడ్లు మిలకరిస్తూ, క్రోధంతో ఊగిపోతూ చెప్పారు.

(ఇష్టంలేని వివాహానికి, కన్యని ఒప్పిస్తూ మాట్లాడే వారంతా, ఈ జాతివారే. ఒకరు-వానికులం, మఱొకరు బలం, ఇంకొకరు సంపద, ఆ యింకొకరు వాని అహంకారం వర్ణిస్తూ, గొప్ప సంబంధమని చెప్పారు. ఇంతకీ సద్గుణం ప్రదానం. ఇష్టభార్య మండోదరిని విడిచి, సీతని రాణిగా చేస్తాడని చెప్పినమాట మకుటాయమానం.

ఒకతెను కాదని, వేటొకతెను కట్టుకొనే స్థితికి మగవాడు వస్తే (మగవాడు ‘ఒకటే’ - అనే అంకె దాలరాదు. దాటితే) ఆమెతోనే అగడు. మండోదరిని కాదని, ‘సీతమ్మ’ - అనేవాడు , కొంతకాలం పిమ్మట మఱొక ‘కాకమ్మ’ అనకమానడని భావం.

భారతీయ ధర్మం, భర్తకి ఏకపత్నీ వ్రతమూ, భార్యకి పాతివ్రత్యమూను. ఈ లక్షణాలున్న జంట, సీతారాముల జంట.

అయితే, భార్యాధర్మమైన పాతివ్రత్యం మండోదరిలో ఉండి, ఏకపత్నీ వ్రతత్యం రావణునిలో లేనిది, రావణ మండోదరుల జంట. అందుకే ఈ జంట ఆదర్శ ప్రాయం కాలేకపోయింది).

24వ సర్గము

ఏలా విషయంలో భేద-దండోపాయ ప్రయోగం

రాక్షస స్త్రీలు మళ్ళీ సీత చుట్టూ చేరారు. “పిచ్చిదానా! మానవ స్త్రీవి, మానవునికే భార్యకావాలనుకోకు. రాజ్యంలేని రామునివల్ల ప్రయోజనం లేదు.

ఎవరే అయినా ఐశ్వర్యపంతుడైన భర్త కావాలని, కోరుకుంటుంది. పో! రావణునికి భార్యవి కా!” అని రామరావణులలో ఉన్న సంపదలోని భేదాన్ని చెప్పి, మనసు మళ్ళింప ప్రయత్నించసాగారు.

“దీనో వా రాజ్యహీనో వా యోమే భర్తా నమేగతి: ||

తం నిత్య మనురక్తాఽస్మి యథా సూర్యం సువర్చలా (9)”.

“రాక్షస స్త్రీలారా! మీరు పాపపు మాటలు చెప్తున్నారు. నవోయంలేక దీసుడైనా, రాజ్యం లేక సంపదచేత హీనుడైనా, నా భర్తయే నాకు దిక్కు (1) మూర్ఖుణ్ణి సువర్చలం (అధిక తేజస్సు) ఎలా అనుసరించి ఉంటుందో, అలా నేనూ, నా భర్తలో కలిసే ఉంటాను.

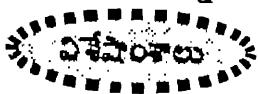
శచీ దేవేంద్రులు, అరుంధతీ వసిష్ఠులు,
రోహణీ చంద్రులు, లోహముద్రాగమ్యులు,
సుకన్యా చ్యవనులు, సావిత్రి నత్యవంతులు,
కపిల శ్రీమతులు, సాదాన మదయంతులు,
సగర కేశినులు, నల దమయంతులాలా,

భర్త కష్టాలలో ఉన్నప్పుడు వెంట ఉండి, విధివశాత్తూ దూరమైనప్పుడు అతనినే నర్మిస్తూ వారంతా ఉన్నట్లుగా నేనూ జీవిస్తాను” అని సీత దుఃఖిస్తూ చెప్పింది.

ఈ మాటలు వింటూనే, ఎఱ్ఱని కళ్లలోనూ, పెద్ద నాలుకలతో మూతుల ప్రక్కభాగాలని తుడుచుకుంటున్నా ఆయుధాలని ధరించిన రాక్షస స్త్రీలు ఒకరిపిమ్మట ఒకరు “చీ! ఇది రావణునికి భార్యగా ఉండతగనిది” - అంటూ “నీ భర్త మీద చూపిన ప్రేమ చాలు. మించితే కష్టం వస్తుంది” “నముద్రం దాటి, ఇవతలకు వచ్చి, నిన్నెవడు రక్షిస్తాడు? చక్కగా అలంకరించుకోని, ఇతణ్ణి భర్తగా ఒప్పుకో!”, అని ఆమెతో అనసాగారు.

మఱోకొంత మంది ఇదే విషయాన్ని వేట్యేటు వాక్యాలలో చెప్తూ “సీత గుండెనీ, ప్లీహానీ, ఆంధ్రానినీ, తలభాగానీ, చూయపు ముక్కిలుగా చేసి తిని, మన రాక్షస

దేవత 'వికుంభిం' ముందు నృత్యాన్ని చేయాలి" అంటూ బెదిరిస్తూంటే, సీతమ్మ దుఃఖిస్తూ ఉండడాన్ని, హనుమ గమనిస్తూ ఉండిపోయాడు. (3)

విశేషాలు

- (1) సంపదా, అధికారమూ, ఆరోగ్యమూ, రూపమూ ఉంటే, ఎవరే భర్తని ఆదరించడు? ఇవి ఏమీ లేనప్పుడు ఆదరించడం గొప్ప. 'భార్యం - భాగ్యపరిక్షయే' - భర్త సంపాదన తగ్గి, ఆస్తి లేక ఉన్నవాడు ఆదరిస్తేనే, ఆమె నిజమైన భార్య.

ఒక ఆప్రాచ్య వనిత (అంగ్లేయ స్త్రీ) 'జేన్ స్మిత్' ఇలా వ్రాసింది. "రావణుడు తన కట్టవద్దపడి ప్రాధేయపడుతున్నా వర్తని, సీత అనడంలో ఔచిత్యం నాకేం బోధపడలేదు" అని. పాపం భారతీయ ధర్మం దానికేం తెలుస్తుంది?

కట్టుకున్నవాడు ఇలాంటి స్థితిలో ఉన్నప్పుడు, తనని బ్రతిమలాడేవాళ్ళి స్వీకరించడం అనురాగానికి మారుపేరనీ, అది తప్పుకాదనీ సమర్థించే అద్వైతకాలు విశృంఖలంగా రబిస్తున్నాయి కలియుగం కాబట్టి. అవి వెలువడడం తప్పు కాదు. అయితే, ఇలాంటి ఇతివృత్తాలని చదివి, మాటకపోవడాన్ని నేర్చుకోవాలి.

- (2) వివాహారంభంలో దంపతులకి నమస్కారాలు పల్కిస్తారు. అలా మేం క్షేమంగా, ఒకరికొకరంగా, ఉండాలని భావం. అలాగే వివాహాంతంలోనూను.

- (1) ఇంద్రుడు, తన ఉద్యోగధర్మం ప్రకారం, ఎందఱిలో పరీక్షిస్తున్నా, అర్హం చేసికొగలది శచీదేవి.

- (2) విశ్వామిత్రుడిచ్చిన శపథకారణంగా వసిష్ఠపుత్రులు యాచకులైపోబోగా, ఆత్మహత్యకు పాల్పడబోయిన వసిష్ఠుని నివారించిన ఇల్లాలు అరుంధతి.

- (3) భార్య 'రోహిణి' మహాకూరంగా చండప్రచండంగా ఉన్నా, చల్లగా ఉండే లక్షణమున్న వాడు చంద్రుడు.

- (4) కాశీ విడిచి వెళ్లిపోవాల్సినప్పుడు అగస్త్యుడు దుఃఖిస్తూంటే, ఓదార్చిన ఇల్లాలు రోహిణి. మహర్షి అయిన అగస్త్యుణ్ణి రాజపుత్రిక అయిన తాను, ఆదరిస్తూనే ఉంది.

- (5) తండ్రి వివాహం చేసాడనే కారణంగా భర్త-వ్యవహారం, అంధుడైనా, కురూపి ఐనా, అలాగే భార్యగా జీవించి, చివరికి సురూపవంతునిగా చేసికొన్న ధన్యురాలు సుకన్య.

- (6) భర్త సత్యవంతుడు. సంవత్సరకాలంలో మరణిస్తాడని తెలిసికూడా, వివాహం చేసికొని, వరము కలిసుండైన యముణ్ణి కూడ ప్రసన్నం చేసికొని, పుట్టంటిని-మెట్టంటిని కూడ ధన్యపటచిన ఇల్లాలు సావిత్రీ.
- (7) నిత్యం యోగద్యాసంలోనే ఉండే కపిలుని విడువక సేవించినది సావిత్రీ.
- (8) పశిష్టకోపంచే రాక్షసుడుగా అయినా, ఆ సాదాసుని (కల్మాషపాదుని) సేవిస్తూనే ఉన్న ఇల్లాలు మదయంతి.
- (9) తన సంతానం 60వేల మందీ కపిల మహర్షిచే బూడిద అనా, భర్త-సగరుణ్ణి విడువని ధన్యురాలు కేశిని. ఆ సగరులు త్రవ్వినదే నేటి సాగరం.
- (10) విధివశాత్తూ భర్త నలుడు, ద్యూతంలో ఓడి, ఎక్కడికి పోయాడో చెప్పక విడిచిపోయినా, అతనికై పరితపించి, చివరకు వానిని చేరిన ధన్యురాలు దమయంతి.

శ్రీదేవిలో ప్రారంభించి, జంబరిని చెప్పి చెప్పి, దమయంతిలో ముగించింది సీత.

తనై కోరివచ్చిన దేవేంద్రుణ్ణి కూడ నిరాకరించి, మానవుడైన నలుణ్ణి స్వీకరించినది దమయంతి కదా!

అలాగే కోరివచ్చిన రావణుణ్ణి కదవి, మానవునే అంగీకరిస్తానని చెప్పడం దీని లోభానం.

మామన ప్రతి జాతి భిక్షులకు మెలంబదని చాటడం, సీత లక్ష్యం.

సీతదేవి మాటమాత్రంగా చెప్పిన ఈ జంబరి కథలే, పెంచి వ్రాయబడి, భారతరాగనాటకాలుగా, తరువాతి కాలంలో రూపొందాయి. భారత భాగవతాల్లోని దాదాపు 120 ఉపాఖ్యానాలు, రామాయణంలో సూచించబడినవే.

(3) '... సమయగ్రహీ రాజ్ఞాం రూత స్వ ఇవ్యతే' అని నీతి శాస్త్రం. దూతకు అందాల్సిన లక్షణాల్లో, సమయ-అసమయాని గ్రహించడం కూడ ఒకటి. ఇంతకీ ఈ సమయం, రాక్షస ప్రేరేపిత రూకడానికి సరికాదని, మామమ అగిపోయాడు.

25వ సర్గము

అయ్యో! నా చావు కూడా నాచేతలో లేదా?

"ఓ రాక్షస స్త్రీలారా! నన్ను కొట్టినా, చంపినా కూడ మీ మాట వినను. ఓ! రామా! లక్ష్మణా! సుమిత్రా! కౌసల్యా! ఏమి యీ దుఃఖం, నాకు సంప్రాప్తించింది?."

"అకాలే దుర్లభో మృత్యు స్త్రీయావా పురుషస్యవా (12)"

కాలం రానిదే, పురుషులు గాని, స్త్రీలు కాని మరణించరని పెద్దలు అనే మాట యథార్థం. ఆ కాలం నాకింకా రాలేదు.

భయంకరమైన విషాన్ని స్వీకరించిన వారు జీవించనట్లు, నా భర్త లేక నేను జీవింపలేను.

పూర్వజన్మలో అల్పపుణ్యాన్నీ, మహాపాపాన్నీ చేసి ఉంటాను. ఈ దుఃఖంలో జీవించడం కంటే మరణమే మేలనిపిస్తోంది" - అని సీతమ్మ విలపిస్తూ, త్రాచుచంటి జడ వ్రేలాడుతూంటే, అశోక వృక్షపు శాఖని పట్టుకొని విలపిస్తూ

"ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం, ధిగస్తు పరమశ్యతామ్ |

నశక్యం యత్పరిత్యక్తు మాత్మచ్ఛందేన జీవితమ్ || (20)"

జన్మ అనేదే పరాధీనం. అందునా మనుష్య జన్మ-దానిలో, భర్త ఆధీనంలో ఉండే భార్యజన్మ-నా ప్రాణాలని నేను తీసికొనే వీలు కూడ లేని పరాధీనతయో?" అని దుఃఖించింది.

(విష్ణువు భార్యగా ఉండడం స్వతంత్రతకి చిహ్నం. జన్మ ఎత్తడం అంటే, బ్రహ్మాజ్ఞకు లోబడిగదా!

సీతా రూపం ఎత్తడం విష్ణువు ఆజ్ఞకులోబడి. భార్యరూపం పొందడం, తండ్రి జనకునికి, భర్త రామునికి, లోబడి.

ప్రాణాలని ధరించి ఉండడం, ఆత్మమాత్యకు పార్పడిందని, నలుగురూ అనుకొనే అపనింద రాకుండా ఉండడానికి లోబడి).

26వ సర్గము

ఏమైనా వరే ప్రాణాలు విడుస్తాను!

“నా గుండె చాల కఠినం ఆయుర్యంబుంది. రాక్షసు స్త్రీల బెదిరింపులకు గాని, రాముడు లేని దీపత్వానికి గాని, తట్టుకొని నిలిచే ఉంది కదా!

“చరణేనాప సవ్యేన స స్పృశేయం నిశచరం-

రావణం పునరహం కామయేయం విగర్హితమ్ (10)” -

రాక్షసాంగనలారా! నన్ను మీ యిష్టం వచ్చినట్లు చేసికోండి. నా ఎడమకాలిలోనైనా రావణుణ్ణి స్పృశించను. ఇంక వాణ్ణి కామించడం కూడానా?

జనస్థానంలోని 14వేల రాక్షసులని ఒక్కడే సంహరించిన వాడూ, ధర్మసరాయణుడూ నా భర్త. ఆతడు లేని సమయంచూచి, దొంగతనంగా నన్ను తెచ్చినవాడు రావణుడు. విరాడుడంతటి వాణ్ణి సంహరించిన రామునికి, సముద్రపు నడుమనున్న లంక ఒక లెక్కా? లక్ష్మణునికి, రామునికి నా జాడ తెలియని కారణంగా, మీరింకా బ్రతికి ఉన్నారు.

లంకలో ఆశుభ సూచనలు కనిపిస్తున్నాయి. కాబట్టి, లంక రూపు మాసిపోతుంది. భర్తపోయిన స్త్రీలా, లంకలంతా, గోలుగోలున, లొందరలోనే విడుస్తుంది.

“సమయోయస్త్వ విర్దిష్టై స్తైస్యకాలోఽయ మాగత (34) రావణుని గడుపు కావస్తోంది. కాగానే నన్ను వాడు ప్రాణాకాం భోజనానికి చంపేస్తాడు. అయ్యో! విషం ఇచ్చేవారుంటే త్రాగి పోదును గదా! రామలక్ష్మణులకి నా జాడ తెలియదు. వెప్పేవారు లేరు. రాముడు, నా జాడ తెలియక దేవలోకంపోయి ఉంటాడు.

దృశ్యమానే భవేత్ప్రీతిః సాహరం నాస్త్యపశ్యతః |

నాశ యన్తి కృతఘ్నాస్తు స రామో నాశ యివ్యతి (43)” -

ఎదురుగా ఉంటే ఉండే ప్రేమ, కుప్పించక పోతుంటే ఉండదు. అయినా, రాముడు కృతఘ్నుడు (చేసిన మేలు మఱచేవాడు) కాదు. దేవలోకం వెళ్లిన రాముని చూచే మహర్షులూ, ఇతరులూ ధమ్యలు. రామలక్ష్మణులు కంద మూలాలు తింటూ, ఆస్త్రసంన్యాసం చేసారా? లేక, వంచనతో రావణునిచే చంపబడ్డారా? ఏమీ తెలియకుండా ఉండేమి? నాకు నాపురావడం లేదు. ఏమైనావరే! ప్రాణాలు విడుస్తాను” అని పీఠమ్ము దుఃఖించసాగింది.

(ఇక్కడ సీత పల్కినమాటలు, అన్నీ, పైకి దుఃఖంతో అన్న మాటలుగా కన్పిస్తాయి. కాని, సీతమ్మ ధైర్యంతో పల్కిన పల్కులు. ('దేవరహస్యం' రావణవధ. అది బయటపడరాదని గదా, ఈ జగన్నాటకం).

1. రాముడు దేవలోకానికి వెళ్లి ఉంటాడు- "రావణ వధ ఆయ్యాకే వెళతాడని ఆమెకి తెలుసు. ఒకవేళ భార్య వియోగాన్ని భరించలేక వెళ్లాడా? - అనుకుందామంటే, భార్యయైన తాను లంకలో ఉండిగదా! అందుకని రాక్షసస్త్రీలు అందరూ, దుఃఖిస్తూన్న తనని చూచి 'దుఃఖిస్తోంది సీత' అనుకునేందుకూ- అలాగే, అంజనేయునకు తాను సీతయే అని, లక్ష్మణం కుదిరేందుకూ- అలాగే, రాముడు దేవలోకం నుండి వచ్చినవాడని తెలియజేసేందుకూ అన్న మాటలు.

2. రాముడు అస్త్రసంన్యాసం చేసుకుంటాడు- 'ఆరణ్యకాండ' లో సీతయే స్వయంగా - ధనుర్వాణాని విడువమని రాముణ్ణి కోరింది. విడిచేస్తానని రాముడని ఉంటే, లంకలో ఉండబోయేతనని, పట్టించుకోడని గ్రహించదామని కాని ఆయన విడువనన్నాడు- రావణవధ పాతకూ, ఈ ఆయుధాలు ఉండతీరాని, సీతకి అర్థమయ్యేందుకు. అలాటి రాముడు-రెండు మాటలు మాట్లాడని రాముడు-ఆయుధాని విడుస్తాడా? విడువడని తెలుసు.

3. వంచనలో రామలక్ష్మణులు చంపింపబడ్డారా? - రావణ వర్తకై, తనశక్తిని మహర్షులనుండి ప్రాగు చేసికొన్న రామలక్ష్మణులిద్దరూ మరణించడం అసత్యం కదా!.

4. చస్తాను బలవంతంగా- 'అతిమానాదతి క్రోధాత్ స్నేహోర్వా యది వా భయాత్ -

ఉద్బుద్ధీయాత్ప్రీతి పుమాన్ వా గతిరేషా విధీయతే-

పూయశోణిత సంపూర్ణే త్వందే తమపి మజ్జతి-

షష్టిర్వర్ష సహస్రాణి నరకం ప్రతిపద్యతే-

అశోచం నోదకం నాగ్నిం నాశ్రుపాతం చ కారయేత్ -

బలవన్మరణం(ఆత్మమాత్య) చేసిన వారికై 'మైలు'(అశోచం)పట్టరాదు. అగ్ని సంస్కారం చేయరాదు. పిళ్లు విడువరాదు- అని ఉండగా అలాటి వాపు చస్తానని సీత అంటుందా? అయినా పల్కడానిక్కారణాలు వైన (1లో) చెప్పినవే.

27వ సర్గము

‘త్రిజట’ అనే రాక్షసికి వచ్చిన స్వస్థానం - ‘సకే’ నూచించిన చుట్టం

“ఇత్యుక్తా స్వీతయా మేరా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఖితా కాశ్చిజ్జగ్ము ప్రదాభ్యాతుం రావణవ్య తరస్వసః | (1) ” నేను మరణిస్తానని సీత వెళ్ళగానే, ఆ వార్తని రావణునికి తెల్పడానికి కొందఱు రాక్షసప్త్రులు వెంటనే వెళ్ళిపోయారు (1). రాక్షసప్త్రులు బెదిరిస్తూంటే, వృద్ధరాక్షసి అయిన ‘త్రిజట’ నిద్ర నుండి మేల్కొని ‘ఒసే! సీతని కాదు. నన్ను తినుండి. నాకు భయంకరమైన కల వచ్చింది’ అని చెప్పి, వారంతా చెప్పమని అడిగితే (2) ఇలా చెప్పసాగింది.

“శుక్లమాల్యాంబరధరో లక్ష్మణేషు సహాగతః |

స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లాంబరావృతా | (20-21) ”

ఏనుగు దంతపు పల్లకీని, వేయి హంసలు తెస్తూంటే, పూమాంబూ - వస్త్రాలూ దరించి, రామలక్ష్మణులు దాంట్లో లంకకి వచ్చారు. సీత, తెల్లని బట్టలని దరించి, శ్వేతపర్వతం మీదనుండి దిగుతూంటే, లంకనుండి రామలక్ష్మణులు, 4 దంతాల ఏనుగెక్కి, ఆమెను చేరారు. సీతకూడా ఆ ఏనుగు నెక్కి, రామని తొడపై కూర్చుని, పైకి లేచి మార్గ చంద్రుల్ని పట్టుకుంది. మళ్ళీవారంతా 8 ఎద్దులు కట్టిన రథంమీద ఇక్కడకొచ్చి, పుష్పకవిమానం ఎక్కి, ఉత్తరంగా వెళ్ళిపోయారు.

రావణుడు ఎఱ్ఱగవ్వెరు పూరిదండ వేసికొని, ఎఱ్ఱ బట్టలతో, ఎఱ్ఱ చందనం ఒంటికి పూసికొని, నూనెతాగుతూ, గాడిదల రథంమీద దక్షిణానికి వెడుతూ, మధ్యలో తలక్రిందై, నేలనుపడి, మధ్యం మత్తుతో, మలవంకంలో పడ్డాడు. కుంభకర్ణుడు కూడ, ఇలాగే ఉండగా, నల్లని బట్టలు కట్టిన స్త్రీ, రావణుని మెడకి తాడు కట్టి దక్షిణానికి ఈడ్చుకుపోతోంది. రావణ పుత్రులంతా నూనె రాసుకొని ఉంటే, పైకి లేచిన రావణుడు చందీసి, ఇంద్రజిత్తు మొనరిసి, కుంభకర్ణుడు ఒంటెని ఎక్కి ఆ దక్షిణానికే వెళ్ళారు.

వీరివణుడు తెల్లని పూలూ - బట్టలూ - గంధం - శంఖ దుండుబి వాద్యాలతో, దివ్యగజం ఎక్కి, ఎఱ్ఱని బట్టలున్న రాక్షస వాయిద్యాల మధ్య, ప్రకాశిస్తూ కుప్పించాడు. గోపురాలూ ద్వారాలూ, పేసంతోలంక నముద్రలతోకి జారిపోయింది. వానరు దొకడు అట్టవోనంగా లంకని తగులబెట్టాడు.

రాక్షసాంగనలారా! ఇప్పటివఱకు హింసించినా, నమస్కరిస్తే ప్రసన్నురాలయ్యే ఈమెను ప్రార్థిద్దాం. మనకి భయం, మనందరికీ నాశనం-రాముని విజయం, విజయనదానికి వృష్టంగా చూడండి - ఈమె ఎడమ కన్ను - భుజం- తొడ అదరుతున్నది. అంతేకాదు, ఆ చెట్టు పై పింగల పక్షి, కొమ్మలలో దాగి, దుఃఖానికి సమయం కాదని, సీతని ఓదారుస్తూ, సంహోషంతో కూస్తోంది. అని చెప్పింది. (4)

విశేషాలు

(1) బెదిరించుమన్నాడు గాని, రావణుడు సీతని చంపమనలేదు. ఒకవేళ ఆమెకు ఆమె మరణించదలచుకొన్నా ఆ విషయాన్ని చెప్పమన్నాడు. అందుకే భయంతో, రావణునికి చెప్పడానికి పరిగెత్తారు. ఇక, లోభావం మఱాకటి. లంకలో ఉన్న రాక్షసులకి, కొందరికి ఆశోక వన ధ్వంసంలో, కొందరికి లంకాదహనంలో, విధి చావు లిఖించాడు. కొద్దిసేపట్లో ఆశోకవనభంగం కాబోతోంది. ఆ పుట్టంలో చావలసిన వారంతా, మధ్య మాంస వినోదంలో ఉన్నారు. రావణుని కబురుద్వారా వారిని యుద్ధానికి సిద్ధంచేసి, రాబోయే కాలంలో పోదగిన వారిని, పైకి పంపడానికి, ఈ రాక్షస స్త్రీలు రావణుని దగ్గరకు వెళ్లారు.

(2) సీతని రక్షిస్తూ ఉండమని కాపలాపెడితే, వృద్ధ రాక్షసి కల గాంచడ మేమిటి? ఉద్యోగి నిద్రించవచ్చా? పోనీ అది వృద్ధురాలని అనుకొన్నా. ఈ స్త్రీలంతా, కలగుటించి చెప్పమని అడిగారేమి? - నిశాచరీ లక్షణం ప్రకారం, మేల్కొని రక్షించే బాధ్యత త్రిజటదే. అయినా వృద్ధాప్యంవల్ల 'స్వప్నం' వచ్చింది. తన కంటిముందు పుట్టిన పిల్లలంతా, తనముందే మరణింపబోతున్నారని తెలిసి- వద్దని వారించింది. వారంతా చెప్పమని అడగడం, వారిలో నిశ్చయంగా అధర్మం చేస్తున్నామనే నమ్మకానికి, 'తప్పక చస్తాము' అనే భయానికి, నిదర్శనం.

కలలు నిలా ఉంటాయి? నిన్ని విధాలు? నమ్మకవచ్చా?

(3) శ్రీ మద్రామాయణంలో కలలు 3.

మొదటిది తాను మరణింపబోతున్నాననే కల, దశరథునికి రాగా, రాముణ్ణి యువరాజు చేయాలని భావించాడు. తాననుకున్న యువరాజుగా రాముడు కాలేదుగాని, వచ్చిన కల ప్రకారం మరణం నిశ్చయమైంది.

రెండవది తన తండ్రి మరణించినట్లు భరతునికి వచ్చిన కల: పోనీ! రామునికి రాజ్యం వస్తుందని భావించి, దూతలు రాగానే అయోధ్యకి వెడితే తాననుకున్న రామరాజ్యం లేదుగాని, కల ప్రకారం తండ్రి మరణం నిశ్చయమైంది.

మూడవది త్రిజట కల. పై నుండి 'హనుమ' వింటున్నాడు. లక్ష్మణునిద్వారా ఆంజనేయుడు, రామకథని మొత్తం విన్నాడు కాబట్టి, ఆ రెండుకలలూ ఎలా నిజమయ్యాయో, అలాగే, ఈ కలా కూడా నిజమౌతుందని గ్రహించి, కల ప్రకారమే చేయదలిచాడు. అలా చేయించడానికే భగవదాలోచనం 'త్రిజట'కి కల కల్పించింది. 'రక్షించేవాడు రాలేదు. శిక్షించేవారు ఉన్నారు'- ఇదీ, సీత స్థితి. శిక్షించే రాక్షస ప్రేరిక భయాన్ని, హనుమకి కార్యాలోచన విధానాన్ని కల్పించింది ఈ కల. కలలో కష్టం సీతకి తీరినట్లే. భగవంతుడు ఏదో ఒక రూపంలో సాక్షాత్కరిస్తాడంటారు.

ఇక్కడ స్వప్నమే భగవంతుడు:

కలలు నిజమౌతాయా? కలలు 3 తీరులు. చింతితాలూ, వ్యాధి జాలూ, యాద్యుచ్చికాలూ అని. రోజు రోజంతా, వేటిని గూర్చి ఆలోచిస్తామో, లేదా వేటి ప్రభావం మనమీద ఉన్నదో, నిద్రింపబోయే ముందు, దేన్నిగూర్చి ఆలోచించామో, అదే కలగా వస్తే అది చింతితం. ఇది ఫలించదు. అందుకే, రాత్రిపూట హములూ, దొంగలూ గూర్చి మాటాడుకోరాదని పెద్దలు మందలిస్తారు. ఉబుసుపోకకి కూడా, ఆ మాటని ఎత్తనీయరు. ఒకరెత్తితే, ఆ రాత్రంతా అవే మాటలు వస్తాయనీ- అవే కలలుగా వస్తాయనీను.

ఇక, శరీరంలో ప్రవేశించిన వ్యాధి వలన (పిత్తదోషం) కలలు వస్తాయి. రోజూ కల చెప్పే అలవాటున్న వారుంటారు. అనీ, వ్యాధిజాలు-అంటే. ఇవీ ఫలించవు.

ఇకదేన్ని గూర్చి ధ్యానించలేదో దాన్నిగూర్చి కల రావాలి. మఱుద్దామన్నా మఱచి పోలేనంతగా ఉండాలి కల. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు (4-3-9) 'తస్య వా ఏతస్య పురుషస్య ద్వే ఏవ స్థానే భవతః- ఇదం చ పరలోక స్థానం చ సంధ్యం తృతీయం స్వప్నస్థానమ్' అని అంటుంది.

ఇహలోకం పరలోకం, అనే రెండే, జీవాత్మకి స్థానాలైతే, రెండు గడులమధ్య నిలిచిన వానికి రెండు గడులూ కన్నడినట్లు. ఈ ఇహ-పర లోకాల సంధిలో స్వప్న స్థానంలో నిలిచి, ఈలోకపు విషయాలనీ, జరుగబోయే వాటినీ, కల వచ్చినవాడు గ్రహించ గలుగుతున్నాడు - అని దీని భావం. వ్యక్తిలోని స్వయంజ్యోతి రెండు లోకాల

నడుమ నిల్చి కళ్లకు కన్పింపజేస్తుంది. కాబట్టి, మనం ఆలోచిస్తూన్నదీ, ఎన్నడూ ఆలోచింపనిదీ, కలిసి వచ్చే కలి నిజమైన కలి. దాన్ని 'యాద్యచ్చికం' అంటారు.

'స్వప్నస్తు ప్రథమే యామే సంవత్సర విపాకనః - ద్వితీయే చాష్టమి రాత్రౌ త్రితి రాత్రౌ స్త్రియామికే . . . , . . . , . అరుణోదయ వేలాయాం సద్య ఏవ ఫలం లభేత్' అని స్వప్న శాస్త్రం చెప్పింది. రాత్రి ప్రతి 3 గంటలనీ, జాము అంటారు. 6-9, 9-12, 12-3, 3-6 ఇవి 4 జాములు. మొదటి జాము కలి సంవత్సరంలో, రెండవది 8 నెలల్లో మూడవది 3 నెలల్లో, 4వ జాము కలి నెలలో, తెలవారుజాము కలి అదే రోజునే ఫలితాన్నిస్తుంది. అయితే ఆ కలి, పైన చెప్పినట్లు యాద్యచ్చికమే కావాలి. కలి వచ్చినంత మాత్రాన చాలదు. దానికి సంబంధించిన చిహ్నాలు కన్పిస్తున్నాయా? అని చూచి, ఫలితాన్ని నిర్ణయించాలి.

వెంటనే 'త్రిజల' సీతని చూచి, చూపించింది రాక్షస స్త్రీలకి. ముందుగా, కన్ను-ఆ మీదలు, భుజం-ఆ ఏమ్మట ఎడమ తొడ, అదరడం స్పష్టంగా చూచారు. త్రిజలతో పాలు అందటికి నమ్మకం కుదిరింది.

'అదరడం' అంటే 'రోజు రోజంతా వణకడం, అని అర్థం కాదు. 'పొద్దుట్టించి కన్ను అదురుతోంది' అంటారు. అది వైదుర్యజ్ఞి చూడల్సిన వ్యాధి తప్ప ఫలితాన్నిచ్చే సూచనకాదు. "మీనాహతం పర్మమివాదితామ్రమ్ (29-2)" నీళ్లలో ప్రయాణించే చేప, నీళ్ల అడుగున ఉన్న పద్మపు తూటి మొదలుని తాకితే, ఎలా ఒకసారి 'తక్'మని పర్మం కదుల్తుందో, అలా ఒక్కసారి, తనకి తెలియకుండా కదిలితే అది 'అదరడం'.

ఈ కలి ఫలిస్తుందని, సీత శరీర భాగాల అదరడం ద్వారా ఋజువైతే, వెట్టుమీది పింగల పక్షి కూడా, దాన్ని ద్రువీకరించింది. కలని నిజమని నిరూపించిన సీత, మహావిష్ణువు భార్య. పక్షి, మహావిష్ణువు వాహనమైన గరుడుని సంతానం. ఈ కలని వింటున్న వాడు రామదూత.

(4) పక్షి గుబురులో ఉండి కూయడం, అంటే దాని స్వగృహంలో ఉండి మాట్లాడుతూన్నట్లున్నమాట. పైగా, ఆ పక్షి, సీతని ఓదారుస్తూ అరుస్తోంది. భర్త వస్తూంటే 'అరింకరించుకో' అన్నట్లు, ఓసారి ఇటు తిరిగి, 'చెప్పాను సీతకి' అన్నట్లు ఓసారి అటు తిరిగి, రా! రా! అని అంజనేయుని చూస్తూ ఓ సారి ఆరించింది.

స్వార్థబుద్ధి లేనిది పక్షి. ఏ రోజూ తిండిపెట్టినా, ఒకరోజు మానితే నిందించదు. ఈ యింట, ఆహారదానం చేసే దాత ఉన్నాడని తోటి పది పక్షులకి చెప్పింది పక్షి. వర్షం

వచ్చే సూచన తెలుపగల నెమిలీ, ఎండ రాక చెప్పే కృష్ణకోకిలా, పక్షులే. శ్రీ మద్రామామాయణకథ పుట్టింది, ఆడు క్రొంచుష్టి శోకం వలననే కదా!

శకున శాస్త్రమని ఉంది. శకునం అంటే పక్షి. పక్షి గమనాన్ని, అటపురిని బట్టి చెప్పే శుభాశుభాలు అని అర్థం. ఆకాశంలో పక్షులు అటుస్తూ అప్రదక్షిణంగా తిరిగితే అశుభం, అలాగే గ్రద్దాడేగా ఇంటిమీద వాలినా కూడా. అటువంటి సందర్భాలలో భగవద్దర్శనం చేయాలి. “అశుభ సూచన కల్గుతోంది- వార్తని తట్టుకోగల మనశ్శాంతి నీయమని ప్రార్థిస్తూ”. లేదా, శుభ సూచన కల్గుతోంది. నా మీద నీ అనుగ్రహాన్ని ఇలాగే ఉంచమని మ్రొక్కుతూ.

ఇలా కల రాగానే, త్రిజటా-ఇతర స్త్రీలూ అమ్మవారిని చూచారు. భగవతీ దర్శనమైంది వారికి. (అంగవైకల్యం ఉన్న వారికి) సీతమ్మ ‘పక్షి’ని చూచింది. గరుడుని పంథానాన్ని. ఒకే కల రాక్షస స్త్రీలకి అశుభాన్ని, సీతకి శుభాన్ని కల్పించింది. ‘పక్షి’ చ శాఖనియః ప్రహృష్టా-పునః పునశ్చోత్తమ పాంత్యవాదీ సుస్వాగతాం వాచ ముదీర యాను- పునఃపునశ్చోదయతీవ హృష్టా’ I (52) అనేది శ్లోకం’.

ఇంతకీ, ‘త్రిజట’ పూర్వం ఆలోచించిన విషయమేగా, కలగా వచ్చింది. చింతిత కల కదా! ఫలితం ఎలా ఇస్తుంది? - అంటే, తామూహించిన రావణ నాశనం వలకూ చింతితమై నా, ఎన్నడూ చూడని ఉపాంపని, వానరుడొస్తాడనీ, లంకని తగులబెడతాడనీ, గోపురాలు కూలగొడతాడనీ చెప్పడంవల్ల యాదృచ్ఛికం.

లంకని ఒక వానరుడు తగులబెడతాడని త్రిజట చెప్పిన కల ద్వారా చిన్న అంజనేయునికి, ‘లంకా దహనం చేస్తే బాగుంటుంది’ అనే ఆలోచన ఇప్పుడే తట్టింది. ఒక్కొక్కసారి కల కర్తవ్యాన్ని కూడా ఉపదేశిస్తుంది అనడానికి ఇదే సాక్ష్యం. అయితే ఇలా ఉపదేశమనేది కల ద్వారా లభించడమనేది ‘యాదృచ్ఛికం’ అనే కల ద్వారానే సాధ్యం కారణం యాదృచ్ఛికం జాతికి చెందిన కల భగవదనుగ్రహం ఉన్నప్పుడే వస్తుంది కనుక.

కోతి, కొమ్మలని విలుగ గొడుతుందిగాని తగులబెట్టడం, కూర్చడం విన్నామా? చూచామా? - అందుకని కల ఫలించి తీరుతుంది.

వేదంలోని భాగాలన్నింటినీ తన వశం చేసికొన్న గురువు, పరమాత్మ స్వరూపాన్ని పరిగా మననం చేయని శిష్యుడికి, పదేపదే చెప్పా, జ్ఞానకర్మ మార్గాలద్వారా పరమాత్మ దర్శనం కల్గుతుందని దైర్యం చెప్పడం ఈ శ్లోకంలోని మహా అంతరార్థం. ఇంకా చెప్పేముంది. అస్తు.

28వ సర్గము

మఱికొన్ని శుభ మాటలు

‘త్రిజట’ కల కేవలం రాక్షస స్త్రీలే వినగా, అప్పటివఱకు తనని బెదిరిస్తూన్న వారి మాటలని తలచుకొని సీత, ఒంటరిగా విడిచిపెట్టబడిన బాలికలా విలపించసాగింది. ఓ రామలక్ష్మణులారా! “రావణుడు ఏ ప్రయత్నం చేసినా, నా హృదయం మాటడు. ఇంక 2 మాసాలే గడువు. సముద్రంలో మునుగబోతున్న ఓడలా ఉన్న నన్ను రక్షింపరా! మృత్యువే, అనాడు నన్ను మృగరూపంలో వచ్చి మోహపెట్టి ఉంటుంది. రాముణ్ణి, ఆ మీదట లక్ష్మణుణ్ణి పంపించేసాను. నేను ఎలా ఉన్నానో, ఏమని విలపిస్తున్నానో నీకు తెలియదు కదా రామచంద్రా!

ఈ స్థితిలో ఇలా ఏడవడం వలన, నా పాతివ్రత్యం అంతా కృతమునుకి చేసిన ఉపకారంలా నిద్రయోజనమేనా? 2 వెలలే గడువైన వనవాసాన్ని ముగించి, మీ అన్నదమ్ములిద్దరూ ఆయోధ్యకు వెళ్లి అనందంగా స్త్రీలతో ఉంటారు. (1) మీమీద అనురాగం నా నాశనానికి కారణమైంది. విషంగానీ, ఆయుధంగానీ నా ప్రాణాన్ని తీసికోవడానికి కావాలి. దాత ఎవరూ ఇక్కడ లేరే! అని పరమదీనంగా దుఃఖిస్తూ, నోరు ఎండిపోగా, శరీరం పణకుతుండగా పూలు పూచిన ఇరుగుడు చెట్టు దగ్గరకు పోయింది. శోకంతో తపించిపోతూ, చెట్టు మొదట్లో నిలబడి, రాముణ్ణి ఇక చూడలేననే భయంతో, నిరాశతో, తన జడని ఆ చెట్టుకొమ్మకి వేసికొని, ఉరిపోసికోవాలని కొమ్మ వట్టుకొంది.

“తస్యాస్తు రామం ప్రవిచితయంత్యా- రామానుజం వ్యం చ కురం శుభాంగ్యా (19)”. ఒక్కమాటు రాముణ్ణి, లక్ష్మణుణ్ణి, తన వంశాన్ని, పూర్వపు గొప్పదనాన్ని ఆలోచించసాగింది. అంతలో అనేక శుభ శకునాలతో ఆమెకు చెప్పలేని దైర్యం కలిగింది.

విశేషాలు

(1) హృష్టాశలు భవిష్యంతి రామస్య పరమా “స్త్రీయః”- “స్త్రీ” శృమవ్యే-భుజైః పరమ “నారీణామ్”- అనే చోటుల్లో ఉన్న ‘స్త్రీయః’ అనే పదం వలన రామునికి అనేక భార్యలున్నట్లు, రాముడంటే గిట్టనివారు చెప్తారు. ‘యజ్ఞేయజ్ఞేచ పత్న్యర్థం కాంచనీ జానకీ’- ప్రతి యజ్ఞమూ, ఐంగారు సీతా ప్రతిమని ఉంచి, రాముడు నిర్వర్తించాడు. కారణం ఏకపత్నీ ప్రతుడు కాబట్టి. రాజరికీ-పరిచారికలు- అనే దాసి జనం ఉంటారు. వాళ్లని ‘స్త్రీయః’ అనే మాటచేత గ్రహించాలి.

29వ సర్గము

వరానికి విత్తనం మొలకెత్తింది

సంపద కలిగినవాణ్ణి, సేవకులు-మేమంటే మేమని ఎలా చుట్టుముడతారో, అలా సీతమ్మని శుభశకునాలన్నీ చుట్టుముట్టాయి. ఎట్టిని కనుకొలకులూ, చక్కని వంపు కనుటప్పలూ, తెల్లని కనుగ్రుడ్లూ, నల్లటి కనుపాపలూ కల ఆమె కళ్లలో, ఎడమ కన్ను, చేప దెబ్బతిన్న తామరపువ్వులా, అలా ఒక్కమాటు అప్రయత్నంగా అదిరింది. రాముని చేతి స్పర్శ ముఖం ఎఱిగిన ఆమె ఎడమభుజమూ, అలాగే ఆమె ఎడమ తొడ అదిరాయి. ఆమె కట్టిన ఐంగారు రంగుచీర, పన్నగా జాఱింది కూడ.

ఎండకీ, గాలికీ పూర్తిగా ఎండిపోయిన విత్తనం, వర్షపు చినుకులకీ తిరిగి మొలక ఎత్తినట్లు. ఈ శుభసూచనలు, ఆమెకు దైర్యాన్ని కల్గించాయి. ఆపుడామె ముఖం, రాహువు ముఖం నుండి ఇవతలకు వచ్చిన చంద్రబింబంలా ప్రకాశించింది. ఎట్టినైన దొండనండునంటి పెదవీ, చక్కగా కప్పించే పలువరుసా, ప్రసన్నత నిచ్చే కళ్ళలా కలిగి, ఆమె ముఖం, శుక్ల పక్ష చంద్రునిలా కన్పించింది.

విశేషం

అమ్మవారి శరీర అవయవాని ఎందుకీలా వర్ణించాలి? అనిపిస్తుంది. అంగవైకల్య మనేది, పూర్వజన్మలో తెలియకచేసిన పాపానికీ, ఈజన్మలో దుఃఖానికీ కారణం. అయితే దుఃఖపడుతూన్న సీతమ్మకి ఏ అంగవైకల్యమూ లేదని చెప్పడం కోసం ఈ వర్ణనం.

మాతిలో వడ్డ పూతని రక్షించడానికీ, తల్లి కూడా దూకేనట్లు, రావణుని చెఱలో ఎండలున్నారో, వారివందలవీ రక్షించడానికీ, తానే లంకకీ వెళ్లి రక్షిస్తోంది. వారికోసం దుఃఖిస్తోందిగాని, ఆమె దుఃఖానికీ మఱిమీ కారణం లేదని వర్ణనవలస తెలియాలి. పైగా సీతమ్మ, హనుమకు ఎలా కన్పించిందంటే, ఈ విధంగానని, హనుమ దృష్టిలో సీతని చూపించేందుకూ, ఈ వర్ణన.

2. రాత్రికి పతి చంద్రుడు. రాత్రి, చంద్రునితో ప్రకాశించినట్లు సీతమ్మ ఉంది. అంటే, సీతకూడా పతితో కలియబోతోందని సూచన.

30వ వర్గము

నిలా పల్కరించాలి?... రామకథ ఉందిగా!

చెట్టు క్రింద, ప్రాణాలు వీడడానికి సిద్ధంగా ఉన్న సీతమ్మని చూచి హనుమ, ఇలా ఆలోచించసాగాడు (1)

“అనన్యాయకంగా వానరులు వెళ్లి వెదుకడంచిన సీతమ్మ కన్పించింది. ఎత్తుకువచ్చిన రావణుని గొప్పదనాన్నీ చూచాను. సీతకీ, రామునిపల్ల ఉన్న అనురాగాన్ని మఱితే సృష్టంగా చూచాను. ఇలాటి ఈమెను ఓదార్చి తీరాలి. లేకపోతే తనని ఓదార్చే వారెవరూ లేరని, ప్రాణత్యాగం చేయవచ్చు. అప్పుడు ఈ మొత్తం, వ్యర్థమౌతుంది. ఓదార్చకుండా, వెంటనే వెళ్లిపోతే, సీతమ్మ ఏం నాతో చెప్పమంది?” అని రాముడడిగితే - “ఏమీ మాట్లాడిరాలేదు” అననా? అప్పుడు రాముడు నన్ను దహింపడా? -

“యదీ వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతి రిప సంస్కృతామ్-
రావణమ్మన్యమావా మాం సీతా లీలా భవిష్యతి । (18).

అవశ్యమేవ వక్షస్యం మానుషం కార్యమర్థవత్ । (19/2)
ఏషదోషా మహాన్ హి హ్యాస్మయ సీతా రి భాషణే

ప్రాణ త్యాగశ్చ వైదేహ్య భవేదవరి భాషణే (36)” -

పెద్ద శరీరం కలవాణ్ణి. వానరుణ్ణి. మనుష్యుడు మాట్లాడేటట్లు (ఇతర జీవులు లాకాక) మాట్లాడలేనే, ఆమె భయపడదు. బ్రాహ్మణునిలా సంస్కృతంలో పల్కరిస్తే నిశ్చయంగా ‘రావణుడే’ అని సంశయిస్తుంది. ఆ సంశయంతో అరిస్తే, రాక్షసులంతా చుట్టుముట్టి, నన్ను గమనించి పట్టుకోని ఐందిస్తే, రామకార్యం చెడుతుంది.

అసలు మాట్లాడకుండా పోతే సీతమ్మ ప్రాణాలు విడుస్తుంది.

సీతకోపం వచ్చిన ఈ ప్రయాణమూ, వెదకిన ఈ రాశ్రీ, వ్యర్థం కాకుండా, నేను మాట్లాడి వెడతాను. నా వలన కానిదే, మఱియొకరు, ఇంతగా రాలేరు. ఒకవేళ పీల్చతో యుద్ధం జరిగితే, నేను గెలుస్తాను కాని, అవతలి ఒడ్డుకి వెంటనే పోలేను. గెలుస్తామో? లేమో? అనే విధంగానే యుద్ధం గుఱించి, పెద్దలు ఆలోచించమన్నారు. పరైన అవగాహనలేని దూత తేలిలో, పని ఏదైనా పాడైపోతుంది. ఏం మాట్లాడితే ఆమె వింటుంది? అని ఆలోచించి ‘సీతా మనస్సు ఎప్పుడూ రామమయం కాబట్టి’ నన్ను

సమ్మించుకోవడానికి, నామాలు ఆమె వినడానికి, రామునికి తిరిగి జరిగింది చెప్పడానికి, నేను సమ్మిన రామకథని, నమ్మేటట్టుగా ఆమెకు చెప్పి, నమ్మిస్తాను" అని ఆలోచించి- చెట్టుకొమ్మ మధ్యకి వచ్చి - 'సీత వంక చూస్తూ, ప్రారంభించాడు రామకథని (2). అది కూడా సీతకి తెలిసే భావలో (3).

❦ విశేషాలు ❦

(1) సీత ఉరివేసేకొడలని ఉందని తెలిసి, అంజనేయుడలోచించసాగాడట. ఎవరైనా ఉరి వేసి కొడలిస్తే, ఆ స్రయత్నాన్ని ఆసాల్సిన తాను, ఆలోచించటమేమిటి? అనిపిస్తుంది. దీనికి రెండు కారణాలు.

(i) తదాగతాం తాం వ్యధితా మనిందితాం- వ్యపేతహర్షాం పరిదీనమావసాం- కుభాం నిమిత్తాని కుభాని భేజితే- నరం శ్రియా జన్మమిహ జీవిమ (29/1) అనే క్రిందటి సర్గ శ్లోకం ప్రమాణం. ఆమె 'తదాగత' అంటే ఎలా ఉండాలి (నాటకంలో) ఉండాలి, అలా ఉన్నది. పైగా వాల్మీకి హృదయంలోనూ ఎలా ఉండాలి అలాగే ఉంది. హనుమ కూడా ఆమెను ఏ స్థితిలో చూడాలని, నైకుంఠంలో నిల్వయింపబడిందో, అలా ఉంది. అంటే నాటకం సవ్యంగా జరుగుతోందని భావం. అలాంటి ఆమెకు, కుభసూచనలు కన్పించసాగాయి. దుష్కారిత స్థితిలో, అనవాయ పరిస్థితిలో మరణాలోచన కల్గవచ్చు. అంతలో రక్షింపబడే సూచన కల్గితే, ఆ ఆలోచన రాదు. సీతమ్మకూడ అంతే. కుభసూచనలు కలిగక, ఆత్మహత్య చేయాలనే ఆలోచనపై పట్టుదలకుంటే, కుభమిత్తానికి పరిమెలా కన్పిస్తుంది? అవే ఆలోచనలో పడింది. ఆ విషయం ఆమె ముఖంలో గోచరించబట్టే, హనుమ-సీతమ్మకి ప్రాణత్యాగపు ఆలోచన లేదని గమనించి, ఆలోచించ సాగాడు. లేకుంటే, తప్పుతప్పు అనేవాడే.

(ii) అదీకాక, రాముడు, ఈమెని అరణ్యానికి రావద్దన్నప్పుడు సీత పల్కుతూ "అహంవిష్యామి.... అవి ప్రారంభించి-తదా నియుక్తం మరణాయ విశ్రితామ్ - నయన్య మాం సాధు కురుష్య యాచామ్" అన్నది. 'నేను మూలకి వెడతాను. మృగాలతోటి (మారీచుడు), వానరుల (అంగదాదులు) తోటి విడి యున్న నువ్వ (అశోకం)లో, మా నాన్న యింట్లో ఉన్నంత దైర్యంగా, ఉంటాను. విప్పేర్యావిప్పూ, ర్యావిప్పూ, మరణించడో యేంతటి కష్టాన్ని ఎదుర్కొన్నానో, నీవు నాకు సాల్పడతానన్నప్పుడు నన్ను తీసుకెళ్లు" అంది. సీతమ్మ, మరణానికి సాల్పడబోతుండగా, హనుమ రావడంలో ఔచిత్యమిది. హనుమ రాకకూ, సీత ఆహ్వానానికి సంధానకర్త 'ఉరి'. ఆమె ఉరివేసి

కొనదని జగన్నాటకం ప్రకారం స్పష్టంగా తెలిసిన కారణం వంశనే హనుమ రక్షించడానికై కనీసం తొందరకూడ పడలేదు. దేవయాని నూలిలో ఉన్నప్పుడు, యయాతి వెంటనే రక్షింపక తెలుగు భారతంలో ఆమెని ప్రశ్నలు వేయడం ఉంది. నన్నయ మహాకవి దీన్ని గమనించే వ్రాసి ఉంటాడు.

2. సీత, 'ఉరి' వేసికొనేంత కష్టంలో ఉంది. ఆ కష్టానికి ఔషధం రామకథ. ఎంతోకాలంగా వెదికినా, కన్నడని ఆమె కన్పించినా, ఎలా మాట్లాడాలో తెలియని దశ హనుమది. దానికి ఔషధం రామకథ. రామ భక్తుడు హనుమ, శ్రీరామ తత్వాన్ని ముమ్మూర్తులా ఎఱుగున్న సీతమ్మకి, 'రామకథ'ని వినిపించడం అతని అదృష్టానికే అదృష్టం. రాముణ్ణి స్మరించి దూరంగా ఉండే రామభార్యకి, దగ్గర కాగలిగాడు హనుమ. రాముణ్ణి అనుమానించి (మారీచుడు రాముని కంఠద్వనితో అటచినప్పుడు రాముడు మరణించి ఉంటాడేమోనని - తనని లక్ష్మణుడు పరిణయమాడాలని భావిస్తున్నాడేమోనని అనుమానించి - ఈ రెండూ విజానికి విజం కావు. నా ఆరణ్యకాండ వ్యాఖ్యాలో వివరించాను.) దగ్గరగా ఉండే లక్ష్మణస్వామికి, దూరం కాగల్గింది సీత. ఇద్దరినీ కలిపేది రామకథ. ఇద్దరినీ విడదీసేది రామనింద. మరణించ బోయే సీతా దేహానికి ప్రాణం పోసినది రామకథ.

జటాయువు కూడా రామ రామ అంటూన్నంతసేపూ ప్రాణాలని ధరించే ఉన్నాడు. రాముడు వచ్చాక ఆయనతో విషయాన్ని వివరించాక ఇక రామ రామా అని అనవలసిన అవసరం అతడికి లేకపోయింది. కాబట్టి రామనామం రామ సమాగమాన్నీ, రామనామాన్ని పలుకక పోవడం ప్రాణత్యాగాన్నీ కల్గించింది. భగవంతుని కంటే భగవన్నామం గొప్పది.

3. సంస్కృతంలో మాట్లాడితే. రావణుడే వచ్చి ఉంటాడని ఆమె పల్కరించదు. నమ్మదు. ప్రాకృతంలో మాట్లాడితే కోతికి ఈ భాష ఎలా వచ్చు ననుకుంటుంది ? లంకా భాషలో మాట్లాడితే, రాక్షస స్త్రీలకి అర్థమౌతుంది-సీతకి తెలియనూ తెలియదు. కాబట్టి సీత పుట్టింటి దైన కోసరి భాషలో మాట్లాడాలని భావించాడు. అది సీతమ్మకే తెలుసు. మిగిలిన ఎవరికీ తెలీదు. కోతి కిచికచలాడుతున్నట్లు రాక్షసులకి అన్పిస్తుంది. పట్టించుకోరు. అనుమానం వస్తే, అడిగితే, అంతకు మించిన అదృష్టంలేదు. అందుకేగా ఈ ప్రయత్నమంతా!

31వ సర్గము

రామకథను వినిపించి, కన్పించిన హనుమ.

"రాజా దశరథ" నామ రథకుంజరవాజిమాన్ - పుణ్యశీలో మహాకీర్తి రృజు రాసీ
న్మహాయశః (1) ఆ శ్రావం రామవస్యాహం పేయ మాసాదితా మయా (161)

చతురంగ బలాలు కలవాడూ, పుణ్యశీలుడూ, గుణశ్రేష్ఠుడూ, కీర్తి మంతుడూ
దశరథుడనే రాజు ఉన్నాడు. అతని జ్యేష్ఠ పుత్రుడు రాముడు. చంద్రముఖుడూ, మంచి
విలుకాడూ, తండ్రికి ప్రీతి పాత్రుడూ, తన క్షత్రియ ధర్మంలో అందఱినీ కాపాడి,
శత్రువులని భయపెట్టేవాడూను. తండ్రి మాటని శిరసావహించి భార్య సోదరులతో
వనవాసానికి వెళ్లాడు (1). అనేక రాక్షసులని సంహరించాడు. ఖరదూషణులనే వాళ్ళు
జనస్థానం (రాక్షసులకు రాజధాని వంటిది - అంతటి ప్రదాన స్థలం)లో ఉంటే, అక్కడే
వాళ్ళని రాముడు చంపగా, మాయా మృగ రూపంలో రావణుడు మోసపుచ్చి, సీతని
అపహరించుకొనిపోయాడు. రాముడు సీతని వెదుకుతూ, సుగ్రీవుడనే వానరునితో
స్నేహం చేసి, వారిని చంపి, సుగ్రీవుణ్ణి రాజు చేసాడు. ఆయన ఆజ్ఞపై, వేలకువెలు
వానరులు అన్ని దిక్కులూ సీతని వెదకడానికి వెడితే, సంపాతి అనే పక్షిచెప్పగా నేను 100
యోజనాల సముద్రం దాటి వచ్చాను. ఎలాటి దేహచ్ఛాయలో, సీత ఎలా ఉంటుందని
రాముడన్నాడో, అమెనే ఇక్కడ చూస్తున్నాను" అని విరమించాడు. (2)

విశ్వాసం కలిగేలా - జరిగిన, జరుగబోయే - కథని చెప్పిన హనుమ కంఠధ్వని
వచ్చే దిక్కుకై తలయెత్తి, భయంలో వక్షస్సు కొమ్మలన్నీ చూచింది. ప్రక్కకి, క్రిందికి,
పైకి అలా చూస్తుంటే, (3) సుగ్రీవ మంత్రి, ఉదయ సూర్యునిలా ఉన్నవాడూ,
వాయుపుత్రుడూ, ఇంత వలకూ రామకథని వినిపించినవాడూ, అయిన హనుమ
కన్పించాడు.

విశేషాంశాలు

(1) రామకథని, రాముడూ, లక్ష్మణుడూ, సీత, ఆంజనేయుడూ - ఇలా
అందఱూ - విరాధుడూ, అగస్త్యుడూ, అననూయా, సుగ్రీవుడూ, సీతమ్మల వద్ద
చెప్పారు. కైక వరాని విషయం వంటి పుట్టాలలో నింద, లోపాల ధ్వనించేలా.

సీతారక్ష్తాణులు చెప్తే, హనుమ, కైక మాటనే విడిచి తండ్రి ఆజ్ఞపై వచ్చాడు రాముడని అంటాడు.

(2) ఎదుటివారిని మాట్లాడించడానికి, వారిని మనవైపు త్రిప్పుకోడానికి, ఇంతకు మించిన ఉపాయం లేదు. ప్రత్యక్షంగా సీతతో మాట్లాడకపోయినా, మాట్లాడినంత పలితం సాధించిన హనుమ 'బుద్ధి'మంతుడు. 'మృత సంజీవనం రామచరితమ్' అంటారు. చనిపోయేవారిని బ్రతికించేది రామమంత్రమట. ఆ విషయం సీతమ్మ మీదనే నిరూపణకాగా, వేటే పరీక్షించాలా ?

"రక్షితా స్వస్యధర్మస్య-స్వజనస్య చ రక్షితా రక్షితా జీవతోఽన్య ధర్మస్య చ పరంతః (7)" - 'ధర్మోరక్షతి రక్షిత' అని ఆర్యోక్తి. తాను ధర్మాన్ని రక్షిస్తే, ధర్మం తనని రక్షిస్తుంది. రాముడు, ముందు తన ధర్మాన్ని తాను రక్షించుకొంటాడు. దానితో అతని స్వజనాన్ని ఆకర్షించుకోగలడు. రక్షించుకోగలడు. ఇలా తానూ, స్వజనమూ రక్షింపబడితే, లోక ప్రజలని రక్షించడం ఏ విధంగానూ కష్టంకాదు గదా ! ఆ విధంగా సర్వ విధాలుగా ధర్మాన్ని రక్షిస్తాడు రాముడు. అందుకే, ఆయన రూపంకట్టిన ధర్మం, ధర్మ-మూర్తి అంటే యిదే.

(2) సా తిర్య గూర్వం చ తథా వ్యథస్తా నిర్విక్షమాణా తమచింత్యబుద్ధిం - దదర్శ పింగాధిపతే రమాత్యం - వాలాత్మజం సూర్య మివో దయన్తమ్ (19). పైనుండి ధ్వని వినబడుతూంటే క్రిందకి, ప్రక్కలకి సీత ఎందుకు చూడాలి ?

(1) పైకి చూచి, ఆనందంతో లొందరకలదై చూపు త్రిప్పి, క్రిందికి చూచి - ఇంకా ఆనందంతో అలా చూపు త్రిప్పేస్తోంది తప్ప, చూడలేకపోయింది.

(2) రామునిచేత పంపబడే వ్యక్తి ఎక్కడినుండైనా రాగల శక్తికల వాడౌతాడు. అందుకని అన్ని దిక్కుల పరిశీలనా చేస్తోంది. ఇక లంకలోకి రావడం, తోటలో ప్రవేశించడం వలన ఉపించే విలువలని తెలివికలవాడు హనుమ (అచింత్యబుద్ధిమ్) కంఠస్వరంలోని మార్పువలన వానరుడనీ, రాజు, తానుగా దూత కృత్యానికిరాడు కాబట్టి, వానర మంత్రి (పింగాధిపతే రమాత్యమ్) అనీ - రామునికి, అతని ద్వారా తనకూ ప్రాణాన్ని ధరింపజేస్తున్నాడు కాబట్టి సర్వ జీవులకూ ప్రాణం నిలిపే వాయు పుత్రుడనీ (వాలాత్మజమ్) - ఉదయ సూర్యుని ముందు అనూరు నిలా, రాముడు రాబోతున్నాడని చెప్పేవాడనీ, గ్రహించింది ఆమె.

32వ సర్గము

దేవతలారా ! వత్సానత్సాలు చెప్పండి!!

‘అహోబీమ మిదం రూపం వానరస్య దురాసదమ్ |
దుర్నిరీక్ష్యమితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా (3-4)’

కొమ్మల మధ్యన దాగిన మారుతిని సీత చూచింది.

తెల్లని వస్త్రం కట్టాడు.

బంగారపు కన్నులలో క్రిందికి చూస్తున్నాడు.

ప్రియాన్ని పలుకుతున్నాడు.

చూడ్డానికి వీలులేని తేజస్సుతో, వానరానికి ఉండని రూపంతో కన్పిస్తున్నాడు.

సీత బహువిధాలుగా తన వారిని పేరుపేరున తలచి రోదించింది. మళ్ళీ ఒకమాటలు
దైర్యం తెచ్చుకోవాలని చూచి, మూర్ఛపోయింది.

కొంత సేపటికి లేరుకొని “కలలో కొరికన్పించడం దోషం.

అయ్యో! ఏ దోషం రావోలోందో ? ససాదరుడు రాముడూ, మా తండ్రీ
క్షేమంగా ఉండురు గాక ! అయినా - నిద్రపోని నాకు కలరావడ మేమిటి ?

రామధ్యానావ్నే నిరంతరం చేస్తూ, ఆ ఆలోచనలోనే ఉండడం వలన ఈ
రామకథా, ఈ రూపమూ కన్పించి ఉంటుంది - అయినా, మనసుతో ఆలోచిస్తే, భావన
ఉండాలి గని, రూపం కన్పిస్తుందా ?

పైన రూపం కన్పిస్తోందిగా ! చెప్పేది నిజమైన కథే కదా !” అని ఇలా పరిపరి
విధాలుగా ఆలోచించి

“ఓ ! ఇంద్ర - బ్రహ్మ - అగ్ని దేవతలారా! నమస్కారములు.

ఈ వానరుడు ఏమేం చెప్పున్నాడో అదంతా సత్యమగుగాక!” అని దుఃఖిస్తూ
ప్రార్థించింది.

33వ సర్గము

అమ్మా! నీ కథ చెప్పవూ ? - నా కథయిది...

హనుమ చెట్టుదిగి, సీతమ్మకు శిరసా నమస్కరించాడు. “ఓ దోషం లేనిదానా! దేవ, రాక్షస, నాగ, గంధర్వ, యక్ష కన్నరులలో ఏ జాతి దానివి? తామరపూరేకులనుండి నీళ్లు పడేటట్లు కన్నీరు ఎందుకొస్తోంది? చంద్రుని విడిచిన రోహిణివా? వశిష్ఠునికి కోపం తెప్పించి, ఈ లోకానికి వచ్చిన అరుంధతివా? నీ భర్త-పుత్రుడు-తండ్రి-సహోదరులు ఎవరు? ఎవరైనా పరలోకానికి పోతే దుఃఖిస్తున్నావా? శోకమూ - నిబ్బూర్పులూ విడవడమూ- నేలని అని నిలవడమూ- రాజ రక్షణాలండడమూ వలన దేవతా స్త్రీవి కావులా ఉంది. కాని శరీరావయవాల సాముద్రిక శాస్త్రం బట్టి, రాజకన్యవే. జనస్థానం నుండి రావణుడు బలవంతంగా ఎత్తుకొని వచ్చిన సీతవేమో? అనుకుంటున్నాను. నీ దీనత్వం - రూపం - తపనూ అన్నీ చూస్తే రామపత్ని వనిపిస్తోంది.” అన్నాడు.

రామ ప్రసంగంతో సంతోషపడ్డ ఆమె వెంటనే “రాజశ్రేష్ఠుడూ, శత్రుతాపనుడూ అయిన దశరథుని కోడలిని. (1) జనక పుత్రిని. మహా బుద్ధిమంతుడైన రామపత్నిని. మామగారింబ 12 ఏండ్లు మానవ సుఖాలని అనుభవించాను (2).

13వ ఏట రామపట్టాభిషేకం చేయదలచగా, మా పిన్నత కైకమ్మ “రామునికి పట్టాభిషేకం జరిగితే, తినను - త్రాగను - మరణిస్తాను - నాకు ఒకప్పుడు వాగ్దానమిచ్చిన వరం ప్రకారం రాముణ్ణి ఆరణ్యానికి పంపించు” అనగా, మాల తప్పలేని మా మామగారు చేసేదిలేక, మూర్ఛపడ్డాడు. తేరుకొని, భరతునికి రాజ్యాన్ని ఈయమని రాముని ప్రార్థించాడు. “ఏది అడిగినా లేదనని నా భర్త - వర్ణవరాక్రముడు కాక సత్యవరాక్రముడు (2) నా భర్త - తన ప్రాణరక్షణ కోసం కూడా ఇతరులకి ఆప్రియం చేయని నా భర్త - మనసుతో ముందుగానే నిశ్చయం చేసికొని, మాలతో సరేనని అడవులకి వచ్చాడు.

నేను ఆయనకంటే ముందుగా వనాలకి రాగా, మా యిద్దరికంటే ముందు సామిత్రి నారబట్టలని ధరించి, బయల్దేరాడు (3).

అలాటి, మేం దండకారణ్యంలో ఉండగా రావణుడు ‘అపహరించి’, ఇప్పట్నించి రెండు నెలలు మాత్రం బ్రతికే అవకాశం ఇచ్చాడు. ఆ మీదట నేనిక ఉండను’ అని సీత

(1) స్త్రీ, ముందుగా తన మామగారి పేరు చెప్పి, అలాటి వారి కోడలిని, అని చెప్పాలి. తర్వాత తండ్రి-మీదట, తన పేరు, ఆ తర్వాత భర్త పేరూ చెప్పాలి.

మా మామగారు జీవించిలేని కారణంగా, ఇలా ఉన్నాననే అభిప్రాయం కూడా ఈ మాటల్లో ఉంది.

మా తండ్రికి, ఆయన దేహంపైనే మమకారం లేనంతటి, వైరాగ్యం. ఆయనను అని స్రయోజనం లేదు.

ఇక రాముడున్నాడే - ఆయన 'ధీమాన్' - ఆలోచించి చేసేవాడు. నా దురదృష్టవశాత్తూ, ఆ 'బుద్ధి' నా విషయంలో ఇంకా పని చేయడంలేదు" అని భావం.

(2) సత్యమే పరాక్రమంగా కలవాడు - సత్యమైన పరాక్రమం కలవాడు - సత్యముచేత (పరా+ఆక్రమః) పరలోకాన్ని కూడా జయించగలవాడు రాముడట. అదీ 'సత్యపరాక్రమః' అంటే.

(3) నిజంగా రాముని పిమ్మట లక్ష్మణుడు నారదబ్రహ్మణి కట్టాడు.

సీతకి-లక్ష్మణునిమీద ఉన్న సదభిప్రాయం, తమకంటే ముందుగా నారదబ్రహ్మణి లక్ష్మణుడు ధరించాడని చెప్పడంలో కనిపిస్తుంది. మారీచ వధ కాలంలో, లక్ష్మణుణ్ణి నిందించిన నింద అంతా, తనని అపహరింప చేసికొని, రావణ వధ చేయించాలనే ఆలోచనతో చేసినదే సుమా! అని ఇక్కడ తెలుస్తుంది.

లక్ష్మణుణ్ణి, వాని అమ్మకొడుకుగా, (సామిత్రి-సుమిత్ర పుత్రుడు) చెప్పడం వలన, సవతి కొడుకుతో తన కొడుకుని ఆరణ్యానికి పంపే ఔదార్యం ఏ తల్లికి ఉందో, ఆ తల్లి కొడుకు, అనే అర్థం వస్తుంది. ఆమె వాక్కుతో 'వెళ్లు' అంటే, ఇతడు సామిత్రి కాబట్టి 'క్రియ'తో నారదబ్రహ్మణి (ధరించనవసరంలేని) కూడ, ధరించాడని చెప్పింది. సీత, తాను 12 ఏండ్లపాటు మానవసుఖాలని అనుభవించానని చెప్పడం వలన, తాను మానవ ప్రకృతిని గ్రహించాలి. మానవులు మానవ సుఖాలు కాక ఏ సుఖాలు అనుభవిస్తారు? తాను దేవత కాబట్టి ఈ సుఖాలని 'మానవసుఖాలు' అని అనగల్గింది.

34వ సర్గము

సువృష్ట సీతవే! - కాబట్టి నన్ను వమ్ము!!

హనుమ అమెను ఓదారుస్తూ “తల్లీ ! రామాజ్ఞతో వచ్చాను. ఆయన క్షేమమే. బ్రహ్మాస్త్రాన్నీ, వేద విద్యనీ ఎఱిగిన రాముడు నీ క్షేమాన్ని అడిగాడు (1). లక్షణుడు నీకు శిరసా సమస్కరించాడు” అన్నాడు.

రామలక్షణ క్షేమం చెప్పి తన క్షేమాన్ని అడగడం విన్న ఆమె, పరవశించి పోయింది.

‘కల్యాణీ ఐత గాథేయం లోకీకీ ప్రతిభాతి మే ।

ఏతి జీవంత మానందో నరం వర్తతాదపి । (6)

మారుతీ ! ‘జీవించి ఉంటే మాజీనైనా, ఆనందం వరుణ్ణి పొందుతుంది’ అనే నానుడి నాకు నిజమనిపిస్తోంది. ఎంత శుభప్రదమైన సామెత. (2) ‘అవి హనుమతో అంది.

అంతే’ ఆమె తనని వమ్మిందని, హనుమ దగ్గటకు వచ్చాంటే, - అతడు రావణుడే- అని భయం కల్గి ‘అయ్యో’ ఎంతపచ్చిచని వేసాను ! ఆలోచించకుండా అంతా చెప్పేసాను (3).

ఏ రూపమైనా వేసికొని రాగం వచ్చే రావణుడే, ఈ రూపంలో ఇప్పుడు వచ్చుంటాడు’ అని భావించి ఆ తెల్లు కొమ్మ విడిచి నేలపై కూలిపోయింది సీత

భయంతో, మూర్ఛపడిన సీతనిచూచి వమస్కరించాడు హనుమ. తేరు కున్నా. సీత తనని చూడడానికి భయపడుతూన్నట్లు గ్రహించాడు.

నమస్కారం చేస్తూనే నిల్చున్నాడు. ఆమె భయ విశాలంలో హనుమని చూస్తూ ‘మాయావి యైన రావణుడవే నువ్వైతే, ఒకసారి నన్ను వంచించావు గదా ఇమ్మానెంలో. మళ్లీ వంచించడం న్యాయం కాదు ! ఉపవాసాంతో కృశించిన నన్ను తలచుకోవడంవల్ల (4)’.

వానరుడా ! కోరివి చూస్తే శుభం కలుగరాదు, కానీ విమ్ము చూస్తాంటే ఆనందం కలుగుతోంది. నేను నమ్మాలంటే నా రాముని గుణగణాలు చెప్పు” అని పలికింది (5)

ఇలా అడిగినా సీత మళ్ళీ ఆలోచించింది.

“నన్ను రావణుడు తెచ్చి చాంకారం అయింది. వానరుడు కంఠో ఇప్పుడు కనిపిస్తున్నాడు. కంఠో కూడా రామలక్ష్మణులు కనిపించడంలేదు. కంకి కూడా నామీద వగయే.

వానరుడు స్పష్టంగా కనిపిస్తూండడం బట్టి, ఇది నిజం కాని, కలకాదు. ఇలా కన్నడదానికి ఉపవాసాలూ, మోహం, ఉన్నాడం ఇవీ కారణాలు. కానీ, అవి కాదు.” అని ఆలోచిస్తూన్న సీతతో, హనుమ నమ్మబరుకుతూ ఇలా అన్నాడు.

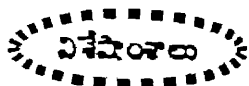
“అమ్మా! సూర్యునివంటి తేజస్సు, చంద్రునివలె లోకాస్థాదకత్వం, కుబేరునిలా అధిపతిత్వం, విష్ణువులా విక్రమ సంపన్నతా, బృహస్పతిలా సత్యశీలతా, కలిగి, ఎవరిపై ఎప్పుడు కోపం తెచ్చుకోవాలో తెలిసినవాడు రాముడు.

అతణ్ణి ఆశ్రయించి మనం క్షేమంగా ఉన్నాం.

అలాంటి వాణ్ణి మోసగించిన పరిం రావణుడు పాండకమానడు. రాముడూ, లక్ష్మణుడూ, సుగ్రీవుడూ వారివారికి తగినట్లు కుశలమడిగారు. కొద్ది రోజుల్లో రామలక్ష్మణులు, సుగ్రీవునితో, వానర సమూహ సహాయంతో రావడం చూస్తావు.

నేను సుగ్రీవ మంత్రిని హనుమంతుణ్ణి. రావణుని తంపై నా పాదాన్ని. (లంకా నగరంలో ఎడమకాలిని) వాణ్ణి ర్వంసం చేయాలని పెట్టాను. మాయావిని కాను, వానరుణ్ణి.

సందేహింపక నమ్ము.

(1) అప్రాణింబిలోకి ఉత్తమం బ్రహ్మ స్త్రం. కానీ దాన్ని ప్రయోగించడానికి దర్శాదర్శాలూ, సమయ-అసమయాలూ, సందర్భ అసందర్భాలూ తెలియాలి. అవి తెలియాలంటే వేదాని ఎఱుగుండాలి. అలాంటివాడు రాముడు కాబట్టి, వ్యర్థంగా ప్రయోగించడం భవం.

(2) కష్టాలు సహజమనీ, ఆశతో జీవించి ఉండాలనీ ఉపదేశించడం భారతీయు ధర్మం. ‘మంగలాదీని’ మంగం మర్యాని, మంగలాంతానిక.... ప్రతికావ్యం ప్రారంభంలో శుభం, మర్యాలో శుభం, చివరలోనూ శుభం కలిగి ఉండాలనేది మన సంప్రదాయం.

'Tragedy' అనే పేరిట, చావుతో అంతం చేసే సిద్ధాంతం అప్రాచ్యురది. ఇక 'చావు సంఘటన'తో పుస్తకాన్ని ప్రారంభించి, పరిశోధన మొదలైనవి చేయడం భారతీయ విధానం కానేకాదు.

'ఓం శాంతిశాంతిశాంతి' అనేది మన సూత్రం. అందుకని సీత అంబోంది 'ఆనందం నరుణ్ణి పొందుతుంది' అని.

నరుడు, ఆనందాన్ని పొందుతాడు అనక, పై విధంగా అనడంలో విశేషం ఉంది.

ఆనందం కానిది దుఃఖం. ఆనందం లేనివాడే, జన్మ ఎత్తుతాడు. 'బహునాం జన్మనామంతే' అనేక జన్మలయ్యాక నరుడు పరమాత్మాను గ్రహంతో ఆయనను చేరుతాడు.

పరమాత్మ - ఆనంద స్వరూపం. అక్కడితో జీవన వలయం పూర్తి అవుతుంది. అందుచేత జీవితం ఆనందంతో ముగుస్తుంది. ఆనందమయ్యుడైన భగవంతుడు, నరుణ్ణి తనలోకి పొందింప చేసుకుంటాడని భావం.

అలాగే భగవంతుడైన రాముడు తనని (సీతను) తెచ్చుకుంటాడని అర్థం.

(3) 'సుందరకాండ', అని పేరు పెట్టడంలో ఔచిత్యం ఇది కూడా - జరిగిన మొత్తం కథ ఆంజనేయుడు చెప్తాడు. జరుగబోయేది త్రిజబ చెప్పింది. జరుగుతున్నదీ, జరిగినదీ, సీతమ్మ చెప్పింది.

బాల కాండ కథ నుండి యుద్ధ కాండ వరకు మొత్తం కథని అంటే మొత్తం రామాయణాన్ని ఆతడు వినడం, ఎంతటి అదృష్టం ! ఆ అదృష్టశీలి హనుమ. భగవంతుడే, భగవంతుని గూర్చి, - గానం చేయడంవల్ల కదా, భగవత్-గీత అయింది ! అలాంటిదే ఇక్కడ సీత చెప్పడం కూడ.

(4) తపశ్శక్తి పెంచుకోవాలని ఉపవసించి జపించి శారీరకంగా చిక్కిపోయాను. ఆ అధిక తపశ్శక్తితో శపిస్తే హతుడై పోగలవు - అని హెచ్చరిస్తూన్నట్లుగా పైకి చెప్తూ,

'నేనేం భయపడడం లేదు - రావణుణ్ణి భయపెట్టేంత తపశ్శక్తి ఉన్నది సుమా!'

అని సూచించడం సీత భావం.

35వ సర్గము

రాముని రూపంతో పాటు నా స్వరూపం కూడా విను!

'కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్ ? - కథ మూరూకథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ. శంస మే! (4)'. సీతమ్మ రామ కథని విని హనుమతో 'పశిష్ట విశ్వామిత్ర శిష్యులూ, నరులూ అయిన రామలక్ష్మణులకీ - విద్యాబుద్ధులు రెండూలేని వానరానికి, సమాగమం ఎలా కల్గింది ? నేను నమ్మాలంటే రామలక్ష్మణుల ఆకార స్వరూపం చెప్పు. రామలక్ష్మణుల చేతులూ, తొడలూ ఎలా ఉంటాయో చెప్పు' అంది.

(1) 'జానంతీ బత దిప్త్యా మాం వైదేహీ పరిప్పచ్చసే (6) 'అమ్మా ! నువ్వు నన్ను తెలిసి అడుగుతున్నావు (2). చెప్తా విను, అవి, ఇద్దరూ లక్షణాలనీ చెప్ప ప్రారంభించాడు హనుమ.

రామ! కమల వస్త్రాక్ష సర్వసత్త్వ మనోహర!

రూపదక్షిణ్య సంపన్న! ప్రసూతో జనకాత్మజే! (8)

చూచే వారి చూపులద్వారా మనస్సుని ఆకర్షించి, మన్నుకుడి మనస్సునికూడ మథించి వేయగలవాడూ, ఆనందాన్నిచ్చేవాడూ, తాను చూడనివాణ్ణి, తనని చూడని వాణ్ణి దిగులుపెట్టచే వాడూ రాముడు. ప్రవాహాన్ని చూస్తూ వెళ్లిపోయే చూపులు పద్మం కన్నడగానే ఎలా ఆగిపోయి పరిశీలిస్తాయో, అలాంటి కన్నులు రామునివి. చంద్రునికి ప్రతి 15 రోజులకీ హెచ్చుతగ్గులుంటాయి. కమలం సూర్యుణ్ణి బట్టి నిశ్చలంగా ఉంటుంది. అందుకని, రాముడు కమలాక్షుడు కాని చంద్రాక్షుడు కాడు.

ఎంతటి వస్తువు విలువనైనా కూడా గ్రహించలేని జాతి, మా వానరజాతి. రూపం, ఔచిత్యం ఎటుగనివాళ్లం. అయినా, మా మనస్సుతో పాటు ఇతర జాంబవంతుడు మొదలైన ఎలుగుబంటుల, సంపాతి మొదలైన పక్షుల, గుహుడు మొదలైన నిషాదుల, మనస్సుని కూడా హరించేవాడు రాముడు.

శరీరాని కుండే రూపం, ఆత్మకి ఉండే దక్షిణ్యం - ఈ రెండూ కలవాడు. ఈ గుణాలన్నీ, పుట్టుక తెచ్చుకొన్నవి కాదు. పుట్టుకతోనే కలిగి పుట్టాడు కాబట్టి, పరిస్థితుల ప్రభావం వలన నశించేవి కావు. ఇటువంటి లక్షణాలున్న మణియెవరైనా ఉన్నారా ? అంటే 'తుర్యశీలవయోచ్చ్రాప్...' సరిగా నువ్వు తప్ప వేరెవరూ లేరు. పురుషులలో అతడు, స్త్రీలలో నీవు. (వియోగం కల్గక పురుషుడై దైర్యం వీడి దుఃఖిస్తూ స్త్రీలా అతడుంటే, రావణ వనంలో ఉండి, స్త్రీయైనా పురుషునిలా భయంలేక నువ్వున్నావు.

దీనిక్కారణం, ఆయన 'సమాత'. జన్మలేకుండా ఉండేవాడు, తల్లి గర్భం నుంచి పుట్టాడు కాబట్టి. నీవు ఆయోనిజవి కదా!) ఉపకారీ, యజుర్వేద శాఖాధ్యాయుడు. పాపం సంపన్నుడూ రాముడు. సామాన్య విద్య (General Education) అయిన వేదాంతాదు. వృత్తివిద్య (Professional Education) అయిన ధనుర్విద్యలోనూ, మన కంటే ముందే వెడల్పై ఆకర్షణీయమైన తలా. మూడు రేఖలు కలిగి ఉన్నాయి. మొదటి రేఖలు భుజాలూ, బారెనచేతులూ, నీలి మేఘపు రంగు కలవాడాయన. వక్షస్థలం ముందు పడికిరీ దృఢంగా ఉన్నవాడూ, కనుబొమలూ, బాహువులూ, వృషణాలూ పట్టించి ఉన్నవాడూ - మోకాళ్ళూ, తల వెండ్రుక కొనలూ, వృషణాలూ సమచిహ్నం కలిగి ఉన్నవాడూ - పాట, బొడ్డు చుట్టు భాగమూ, హృదయమూ ఎత్తుగా కలిపాడూ - కలిగి చివరలూ, గోళ్ళూ, అటచేతులూ ఎత్తుగా ఉన్నవాడూ - పాదరేఖలూ, తల వెండ్రుకలూ లింగమణి సునుపుదనం కలవాడూ - కంఠస్వరమూ, నడకా, బొడ్డులలో కంఠస్వరం కలవాడూ - పాటపై 3 ముడుతలున్నవాడూ - వైనములూ, నాటి ముద్రలూ - పాదరేఖలూ లోతుగా ఉన్నవాడూ - నరాలు కన్పించని పాదాలూ, ప్రతిరోజు కూసంలోనూ వెండ్రుక కలవాడూ, దీర్ఘము కాని లింగము కలవాడూ - కొత్త అధికముగా లేని పాత్రికడుపు వాడూ - 3 ముడుతులన్న శిరసువాడూ - చేతివీటల ప్రతి మొదట 4 రేఖలున్న వాడూ - నుదుటిలో, పాదమునందూ 4 చొప్పున రేఖలు కలవాడూ, 4 మూరల పాడుగువాడూ - సింహ - శార్ఙ్గ - గజ - వృషభముల నడకలను నడక కలవాడూ (బాణయుద్ధం - వాగ్యుద్ధం - అనుగ్రహం - శ్రమకీ ఓర్పుడం వంటివి 4 కాలాల్లో 4 నడకలు), ధర్మార్థ కామాలని త్రికాలాల్లోనూ ఆచరించేవాడూ రాముడు. సౌందర్యంలో, గుణగణాల్లోనూ, లక్ష్మణుడు రామునిలా ఉన్నా, శరీరచ్ఛాయలో మాత్రమే ఈయన బంగారపు వన్నెవాడు. నీ కోసం భూమి అంతా గాలిస్తూ, తిరుగుతూంటే, భయపడ్డ సుగ్రీవుడు నన్ను చారునిగా పంపాడు. నేను వారిని ఒప్పించి, వీపుమీద ఎక్కించుకొని (3) సుగ్రీవుని వద్దకు తెచ్చాను.

నిన్ను రావణుడూ - సుగ్రీవ భార్యను 'వాలి' అనే అతని అన్నా - ఎత్తుకుపోయిన కారణంగా, ఇద్దరి దుఖమూ సమానమని ఒకరికొకరు విని ఓదార్చుకున్నారు. నీవు పాటవైచిన ఆభరణాలని, వానర శ్రేష్టులు చూసగానే, రాముడు మూర్ఛ పోయాడు. సీతమ్మని, రావణుడే ఎత్తుకుపోయాడని రామునికి అర్థమైంది. పరభార్యని అపహరించిన 'వాలి'ని చంపాక, రాముడు సుగ్రీవుణ్ణి రాజుచేసి, వాలి పుత్రుణ్ణి అంగదుణ్ణి యువరాజు చేసాడు. నిన్ను వెదికించడానికి అన్ని దిక్కులకీ వానరాని, నెలలోగా వెదకిరావాలని, సుగ్రీవుడు. పంపాడు. దక్షిణ దిక్కు సేన వాయకుడైన అంగదుని వెంటనే వచ్చాను. మేం త్రోవ తెలియక చిక్కునట్లాక, సమయం గడిచిపోయాక, మా వానరాల్లో

భేదాభిప్రాయం వచ్చింది. సుగ్రీవుడు, కాలనియమం దాటిన కారణంగా వధిస్తాడని, మేం ప్రాయోపవేశం చేసి నేలమీద పరుండి (4) చర్చిస్తుండగా, జటాయు సోదరుడు 'సంపాతి'విని నీ వారని చెప్పాడు. జరిగిన కథ అంగదుడు చెప్పగా, తన తమ్ముడైన జటాయువును రావణుడు చంపినందుకు చాల దుఃఖించిన సంపాతి, నీ జాడ చెప్పగా ఇక్కడికి వచ్చి నిన్ను చూడగలిగాను. సముద్రాన్ని దాటడం, అనే ఈ మహాకార్యం నీవు కన్పించినందువల్ల సఫలమైంది. నిన్ను చూచిన కీర్తి నాకు దక్కింది.

ఇక నా కథ. 'కేసరి' అనే వానరుడు, ప్రసిద్ధమైన మూల్యవంత పర్వతంలో నివసిస్తూ, ఆ ప్రదేశం వదలి గోకర్ణానికి పోయి, దేవర్షుల ఆజ్ఞపై శంఖసాదనుడనే రాక్షసుణ్ణి చంపాడు. ఆ కేసరి భార్య అంజునికి, వాయు దేవుని అనుగ్రహం వల్ల నేను జన్మించాను. హనుమానితి విఖ్యాతః లోకే స్వేనైవ కర్మణా (82) - నేను చేసిన బాల్యచేష్ట వలన నాకు హనుమంతుడని పేరు (5). ప్రభావంలో వాయువుతో సమానుణ్ణి. అని రామకథనీ, తన జన్మవృత్తాంతాన్నీ చెప్పి ముగించాడు మారుతి.

రామలక్ష్మణుల తొడలపై గుచ్చ చెప్పమని సీత అడగడం ఆనాచిత్తమా?

1 & 2) క్రొత్తగా కనిపించిన పురుషుడు హనుమ. అతనితో సీత మాట్లాడడమే తప్పుగా భావించే కారణం, అది. మాట్లాడినా ఔచిత్యవంతంగా ఉండాలి! నా రాముని తొడలెలా ఉంటాయని అడగడమే ఒక తప్పు. పైగా, లక్ష్మణస్వామి తొడలు ఎలా ఉంటాయి? అని అడగడం ఇంకా దోషం. ఇదంతా ఒక నూతన పురుషునితో సంభాషణ.

పోనీ సీతమ్మ అడిగినా, హనుమ 'తప్పు' అనాలిగదా! అలా అనకుండా చెప్తానని పల్కి చెప్పబోయి, 'తెలిసి అడుగుతావే?' అన్నాడు. ఇదో గట్టిమాట. ఆమెకు రామలక్ష్మణ స్వరూపం తెలుసు, కాబట్టే అడిగింది. హనుమ చెప్పేదానితో, ఆ స్వరూపం సరిపోతే, హనుమ చెప్పింది నిజమని భావించేందుకే, అడిగింది. 'తెలిసి అడుగుతున్నావేమి?' అని హనుమ అనడంలో, ఆమెకు తెలియకపోతే, తాను రామ స్వరూపాన్ని చెప్పాలని భావనయా? సీతకి ఎలా తెలిసి ఉండదని, హనుమ అనుకున్నాడు? అందుకని, దీని అసలు అర్థం, వేఱుగా ఉందని తోస్తుంది.

హనుమ రామలక్ష్మణుల ముఖాన్నీ, పక్షస్థలాన్నీ బాహువులనీ, పాదాలనీ చూచి ఉంటే, చూచి ఉండ వీలుంది కాని, తొడలూ, ఇంకా మర్యాదయవాలూ తెలిసే అవకాశం

లేదు. చూడడం ఎంత అనౌచిత్యమో, స్త్రీ ముందు చెప్పడం ఇంకెంతటి అనౌచిత్యమో, తెలియని బుద్ధిహినుడు కాదు మారుతి. సాముద్రిక శాస్త్రం వ్యక్తుల లక్షణాలని చెప్పింది. ఏయే జాతివారు ఎలా ఎలా ఉంటారో ఆ విశేషాన్నింటిని, (రామలక్ష్మణుల ముఖాలనీ, బాహువులనీ, వక్షస్థలాలనీ గమనించి, సాముద్రిక శాస్త్రం ప్రకారం, వారు ఏ జాతికి చెందినవారో) గమనించిన మారుతి, మిగిలిన లక్షణాలని శాస్త్రం తెలిసినవాడు కాబట్టి చెప్పాడు. ఆమెకూడా ఇందుకే అడిగింది. 'ఈ రూప చూచినదే చెప్పగలడా ? లేక ఇంగితం కలవాడై, తగినంత అలోచన చేయగలడా ? లేదా ?' అని గ్రహించడానికే.

సాముద్రిక శాస్త్రం, జ్యోతిషమనే రెండూ, పక్షికి రెండు టెక్కులవంటివి. సహజంగా ఒకటి వచ్చిన వారికి, రెండవది తెలియక మానదు, చదవకపోయినా, జాతకాన్ని బట్టి వ్యక్తి ఆకారం, తీరుతెన్నులూ గమనించి, దాని ద్వారా సాముద్రిక విశేషాలని తెలుసుకోవచ్చు. అలాగే వ్యక్తి ఆకారమూ, తీరుతెన్నులని బట్టి జాతక విశేషాలనీ గమనించవచ్చు. రాముని సాముద్రిక విశేషాలని, చూడనివాటిని కూడ చెప్పగలిగిన ఇతడు, జరిగిన విశేషాలనికాక, జరుగబోయే విశేషాలనికూడ ఎఱుగగలడు కదా !" అని తన మనస్సును దృఢపఱచు కొనేందుకే సీతమ్మ యీ ప్రశ్న వేసింది.

'వెలయించునగోచరార్థ విజ్ఞానము - లోకులకు అట్టి శాస్త్రము' అని నూత్ని శాస్త్రం-తెలియనిదీ, కనిపించనిదీ ఆయిన దాన్ని కూడ చెప్పగలడు. కన్ను వంటిది శాస్త్రమని దీని భావం. కన్ను తెరిస్తే ప్రతక్ష్య రూపదర్శనం, కన్నుమూసి అలోచిస్తే మనస్సు చెప్పే రహస్యం, తెలుస్తుంది. అందుకని, "సీతా యథార్థ స్వరూపమేమిటో, రాముని నిజరూపమేమిటో, లంకకి రావడంలోని రహస్యం ఏమిటో, అన్నిటినీ తెలిసినవాడే నీవు," అని, నాకు తెలియాలి సుమా! అని సీత, హనుమకు చెప్పడంలోని రహస్యమే ఈ అడగడం.

తన గొప్పదనం గుర్తుండని శంక మాదుతికి ఉంది. ఆకారణంగా, అతని యథార్థ స్థితిని అతనికి గుర్తుచేయాలి కదా! ఆ గుర్తుచేయడం నర్మగర్భంగా ఉండాలని భావించిన సీత, ఇలా ప్రశ్నింపగానే, హనుమకి యథార్థం గోచరించింది. కాబట్టి "జానంతీ దిల సీత, ఇలా ప్రశ్నింపగానే, హనుమకి యథార్థం గోచరించింది. కాబట్టి "జానంతీ దిల దిష్ట్యా మాం చైదేహి పరివృన్యసి" - తెలిసి అడుగుతున్నావా? అని పలికి, సీత విషయం సీతకి తెలుసునని తనకి తెలుసనీ, తన విషయం సీత గ్రహించినట్లుగా తాను గ్రహించాననీ పలికి, అనుమాన నివృత్తికై తన జన్మవృత్తాంతం కూడ చెప్పి, వా విశేషం మరిచిపోలేదు సుమా! అని, తన మఱపును మఱచానని, స్పష్టంగా సీతకు తెలియచెప్పా, అందఱికి లోతుకు వెళ్లి అలోచిస్తేనే తెలిసీతా చెప్పాడు. కాబట్టి, రావణ వధ జరుగుతుందని, సీత భయపడడం వట్టి నటన అని, ఉభయులకీ తెలిసినట్లు, ఉభయులూ గుర్తించారు.

మనము, ఈ విషయం మనసులో ముందుగానే తెలిసినవాడు హనుమ కాబట్టే. అది ప్రాణాభ్యాసం చేయదలచి ఉన్నా భయపడక తెట్టుపై నుండి చూస్తూనే ఉన్నాడు. అయితే లౌకిక విషయంగా, తాను భయాన్ని నటించక పోతే దేవరహస్యం నిర్విరుద్ధమవుతుంది. లోకంలో, నిజంగా ఇలాటి కష్టంలో ఉన్నవారి విషయంలో మామా వచ్చిన ప్రతివ్యక్తి, ఎలా ప్రవర్తించాలో, అలాటి వారికి, తన ప్రవర్తన మార్గదర్శకం కావాలి గదా! అందుకే, అతి జాగ్రత్తలో ప్రవర్తిస్తాడు మారుతి.

ఇరుగటోయే విషయం తెలిసి, తెలియనివానిలా నటిస్తూ, మనకి ప్రవర్తన ఎలా ఉండాలి? చెప్పే వారు వాళ్లు. రాబోయేది తెలియక, తోచినట్లు చేస్తూండేవాళ్లం మనం. అందుకే వారు సరమ-ఆత్మలు. మనం జీవాత్మరూపులం. జీవాత్మరూపులకి, శరీరాత్మ (ఈ లోకం)లో ఉండే రహస్యాల వజ్రకే తెలుస్తాయి. పరమాత్మ రూపులకి, ఈ జీవాత్మ, ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చి, ఎందుకిలా నటిస్తోంది? దాని అవసరమేమిటి? అనే విషయం కూడ తెలుస్తుంది.

పరమాత్మని కూడ, జీవాత్మగా గమనించి త్రాళ్లతో కట్టేయ దలచిన వాడు - దివ్యోదనుడైతే, జీవాత్మగా కుప్పిస్తున్న పరమాత్మని, పరమాత్మగానే భావించి దమ్ములైనవారు చారిత్రంలో వీడ్పాడులు - శ్రీమద్రామాయణంలో గుహని దగ్గజ నుండి వీరీషణుని వజ్రకూ అందజూ. రాముణ్ణి, ముందు జీవాత్మరూపునిగా త్రిజట భావించి, పరమాత్మరూపునిగా తర్వాత తెలిసి కొన్నది. ఇంతకీ సీతా హనుమం సంభాషణ విశాసం, ఆ యిరువురూ ఒకరికొకరు, పరమాత్మ కర్తవ్యాన్ని చేయడానికి వచ్చినవాళ్లమని తెలిసి కోపడమే.

ఇది తొడలనిగూర్చి సీతమ్మ ప్రశ్నించడంలో లౌకిక సమాధానం - 'సరిగా ఇచ్చితే తేటుండా పడిఉన్న లంకాస్థిని చూచికూడా, మనో వికారాన్ని పొందని మహాహీనాడైన మారుతిని, రామలక్ష్మణులని గూర్చి ఇలా ప్రశ్నిస్తే, తన విషయంలో తప్పుపడితాడా?' అనేది.

ఒకే విప్లువు 4 గురిగా జన్మించాడనే రహస్యం హనుమకి తెలిసి ఉన్నట్టైతేనే ఇద్దరినీ వేటువేటుగా వర్ణించడు అని భావించి సీత ప్రశ్న అడిగితే ఇద్దరినీ కలిపే వర్ణించి, సీతను నచ్చిన సమాధానం అందించి రామలక్ష్మణులిద్దరూ ఒకే అవతారమూర్తులని తెలుసు తెలుసునని నిరూపించాడు హనుమ. అంతేకాదు అలా అమ్మవారు అడగడం తప్పుకానేకాదని లోకానికి చాటాడు కూడ.

(2) యుద్ధంలో పడిపోయిన లక్ష్మణుణ్ణి ఎత్తలేక పోయాడు రావణుడు. హనుమ రామ లక్ష్మణులని ఇద్దరినీ ఏపుమీద ఎక్కించుకొన్నాడంటే 'దత్త' దానిక్కారణం. పెద్ద

త్రాళ్లతో బంధించ నీలులేకుండా విశ్వరూపం చూపి లొంగని శ్రీకృష్ణుడు, యశోదమ్మకి మూరెడు త్రాటితో లొంగిపోయి బంధించబడ్డాడు. అది తాడు కాదు. భక్తి సూత్రం. ఇక్కడా అంతే కారణం. ఈ విషయం సీతమ్మ గ్రహించడానికే, ఇలా చెప్పడం.

(3) వానరులంతా ప్రాయోపవేశం చేసారని మాత్రమే చెప్పాడు కాని, ఆ సమయంలో వాళ్లని ఒక ప్రోవకి తెచ్చి, అందరినీ సీతాన్వేషణానికి వచ్చేలా చేసినది తాను. ఆ విషయం చెప్పితే, ఎక్కడ, తనని తాను పొగడుకొన్నట్లు బతుందోనని, కావాలని చెప్పకండా దాటవేసినంతటి ఉదాత్తుడు హనుమ.

(4) తన హనుమ (దౌడ) విఘ్నగడానిక్కారణం ఇంద్రుని వజ్రాయుధం. అది తనమీద ప్రయోగించబడడానిక్కారణం సూర్యుణ్ణి మ్రింగ బోవడం అంతటి మహాకార్యం చేసిన తాను, ఆ వనిచి చెప్పుకోవక పోవడం, అత్యు ప్రళంప బతుందేమోననే భయంతో తనని తాను పొగడుకోనివాడూ, తన గొప్పదనాన్ని ఎవరైనా చెప్పితే తప్ప గుర్తురానివాడూ, ఎంతో మహాకార్యం చేసినకూడా 'అది రాముని చలవ' అని పలికేవాడూ అయిన హనుమ, ఈ లోకంలో అందరికీ, అదర్శ ప్రాయుడు.

అయ్యవారి పరీక్ష-అమ్మవారి పరీక్ష : మొదటగా అయ్యవారిని మారుతి, బిడ్డుకరూపంతో దర్శించి, రూపంచూర్చి, వీవు నెక్కించుకుని మగ్గివుని వద్దకుతెచ్చాడు.

మొదటగా అమ్మవారిని మారుతి, మాటురూపంతో కాక, నిజరూపంతోనే దర్శించాడు. తరువాత రూపం మార్చి వనం ధ్వంసం చేసి, వీవు నెక్కి రమ్మని అమ్మవారిని ప్రార్థించి, రానంటే, వార్త సుగ్రీవుని వద్దకు తెచ్చాడు.

మారుతిని, సర్వవేద పండితునిగా మొదటి మాటల్లోనే గుర్తించి, 'బుద్ధి' అనే విషయంలో (Subject) నూటికి నూలు అంకాలని (Marks) వేశాడు రాముడంతటి పరీక్షాధికారి. అమ్మవారు 'రామసాందర్యం' అనే విషయంలో పరీక్షపెట్టి, తానూ నూటికి నూలు వేసింది. ఇద్దరి పరీక్షలోనూ నెగ్గినవాడు హనుమ. బుద్ధి పరీక్షవలన, ఎదుటి రావణుని బుద్ధి తెలిసి ప్రవర్తించి, దుర్మార్గునిగా వానిని లెక్కగట్టి, మనకు కార్యసాధకుడే బైతాడని రామభావన. సాందర్య పరీక్షవలన, రామ సాముద్రిక విశేషాలు తెలిసినట్లే, రావణ సాముద్రిక విశేషాలూ తెలిసి, ఎవరు రాజా కాగలరో, ఎవరికి వాశనం ఉందో గ్రహించి రైర్యంగా పొరాడగలడనీ, లంకలోని సాందర్యం-సీతా రామ సాందర్యం ముందు దిగదుడువని హనుమ గ్రహిస్తాడనీ సీతా భావన. అంతే అయింది చివరికి.

సీత సాందర్యపరీక్ష పెట్టడానిక్కారణం రావణుడు 'మందరుడు' కాబట్టి. హనుమ సమాధానం చెప్పుతూ పరిగ్గి సీతా అభిప్రాయాన్నే సర్వసత్య మహాహరుడు, రూపదక్షిణ్య సంపన్నుడు రాముడే, అని పలికి, రావణుడు కాడని, తేల్చి చెప్పాడు. అందుకే "సాతారో"

నిన్నుచో వాగ్మీ నానో శాస్త్ర విచక్షణ - పరచిత్తవగంతా చ రాజ్ఞాం దూతస్య ఇవ్యతే" అంది పంచతంత్ర గ్రంథం. రూపసీ, దేనియందూ 'కావాలనే' బుద్ధిలేనివాడూ, వాక్చురుడూ, శాస్త్ర విచక్షణ శీలీ, మాత్రమే దూత కార్యానికి అర్హుడని దీనిభావం.

రాముని కథలో హనుమ తన కథని ఎందుకు చెప్పుకోవాలి?

రాముని రూపాన్ని సీతమ్మ అడిగితే, దానితోపాటు తన జన్మకథని కూడా అంజనేయుడు ఇక్కడ చెప్తాడు. ఎవరు అడిగారట? - ఇలాచెప్పడానికి కారణం (1) రాముని రూపాన్ని చెప్పేలాను సామాన్యుణ్ణికాదనీ, నమ్మదగినవాణ్ణేననీ సీతమ్మని నమ్మింప చేయడానికి - (2) తనని కష్టం నుండి ఇతడు దాటించగలడనే దైర్యాన్ని ఆమెకు కలుగజేయడానికీను. ఈరెండూకాక, ముందు మహా కారణం చూడబోతున్నాం. అందుకనీను.

పైగా ఈ సర్గలో 3 విశేషాలున్నాయి.

- (1) రామునికదా అంజనేయుని కదా ఒకే చోట ఒకేసర్గలో ఒకదానిపేమ్మల మహాకటి ఉండడం.
- (2) రామునికి పరమభాగవతుడైన అంజనేయుడే తన స్వామికథనిచెప్పి, తనజన్మవృత్తాంతాన్ని కూడ తానే చెప్పడం.
- (3) తాను ఆరాధించే రాముని రూపాన్ని, భక్తుడైనతాను, రాముణ్ణే సదా ఆరాధించే అమ్మవారికి చెప్పడం.

భగవంతుడైన కృష్ణుడు, భగవంతుని విశేషాని గూర్చి, భగవద్భక్తుడైన (భాగవతుడైన) అర్జునునికి చెప్పిన 'భగవద్గీత' ఎలాంటిదో దానికి పూర్వకాంక్షలోనే పుట్టిన ఈ అంజనేయకథకూడ అలాంటిదే. హరియొక్కరూపాన్ని హరిదాసుడైన అంజనేయుడు మొదలగా ఇక్కడే వివరించి చెప్తాడు.

భారతంలో జూదంజరిగిన సందర్భంలో దుర్యోధనుణ్ణి, దుశ్శాసునుణ్ణి యుద్ధంలో చంపులానినీ దీముడు ప్రతిజ్ఞ చేయడంవలననే భారతం కురుక్షేత్రయుద్ధం వలకూ జరిగింది. అలా భారత కథకి ఆదారభూతుడు ఆ వాయుపుత్రుడు దీముడు.

ఐంవంలానా ఎత్తుకుపోయిన సీతమ్మకు దైర్యాన్ని చెప్పి యుద్ధాన్ని రామునిచే వేయించి రామాయణకథకి ఆదారభూతుడైనవాడు ఈ వాయుపుత్రుడు హనుమంతుడు.

ఇలా ఇతిహాసాని నడిపించిన ఇద్దరూ వాయుపుత్రులే. ఇయితే ఇద్దరిలో ఎవరు ఎక్కువ? అంటే హనుమయే ఎక్కువ. భారతంలో దీముడు పాగండికపుష్పాన్ని తేవడానికి వెడుతూంటే శ్రోవలో మునిలికోత రూపంలో తోకని అడ్డుకావేసేవరున్నాడు

“అమ్మా! సుగ్రీవుని వద్ద, నా కంటే బలిష్ఠులూ, నాలో సమానులూ ఉన్నారని, నా కంటే తక్కువ వారు లేనేలేరు. అయినా, అందరిలోకి తక్కువవాణ్ణి ఇలాటి పనులకి పంపిస్తారు గాని, పెద్దవారిని పంపించరు గదా! (4). అందుకని, బాధపడకు.

రోహిణి చంద్రునితో కూడనట్లు, సువ్యూ రామునితో చేరగలవు. నా వీవునై రామలక్ష్మణులు వచ్చి, లంకని ద్వంసం చేసి, రావణుణ్ణి చంపి, నిన్ను తీసుకొని పోతారు.

అట్టి! రామునికంటే గొప్పవాడూ, లక్ష్మణునితో సమానైనవాడూ లేనేలేరని గ్రహించు.

వాసరాని, భల్లూకాలనీ తక్కువగా భావించకు. వారు చేయలేనిది లేదునుమా!

రామలక్ష్మణులు సూర్యచంద్రులు. అగ్ని వాయువుల వంటివారు (5).

ఎంతోకాలం నీ విక్కడ ఉండనూ ఉండవు - ఉండవలసిన కొద్దికాలమూ ఓర్పుకోకనూ - తప్పదు” అని ప్రార్థిస్తూ పలికాడు.

(1) సముద్రం దాటుతూన్నప్పుడు, విశ్రాంతి తీసుకోమంటే తీసుకోని హనుమ, ఆగమంటే ఒక రోజు ఆగుతాడా? కార్యం యొక్క తొందరని గమనించి ఆగనంటాడా? లేదా? అనే పరిశీలనకి, ఈ ప్రార్థన.

అగితే, రాక్షసులు హనుమ మీదికి దూకుతారు కాబట్టి, ఎదుర్కొనే ధైర్యం ఉందా? లేదా? గమనించడానికి ఈ ప్రార్థన. ఎదుర్కొంటే, రాక్షసుల బలవిశేషం కూడా, రామునికి చెప్పవీలైతే అది అని కూడా ఈ ప్రార్థన.

అరణ్యానికి వెదుతూన్న రాముణ్ణి, దళరతుడు కూడా ఒక రోజు అగి వెళ్లనున్నాడు. రాముడు ఆగలేడు. రామ భావభావన ఉన్న హనుమకూడా ఆగడు. ఆగలేడు.

(2) సహాయాలు చేయటంలో, వాక్కుద్వారా చేయడమూ పుణ్యప్రదమే. సంపాది చెప్పిన మాట ప్రకారమే కదా, సీత లంకలో ఉన్నదని హనుమ నిశ్చయించాడు.

బల-ధైర్య-వరాక్రమ-ధనాలు లేవప్పుడు వాక్సహాయమైనా చేయాలి. అది ఉపకారమే.

(3) తాను విడిపింపబడాలనే ఆలోచన, సీతమ్మకి లేనేలేదు. ఇక, ఇలా రావణుడు ప్రవర్తించకుండా, అతని ప్రవర్తనకు రాక్షసులు సహాయపడకుండా, లంకా నాశమై కోరుతోంది అమె.

ప్రతివ్యక్తికి నాభిమండి బయలుదేరిన వాయువు పై పైకి ప్రయాణించి హృదయాన్ని కంఠాన్ని కంఠం లోని శ్వాసతంత్రులను, వాడతంత్రులను స్పృశించి బయటికి వస్తుంది. ఏ ఏ తీగని స్పృశిస్తే వీణ ఏయే ధ్వని విస్తుందో అలాగే ఈ వాయువు కూడా ఏయే స్థానాన్ని స్పృశిస్తే ఆయాధ్వని కంఠం నుండి వెలువడే వాయువు ద్వారా బయటికి వస్తుంది.

అ,క,ఖ,గ,ఘ,ఙ,చ - అనే అక్షరాలు కంఠం నుండి, (కంఠ్యాలు)

ఇ,చ,ఛ,జ,ఝ,ఞ,య,ర,అనే అక్షరాలు తాలుపుల నుండి (దౌడల క్రింద ఉండే బాప్సిల్స్ తాంబూలు)

ఋ,ౠ,ల,ఱ,ద,డ,ణ,ర,వ - అనే అక్షరాలు మూర్ధం నుండి (నోటి లోపల కొండలా ఎత్తైన భాగానికి ఈ నాలుకకొన తగులగా పలుకబడేవి)

శ,ష,ఢ,ద,ధ,న,ల,వ - అనే అక్షరాలు దంతాల నుండి (ముందువల్ల వెనుక ఉండే ఎత్తుకి నాలుకకొన తగులగా పలుకబడేవి)

ఉ,వ,స,హ,భ,మ - అనే అక్షరాలు ఓష్ఠల నుండి (రెండు పెదవులూ దగ్గర కాగా లేదా కలిస్తే పలుకబడేవి - ఓష్ఠాలు)

'వ' అనే అక్షరం పైదంతాలు క్రింది పెదవిని తాకగానూ - పుడతాయి. ఎవరికి వారు నోటిలో నాలుక ఎక్కుడ తగులుతుంటే ఏ అక్షరాలు పుడతాయో పరిశీలించు కోవచ్చు. కారణం భగవంతుడు అందరికీ ఒకే విధమైన ఏర్పాటు ఉన్న నోటిని ఇచ్చి ఉన్నాడు గనుక.

మరి అందరికీ ఇలాంటి నోరూ, దౌడలూ, దంతాలూ ఉన్నా, కొందఱు మాట్లాడంలో యాస, అదో విధమైన తేడా కనిపిస్తుంది. కొందఱు అతిస్పష్టంగా, మృదు మధురంగా మాట్లాడతారు. ఇలా మాట్లాడటానికి కారణం మాటకి ఉపకరించే నోటిలోని అవయవాలు సరిగా ఉండటమే కాదు. వ్యక్తికి భాషమీద ఉన్న అధికారం కూడా కారణం.

రాముని ఎదుట మొదటగా హనుమ మాట్లాడినప్పుడు లక్ష్మణునిలో రాముడు హనుమని గుర్తి చక్కని ప్రశంస చేసాడు. 'బహువ్యాహరతానేన న కించి దపభాషితమ్ - కన్య వారధ్యతే చిత్త ముద్యతాపే రరే రు' - 'ఎంతసేపు మాట్లాడినా ఏ లోపముూ దోషముూ లేకుండా మాట్లాడిన ఈ తీరు, కత్తి ఎత్తినవాణ్ణి కూడా ఆరాధించేవానిగా చేస్తుంది' అన్నాడు రాముడు.

ఈ మాట్లాడే శక్తిని ఎవరివారు? అంటే ఆశ్చర్యకరం ప్రశస్తమైన హనువులూ (దౌడలు, మొటియు ఏ అక్షరానికి ఎంత వాయువుని వాడలో అంతే వాడగల శక్తి ఉన్న కంఠమును.

వాదిలో పుట్టిన వాయువు (వాయువుత్రుడు) నేరుగా కంఠంనుండి పై పైకిపోయి శరీరానికి సూర్యమండలమైన అంగుడును తాకుతుంది. అంజనేయుడు పుట్టినవెంటనే సూర్యునివద్దకు పోయాడంటే ఇదే. వోటిలోని ఎత్తైన కొండలాంటి భాగమే 'అంజన' అంటే. ఈవాయువు ఆ 'అంజన' భాగాన్ని తగిలితే పుట్టిన ద్వనియే 'అంజనేయుడు' అంటే. కాబట్టి అంజనేయుడంటే 'ప్రశస్తమైనవాక్కు' అనిఅర్థం.

ఇలాంటి ప్రశస్తమైన వాక్కు, ప్రశస్తమైన దౌడలు ఉంటేనే సాధ్యం కాబట్టి హనుమాన్ లేదా హనుమాన్ అంటే ఎదుటివారిని ఆకర్షించే విధంగా స్పష్టమైన కంఠస్వరంతో ఉదాత్త-అమదాత్త-స్వరిత భేదాలతో వేదాన్ని వల్కివట్లుగా వలుకగిరిగే విధానంకల దౌడలున్న వాడనిభావం.

కేవల దూతలని చూస్తూ - కేవలం దాస్యమే వృత్తిగా గల దాసులని చూస్తూ - కేవలం దేవతలని చూస్తూగాని - దూతగా+దాసునిగా+భగవంతునిగా, అంటే తగుణాలు ఒకనిలో కలవానిని చూడం. అతడే 'హనుమ'.

మగ్నిపునిలా రాజరికాన్ని చేయగలడు. రామలక్ష్మణుల్లా యుద్ధాన్ని చేయగలడు. గరుత్మంతునిలా ఎంతోవేగంగానూ, అతనికంటే ఎక్కువగా ఎగురగలడు. లక్ష్మణుడు చేయలేని దూతకృత్యాన్నిచేయగలడు. ఇంత శక్తి ఉన్నా సామాన్యపుకోరికలై అహంకారం ఏ మూలమునా లేకుండా ఉండగలడు. ఎవరిలోనూ లేని ఇన్ని లక్షణాలు కలిగిన ఒకే ఒక వ్యక్తి హనుమ.

బ్రహ్మకు వాహనం హంస. శరీరంలో పంచరించే ఉచ్చాసనిశ్వాసాలని 'హంస' అంటారు. అంటే వాయువనే అర్థం.

విష్ణువు వాహనం గరుడుడు. ఇతడు హనుమంతునితో అనేక వర్షాయాలు పోల్చబడతాడు. వాయువులో పంచరించే లక్షణమున్నవాడు.

'గరుత్మానితి విశ్వాతః ఉత్రమ వృర్వనక్షిణామ్ -

పక్షయో ర్యధ్వం తస్య తావ ద్దుజ్జలం తవ'

(జాంబవంతుడు హనుమతో సైమాంతుని పలికాడు) గరుత్మంతునితో సమానబలం కలవాడని దీనిభావం. కాబట్టే విష్ణు ఆలయాల్లో ధ్వజస్తంభంక్రింద 'హనుమ' విగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠిస్తారు. విష్ణువుకి ధ్వజం అంటే వాహనం గరుడుడుగదా! ఆ గరుడుడూ ఈ 'మారుతీ'ఒకడని చెప్పేందుకే ఇలాంటి ప్రతిష్ఠ చేస్తారు.

ఇక శంకరుని వాహనం వృషభం. వృషభం అంటే ఎడ్డు. శివాలయాల్లో ఉండే ధ్వజస్తంభం క్రింద కూడా అంజనేయప్రతిష్ఠ సాగుతుంది. అంటే శివవాహనంతో సమానుడని దీనిభావం.

'చత్వారి శృంగా త్రయో అన్య పాదా
 ద్వే శీర్షే నస్త హస్తాసో అన్య
 త్రిథా బద్ధో వృషభో రోరపితి
 మహాదేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ' అనే వేద వాక్యం శివహాసమై న ఎద్దుని శబ్దంతో
 పోల్చి చెప్పింది.

ఈ ఎద్దుకి కొమ్ములు నాలుగట. (1) యోగులకి మాత్రమే విన్పించే శబ్దం పేరు
 'సర'. (2) మహర్షులకి కూడ అర్థమయ్యే శబ్దం 'పశ్యంతి'. (3) ఎవ్వరిమటుకు వారు
 తమ హృదయంతో మాట్లాడుకొనే శబ్దం 'మధ్యమ'. (4) మనం పరస్పరం మాట్లాడుకొనే
 శబ్దం 'వైఖరి'

ఈ ఎద్దుకి కాళ్లు మూడట. భూత - భవిష్యత్ - వర్తమాన అనే కాలాలు
 మూడున్నా.

ఈ ఎద్దుకి తలలు రెండట. నిత్యం - అనిత్యం అనేవి.

ఈ ఎద్దుకి ఏడు చేతులట. ఏడు విధక్తులూ ఏడు చేతులు.

ఈ ఎద్దుకి కట్టు లాళ్లు మూడట. నాభి - హృదయం - కంఠం లేదా హృదయం
 - కంఠం లేదా శిరస్సు అనేవి. అలాటి ఎద్దు వేసే అంకె 'శబ్దం' అనేది. దీనిని బట్టి ఈ
 ఎద్దు కూడ శబ్దమే అయింది.

ఇలా త్రిమూర్తుల వాహనమైనవాడు హనుమ. శివ - విష్ణువుల ఇద్దరినీ దృష్టి
 ఎదురుగా ఉండే ర్యజస్తంభం క్రింద ఉన్న హనుమహిద పడుతూ ఉంటుంది. అంటే ఆ
 ఇద్దరినీ దృష్టిశక్తిని భరించగల అద్వితీయ దేవత 'హనుమ' అన్నమాట.

వివాహానికి సంబంధించిన నమావేశం జరుగుతూంటే ప్రవేశించి రాముణ్ణి తనతో
 తీసుకొని పోయి ఆతనికి వివాహాన్ని చేపేతనటకూ ఉండి సీతమ్మతో రాముణ్ణి
 కలిపినవాడు విశ్వమిత్రుడు.

రావణుడు ఎత్తుకుపోయిన సీతమ్మజాడని రామునికి తెలిపి తాత్కాలికంగా
 విడిపోయిన వారిరువురినీ శశ్వతంగా కలిపినవాడు హనుమ.

రోకరీత్యా తనని భర్తవిడిచాడనే అపఖ్యాతికి గురి అయినా (వైకుంఠానికి
 సీతమ్మని పంపించడం రాముడు సీతమ్మని ముందుగా ప్రయాణం చేయిస్తే అనిజాన్ని
 గ్రహించినవాడు వాల్మీకి) ఆ సీతమ్మని ఆదరించి సీతారాముల చరిత్రని రామాయణం
 ద్వారా రోకానికి ప్రచారమొనరించాడు వాల్మీకి మహర్షి.

రామాయణానికి ఈ ముగ్గురూ మూడుకట్ట.

36వ సర్గము

తల్లీ ! ఇదిగో ! ఉంగరం తీసుకో !!

“వానరో హమ్మహాభాగే దూతో రామన్యధీ మతః రామనామాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగులీయకమ్ | ప్రత్యయార్థం తవానీతం తేన దత్తం మహాత్మనా (2-3). గృహీ త్యా ప్రేక్షమాణా సా భర్తు కరవిభూషణమ్. భర్తారమివ సంప్రాప్తా జానకీ ముదితా భవత్ (4)”. హనుమ ఇలా అన్నాడు. “ధీమంతుడైన రాముడు, వానరుడైన నన్ను దూతగా పంపుతూ, నమ్మ వీలయ్యేందుకు నీ కిమ్మని, ఈ ‘రామ’ అనే అక్షరాలున్న ఈ ఉంగరాన్ని ఇచ్చాడు. (1) నీ దుఃఖాలు తొలగుతాయి. ఉరట పొందు” అని వల్కుతూ అటచేతిలో ఉంచుకొని, “ఉంగరాన్ని చూడు” అన్నాడు.

ఆ ఉంగరాన్ని తాను తీసికొని, (2) పరిశీలనగా చూస్తూ, తన భర్తను పొందినంత ఆనందం పొందింది. సిగ్గుతో, సంతోషంతో, ఆమె దేహం పులకరించి హనుమను మెచ్చుకొంటూ ‘నాయనా వావరా ! 100-యోజనాల సముద్రాన్ని దాటిన నీతో, రాముడు పంపిన నీతో మాట్లాడుతున్నాను మనసువిప్పి. భయం - సంభ్రమంవద్దు. నా భాగ్యంవల్ల వారిద్దరూ కుశలమని తెలిపి సంతోషం. ఈ భూమిని దహింపగల సమర్థుడెందుకు ఇంతకాలం ఊరుకున్నాడు ? ఆయనకు మిత్రులూ - సహాయపరులూ లేరా ? దైవంమీద భారం వేయక తనవంతు పురుష ప్రయత్నం కూడా చేస్తున్నాడా ? (3) మా అత్తల - మఱుదుల క్షేమసమాచారాలు తెలుస్తున్నాయా ? భర్తాడు నా రక్షణకోసం మంత్రి రక్షణలో అడ్డొహణి (4) సైన్యాన్ని పంపిస్తాడా ? సుగ్రీవుడు సైన్యాన్ని ఇస్తే, రాముడు యుద్ధయాత్రకి వస్తాడా ? మహారాజ్యానికి వచ్చినా, రాజ్యం విడిచినా, దుఃఖభయాలు ఆతనికి లేవు. (5) అలాటి మనోధైర్యంతోనే ఉన్నాడుగదా ! తల్లి-తండ్రీ ఇంకెవరిమీదా, నాతో సమానమైన స్నేహం ఆతనికిలేదు. (6) నాకూ అలాటి స్నేహమే ఉంది. ఆయన సంగతి తెలిపేవటకే జీవించాలని ఆకాంక్ష అని రాముని మాటలను వినడానికై విరమించింది.

హనుమ చేతులుజోడించి, తలవంచి, ‘అమ్మా ! నువ్విక్కడ ఉన్నట్టు ఆయనకు తెలియదు. ఒకప్పుడు దేవేంద్రుడు తన భార్య జాడ తెలియక, ఎలా వెంటవే తీసికొనిపోలేదో, ఇదీ అలాటి కథ. నేను వెళ్లి చెప్పగానే అక్కడ సైన్యంతో వచ్చి, ఎవరు అడ్డొచ్చినా అగక, యుద్ధంలో లంకని నిర్మూలం చేస్తాడు. ఐరావతం మీద ఇంద్రునిలా, ప్రస్రవణ పర్యతంపై రాముణ్ణి తొందరలో చూస్తావు. నీ వియోగంలో తిండి-నిద్ర-కర్తవ్యాలు విడిచాడు. నిత్యోక పరాయణునిలా ఉంటాడు. నీ పేరే జపిస్తూ ఉంటాడు-నిన్ను పొందాలని ప్రయత్నిస్తున్నాడు” అని యథార్థాన్ని చెప్పాడు.

(1) ఈ ఉంగరంలో 3 మణులు బిగింపబడి ఉన్నాయి. పై పరుసలో ఒకేమణి, క్రింది పరుసలో ఒకటి ప్రక్క మరోటిగా రెండు మణులున్నాయి. కుశద్వజాడనే పేరుగల వేదవతి (సీతా పూర్వరూపం) తండ్రి తపస్సు వేదవతి తపస్సు, 2 మణులలో నిక్షిప్తం చేయబడి, జనకునికి సీతతో నాగలి వాలులో కప్పించాయి. ఈ రెంటితో, సీతమ్మ పెళ్లిలో ఒక మణిని కలిపి అంగుళీయకం చేయించాడు జనకుడు. ఈ మణిలో, రాజైన వ్యక్తికి, వంశవరంపరాసుగతంగా వచ్చే, సూర్యవంశపు క్షత్రి, ఆవహించేస్తారు. అలాటి 3 మణులతో ఉన్నది అంగుళీయకం.

రామునికి యౌవ రాజ్య పట్టాభిషేకం కోసం ఏర్పాటు కాగానే, హామీడు ఆ సూర్యవంశ క్షత్రి మణిలో నిక్షిప్తంచేసాడు. కాని భంగమైన కారణంగా రాముడు పాదుకలపై నిలబడి, తన ద్వారా, ఆక్షత్రి పాదుకలలోకి పంపించివేసాడు. ఆ సూర్యవంశ క్షత్రి, పాదుకలలో ఉన్న కారణంగానే, రావణుడు గాని, ఇతర దేశాధీశులు గాని, రాజాలేని అయోధ్యపై, దండెత్త లేకపోయారు. ఇలాటి అంగుళీయకం, తాను రాజైతే, రాజ్యాధికార ముద్ర బెతుంది. 14 సంవత్సరాల పిమ్మటనే, దీనికి ఈ అధికారం వస్తుందని భావించాడు. భరతుడూ, రాముడూ చిత్రకూటంలో కలిసి వచ్చుకు, ఒక అంగీకారానికి వచ్చారు. 'త్వం రాజా భరత! భవ స్వయం నరాణాం-మన్యానా మహమపి రాజరాజ్నాగాణామ్ - గచ్ఛ త్వం పురవర మద్య సం వ్రహ్మన్త - సంహ్రన్త స్వహమపి దండకాన్ ప్రవేక్ష్య'. అని 'ఒ భరతా! నువ్వు మానవులకి రాజావి కా! నేను రాజరాజాని (చక్రవర్తిని) బెతాను. ఎలుగుబంట్లకి రాజా జాంబవంతుడైతే, నేను ఆ రాజాకి రాజాని. కోతులకు రాజా ముగ్ధీవుడైతే, నేను ఆ రాజాకి రాజాని. ఆలాగే పక్షిరాజులు జటాయు సంపాతులకి రాజాని. ఇలా రాజైన నీ కంటే పెద్ద - రాజరాజా - ని. మానవులు కూడ ఒక జాతియే కాబట్టి మానవరాజైన నీకూ రాజానే - అన్నాడు రాముడు. అలాటి రాముని రాజ్యాధికార ముద్ర ఈ అంగుళీయకం.

అది సువర్ణ (చక్కని 'శ్రీ, రామ' అనే అక్షర రూపంలో మణులున్న) - సువర్ణ (మంచి వన్నెగల) సువర్ణ (బంగారపు) అంగుళీయకం. దీన్ని సీతమ్మకు రాముడు పంపాడు. 'అప్రమేయం హి తత్రేజ్ యన్య సా జనకాత్మజా' - రాముని క్షత్రి మొత్తం సీతమ్మది. అందుకే సీత వెళ్లిపోగా, తేజస్సు క్షీణించిన రాముడు, లక్ష్మణుని చెంత బాపురుమన్నాడు నిత్యమూ. సహజ తేజస్సున్న సీత మాత్రం, వీడుస్తున్నట్లు నటించి, దేవరహస్యం బయట వేయకుండా, రావణుణ్ణి జేస్తావని బెదిరించి, తాను బెదరకుండా

ఉంది. అలాంటి సీత వద్దకు, ఆమె తనశ్శక్తి దాగి ఉన్న ఉంగరాన్ని, రాముడు పెంపాడు. ఏ తనశ్శక్తి దాగి ఉన్న ఉంగరాన్ని, రాముడు, పెంపాడో, ఏ తనశ్శక్తితో ఇంతదూరమూ కథనడిపాడో, ఆ క్షణి సీత వద్దకు వెళ్ళుతున్నాడు. అరణ్యంలోని మహర్షులంతా, 13 ఏండ్ల కాలంలో ఇచ్చిన తనశ్శక్తి, రావణ వదకు చాలును. పైగా రాజముద్రిక అయిన, ఈ ఉంగరం ఆమెకిచ్చాడు, అంగుళీయక మిచ్చివేయడమంటే, రాజ్యాన్ని విడనడమని అర్థం. అందుకని, రాజ్యం కూడ, సీత ముందు తృణప్రాయమవే భావనతో పెంపించాడు. ఈ భావన ఆమెకుండడం బట్టి ఆమెకు, పెళ్ళివాటి ఆనందం కంటే, అంగుళీయకం పొందిననాటి ఆనందం వేయిరెట్లని తర్వాతివారు వ్రాసారు.

(2) ఆ ఉంగరాన్ని అంజనేయుడామెకు ఈయలేదు. తన అజతేతిలో పెట్టుకొని 'పశ్య' చూడు అన్నాడు. ఆమె 'గృహీత్యా' తీసికొంది. హనుమ రామునికీ చూడమని మీద కాలంలో ఇస్తాడు. రాముని చేయి క్రిందుగా, హనుమ చేయి పైవా ఉంటుంది. కాని అమ్మవారి చేయివెప్పుడూ క్రిందుగా ఉండదు. అంగుళీయకం అంజనేయుడిస్తే, ఆమె తీసికొంటే, సీతమ్మ చేయి, క్రింద ఉండాలి. అందుకే ఆమె, తానే తీసికొంది గాని క్రింద చేయి ఉంచి గ్రహించలేదు. తన తనస్సూ, తన తండ్రి తనస్సూ నిక్షిప్తమైన ఉంగరం కాబట్టి, అధికారం తనదని అనుమానం లేక తీసికొంది. ఇక ఆ ఉంగరం, ప్రణయకావే సందర్భంలో పెంపెంగా పెట్టుకొన్నది. ఇవన్నీ కూడ ఆమెకు గుర్తువచ్చాయి. స్వామి రావోయేముందు ఆయన లాంచూలు వచ్చినట్లు, రామాగమనానికి ముందు అంగుళీయకం వచ్చిందని, ఆమెకు ఆనందం కల్గింది.

(3) పూర్వపు గ్రంథాలే 'గాలిలో దీపం పెట్టి దేవుడా !' అనమనవు. పురుష ప్రయత్నం చేసి, దైవసహాయం కోరమన్నాయి.

(4) 21870 రథాలూ, 21870 ఏళ్లూ, 85610 గుట్టలూ, 1,09,350 కార్పలమూ కలిపి 2,18,700 మొత్తం పేన అక్షోహణి.

(5) పూర్వం వారికి, ప్రతి విషయంలో గౌరవం ఉండేది కాదని, తెలియనివారు- పాపం ! వాపోతూ ఉంటారు. 'న చాన్య మాతా న పితౄన వాన్య ప్నేహో ద్విశిష్టోద్భవ మయా సమో వా'-తల్లి తండ్రి కంటెకూడా నా యందున్న ప్రేమం గొప్పదని సీత రాముణ్ణిగూర్చి అంది.

సీతని రాముడు, ఒక భార్యని గౌరవించవలసిన తీరులో సరిగా చూడలేదని వేటి వారు ఎందఱో అంటుంటే, సీత, ఆ మాట అనకపోవడం గమనించింది. అయినా సీతకు తెలియని రాముని హృదయం, వీరికి తెలిపిందంటే పరమాత్మ ఆశ్చర్య పడాలిందే!!.

37వ సర్గము

నీవు ఎక్కడ రాము - రాముడే రావాలి!

“హనుమా ! రాముడు నన్నే తలచుకొంటున్నాడన్న మాటలు అమ్మతంలా, కోకిల్లున్నాడన్న మాటలు విషంలా ఉన్నాయి.

వృక్షకీ పశ్యర్యం కల్గినా, ఆవద వచ్చినా, అది తన ప్రతాపం అనుకోరాదు. దైవం, నాణ్ణి త్రాడులో కట్టి తన ఇష్టానికి అనుగుణంగా ఈడ్చుకుపోతాడు.

రావణుడు పెట్టిన సంవత్సరం గడువుకే 2 వెంలే మిగిలి ఉంది.

సోదరుడైన విభీషణుడు చెప్పినా, నన్ను రామునికి అప్పగించడానికి ఇష్టపడని రావణుడు మృత్యువుని పొందడానికి ఇష్టపడుతున్నాడు. విభీషణ పుత్రిక అవలా, భార్య సయూ చెప్పినా వినలేదు రావణుడు.

నన్ను నా రాముడు పొందుతాడనడానికి నా అంతరాత్మ పరిశుద్ధిగా ఉండడమే కారణం.

ఏ సహాయమూ లేక 14 వేలమందిని జనస్థానంలో చంపిన రామునికి రావణుడు ఒక లెక్కా?” అంటూ కన్నీరు కార్చింది (1).

మారుతి విని, ‘తల్లీ ! నీ వార్తవిని రాముడొస్తాడు. కాని ఇప్పుడే నాకో ఉపాయం వచ్చింది. మెత్తని రోమం కల నా వీపు ఎక్కు. వోమ ద్రవ్యంలా అతి పవిత్రంగా నిన్ను తీపికొని రాముని వద్దనే ఆగుతాను.

రావణునితో సహా లంకవి ఎత్తుకుపోగల బలం నాకుంది.

‘యథైవాహ మిహప్రాప్త స్తథైవాహ మనంశయా’

ఎలా వేనోచ్చాసో అలా తీపికొని వెడతాను. రా తల్లీ !’ అన్నాడు. ఆ మాటలు సీతమ్మ విని ‘నీ కు బుద్ధి ఇప్పుడు తెలిపింది నాకు. అర్చకరీతంకం వీపు, నన్నెలా తీపికొని పోగలవు ?’ అంది. ఆ మాటలు మారుతికి కొత్త అవమానంలా అనిపించాయి. (నవం పరిభవం కృతమ్).

ఈమెకు నన్నుకం కల్గడానికి, తన రూపం చూపాలని భావించి తెట్టు దిగి, తన ఎట్టని ముఖం, వజ్రవణాలూ, దంష్ట్రలూ చూపుతూ, పర్వతంలా పెద్ద కరీరం వేసాడు.

ఆ రూపం చూచి 'హనుమా ! నీవాయు నమాన గమనం, అగ్నివంటి తేజస్సు, నముద్రం దాటి వచ్చే శక్తి ఎటుగుదును. కాని, నీ మీద వేగంతో వస్తూంటే, నేను నముద్రం చూచి భయపడవచ్చు. (2)

నన్నెత్తుకొని పోతున్నావని, రాక్షసులు వెంటాడి యుద్ధం చేస్తూంటే నాకు భయం కలుగుచున్నది. లేదా క్రిందవద్ద నన్ను రాక్షసులు తీసికొని పోవచ్చు. చంపివేయవచ్చు లేదా అనలు కనుపడకుండా దాచివేయవచ్చు. మళ్ళీ కథ మొదలౌతుంది. నీ ప్రయత్నం వ్యర్థమౌతుంది.

నీతో నేను రావడంకంటే, రామునితో వీవు రావడం మంచిది. నాకేమైనా అయితే వాసరులతో సహా ప్రాణాలు విడుస్తారు రామలక్ష్మణులు. అదీ కాక, పవిత్రమైన నేను, రాముని తప్ప ఇతర పురుషుని (3) స్పృశించను. ఆ నాడు నేను నా స్వాధీనంలో లేక రావణునిచే స్పృశింపబడ్డాను. రావణుణ్ణి బంధుమిత్ర, సవరివారంగా పధిస్తే అది రామునకు (4) తగినది కాని ఇలాతీసుకు పోవడం కాదు. రామలక్ష్మణులని తోడు తీసుకురా ! నన్ను సంతోష పెట్టు!" అని దీనురాలై పల్కింది సీత.

విశేషాలు

(1) కందమూలాలు తినే రాముడు మాంసాన్నే తినే 14 వేల మంది రాక్షసుల్ని చంపాడు. మాంసంతినే రావణుడు ఒక్క గ్రద్ద (జిటాయు)ని చంపలేక పోయాడు.

ఎదురుగా, మాటువేషం లేక, ధైర్యంగా రాముడు రాక్షసులని చంపితే, చాటుగా, సంన్యాసిరూపంతో, భయంతో రావణుడు స్త్రీని ఎత్తుకొచ్చాడు.

శత్రువులకి కూడా అభయం రాముడిస్తూంటే, దేవతలని లెక్కచేయనని పలికే రావణుడు వరాలపేరిట వారినే యాచించుతాడు. దీన్ని బట్టి రామ రావణ బలదైర్యాలు సీతకి స్పష్టంగా తెలుసు.

(2) 14 వేల రాక్షసులని నడికీలే చూచిన సీత, గాయాలతో, పూచిన మోడుగ వృక్షంలా ఉన్న రాముణ్ణి చూచిన సీత, రావణ యుద్ధాన్ని జిటాయువుతో చూచిన సీత, యుద్ధం అంటే భయపడుతుందా ?

లంకకి ఇష్టంలేకండా పోతున్నప్పుడే పడిపోని సీత, కావాలని బయలు దేరి రాముని వద్దకు వెళ్లేప్పుడు పడిపోతుందా ? తాను వచ్చాక రావణునితో ఇక యుద్ధం ఎందుకని రాముడనుకోడని తనకు తెలియదా ? (రాముడు 2 మాలలు మాట్లాడడు

గదా) రాక్షసులూ-వాళ్ల బాధలూ-రావణుని మాలలూ కంటే భయం కరమూ సముద్రం? ఇలా చెప్పడం కేవలం రాముడే వచ్చి రావణవధ సాగించాలని చెప్పడానికే.

విధివణుడు రావణునకు చెప్పిన సీతవాక్యం, రావణుడు వినని వాక్యం ఒక్కటే. "రావణా! పెద్ద పత్తిలో ఉన్నదీపం తొందరగా ఆరిపోయేటట్లు, నీ తపఃఫలం, ఈ ఆధర్మవలన తొందరగా నశించి, నీకు చావుని తెస్తుంది. కుండలోనుండి మణు కుండలోనికి నూనెని పోస్తే, నూనె పరిమాణం తగ్గినట్లు, సీతావహరణాన్ని సమర్థించే ఎండలో చరిస్తే, అంత తపశ్శక్తి తగ్గుతుంటుంది. ధర్మాన్ని, రక్షణే రక్షిస్తుంది గని ఆధర్మ చర్య-ధర్మరక్షని చేయదు" అనేది.

(3) "నవన వాసుదేవోఽయం సాక్షాత్పురుష ఉచ్యతే - వాసుదేవు డొక్కడే పురుషుడు నా దృష్టిలో - కాని లోకదృష్టిలో నీవూ - రావణుడూ కూడ పురుషులే. నా వశం తప్పన స్థితిలో రావణుడు స్పృశించాడు నన్ను. అది నా తప్పుకాదు. తెలిసి నీ భుజం ఎక్కి ఎలారాను?" అని సీత ప్రశ్న.

I.P.C. Section 24 కూడా ఇలా చెప్పుంది. "Nothing is an offence which is done by a person, who is compelled to do it, by threat" అని.

(4) రాముణ్ణి రమ్మనమనడానికి కారణాలు :-

- (1) సీతమ్మకు ఏ మాత్రమూ లంక-రావణుడు అంటే భయం లేకపోవడం - చాలా మంది అనుకూలేటట్లు ఆమె దీనంగా నిడుస్తూ ఉండకపోవడం (యథా పితృర్న హే - మా నాన్న ఇంటల్స్ ఉన్నంత దైర్యంగా లంకలోనూ ఉంటానని ఆయోధ్యలోనే రామునితో అంది సీత)
- (2) సీతని హనుమ తీసికొని వెళ్లి ఉంటే హనుమ లేకపోతే రామునికి సీత లభించి ఉండేది కాదని అంతా అంటారు.
- (3) రావణుడు పరస్మిని ఆపహరించినందున శిక్ష ఉండదు.
- (4) సీత తన ప్రాణాలని తాను రక్షించుకొని పోయింది గాని, మా ఉషుపట్టించుకోలేదని, ఎత్తుకు రాబడిన స్త్రీలు దుఃఖిస్తారు,
- (5) రావణుని చంపుతానని ప్రతిజ్ఞ చేసిన రాముని మాల అబద్ధమౌతుంది." అనేది.

38వ సర్గము

చూచానుబోని చూచితిమి - కాకత వినిపించు!

హనుమ ఇలా అన్నాడు. "ఓ తల్లీ! ప్రీతి తగినట్లు, పవిత్రతా దర్శానికి అనుగుణంగానూ భయాన్నీ, వినయాన్నీ చూపావు.

లోకంలో ఏ ఆడుదీ ఇలాచెప్పదు. రావణుడు నీతో సంభాషించిన తీరు, ఉరికై నీ ప్రయత్నం, రామునికి చెప్తాను. వెంటనే తీసికొని పోయి సంతోషపడవాలనీ, నా సామర్థ్యం 'ఇంత' అని చెప్పాలనీ, వీవు నెక్కి రమ్మన్నాను. రానంటున్న నువ్వు ఏదైనా ఆయన నమ్మకంకోసం గుర్తుగా ఇవ్వు - అని ప్రార్థించాడు మారుతి.

వెంటనే సీత కన్నీరు కారుస్తూ "హనుమా! ఒకప్పుడు చిత్రకూటానికి ఈశాన్యంలో, మందాకినీ తీరంలో, సిద్ధా శ్రమమనే ప్రదేశంలో ఋష్యా శ్రమాలలో ఉన్నాం.

ఇం క్రీడల పిమ్మట, ఆయన నాలొడ్డపై తలపెట్టి నిద్రిస్తే, ఒక కాకి నా చుట్టూ తిరుగుతూ నన్ను ముక్కుతో గీరింది. మట్టిగడ్డతో కొట్టినా అలాగే నన్ను గీరుతుంటే, వడ్డాణం తీయ బోయాను కొట్టడానికి.

కాకిని కొట్టడానికి ఒడ్డాణం తీస్తున్నానని నా భర్తనన్ను వేళాకోళం చేసాడు.

కాసేపు వేను - ఆ తర్వాత ఆయన, ఇలా నిద్రపోయాం.

కాకి వచ్చి నా ప్రసంగమీది బొడిపె పై గీరితే, రక్తం రామునిమీద పడింది. అంతే! తామలా మసలుకొడుతూ, దేవేంద్ర పుత్రుడైన కాకిని చూచి, కూచున్న దర్శాసనం నుండి దర్ప తీసిమంత్రించి బ్రహ్మస్త్రం చేసి వేసాడు (1).

ముల్లోకాలూ, చివరికి తండ్రి అయిన ఇంద్రునీ శరణువేడితే, రాముని శరణువేడమనగా, చివరికి నా భర్తవద్దకే వచ్చింది.

దానికోరిక మేరకు, దాని కుడికంటిని బ్రహ్మస్త్రం దహించింది. ప్రాణాలు నిల్చిన కారణంగా, దశరథ దాశరథులకు (రామునికి) నమస్కారాలు చెప్పిపోయింది కాకి.

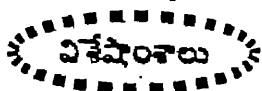
ఒక కాకిపై బ్రహ్మస్త్రం వేసిన రాముడు, ఎందుకు ఉపేక్షిస్తున్నాడు? నేనేదో హింస చేసి ఉంటాను (2)" అని మళ్లీ కన్నీరు కార్చి ఇలా చెప్పసాగింది.

“హనుమా! కౌసల్యానంద వర్తమనికి నా సాష్టాంగ ప్రణామాలు. దుర్లభమైన విశ్వర్యం విడిచి, అరణ్యానికి వచ్చిన లక్ష్మణునికి నా క్షేమ వార్త చెప్పు. లక్ష్మణుణ్ణి చూస్తూ, రాముడు తండ్రి బాధని మఱచి పోతున్నాడు. కార్యకర్తనీ, రామదుఃఖావహర్తనీ నీవు. ఒక నెల రాలాక నన్నిక రావణుడు బ్రదుకనీయడు, ఇది టీపికాని రామునికీయ్యు” (3) అని దివ్యసుందరమైన (కొప్పులో పెట్టుకో వీలైన) చూడమణిని (3) హనుమకీస్తే, వ్రేలికి తొడుగుకున్నాడు.

ఆమెకి ప్రదక్షిణ నమస్కారాలు చేసాడు.

దేహం-సీత పక్కన ఉన్నా, హనుమ మనస్సు-రాముని వద్దకు పోయింది.

తిరుగు ప్రయాణమై నాడు.

(1) మంత్రించి వేసే ఆయుధం ఆస్త్రం. చంపడానికి, వైద్యంచేసి రక్షించడానికి, ఉపయోగించే ఆయుధం శస్త్రం. శస్త్ర చికిత్స అంటే ఇదే. మంత్రం పనిచేయాలంటే నియమ నిష్ఠలుండాలి.

సీతా దుఃఖంలో పడ్డ రాముడు, రావణ వధని మరచాడా? అనే అనుమానమున్న దేవతలు, దేవార్థక్షుడైన ఇంద్రపుత్రుణ్ణి కాకిగాచేసి, సీతమ్మపైకి పంపారు. స్వస్థతలో ఉన్నప్పుడు, మంత్రం పఠించి విడిస్తే పలిస్తుంది.

కాని, రాక్షసులు నిశాచరులు. రాత్రిభాగంలో వధించే లక్షణం వారిది. అలాంటి వారిని చంపాలంటే రాత్రి - పగలు భేదంలేక, శస్త్రాలకంటే ఆస్త్రవర్షాన్ని కురిపించాలి. దేవతలు రామునికి ఆస్త్రవిద్య, నిద్రాకాలంలో కూడా పనిచేస్తారా? అని పరీక్షించడానికి, దేవేంద్ర పుత్రుణ్ణి ఆస్త్రం విడిచేంత కోపం తెప్పించే సీతాబాధని చేయమని పంపారు. పలితం ద్వారా దేవతలకి దైర్యం కలిగింది.

అల్ప ప్రాణి అయిన కాకిమీద, బ్రహ్మాస్త్రం ‘నా కోసం’ వేసాడనే ఆనందం అమ్మవారిది. అందుకే తనకంటేటి గౌరవమిచ్చిన ఈ కథని, హనుమతో చెప్పి, చెప్పమంది.

(2) సీతమ్మ అయినా, మానవ సహవాసం కల్గేసరికి తప్పులు చేయక మానలేదు.

(1) అయోధ్యని వీడేటప్పుడు, తనని టీపికాని పొన్న రామునిలో ‘నీవు ప్రేమి’ అంది.

(స్త్రీయం పురుష విగ్రహమ్) (2) నిష్కారణంగా, మరీచవధ కాలంలో లక్ష్మణుణ్ణి అనరాని మాటలు అంది. దేవరహస్యం ప్రకారం ఇవి నిందలు కావు

‘భోగే భవానీ, పురుషేషు విష్ణుః, క్రోధే చకాలీ, సమరే చ దుర్గా’

ఒకే స్త్రీ శక్తి, భోగాలని అనుభవిస్తూ భవానిగా, పురుషరూపాన్ని దరించి విష్ణువుగా, క్రోధం కల్గినప్పుడు ‘కాలిక’గా, యుద్ధంలో దుర్గా రూపంతో ఉంటుంది.

కాని లోకీకంగా అతల్లి స్త్రీ అనడం పాపమే కదా!

అలాగే లక్ష్మణుడు పర్వతాలనుండి వెళ్లకపోతే రావణుడు తమని అపహరించడు. రావణవధ కుదురుదుకదా! కాని పైకి అవి (లోకకర్షణలో చూస్తే) పాపాలే. అందుకే ఆమెకు శిక్ష ‘అశోక వనవాసం’. (కారాగారంలో వసానం).

భగవంతుడైనా దోషం చేస్తే శిక్ష నుండి తప్పించుకొనలేడు - అనడానికి పై దోషాలు చేసిన సీతమ్మ సాక్ష్యం.

(3)స్త్రీలు మామూలుగా కొప్పు పెట్టి, పూలు దరించడం వంశప్రదాయం. ఆ రోజుల్లో జడ వేసికొనడం, దుఃఖంతో ఉన్నానని తెల్పడానికి సంకేతం ఆ సీత. బడను దరించి, అందునా (ఏకవేణి ధరా లేదా ఏక జలాధరీ) బడవి ఒక్కటిగా వేసికొని, తన దుఃఖాన్ని సూచిస్తోంది.

కొప్పుకి పైన పెట్టేది (నాగరం - కొప్పుబిల్ల) చూడమణి. దీనికి ఉంగరంలావే ఖాలీ వోటుంది. దాంట్లో తలజాబ్బు దూర్చి అరింకరిస్తారు.

ఆ చూడ మణివే ఈయదానిక్కారణం, రాముడు రావిని , వెంటనే సీతరవి గుర్తింపగలదు కాబట్టి. ఎప్పుడూ పాదాభినందనం చేసే ఆమెపైకి లేచేప్పుడు, రామునకు ముందుగా కన్పించేది, ఈ చూడమణియే.

ఇప్పుడూ సీతా దర్శనానికి ముందు, రామునికి చూడమణి దర్శనమే

కాబట్టి ‘సీత రాదోయ్’

దర్శనం కావడమే - అని గ్రహించు.

39వ సర్గము

అమ్మా! రావణ వధ తప్పదు!

‘మణిం తు దృష్ట్వ రామో వై త్రయాణాం సంస్మరిష్యతి |

వీరో జనన్యా మమ రాజ్ఞో రశరథస్య చ | (2)’

‘హనుమా ! ఈ చూడమణి-మా తల్లినీ, నన్నూ, దశరథుణ్ణి - రామునికి గుర్తుచేస్తుంది. దశరథ సమక్షంలో మా అమ్మ, వివాహకాలంలో రాముడు చూస్తాండగా, నాకు అరింకరించింది (1). ఇక నీవే, నా దుఃఖం తీరేలా సందేశం చెప్పి, రాముణ్ణి రప్పించాలి’, అని సీత అంది.

వానరులు శీఘ్రంగా వస్తారనీ, ఎవ్వరూ రామబాణాలకు ఎదురు నిలబడలేరనీ చెప్పి, బయలుదేరి బోతుంటే హనుమని అపి, జానకి ఇలా అంది.

“మారుతీ ! మటుగున్నచోట ఒకరోజు విశ్రమించి వెళ్లు. (1) నువ్వుంటే నా దుఃఖం కొంత ఉపశమిస్తుంది. తిరిగి వచ్చేవటకూ నా ప్రాణాలు నిలుస్తాయో ? లేదో? అయినా ఒక అనుమానం.

సముద్రాన్ని, గరుత్మంతుడూ, వాయుదేవుడూ, నువ్వు మాత్రమే దాటగలరు గదా! ఎలా వానరులందరూ రాగలరు! పైగా నువ్వు అందటికంటే బలవంతుడివి. ఆ అల్పబలం కల వానరులు, ఎలా రావణవధకి సహాయం ఔతారు?

రావణుణ్ణి చంపి, రాముడు నన్ను తీసికొని పోతేనే, నాకు అది కీర్తికరంగా అవిస్తుంది. కాబట్టి (వానా దర్మ మనావుహా) (2) రాముడిక్కడికి వచ్చేలా, మూల సహాయం చేసి పుణ్యం కట్టుకో. బలానికి, వానరులని తోడు చేసి కత్తిని పాండు.

లంకని ద్వంసం చేసి, రావణ సంహారం జరిగితేనే, (3) రాముని కౌరవరైత్యాలు లోకానికి తెలుస్తాయి” అని సీతమ్మ పలికింది.

స్పష్టంగానూ, అర్థవంతంగానూ సీతమ్మ పలికిన పలుకులు విని హనుమ

‘మర్దిశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సంతి తత్ర మౌకుః |

మత్తా ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్త మగ్రేన వన్నిధౌ | (38)

మా ప్రకృష్టా ప్రేష్యంతే ప్రేష్యంతే హి హరి జనా | (39)

“అమ్మా! సుగ్రీవుని వద్ద, నా కంటే బలిష్ఠులూ, నాలో సమానులూ ఉన్నారు గాని, నా కంటే తక్కువ వారు లేనేలేరు. అయినా, అందరిలోకి తక్కువవాణ్ణి ఇలాటి పనులకి పంపిస్తారు గాని, పెద్దవారిని పంపించరు గదా! (4). అందుకని, బాధపడకు.

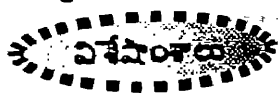
రోహిణి చంద్రునితో కూడినట్లు, నువ్వు రామునితో చేరగలవు. నా వీపుపై రామలక్ష్మణులు వచ్చి, లంకని ద్వంసం చేసి, రావణుణ్ణి చంపి, నిన్ను తీసుకొని పోతారు.

తల్లీ! రామునికంటే గొప్పవాడూ, లక్ష్మణునితో సమానవైనవాడూ లేనేలేదు గ్రహించు.

వానరానినీ, భల్లూకానినీ తక్కువగా భావించకు. వారు తేయలేనిది లేదునుమా!

రామలక్ష్మణులు సూర్యచంద్రులు. అగ్ని వాయువుల వంటివారు (5).

ఎంతోకాలం నీ విక్కడ ఉండేమా ఉండవు - ఉండవలసిన కొద్దికాలమూ ఓర్పుకోకనూ - తప్పదు” అని ప్రార్థిస్తూ పరిశుభం.

(1) సముద్రం తాటుతూన్నప్పుడు, విశ్రాంతి తీసుకోమంటే తీసుకోని హనుమ, ఆగమంటే ఒక రోజు ఆగుతాడా? కార్యం యొక్క తొందరని గమనించి ఆగనంటాడా? లేదా? అనే పరిశీలనకి, ఈ ప్రార్థన.

అగితే, రాక్షసులు హనుమ మీదికి దూకుతారు కాబట్టి, ఎదుర్కొనే రైర్యం ఉందా? లేదా? గమనించడానికి ఈ ప్రార్థన. ఎదుర్కొంటే, రాక్షసుల బలవిశేషం కూడా, రామునికి చెప్పినట్లుండి అని కూడా ఈ ప్రార్థన.

అరణ్యానికి వెదుతూన్న రాముణ్ణి దళారుడు కూడా ఒక రోజు అగి వెళ్లమన్నాడు. రాముడు ఆగలేదు. రామ భావభావన ఉన్న హనుమకూడా ఆగదు. ఆగలేదు.

(2) సహాయాలు తేయటంలో, వాక్కుద్యోగం తేయడమూ పుణ్యప్రదమే. పంపాలి చెప్పిన మాట ప్రకారమే కాక ఏక లంకలో ఉన్నదని హనుమ నిశ్చయించాడు.

లంక-రైర్య-పరాక్రమ-ధనాలు లేవని ఉపకారమే.

(3) రామ విడిపింపబడాలనే ఆలోచన, పితృముక్తి లేనేలేదు. ప్రవర్తించకుండా, ఆతని ప్రవర్తనకు రాక్షసులు సహాయపడకుండా, కోరుతోంది ఆమె.

అది జరిగేవఱకూ, తాను చిత్రహింసల ప్పాలైనా బెతానన్నది తప్ప, అవకాశం దొరికిందని భర్తను చేరతాననలేదు.

అంకలో బందీలైనలోట ప్రాంత విముక్తి కల్గించి పాలువడిన సీతమ్మ, లోకంలోని ప్రజలకి ఆదర్శ ప్రాయురాలు.

(4) సర్వాధిక బలిష్ఠుడు తానే. కాని ఇలా చెప్పుకోవడం ఎంత గొప్పదనమో ఆలోచించాలి.

నిజంగా 'గొప్ప' కానివాడు డంబాలు పలుకుతూంటే, 'గొప్ప' అయినవాడు 'కాదని' చెప్పడం, ఎంత గొప్పదనం!

అమ్మవారికి దైర్యం కోసమే, ఇలా చూట్లాడడం - కాబట్టి అసత్యం కాదు.

(5) సూర్యుడు - రాముడు, చంద్రుడు లక్ష్మణుడు.

సూర్యుడున్నంతసేపూ చంద్రునికి ప్రకాశం లేనట్లు, రాముడున్నంతసేపూ లక్ష్మణుని నోట మాట సరిగా రాదు. సీత సంద్యాకాలం వంటిది. అంటే ఇద్దరినీ చేతనూ రక్షింపబడేది.

సూర్యప్రకాశం ఎప్పుడూ తగ్గనిది. చంద్ర ప్రకాశం తగ్గుతూ పెరుగుతూ పోయేది.

క్రోధానికి వశుడయ్యే లక్ష్మణుడిలాటివాడు. సూర్య చంద్రులిద్దరినీ రాహుకేతువులు గ్రహించేటట్లు, విరాధ-రావణులు వీరిని పట్టారు. రాహు కేతువులు నశించినట్లు, విరాధ రావణాదులు నశించారు.

కథ మిగిలింది లోకంలో.

అగ్ని వాయువులు వీరిద్దరూ. అగ్ని లక్ష్మణుడు. వాయువు రాముడు.

అగ్నిని మండింపచేయాలన్నా-మండే అగ్నిని ఆర్పాలన్నా వాయువే అవసరం.

శత్రువుని భవ్నం చేసేవాడు అగ్ని. ఆ భస్మాన్ని ఎగురగొట్టేవాడు వాయువు.

40వ సర్గము

“మఱిక గుర్తు చెప్తాను - జాగ్రత్తగా వెళ్లిరా!”

మారుతీ ! సగం ఎండిపోయిన పైరు, వాన జల్లక తేరుకున్నట్లు, నా పని సగం అయినట్లుగా తోస్తోంది. అందుకని, మఱిక గుర్తుచెప్తాను విను. ఒకనాడు చెమటకు నా నుదుటిబొట్టు జారిపోగా, ‘మణిశిల’ని అరగదీసి నా చెక్కిలిమీద బొట్టుగా వినోదంకోసం నా రాముడు పెట్టాడు. ఈవిషయం కూడా చెప్పు.

ఇంత కష్టంలో ఉన్నా, ఈ చూడామణిని చూస్తూ (పాదాభివందనం చేసిన ప్రతిపర్యాయమూ ఆ రాముని చూపులు దీనిపై పడతాయి కాబట్టి) ఆయనను చూస్తూన్న ఆనందం పొందుతూ ఉండి, ఈనాడు నీ చేతికిస్తున్నాను. ఇక ఈ జీవితాన్ని తట్టుకోలేను. ఒకే మాసం ఉంటాను. తర్వాత జీవించడం అనిశ్చయం. ఇదివరకటిలా నా విషయంలో ఉపేక్షించడం తగదు.” అని చెప్పమని పల్కింది సీత. ఆమెకు ధైర్యం కలిగే మాటల నెన్నింటినో చెప్పి “అమ్మా! ఇంకా ఏదైనా గుర్తు ఒకటి ఇవ్వు” అన్నాడు.

‘చూడామణిని చూచి నిన్ను నమ్ముతాడు. అది దివ్యాభరణం’ అని సీత పల్కగానే, హనుమ ఎగిరేందుకు వీలుగా దేహాన్ని పెంచసాగాడు. అప్పుడా తల్లి హనుమని సాదరంగా చూస్తూ ‘నాయనా ! ‘శివశ్చ తేఽథ్వా చ హరిప్రసీర!’ (24) హనుమా! నా క్షేమాన్ని సుగ్రీవునికీ, అమాయకూ తక్కిన వారికీ చెప్పు. నా దుఃఖాన్నీ, రాక్షసుల బెదిరింపులనీ రామునికి చెప్పు. దారిలో ఏ అడ్డంకే లేక, సుఖంగా వెళ్లు’ అని పల్కింది.

‘అల్పవశేషం ప్రసమిక్ష్వ కార్యం
దిశం హ్యదీచీం మనసా జగామ’ (25).

ఆ మాటలు విని “మఱికొద్ది పని మిగిలినదని భావించి, ఉత్తర దిక్కుకు పోవాలనీ, మనసుతో ఆలోచించాడు మారుతి. (మారుతి కనుక్కోవాల్సిన అంశాలు రెండు. సీత జీవించి ఉందా? లేదా? - రావణుని నివాసస్థానం - అనేవి. సీత - ఆమెయొక్క పద్ధతీ మొదలైన అన్నింటినీ తెలిసికో గలిగాడు. రావణుని నివాసస్థానం ‘లంక’ అనేది తెలిసింది. ఊరికే రావణుని నివాసం తెలిసికొంటే యేం లాభం? వాని బలం - మదం - సైన్య ప్రతాపం - పోరాడే తీరు మొదలైనవి రామునకు చెప్పాలిగా ! అందుకని ఇంకొద్ది పని మిగిలినది’ అనుకున్నాడు ఆంజనేయుడు.

41వ సర్గము

అశోక వన ధ్వంసం

‘న సామ రక్షస్సు గుణాయ కల్పితే న దాన మర్హోపచితేషు యుజ్యతే ।

న భేద సాధ్యా బలదర్శితా జనా పరాక్రమస్త్యేన మమేహ రోచతే’ । (3)

ఆంజనేయుడిలా భావించసాగాడు. ‘తమోగుణం నిండిన రాక్షసులతో మెత్తదనం (సామ గుణం) ఎందుకూ పనిచేయదు. మహా - ఐశ్వర్య సంపన్నులైన వీరికి ఏమి దానం ఇయ్యగలం ? అయోధ్యారాజ్యాన్ని విడిచిన రాముడు, ఏమీ ఎవరినుండి స్వీకరింపడు కాబట్టి ఏమియ్యగలడు? మరంతో ఐకమత్యంతో ఉన్న వీరిలో భేదం కల్పించడం సాధ్యంకాని పని. ఇక దండోపాయం (చంపడం) ఒకటే శరణ్యం. కొందరిని చంపితే, మిగిలిన వారికి అదైర్యం వస్తుంది. ముఖ్యమైనవని చెడకుండా, దానికి అనుకూలంగా ఎన్ని ప్రైవేటులు చేసినా, అది సరైనదే-అని పెద్దలమాట. పని చిన్నదే అయినా, అనేక విధాల ప్రయత్నం చేయాలి. శత్రుబలాన్ని క్షింధలో చెప్పగలిగితేనే, నా రాకకి ప్రయోజనం.

పైగా, రావణుణ్ణికామ పరమశుష్టగా చూచాను. అతణ్ణి కోపంతో ఉగిరిపోతున్నప్పుడూ, మంత్రులతో-సైన్యంతో ఉన్నప్పుడూ చూడాలి. రావణుణ్ణి అలా చూడాలంటే వానికి ఇష్టమైన ఈ అశోకవనాన్ని పాడుచేయాలి. దాంతో తన సైన్యాన్ని పంపుతాడు. వారి ఆయుధాలనీ, ప్రతాపాన్నీ, యుద్ధపద్ధతినీ, తెలిసికొని రామునికి చెప్ప వీలవుతుందని ఆలోచించి, ఆకాశంలోకి ఎగిరి తిరుగుతూ, ఆ గాలికి చెట్లని ఉపసాగాడు. వృక్షాలని విరిచేసాడు. వాటిని ఆదారం చేసికొన్న పెద్దపెద్ద రథలన్నీ మట్టికరచాయి. పక్షులు ఎగిరిపోసాగాయి. చెట్లని విసరడంతో జలాశయానికి అందంగా కట్టబడిన మెట్లు విరిగిపోయాయి. చక్కని సన్నగా పాటే సెలయేళ్ల మధ్య, విడిగిన చెట్లుపడి అందం పోయి ఆ ప్రాంతం రొచ్చురొచ్చు అయిపోయింది. లతాగృహాలూ, చిన్నచిన్న క్రిడా పర్వతాలూ నుగ్గునుగ్గు కాసాగాయి, ఎక్కడెక్కడి లోకాలనుండో తెచ్చి, అపురూపంగా వేసికొన్న చెట్లన్నీ చిన్నబిన్నం కావడమే కాక, కొన్ని నడిమికి విడిగి, కొన్ని మొదలంట నాశనమయి, మిగిలినవి తలలు విడిగి, మొత్తానికి, ఏ చెట్టు ఎక్కడ విడిగితే మట్టి జీవించదో, అలా చేయబడ్డాయి.

అయినా హనుమకీ దుఃఖంగానే ఉంది. కారణం- ‘ఒక్క రాక్షసుడూ పోరాటానికి రాకపోవడమే! ‘సా విహ్వలాశోక వన ప్రతానా - వనస్థలి శోక లతా ప్రతానా - జాలా దశస్య ప్రమదా వనవ్య-కపేర్పలాద్ధి ప్రమదావనస్య (20)’ చూస్తేనే ఆనందం కల్గించే రథలు కల పన ప్రదేశం, శోకంతో నిండిన పుష్పాలు కదిగి అయ్యింది. రావణుని ప్రమదా (ప్రీతియొక్క) వనం, (విహారానికై ఉన్న ఉద్యాన వనం), ప్రమదా (సీతయొక్క) అవనుడు (రక్షణకై వచ్చిన వాడు) అయిన హనుమ దాటికి రూపు చెడింది.

42వ సర్గము

అనుకున్నదే అప్పుతోంది మమా !

అశోకవనంలో వృక్షాలు పెద్ద చప్పుళ్లతో విజగడమూ, పక్షి మృగ సమూహాలు చెల్లెచెదరై పోవటమూలో పాటు, రాక్షస నాశనానికి వీలైన అశుభ శకునాలు కనిపించాయి. కాపలా ఉన్న రాక్షస స్త్రీలు లేచారు. విశాల శరీరం కల హనుమని చూచారు. భయం పుట్టించేందుకై మారుతి తన రూపాన్ని మఱితేలేసాడు. భయపడిన రాక్షసస్త్రీలు, వెంటనే సీత వద్దకి వచ్చి 'పిడివడు ? ఎవనివాడు ? ఎందుకు - ఎక్కడనుండి - ఎవరి కొడుకు వచ్చాడు ? సీతో మాట లేమిటి ? భయపడక చెప్పు' అనగానే తొట్రుపాటు లేని, పతివ్రత సీత "అహిరేవ హ్యహః పాదాన్విజానాతి న సంశయః (9). 'ఓ! రాక్షసీమణులారా! కామరూపంతో వచ్చిన వీణ్ణి రాక్షసుడే అనుకున్నాను. హిమ, ఎక్కడ ఉండేదీ, ఉండగలిగేదీ, ఉంటున్నదీ, లేనిదీ, హిమకే తెలుస్తుంది. కామరూపంతో వచ్చిన రాక్షసుడేమో అనిపిస్తోంది. ఇతణ్ణి నేను ఎఱుగును" అంది. (1)

ఈ మాటలు వింటూనే రాక్షసస్త్రీలు కొందఱు పరుగెత్తారు. అక్కడే నిలబడిపోయారు కొందఱు. రావణునికి చెప్పారని మఱికొందఱూ పోయి "ఓ రాజా! మహారాక్రమ వంతుడూ, సర్వ భయంకరుడూ అయిన ఒక వానరుడు, సీతతో మాట్లాడి, అశోకవనంలో ఉన్నాడు. ఆమె నడిగాం. ఏమీ చెప్పడంలేదు. ఇంద్ర - కుబేరులే వంపించారో లేదా రాముడే వంపాడోగాని నీకిష్టమైన ప్రమదావనాన్ని నాశనం చేయడమే కాక, అతి రమణీయ ప్రదేశాన్నింటినీ పాడుచేసాడు. కాని, సీతమ్మ ఉన్న శింశుపావృక్షం గాని, ఆ చోటుని గాని ఏమాత్రమూ తాకలేదు. నీకిష్టమైన వనాన్నిపాడు చేసినందుకూ, నీవు మనసు ఉంచిన సీతతో మాట్లాడినందుకూ వాణ్ణి రెండు విధాలుగా దండంచాలి" అని అన్నారు.

అప్పుడే నేయి వేసిన అగ్నిహోత్రంలా మండిపడుతూ కోపంతో రావణుడు కను గ్రుడ్లు త్రిప్పాడు. మండుతూ ఉండే వత్తి నుండి మంటతో నూనె బిందువులు నేల పడ్డట్టు, వేడి కన్నీటి బిందువులు కళ్ల నుండి రాలిపడ్డాయి. (దీప్తాభ్యా మివ దీపాభ్యాం సార్చిషస్సేనా బిందవః - 23). వెంటనే, తనతో సమానులైన వారిని పిలిచి, హనుమని పట్టి తెమ్మని ఆజ్ఞాపించాడు.

మారణాయుధాలు చేత ధరించి, క్షణాలలో వికారరూపులైన రాక్షసులు గుంపులు గుంపులుగా బయలుదేరారు. ఆశోక వనద్వారం వద్దనే యుద్ధానికై ఎదురు చూస్తూన్నట్లు నిలబడ్డ హనుమంతుని వద్దకు, మిడుతలు అగ్నిమీదికి పోయినట్లు, వెళ్లారు. (అగ్నిలో మిడుతలు భస్మమౌతాయి గాని, అగ్నిని మిడుతలు ఏమీ చేయలేవు).

అంజనేయుణ్ణి, ఆయుధాలు కలవారంతా చుట్టుముట్టారు. కొందఱు ఎదురుగా నిలబడ్డారు. అనేకాయుధాలని విసరడం ప్రారంభించారు. ఏదీ అతణ్ణి ఏమీ చేయలేకపోతోంది. పోరు విజృంభిస్తూన్న రాక్షసులని చూచి, ఉత్సాహంకల అంజనేయుడు, వారి యుద్ధపద్ధతిని తెలిసినవాడై, తోకని నేలపై కొట్టి, నోరంతా తెరిచి పెద్ద కేక పెట్టాడు (2).

ఆతని భుజాల చటపు లంక అంతా మ్రోగింది. ఆ మ్రోతకి ఆకాశంలో ఎగిరేపక్షులు నేలపడ్డాయి. అప్పుడు పెద్దగొంతుతో ఎక్కడెక్కడికీ వినిపించే ద్వనితో

“జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।

రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాబివాలితః ।

దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్వాక్షిప్త కర్మణః ।

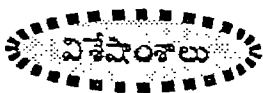
హనుమాన్ శత్రునైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ (3)

న రావణ సహస్రమ్నే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ (33-35)”

ఓ రాక్షస జనులారా! అతిబలుడైన రామునికి, మహాబలుడైన లక్ష్మణునికి జయము. రామునిచే రక్షింపబడే సుగ్రీవునకునూ జయము. నేను కోసల దేశాధీశుడైన రాముని దాసుణ్ణి. వాయుపుత్రుణ్ణి. ఎలాంటి శత్రువులైనా సహరించగలను.

రాళ్లా, చెట్లా ఇతరాయుధాలతో పోరాటానికి నేను దిగడం అంటూ వస్తే. వేయిమంది రావణులు కూడా నా ముందు చారు. మీ రంతా చూస్తూండగానే లంకా నాశనం చేసి, సీతమ్మకి నమస్కారం చేసి, ఇప్పటికీ పని పూర్తి చేసేకొని పోతాను’ అని అన్నాడు. భయపడిపోయిన రాక్షసులు, రాజాజ్ఞ ఉందని భయపడి, యుద్ధంచేయడం మొదలెట్టారు. తన చుట్టూ మూగిన రాక్షసులంతా తనపైకి వస్తూంటే, ఆశోక వనద్వారానికి ఉన్న పెద్ద ఇనుపగుడియ ఊడబీకీ, రాక్షసుల మీదపడి, చాలమందిని బీభత్సంగా చంపి, గరుడుడు సర్పాన్ని పట్టుకొన్నట్లు, ఆ గుడియలో ఆకాశానికి ఎగిరి, మళ్ళీ పూర్వంలాగానే, ఆ ద్వారంవద్ద నిలబడ్డాడు.

రాక్షసులు కొందఱు, గుంపుగా మళ్ళీ వెనక్కి కదిలి, జరిగినవిషయం రావణునకు చెప్పారు. కనుటప్పరిని పూర్తిగా తెలిచి, గ్రుడ్లని కదప కండా తీక్షణంగా చూస్తూ, అనేక యుద్ధాలలో జయం తెచ్చిపట్టిన ప్రహస్తుని పుత్రుడు 'జంబుమాలి' అనే రాక్షసుణ్ణి యుద్ధానికి పామ్మని రావణుడు ఆజ్ఞాపించాడు.

(1) సీతమ్మకి తెలిసి కూడా, హనుమగూర్చి తెలియదనడం 'అసత్యం' కదా! అని శంక. సత్యం చెప్పడమనేది ధర్మం. తాను సత్యం పల్కినందువల్ల, వేటొకరికి (ఉపకారికి) అపాయం కలిగేటప్పుడు తెలియదని, ఈ విధంగా పరికడం అసత్యం కాదనేది ధర్మసూక్ష్మం. గోవుని చంప పరిగెత్తే వెట్టివాళ్లు, మహర్షిని అడిగారు "గోవు ఎటు పారిపోయింది?" అని. "చూచిన కళ్లు చెప్పలేవు. చెప్పేస్తారు చూడలేదు" అన్నాడాయన. ఈ వేదాంతితో మనకేమిటని వారు వెళ్లిపోయారట. ఏ కోణంలోనైనా ఇదీ పాపమే అయితే, అనుభవింప సిద్ధమై సీతమ్మ ఇలా పల్కింది.

మఱో అర్థంకూడ ఉంది. హనుమ ఇలాటి వాడనీ, ఇక్కడుంటాడనీ ఒకవేళ ఆమె చెప్పితే, సమయానికి తగినట్లు వ్యవహరించే బుద్ధిమంతుడైన అతడు, సీత చెప్పినట్లు అక్కడ లేకపోయినా, పరిస్థితిని బట్టి సీతమ్మ చెప్పినట్లు వ్యవహరించకపోయినా, అప్పుడైనా సీతమ్మ 'అబద్ధం' అడిగినట్లు (రాక్షసుల దృష్టిలో) అవుతుంది. నిజం చెప్పమని మఱింత హింసిస్తారు. సమాధానం చెప్పగల హనుమని హింసిస్తే, రాక్షస బలమూ హనుమకి తెలుస్తుంది. తనకి హింస తప్పుతుంది, అని కూడ సీత భావన. ఇది అమ్మవారు చూపిన ధర్మసూక్ష్మం.

అలాగే మఱొకటి. దశరథుడు రథాన్ని ఆవమంటూటే, రథం తోలమని (అరణ్యానికి బయలుదేరుతూ) రాముడాజ్ఞాపించాడు. సుమంతుడైన తాను, రాజాజ్ఞని పాటించాలి. ఏం చేయమంటావని రాముణ్ణి అడిగాడు.

రథం చప్పుడులో వినబడలేదని చెప్పమని రాముడన్నాడు. (నాశ్రావమ్) విన్నించిందని చెప్పి వెను త్రిప్పితే తండ్రి దశరథుడు అధర్మపరుడై, మాట తప్పిన వాడౌతాడు. ధర్మాన్ని తప్పబోయే తండ్రిని, ధర్మం తప్పనీయకుండా కేసేందుకై అసత్యమాడవచ్చనీ, అలా ధర్మం గతి తప్పప్పుడు అసత్యం ఆడడం అధర్మం కాదనీ, ఈ ధర్మసూక్ష్మం, 'అయ్యవారు' చూపినది.

(2) యుద్ధానికి రాక్షసులంతా వచ్చాక, సీతని రాక్షసులు అడిగిన ప్రశ్నకి, తాను సమాధానం చెప్పాడు, యుద్ధం చేయకుండా ఆగినది-అందఱూ రావడానికే. మీద

విసరుతూన్నా మౌనంగా ఉన్నది - వారి యుద్ధ పద్ధతీ, బలమూ గ్రహించడానికే. రామ భావభావన ఉన్న హనుమ, రామునిలాగే ఇక్కడ ముందుగా వారినే ప్రారంభించ నిచ్చాడు. (తాటక - విరాధ - ఖర దూషణాది వధలో ముందు వారే యుద్ధం ప్రారంభిస్తారు). వారి బలం గ్రహించాక, వారికంటే పెద్దగా అటపు, వారికంటే వేగంగా ఆకాశంలో తిరగడం, వారు చేయలేని ఇనుప గుడియని లాగివారిని చంపడం, వారు ఎన్నడూ చేయలేని, లోక గిరిగిరా తిప్పి నేల బాదడం, వంటి కృత్యాలు చేయడం, చేసాడు. దీనితో భయపడ్డారు రాక్షసులు. ఆదే, హనుమ కోరుకున్నది కూడ. ఇనుప గుడియని లాగడం - ఇలా అన్ని ప్రధాన ద్వారాలనీ నాశనం చేసి, మా వానర సైన్యాన్ని లంకలోకి తేగలనని సూచించడానికి - ఎక్కడో యుద్ధం చేస్తూన్నా, సీతమ్మ, స్పష్టంగా దూరంనుండైనా తనకి కన్పించడానికి - ఇలాంటివి పీకే యుద్ధం చేయడమనేది ఎఱుగని రాక్షసులకి, ఇంకా ఇలాటి చిత్రాలు ఎన్నో చేయగల ఈ కోతితో, యుద్ధం చేయలేమనే భయం కల్గించడానికి - వచ్చినవాడు వానరుడు మాత్రం కాడని గ్రహింప జేయడానికిను.

(3) జయత్యతిరలో రామో మారుతాత్మజః పటకూ ఉన్న భాగన్ని పడుకునేటప్పుడు చదుపుకుంటే, చెడ్డకలలు రావనేది అనుభవంలో ఉన్న విషయం. అలాగే నిత్యం మననం చేసే వారిపై, క్షుద్రశక్తులు పనిచేయనే చేయవు. తనకు రాసు తన గుటించి చెప్పుకున్న మూలుకుడా అవి! రాముని వద్దనుండి వచ్చేటప్పుడూ, వచ్చాకా, కూడ (దూలోఁపం గమిష్యే) నేను 'రామదూత'ని అన్న ఆంజనేయుడు, అమ్మ వారిని చూచాక, పల్కరించాక, 'సుఖంగా వెళ్లిరా, విఘ్నం లేకుండుగాక' (శివశ్రుతేఽద్వా చ) అని ఆశీర్వాచనం పొందాక - 'దాసోఽహమ్' - నేను రామదాసుణ్ణి అన్నాడు.

యజమాని చెప్పిన పనికి వెళ్ళకుండా నిరాశగా పల్కేవాడూ లేక శాశ్వతంగా పని కాని తీరుగా చేసేవాడూ అథమ దాసుడు. చెప్పిన దానిని మాత్రం చేసేవాడు మధ్యమ దాసుడు. చెప్పిన పనిని సానుకూల పరిణామాలకై ఇంకా ఏమేమిచేయాలో ఆలోచించుకొని మఱి చేసేకొని వచ్చేవాడు ఉత్తమ దాసుడు. ఇలాటి ఉత్తముడు ఆంజనేయుడు.

కాబట్టి ఆంజనేయుడు రామదూత కాదు. రామదాసుడు లేదా రామబంధు. ఇక సీతా విషయమైన అపహరణాన్ని చెప్పి, సీత కోసం ప్రాణాన్ని, రాముని ఒడిలో విడిచి, రామునిచే అగ్నిసంస్కారం పొందిన జటాయువు రామబంధువు. (తర్వాతి కాలంలో దురదృష్టవశాత్తు (రాంబంధు-రాబంధు' అయింది. చరిత్ర సౌకండా ఉండాలంటే 'రామబంధు' అనడం ఉచితం).

43వ సర్గము

రావణుడు ఇక ఉండబోడు!

'ఆ ప్రతిజ్ఞయతాం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః'

రాజా జయతి సుగ్రీవో రామవేణాధిపాలితః (8)

హనుమ కింకరులనందరినీ చంపి, పాడుబడ్డవనాన్ని కూడ చూచి, మేరువర్యత శిఖరంలా ఎత్తుగా, అందంగా ఉన్న తైత్య ప్రాసాదాన్ని పరిశీలించి, దీన్ని పగులగొట్టి నా శక్తి చూపాలి' అని భావించాడు. (వనాన్ని పాడుచేయడం - వెల్లెతో యుద్ధాన్ని చేయగలను - అని చెప్పడంకోసం. ప్రాసాదాన్ని విఱుగ గొట్టాలనుకోవడం, లంకలో ఉన్న ఇన్ని ఎత్తైన మేడల్లో ఎక్కడో ఓచోట దాగి బ్రతుకుదాం-అనే 'ఆశ', రాక్షసులకి లేకండా చేయడంకోసం-ఇలా తోచినట్లు యుద్ధం చేయడం, చేసేవాడు 'కపి', కాబట్టి అతని ధర్మయుద్ధ మిదేమో అని భావించేందుకు. అలాగ, తోచినట్లుగా ఇష్టంవచ్చినట్లు చేసే యుద్ధం, రాక్షసులకి రానేరాదని 'నిరాశ' పటచేందుకూ, ఒక ప్రక్క సీతమ్మకి సంపూర్ణదైర్యం కల్గించేందుకూను.

తైత్య ప్రాసాదం, సీతమ్మకి రావణ భవనానికి నడుమ అడ్డుగా ఉంటుంది. దీన్ని తీసేస్తే, తానేం చేసేదీ సీతమ్మకి తెలిసి దైర్యంగా ఉంటుందని మారుతి భావన. తన రూపాన్ని పెద్దది చేసి చూపడం, పెద్దశరీరం చేసి చూపే అలవాటున్న రాక్షసులు, ఎన్నడూ హనుమంతుడంతటి రూపాన్ని ధరించలేమని భావించేందుకు). అంతలోనే ఆ భవనం మీదికి దూకాడు. జబ్బి చటచాడు. సింహనాదం చేసాడు. యుద్ధానికి పిలిచాడు. గంగానదిలో సుడిగుండంలా ఎండరిన తనలో కలిపి తిప్పుతున్నాడో తెలియదు. ఆ గృహానికి, శిల్పవిన్యాస మెంతో ఉన్న బంగారు స్తంభం ఉంది. దాన్ని పెకలించి మిక్కిలి వేగంగా తిప్పాడు. ఆ వేగానికి నిప్పుజనించింది. (ఆకాశద్వాయుగా వాయోరగ్నిః - వేగంగా తిప్పుబడిన వాయువు నుండి 'Current' or 'Power' పుట్టింది.) భవనం చూస్తుంటే తగులబడసాగింది. స్తంభాన్ని అడ్డంగా తిప్పి మారుగురు రాక్షసులనీ ఒకే మోదుతో పైకి పంపించి, తాను ఎగిరాడు.

ఆకాశంలో నిలిచాడు. పక్షులు నేరరాలేంతటి ఆటపుతో "సీతాన్వేషణానికి వానరరాజు సుగ్రీవుడు, వేలకువేల మందిని పంపాడు. నూలు, వేయి, పదివేల ఏన్నె బలం వారున్నారూ వారిలో వాయుదేవుని బలం ఉన్న వారున్నారు. అస్ట్రాలన్నీ తెలిసిన

రామునికి (1) మహాబలుడైన లక్ష్మణునకూ జయము. రామరక్షణలో ఉన్న సుగ్రీవునకు ఖభము కల్లుగాక ! వానరు లందఱికి కోరలూ, గోళ్ల ఆయుధాలు. (2) అవి విఠిగినా, విఠిచేసినా, ఇలా ఇనుప గుడియలతో - ఏది కన్పిస్తే దానితో చంపుతాం. ఆయుధాలంటూ మాకు అక్కరలేదు. మీ రావణుడు, రామునితో వైరం కావాలని పెంచుకున్నాడు. వాడూ బ్రదుకడు. లంకా ఉండదు, అని చాటింపు వేస్తూ తిరుగుతున్నాడు ఆకాశంలో

విశేషాంశాలు

(1) మంత్రపూర్వకంగా పనిచేసే మారణాయుధం అస్త్రం. 'మాకు అనేక-అస్త్రాలున్నాయి. రాముడేం చేయగలడనుకోవద్దు.

రాముడు అస్త్ర వేత్త. పైగా 'జయత్యతి బలోరామ' - తాను వేసిన బాణాలు బాధిస్తాయిగాని, ఎదుటివాని బాణాలు వ్యర్థమౌతాయి. ఇలాటిది 'అతి బల' విద్య. విశ్వామిత్రుడుపడేశించాడు రామునికి. కాబట్టి 'అతిబల విద్య' కలవాడూ, మీకున్న అస్త్రవిద్యే తనకి ఉన్నా. దర్శనంతో నిత్యమూ జీవించేవాడూ, అయిన రామునికి పలికినట్లు, ఇది నీకు పనిచేయదని సారాంశం.

ప్రతిపర్యాయమూ 'సుగ్రీవునికి జయం' అనడానిక్కారణం - ఈ సుగ్రీవుని భార్యని 'చాలి' ఎత్తుకుపోతే, వాణ్ణి చంపి, భార్యని సుగ్రీవున కిప్పించాడు.

ఇప్పుడూ అదే కథ. రావణుడు, రామ భార్యని ఎత్తుకువచ్చాడు 'చాలి'లా.

కాబట్టి న్యాయాధికారి, ఒకే నేరానికి, వ్యక్తిని బట్టి శిక్షని మార్చనట్లు, ఓ రావణా ! నీకూ అదే శిక్ష విధించక తప్పదు. ఆ శిక్ష నా మీద పడదని ఆలోచించకు. అస్త్రాలని ఎఱుగున్నవాడు రాముడు ! అని రావణునకు హనుమ పాచ్చరిక.

ఈ విషయం అందఱికి ఒకేసారి చెప్పేందుకూ, అందఱూ కలిసి ఆలోచించుకొని తమ భయాన్ని రావణునికి చెప్పేందుకూ, ఆకాశంలో ఎగరడం.

(2) మాకు సహజమైన ఆయుధాలు గోళ్లు, కోరలూ, వాటికి, రామకోపడం, పదునుపెట్టుకోవడం వంటి బాధలులేవు.

కత్తి లేదా ఇతర మారణాయుధాల గాయాల బాధ తగ్గుతుందేమో గాని, మా గోళ్లు, కోరల గాయాల బాధ మరణాంతం వావుతో సమానమే. గమనించదని పాచ్చరిక.

44వ సర్గము

మఱికోంతమంది మంత్రి పుత్రులూ! పాండి!!

రావణుని ఆజ్ఞకు కట్టుబడి, సహస్రుని పుత్రుడు జంబుమాలి యుద్ధానికి వచ్చాడు. ఎఱ్ఱటి పూదండలు మెడలో నేలాడుతున్నాయి. ఎఱ్ఱటి వస్త్రాలు కట్టాడు. ఇంద్రదనుస్సు వంటి వింటినుండి, ఏడుగురు పుష్పలలా వింటి నారి ధ్వనుల్ని దిక్కుల్లో నింపుతూ, కంచర గాడిదల రథం మీద రాసాగాడు. హనుమ, పూర్వం కూచున్నట్టే ద్వారపు దూరం మీద కూర్చున్నాడు. చూస్తుండగానే వింటినుండి అర్థ చంద్రాకార బాణం హనుమంతుని ముఖానికి తగిలి, రక్తాన్ని చిమ్మించి, ఉదయసూర్యునిలా నుదుటిపై కన్పించింది. మఱుక్షణంలో, ముద్దమొన ఉన్న పదిబాణాలు వేగంగా శరీరానికి గుచ్చుకున్నాయి. ఒళ్లు తెలియని కోపం హనుమకి వచ్చింది. ఇటు అటు చూచాడు. పెద్ద బండరాయి కన్పించింది. పెళ్లగించి జంబుమాలి మీదికి విసిరాడు. మళ్లీ విడిచిన పదిబాణాలూ ఆ రాతిని, ముక్కలు ముక్కలు చేసాయి. అవమానంగా భావించిన మారుతి, పెద్ద మద్దిచెట్టుని విసిరాడు. మళ్లీ పూర్వంలానే వర్షం పోయింది. ఇక లాభంలేదని, మళ్లీ ఇనుపగుడియని తీసి జంబుమాలి వక్షస్థలం మీదకొట్టి, నేలమీద పడేసి, తలా, చేతులూ, మోకాళ్లనూ దానితో బాది, గుట్టాలనీ, రదాన్నీ నాశనం చేసాడు. ఆభరణాలు కూడా చెదరకుండా శ్వాసవిడిచాడు, జంబుమాలి.

'కింకరులు' అనే భయంకరమైన రాక్షసులు పోయారు. 'జంబుమాలి పోయాడు' అని విన్న రావణుడు, ఎఱ్ఱటి కన్నుల్ని త్రిపుతూ, ఏడుగురు మంత్రి పుత్రులనూ పిలిచి, 'మీరు హనుమమీదికి పాండి' అని ఆజ్ఞాపించాడు. (తస్యైవ శిరోనాస్తి న బాహూ నచ జానునీ న దనుర్న రథో నాఽశ్వాః తత్రార్ధశ్శస్త్ర నేషవః (17) - జంబుమాలి శరీరం ఎలా ఏ అవయవానికి ఆ అవయవం, వేటువేటుగా పడి ఉందో, అలాగే ఈ శ్లోకంలో పదాలు కూడా, ముక్కముక్కలుగా ఉండడం వాల్మీకి రచనలో విశేషం.

ఒక్కడు - అందునా వానరుడు - అందునా ప్రత్యర్థి రాముని నుండి వచ్చినవాడు - ఇంతమందిని నిస్సహాయుడై చంపుతున్నాడనగానే, ఎంతటి తెలివితేలినివాడు కూడా, ఉన్న సైన్యాన్ని అంతనీ, ఒక్క మాటు పంపిస్తాడు గాని, ఒకరిపిమ్మట ఒకరిని యుద్ధానికి పంపిస్తాడా? ఓడిపోతూ కూడా? అందరినీ ఒక్కమాటు పంపడం, పరువుతక్కువ అని ఆలోచిస్తాడా? యుద్ధకాండలో కూడా, అందరినీ ఒక్కమాటు పంపడం జరుగలేదు - కాబట్టి ఈ రాక్షసు లందరినీకూడా రామదాసుని చేతిలో మరణింప చేయాలనీ, తాను రాముని చేతిలో మోక్షాన్ని పొందాలనీ, రావణాభిప్రాయంగా తోస్తుంది).

45వ సర్గము

ఇంకా ఎవరొస్తారో! రండి!!

రావణాజ్ఞపై ఏడుగురు మంత్రిపుత్రులూ, ఒకేమాటు రథాలమీద బయలుదేరారు. బంగారపు జెండాకట్టలు, బిరుదు జెండాలు, ఉన్నత వంశీయ అశ్వాలూ, కలిగిన రథాలు బయలుదేరాయి. చక్కని చెక్కడం పని కల పళ్లతో, మెఱుపులుకల మేఘాల్లా బయల్దేరి 'నేను ముందు అంటే నేను ముందు' అని హనుమ మీదికి దూకారు.

(ఎవరు, ఏయే ఘట్టంలో, హనుమచేత చావలసినవస్తే, రావణుడు వారికి వారికి, వార్త పంపుతున్నాడు. 'విమిత్రమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్' అంటే యిదే !

చావలసిన యోగం వీళ్లకి ఉన్నా, అంజనేయుడు చంపాడని అనుకోవడానికే ఈ ప్రయత్నం.

'అడవి రక్షణలేని యబలుండు వర్తిల్లు - రక్షతుండు మందిరమున చచ్చు' (పోతన 7/41) - ఏ రక్షణలేని నిస్సహాయుడు జీవిస్తాడు. అన్ని రక్షణలూ ఉన్నవాడు, తన యింట్లోనే పోవచ్చు' అని.

గృహ-వివాహ-సంతాన యోగాలెలాగో, అలాగే మృత్యువనేదీ ఒక యోగమే. ఆరిష్టస్యలాభో యోగః-నిన్నటి వజ్రకూ లేనిది - నేడు రావడం యోగం. ఇప్పటి వజ్రకూ లేని రావణబుద్ధి, ఈ రోజు వీరిని ఎందుకు పంపమంది? వీరికి వావుంది కాబట్టి ఆ ఏడుగురూ, ఒకేసారి బాణవర్షం ప్రారంభించారు.

చేసేది లేక, కొందరిని గ్రుద్ది, మఱికొందరిని క్రుమ్మి, ఇలాగే గీరి, అక్కి, కొరికి, వారందరినీ చంపేసాడు.

దీనిని గమనించి, రాక్షస సైన్యమంతా పారిపోతుంటే, చూచి, మఱికొందరిని కూడ చంపాలనే ఉత్సాహమున్న వాడై, అందఱూ కన్పించడానికి వీలుగా, అందరికీ కన్పించేందుకుగా, మళ్లీ తోరణద్వారమే ఎక్కికూచున్నాడు.

(ఆ ద్వారమూ, ద్వారం మీద హనుమా - ఈ రెంటినీ చూస్తున్న రాక్షసులందరి పై ప్రాణాలూ - పైనే పోయాయి).

46వ సర్గము

మల్లి తోరణద్రావణమే విక్కిన హనుమ

అమాత్య పుత్రులు కూడ హనుమ చేతిలో చనిపోయారని విని రావణుడు క్రుంగిపోయి, విరూపాక్ష - యూపాక్ష - దుర్జన - ప్రమస - భాసకర్ణులని పిలిచి “ఓ! నేనానాయకులారా ! మీ అందరినీ వెంట పెట్టుకుని నాగ - యక్ష - అసుర - మహర్షులని ఎందరినో జయించాను. విశేషించి దేవేంద్రుణ్ణి ముప్పుతిప్పలు పెట్టాను. వారంతా కలసి చేసే పనియిది - అని భావిస్తున్నాను.

ఇతడు చూచే పరాక్రమం బట్టి, వానరుడు కాడని ఎప్పుడో తేలిపోయింది. కోతిజాతికి చెందిన వారి - సుగ్రీవ - వీరి - ద్వివిదులనీ - భల్లూక జాతికి చెందిన జాంబవంతుణ్ణి చూచాను గాని, వారెవరికి ఈ తేజస్సూ, బలం, ఇష్టం వచ్చినట్లు పోరాడే శక్తి అంసల లేని తనమూలేవు. ఏదో మహాభూతం ఇలా వచ్చి ఉంటుంది. భయపడక, అత్యురక్షణం చేసికొంటూ, వాణ్ణి పట్టెండి” అన్నాడు.

5 రథాలూ, ఒకేసారి విడిచిన బాణాల్లా కదిలాయి. హనుమచుట్టూ మోహించాయి. దుర్జనుని వింటినారి ధ్వనించింది. హనుమ శిరసుకి ఐదు బాణాలు తగిలాయి. ఆకాశంలోకి ఎగిరిన అతనిపై నూల్లకొరిది బాణాలని భుజానికి గ్లాని లేకుండా విడుస్తూనే ఉన్నాడు దుర్జనుడు.

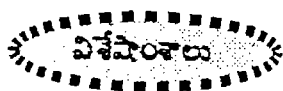
చూచిచూచి, ఏ ఆయుధమూ దొరుకని హనుమ, తనంతలానే, కొండపై పడుగులా, దుర్జనుని రథంపై పడ్డాడు. దుర్జనునికి, గాలి పీల్చవలసిన అవసరం ఇక లేకపోయింది.

విషయం అర్థమైన విరూపాక్ష, యూపాక్షులకు, ఇది కోపకారణం అయింది. వాల్మీర్షిజూ మీదికి దూకుతూండగానే, నేరిమీది పెద్ద ప్రానున్న మర్దివక్షాన్ని వాల్మీర్షికి వేసాడు. ఈ యుద్ధవిదానం తెలియని కారణంగా, వాల్మీర్షిజూ మట్టికరిచారు.

ముగ్గురు చనిపోవడం చిత్రంగా తోచిన ప్రహసుడూ, భాసకర్ణుడూ చెరి ఒక్కొక్కరినూ చూచుతూ పట్టుకొని, కత్తులతోనూ చిత్ర విచిత్రంగా గాయపరుస్తూ హనుమని రక్షణ ముద్ద వేయసాగారు. దుర్మార్గులకి వెంటనే సమాధానం చెప్పాలని, మృగ-పర్వ సంకులమైన సర్వలాన్ని హనుమ వారిమీద విసరి చంపాడు.

సహజమైన కోతి చేష్టలతో ఒకవిధమైన అలజడ, కంగారుపుట్టింది. గుట్టలు గుట్టలతోనూ, ఏనుగులు ఏనుగులతోనూ, రథికులు రథికులతోనూ పోరాడేలా చేసాడు (1). ప్రాణబీతితో పరిగెత్తే మృగాలు ఒకటికొకటి తగిలి రెండూ చావడం అనేక సందర్భాల్లో జరిగింది.

'దారి' అనేది తెలియకండా విరిగిన రథాల ముక్కలూ - రాక్షస శరీరాలూ - అపయవాలూ - గడ్డగట్టిన నెత్తురు బురద - అసహ్య వాసనాతో ఆ ప్రదేశమంతా నిండిపోయింది. ప్రలయకాలంలో ప్రజాక్షయం చేస్తూన్న కొద్దీ, ఉత్సాహం పెరిగే యమునిలా, మళ్ళీ తోరణద్వారం మీద కూర్చుని 'ఎవరోస్తారా ?' అని ఎదురు చూడ సాగారు హనుమ.

(1) హనుమ లంకకి ఎగిరే ముందునుండి, రామ భావభావన కల వాడేనని అనేకా దారాల ద్వారా నిరూపింపబడుతోంది.

అందుకే, సీత బ్రతికున్న విషయమూ, రావణ నివాసస్థానమూ మాత్రమే, కనుక్కోవలసినవాడే అయినా, రాముని యుద్ధానికి ఎదురయ్యే అన్ని ప్రశ్నలనీ, ఆయన మనసులో తానే వేసికొని, సమాధానాలని సిద్ధం చేసి కొంటున్నాడు.

రావణ సైన్యం, యుద్ధ పద్ధతి, ఆయుధాలు - రహస్యాలు వంటివి అన్నీ ప్రశ్నలే కదా ! ఇలాంటి హనుమ యుద్ధంలో కూడా రామ పద్ధతినే అవలంబించాడు.

నిస్సహాయుడై 14 వేల మందిని రాముడు చంపినట్లు తానూ జంబుమాలినీ - ఏడుగురు అమాత్య పుత్రులనీ - ఈ ఐదుగురు సేనానాయకులనీ పట్టబెట్టుకున్నాడు.

రాముడు వారిలో వారికి యుద్ధాన్ని కల్పించినట్లు, తానూ, ఇక్కడ రథిక - అశ్వ - గజాల మధ్య యుద్ధం ఏర్పాటు చేసి వధింపచేసాడు.

రామదూత అంటే సందేశహర దూత' అన్నట్లు, వట్టి సందేశాన్ని మాత్రం తెప్పించేవాడు ఔతాడు. కాని రామ భావభావన ఉండి, సర్వాత్మనా రామ విజయాన్ని కాంక్షిస్తున్నవాడు కాబట్టి ఈయన 'రామదాసుడు' ఔతాడు.

47వ సర్గము

రావణ వంశనాశన ప్రారంభం

కోపం, దుఃఖంతో, నిండిన తండ్రియైన రావణుని చూపు 'అక్షకుమారుడ' నై వడింది. అంతలోనే ద్వారంవద్దకు వచ్చిన బంగారు రథం ఎక్కాడు. రత్నాలూ - మణులూ పాదిగిన టెక్కెం దానిది. ఏ అడ్డు లేకుండా పరిగెత్తే గుట్టలున్న ఈ రథానికి దేవతలు ఎప్పుడూ భయపడేవారు.

రథంలోని ఇటు గోడలకు అమ్మరి పాదులూ, స్రక్కగా విళ్ళూ, ఆ క్రింది వరుసలో తోమరాలూ, శక్తి ఆయుధాలూ ఉంటే, అటుస్రక్క గోడలకు, అతడు యుద్ధాల్లో జయించినప్పుడు - అప్పుడప్పుడు వేయబడిన వెండి-బంగారు పూంధండలు ఎన్నో అమర్చబడి ఉన్నాయి.

తోరణ ద్వారం వద్ద హనుమని తన తేనెరంగు కన్నులతో చూస్తూనే అమిత పరాక్రమవంతుడని, మెచ్చుకోలుతో చూచి లోపం ఎంతగానో ప్రశంసించాడు.

ఎలా యుద్ధం కేయాలో ఆలోచించుకుంటూండగానే, అక్షుడు హనుమంతునికి చేరువ అయ్యాడు. ఎప్పుడు గురిచూచాడో, ఎప్పుడు బాణాన్ని ఎక్కుపెడుతున్నాడో, తెలియదుగాని, వింటిసారి వంగి, మామూలు ప్రితికి వచ్చి, ర్వసిస్తూ ఉండడాన్ని బట్టి, ఎదురుగా ఉన్న ఆంజనేయుని నుదుటి రక్తధారలు అతని కళ్ళని ఎఱ్ఱగా కేయడం బట్టి, బాణాలు విడువబడ్డాయని అర్థమౌతోంది.

విషంతో సమానమైన మూడుబాణాలు, తన రక్తానికి కారణమని గమనించి మారుతి, సంతోషించాడు. అక్షుని యుద్ధాన్ని మనసా ప్రశంసించాడు. చంటితే, వీణ్ణి చంపాని భావించాడు.

ఈ పోరాటం (రావణ పుత్రునితో యుద్ధం కదా!) విలువైనదని భావించి, ఆకాశంలో నిలబడి ఎండతో చూడసాగారు.

దుమ్ము రేగింది. సముద్రం అరిలు పెంచింది.

సూర్యుడు చల్లబడ్డాడు. గాలి ఆగింది.

ఆకాశం రంగు మాటింది. కొండలు కదలాడాయి.

అక్షుడిక్కుడా హనుమ సరాక్రమం నచ్చింది. బాణాలని వద్దంగా కురిపిస్తూన్నా, గాయమై రక్తం సెరియేటులా ప్రవహిస్తూన్నా, చలించని అతణ్ణి ప్రశంసించాడు. ఎన్ని బాణాలు విడిచినా బాణబాణానికి నడుమ సందులో నుండి వేగంగా నిరాయుధుడై తప్పించుకొనే అతని బుద్ధి చాతుర్యానికి సంభ్రమపడ్డాడు అక్షుడు. రెండే రెండు బాణాలతో హనుమని చంపదలచి ఎదుటొమ్మువై కొట్టాడు.

అంతే! యుద్ధంలో ఇంతసేపూ వినోదించాను. విజృంభించే వీణ్ణి గడితేర్చక పోవడం సరికాదు. యుద్ధతంత్రం తెలిసినవాడు కాబట్టి, చంపాలి (రామ జయంకోసం), ఉపాయమేమిటి? అని ఆలోచించి వీనిని ప్రాణాలతో విడిస్తే, వానరసేన చాలవటకు వీడితో పోరులో నిమగ్నమౌతుంది.

అంటుకున్న నిప్పుని అర్చకపోవడం బుద్ధిహినుల లక్షణం అనుకుని, ఒక్కమాటు ఆకాశానికి ఎగిరి, గుట్టాల మీదికి దూకే అజితేతులతో కీటకాలని చంపినట్లు చంపి, ఇరుసుని విటుగదన్నాడు.

ఆ సమయానికి ఆకాశంలో ఎగిరే ఆ రథం నేలబడింది. దేహాన్ని విడిచి స్వర్గానికి పోయే మహర్షిలా రథాన్ని విడిచి, అక్షుడు ధనుస్సు ఖడ్గంతో యుద్ధానికి తలపడ్డాడు ఆకాశంలోనే.

పైపైకి ఎగిరివస్తూన్న అక్షుణ్ణి చూచి ఒక్కమారుగా క్రిందికి దిగి, కాళ్లు రెండూ పట్టి, గరుడుడు సర్పాన్ని లాగా, వేలమార్లు గిరగిరా త్రిప్పి నేలమీద విసిరాడు.

నేలమీద నెత్తురూ, మాంసపు ముద్దలూ, విఱగిన అవయవాలూ మాత్రం కన్పించాయి. యుద్ధం చూచిన వారికి తెలిసింది - అవి అక్షకుమారుని వని.

ఎట్టుని కోపంతో వెలిగే కన్నులున్న హనుమని భయభయంగా చూస్తూ యక్ష-వాగ-దేవతలు ఆశ్చర్యపడుతుంటే, తన స్థానం ఇదే అన్నట్లుగా మళ్ళీ 'హోరణ ద్వారం' ఎక్కి కూచున్నాడు హనుమ.

(దుమ్ము రేగడం- సముద్రం అలల్పి పెంచడం - సూర్యుడు వల్లబడటం - గాలి ఆగిపోవడం - ఆకాశం రంగు మారడం అనేవి క్రమంగా పంచభూతాలలోని మార్పుల్ని సూచిస్తాయి. వాటి సహజ లక్షణాలని పంచభూతాలు కోల్పోవడం రావణుని ఆశుభాన్ని సూచిస్తున్నాయి. పంచభూతాలనీ విరోధించకుండా ఏవైనా చేయాలి. ఏతేహమిరోదేన.....అని కదా సంకల్పం చెప్తంది).

48వ సరము

బ్రహ్మస్రం హనుమని కట్టి తెచ్చింది

పుత్రుడు పోయిన దిగులులో కొంతసేపటికి తేరుకున్న రావణుడు, పుత్రుడైన మేఘనాథుణ్ణి చూచి (ఇంద్రుణ్ణి జయించడంచేత 'ఇంద్రజిత్' అనేది బిరుదు పేరు) "నాయనా! అస్త్రాలనీ, శస్త్రాలనీ ఎఱిగి, సురలకీ, రాక్షసులకీ మన ధర్మ ప్రకారం బాదలని కల్పించిన వీరుడివి. బ్రహ్మని ఆరాధించి బ్రహ్మస్రాన్ని పొందినవాడివి. దేశకాల విధానం తెలిసిన మతిమంతుడివి. ఈ తపోబలం, పరాక్రమం మనకీ విజయాన్ని తెస్తుంది. చూచావుగా! మనవారంతా ఒకరివెంట ఒకరు యమపురికి వెళ్లారు. మన అక్షుడుకూడ వెళ్లాడు. నీయంత సమర్థుల లేకపోవడం కారణం.

మన సైన్యం నశించకుండా, ఎదుటివాని బలం తెలిసికొని పో ! వాడివేగం వాయువుకీ, తేజస్సు అగ్నికీ, లేవనిపస్త్రాంది. వజ్రాయుధానిక్కూడా లొంగుపరాక్రమశీలిగా అగుపిస్తున్నాడు. నాకు నిన్ను పంపడం ఇష్టంలేకున్నా. దివ్యమైన నీ ఆస్ర బలాన్ని సృరిస్తూ, రాజక్షత్ర రథాన్ని బట్టి పంపుతున్నాను! జాగ్రత్తో విజయం సాధించు" అన్నాడు. తన చుట్టున్న వారంతా జయ జయధ్వనాలు చేస్తుంటే, తండ్రికి ప్రదక్షిణం చేసి, నమస్కరించి యుద్ధానికి వెళ్లాడు ఇంద్రజి. (ఇంద్రజిత్తు).

నాలుగు పెద్దపులులున్న రథం మీద, వింటినారిని మ్రోగిస్తూ, వస్తూనే క్రూరనారాచాల్ని విడిచిన ఇంద్రజిత్తుని మారుతి చూచాడు. క్రూరమృగాల అటాపులూ, పక్షులు గుంపులు గుంపులుగా తిరుగుతూ చేసిన ధ్వనీ, రాక్షస వీరుల కోలాహలంతో దిక్కులన్నీ ధ్వనిమయమైతే, దూలితో కళ్లు కన్పించనంతగా అయింది.

ముందుగా ఎదుటి వారి బలాన్ని పరీక్షించే స్వభావమున్న హనుమ, ఆత్మరక్షణ చేసుకో ప్రారంభించాడు. దాన్ని భయంగా భావించిన ఇంద్రజిత్తు, బంగారపు ములుకులుండి తోక్కులు కట్టిన, పాడుగాటి బాణాని వజ్రాయుధంతోనమాన వేగంతో విడిచాడు. ఇంద్రజి బాణాలు విడిచిన వ్రతినమయంలోనూ భేరిలూ-కాహళులూలేప్పెట్లా- వింటినారి ధ్వనులూ మిన్నుముట్టు తున్నాయి. బాణం విడిచే సమయానికి ఎదురుగా ఉండి, బాణం తగిలే కాలానికి ఒక్కక్షణం ముందే, పైకి ఎగురుతున్నాడు పావని.

ఇద్దరూ అమిత వేగమున్నవాళ్లే. యుద్ధ విశారదులే. ఒకరి కొకరు తగ్గక పోరాడుతున్నారు. ఇంద్రజిత్తు బాణం వేయడంలో ఎంత గట్టివాడో, తప్పించుకోవడంలో మారుతి అంత గట్టివాడు. ఇలా ఎంత సేపైనా ఈ యుద్ధాన్ని, ఎఱుఱేరికుండా

చేయడం ప్రయోజనకరం కాదనీ, హనుమని జయించడం సాధ్యం కాదనీ, తరిచి బ్రహ్మస్రాన్ని ప్రయోగించాడు ఇంద్రుణ్ణి. (1) ఏ ఆస్రానికి వశంకాకుండా ఉండే వరం బ్రహ్మ ఇచ్చినా, బ్రహ్మస్రానికి కట్టుబడక తప్పదని హనుమకి తెలుసు. (2)

“గ్రహణే వాపి రక్షోబి ర్మహాన్మే గుణదర్శనః॥

రాక్షసేంద్రేణ సంవాదః తస్మా ద్దుష్టాన్తు మాం పరే॥ (45)

అందుకని భావించాడు మనసులో ‘నన్ను రాక్షసులిలా కట్టేసినా, అదీ నా మధుచి కే సుమా! (భగవంతుడేం చేసినా అది మన మంచికే చేస్తాడు. కష్టమని మనకి అన్పించినా, అదీ ఒక సుఖమేనేమో అని భావించగలగాలి. రావణుణ్ణి రాత్రి చూచాను. పగలు చూడలేదు. అతనితో మాట్లాడలేదు. నా ప్రతాపాన్ని చూపించాక అతని అభిప్రాయ మేమిటో తెలియాలి కూడా ఉంది. పైగా నేనుగా అతనికి చెప్పాల్సినది కూడా ఉందనిపిస్తోంది. అతనితో మాట్లాడితే, అతని మంత్రుల, సేనాపతుల అభిప్రాయమూ బయటపడి, వారి ఆలోచన బయటకు వస్తుంది. అందుకని బంధన మంచిదే. పెద్దరి శపం, శపం ఎన్నడూ కాదు. వరమే.) రావణునితో మాట్లాడవచ్చుగా అని భావించి, కదరికండా ఉండిపోయాడు.

చేష్టలుడిగి కూచున్నా, గర్జనమాత్రం విడువని హనుమ, తన్నునే మైనా చేస్తాడేమోనని భయపడి, రాక్షసులు హనుమని జనుపనారతో, వెల్లు పట్టలలో గట్టిగా కట్టారు. తనని కడుతూ ఉన్నానంతో పిస్తూనే ఉన్నాడు హనుమ. (రావణుణ్ణి మామూలుగా చూడారంటే ముందుగా అనుమతి కావాలి. అనుమతించినా, ఎక్కువ మాట్లాడే అవకాశ ముండదు. మాట్లాడే అవకాశం లభించినా, మంత్రులు ఏదో సమాధానం చెప్పి పంపేస్తారు. కాబట్టి ‘తాను’ అనే ఒక వ్యక్తిగా పోయి, తననే రావణుడు చూస్తూ, తనతోనే మాట్లాడేలా చేయించుకోవాలనీ, లేదా రావణుణ్ణి రప్పించేలా చేయాలనీ భావించిన మారుతి. రావణుని కిష్టమైన వనం ధ్వంసం చేయ ప్రారంభించి, ఇప్పటికీ ఇంత చేసాడు.

విజయగర్వంతో హనుమంతుణ్ణి దూరం నుండి చూసాడు ఇంద్రుణ్ణి. అప్పటికే రాక్షసులునారతో, వెల్లు పట్టలలో మారుతిని కదరికుండా కట్టేయడం అయిపోయింది. హఠాఘటై, ‘అయ్యో చేసినదంతా దండుగ అయిపోయింది’ (3) బుద్ధిహీనులైన రాక్షసులకి ఈ రహస్యం తెలియదు. బ్రహ్మోత్త్రం అనే ఒకట్ల కట్టేస్తే, మళ్లీ దేనిలోనైనా ఆ వ్యక్తిని తిరిగి కడితే, బ్రహ్మోత్త్రం పనిచేయదు. పానీ మర్లీ బ్రహ్మోత్త్రం వేద్దామా ? అంటే రెండవ మాటు అదే వ్యక్తిపై పనిచేయదు. ఎంతో కష్టపడి హనుమని బంధించినా ప్రయోజనం లేకపోయింది’ అని దుఃఖపడ్డాడు.

ఇంకా బ్రాహ్మణ బిగించి కట్టి లాగుతూన్న రాక్షసులని ఇంద్రజి వారించలేదు. కట్టెలతో, పిడికీళ్లతో పాడుస్తున్నారు పావనిని. కట్టెబడిన మారుతి ఉన్న రథం, ఈ రాక్షస జనకోలాహలాల మధ్య, ఇంద్రజిత్తు ప్రశంస మోషలమధ్య, రావణ సభాభవనానికి చేరింది. మదపుటేనుగుని కట్టి తెచ్చినట్లుంది ఆ తీరు.

సభలోని రాక్షస ప్రముఖులు “ఇతడెవడు? ఎవరివాడు? ఇక్కడినుండి ఏమి పనిపై వచ్చాడు?” అని అనుకుంటూంటే, అదే హనుమని చూచి వానిచే దెబ్బలుతీని బ్రతికున్న వారంతా “చంపండి - భక్షించండి” అని అరుస్తూంటే (4) హనుమ, మాత్రం రావణుణ్ణి చూడాలని భావించిన కారణంగా, రావణ దర్శన మౌతుందనే ఆనందం చెక్కుచెరిగక ఉన్నాడు. రావణునికి మరీ దగ్గరగా తీసికొని పోగా, హనుమ ఆతని పాద సమీపంలో ఉన్న వృద్ధమంత్రుల్ని, ఇతర ముఖ్యుల్ని చూచాడు.

రావణుడు పావనీ, మారుతి దళకంఠుణ్ణి, పరస్పరం చూచుకున్నారు. ఒకరికోకరు ఆశ్చర్యపడుతూంటే, అక్కడి వృద్ధమంత్రులడిగిన ప్రశ్నకి సమాధానంగా ‘నేను వానర రాజైన నుగ్రీవుడు పంపితే దూతగా వచ్చినవాణ్ణి’ అని అంతమాత్రమే మారుతి చెప్పాడు (5).

విశేషాంశలు

(1a) రావణుడు బ్రాహ్మణుడా? క్షత్రియుడా? అనేది, ఓ పెద్ద అనుమానం లోకంలో క్షత్రియ ధర్మాన్నిబట్టిపో, అని ఇంద్రజిత్తుని ఆజ్ఞాపించడం బట్టి క్షత్రియుడే అని తెలుస్తుంది. రావణుని తండ్రి విశ్రవసుడు - బ్రాహ్మణుడు. తల్లి కైకసి - రాక్షసి. ఏ కులంవారికీ, అదే కులపు ప్రేమో వివాహమైతే, పుట్టినవాళ్లని ‘సజాతీయులు’ అంటారు. వివాహం లేకపోతే, బ్రాహ్మణ ప్రేమే పుట్టినా బ్రాహ్మణుడు కాదు.

మను ధర్మశాస్త్రం ఆధారంగా బ్రాహ్మణ క్షత్రియులకు, క్షత్రియ వైశ్యులకు, వైశ్య శూద్రులకు పుట్టిన పిల్లలు మూర్ఖాబిషక్త - మాహిష్య - కరణులు అని పిలువబడతారు. దళరథునికి శాపమిచ్చింది ఈ ‘కరణ’ జాతివాడే.

బ్రాహ్మణునకు క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర ప్రేమలో పుట్టినవాళ్లూ, క్షత్రియునకు వైశ్య శూద్ర ప్రేమలో, అలాగే వైశ్యునకు శూద్రప్రేమలో జన్మించిన వాళ్లని ‘అవశదులు’ అంటారు.

బ్రాహ్మణునికి వివాహిత క్షత్రియ స్త్రీ యందు జన్మిస్తే క్షత్రియుడే. అలాగే క్షత్రియునికి వివాహిత వైశ్యస్త్రీయందు, అదేవిధంగా వైశ్యునకు శూద్ర స్త్రీయందు పుడితే

పురుషజాతి వాడే బెతాడని శంఖు మహర్షి. కాబట్టి బ్రాహ్మణుడే అయిన విశ్రమసునికి, వివాహం కాని క్షత్రియ రాక్షసస్త్రీకైశికీ పుట్టిన రావణుడు బ్రాహ్మణ జాతివాడు కాదు.

బ్రాహ్మణ జాతివాడే అయినా బ్రాహ్మణ ధర్మంలో లేకపోతే బ్రాహ్మణుడు కాదు (గొడ్డలి పట్టిన పరశురాముడు). వ్యాసునికి శూద్ర స్త్రీయందు పుట్టిన విదురుడు శూద్రుడే అయ్యాడు.

కుల వ్యవస్థ శ్రీమద్రామాయణ కాలం నాటికే ఉంది కాబట్టి, ఆ వివరాలు తెలిసికోకపోతే కొన్ని చోట్ల కథకి అడ్డతగులుతుంది. అందుకై న్రాయణడింది.

కులవ్యవస్థ, ఈనాడు లేదని అందఱూ 'చెప్పునే' ఉన్నారు కాబట్టి, 'క్షేత్రబీజ ప్రాధాన్య చర్య' అక్కటలేదు.

ఇలాంటి జాతి సంకరాలూ, వివాహిత స్త్రీలు ఇతర పురుషులనుండి పిల్లలని పొందడాల్సినంతో దోషంగా అన్విస్తాయి నేడు. పిల్లలులేక, వంశం నిర్వంశమై పోయే కాలం అది. తపస్సు చేసి సంతానం కోరుకునే రోజులు అవి. అధికసంతానం (3 దాటి) వద్దు మొట్టా! అనే, ఈ కాలపు మనం, వాళ్ల బాధని అర్థంచేసికోలేం. ఒకప్పుడు సరే భర్తపోతే, వేఱు పెళ్లిలేదు. చిన్న వయసులో నైనా దురదృష్టవశాత్తు, అలాంటి స్థితి కలిగినప్పుడు, ఒకప్పుడు-తప్పు-అన్న వారే కూతురి పరిస్థితిని బట్టి అంగీకరిస్తున్నారు గదా! ఆ 'బాధ' ఆ కష్టం ఉన్నవారికి తెలుస్తుంది. తొందరపడి నిందించకూడదు.

పిల్లలు లేకపోవడంలోని 'బాధ' పిల్లలు కన్నవారికి, కంటామేమో అని భయపడే వారికే తెలియదు. 'ధర్మం' అనేది యుగానికి ఒక్కోవిధంగా ఉంటుంది. యుగం మారినా, మఱో యుగధర్మం ఆచరించడం 'అధర్మం'.

(1) అస్త్రానిన్నింటికీ తలమానికం వంటిది బ్రహ్మ స్త్రం. అతి ముఖ్యమైన సందర్భాలలో వాడబడేది. సేత కావాలన్న లేదే మారీచుణ్ణి, కాకిరూపంలో వచ్చి సేతని బాధపెట్టిన ఇంద్రపుత్రుణ్ణి, బ్రహ్మ స్త్రంలో కొట్టాడు. మొత్తానికి, సేత సంతోషం కోసమే బ్రహ్మ స్త్రం వేసాడు. ఇంద్రజికి ఇష్టమైనది రామవద. కాబట్టి రామునిపైన వేయాలి. కాని హనుమ మీద ప్రయోగించేసాడు.

ఇంద్రజిత్తు వద్ద ఉన్న అతి శక్తిమంతమైన ఆయుధాన్ని ప్రయోగించేంత చీకాకు చేస్తే - ప్రయోగిస్తాడా? లేక సంయమనంతో ఉంటాడా? - అని పరీక్షించాలని హనుమ ఆలోచన. ఈ బ్రహ్మ స్త్ర ప్రయోగం బట్టి ఇంద్రజిత్తు, యుద్ధానికి భయపడ్డాడనీ, యుద్ధంలో ఓర్పులేని వాడనీ హనుమకి అర్థమైంది.

(2) పరమాత్మ యిచ్చిన వరం, ఏ అస్ట్రాలికీ కట్టుబడడు హనుమ అనేది. అలాగే, క్షణకాలం బ్రహ్మ స్త్రు బాధ-పాపాలనే శాపాన్ని కూడ వరంతో సమానంగా భావించేవాడే హనుమ కాబట్టి, బ్రహ్మ స్త్రు బాధకీ సిద్ధపడే ఉన్నాడు. ఇంద్రజిత్తు వలన బంధింపబడలేదనీ, దైవశాసం కారణంగా బంధింపబడ్డాననీ హనుమ భావిస్తూంటే, తన ప్రతాప పలితమే అని ఇంద్రజిత్తు భావించాడు. లేని శక్తి, ఉందని భావించే లక్షణం, ప్రతి వక్షానికి ఉండడం, మంచిదేనని హనుమ భావించాడు.

(3) మనం చేసే ఆలోచనకీ, దేవుని అనుకూలత కూడ ఉంటే ఏ కార్యమైనా పలిస్తుంది. ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మస్ట్రాన్ని వేసినా, బుద్ధి హీనులైన రాక్షసులు నారతో కట్టి ఇంతటి అస్ట్రాన్నీ వర్షింపజేశారు. (బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి - బుద్ధి అనేది ఈ శరీర రథానికి సారథి. అందుకే భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు శరీరమనే రథాన్ని తోలుతూ ఉంటే, భగవంతునిచే రక్షింపబడే మానవులకు ప్రతినిధియైన ఆర్జునుడు రథంలో కూచుని ఉంటాడు. మనని నడిపించేది 'బుద్ధి'. ఆ బుద్ధి భగవంతుడు. అలాంటి బుద్ధి-హీనులు అంటే దైవ - అనుకూల్యం లేనివారు)

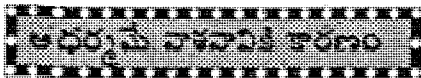
రాముని బ్రహ్మ స్త్రం కాక మీద పరించడాన్ని లక్ష్యణుని ద్వారా, సీతా సందేశం ద్వారా విని హనుమ అనందించాడు. ప్రత్యక్షంగా ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మస్ట్రాన్ని చూచి, రాముని ముందు ఇంద్రజిత్తు పనికి రాదని సంతోషించాడు.

(4) అతి ముఖ్యమైన బ్రహ్మ స్త్రం వర్షింపైందనే బాధ రాక్షసులలో ఎవరికీ లేదు. హనుమని 'చంపండి-తినండి' అనే సహజ దోరణి తప్ప. తమకీ గాయాలుచేసి భయపెట్టిన వాణ్ణి వధించడమే వారికిష్టం తప్ప - కట్టడం తప్పు - అనే ఆలోచన, వారికి లేనే లేదు. అలాంటి రాక్షసులని వధించడం తెలికే - అని హనుమ భావన.

(5) 'నిన్ను భయపెట్టిన వారిని-రామనవాచయంతో చంపిన సుగ్రీవుని దూతని' అనే ఆర్థం రావణునికి కలిగి, -యుద్ధంలో ఓడుతాం - అనే అభిప్రాయం కలగారని, ఒకే వాక్యంలో ఆర్థం అయ్యేలా హనుమ చెప్పాడు. రాజా, నేరుగా దూతతో, అందునా 'కు' వంటి నీచ ప్రాణితో మాట్లాడరాదు - కాబట్టి, మంత్రులద్వారా అడిగించాడు రావణుడు. రాముడు కూడా మొదటగా ఆంజనేయుణ్ణి చూచినప్పుడు, లక్ష్యణుని ద్వారా శాపనితో మాట్లాడాడు. నేరుగా తామ మాట్లాడలేదు. కాబట్టి రావణునకు రాజధర్మం తెలుసని హనుమ గ్రహించాడు.

49వ సర్గము

‘అహోరూప మహాదైర్య మహాసత్త్వ మహాద్యుతిః|

అహో రాక్షస రాజస్య సర్వ లక్షణ యుక్తతా|

యద్యధహ్మో న బలవాన్ స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః|

స్యాదయం సురలోకస్య నశక్రస్యాపి లక్షితా || (17 & 18).

తాను చేసిన పనికి రావణుడే వస్తాడేమోనని భావిస్తే, తననే వాని వద్దకి పిలికొనిపోయినందుకు ఆశ్చర్యపడ్డ హనుమ, రావణుణ్ణి, అతనిచుట్టూ, ఓ సారి చూచాడు. హనుమ, మంత్రుల వెనుకగా సభలోనికి తీసుకురా బడ్డాడు. దుర్బరుడూ, ప్రహస్తాడూ, మహాపార్శ్వుడూ, నికుంభుడూ అనే రాక్షసులు, రావణునికి ఎదురుగా అర్థచంద్రాకారంగా కూర్చుని ఉన్నారు. వారి వెనుక అదే ఆకారంగా అనేక రాక్షసమంత్రులు, అనేక విధమైన ఆలోచనలని ఈయగలవాళ్లు, కూచుని ఉన్నారు. వారందరికీ అభిముఖంగా - మేరుపర్వతంలాగానూ, ఆకర్షణీయంగానూ ఉన్న రావణుడు హనుమకి ఎదురుగా కనిపిస్తున్నాడు.

శ్రేష్ఠమైన బంగారంతో చేయబడి, నిండుగా ముత్యాలు పొదిగిన కిరీటం, నుదుటి నుండి గడ్డంవరకు ఉన్న ముఖ భాగపు కొరితకి సరిపోయేలా ఉంది. కనులు తిప్పిపోవుడూ, మాట్లాడుతున్నప్పుడూ రావణుడు త్రిప్పిన తంకి అనుగుణంగా, మెల్లగా కదులుతూ ఒక వింత ఆకర్షణ నిస్తోంది కిరీటం.

తలకు సరిపడ కంఠం, బలిష్ఠంగా ఉంది. వజ్రాలూ, విలువ కట్టలేని మణులూ ఉన్న హారాలని కలిగి ఉంది కంఠం.

కస్తూరి వంటి సుగంధ ద్రవ్యాలతోనూ, రక్తచందనపు మైపూతతోనూ వక్షస్థలం పరిమళ భరితంగా ఉంది. అన్నీ, ఎప్పుడూ చూడని ఆభరణాలే. చూచినవే అయితే, క్రొత్త పనితనం కల్గినవి.

ఒక్కొక్క హారం, ఒక్కొక్క కాంతిని వెదజల్లుతూఉన్నా, అన్ని రంగులూ ఒకదానికొకటి, పానగేవే తప్ప సరిపడనివి కావు. ఈ హారాలూ, మైపూతలూ అన్నింటికంటే మించి ప్రకాశిస్తున్నవి ఆ ఎట్టటి కళ్లు.

పడగవిప్పిన పదితలల సాములాపది తలలూ మెటుస్తూ ఉన్నాయి. పలువరుసకి అటూ ఇటూ ఉన్న రెండు కోరలూ ధగధగ ప్రకాశిస్తుంటే, వాటికి సరిపడ్డ పెదవులు

కోపంతో చలిస్తూ ఉన్నాయి. కాటుకలా నల్లగా ఉన్న రావణునితో, మెడలో తెల్లగా ఉన్న హారాన్ని మాత్రం చూస్తే, కొంగ విహరిస్తున్న ఆకాశం కన్పిస్తోంది.

భుజాలకి భుజకీర్తులూ, మోచేతులకు పైన దండ కడియాలూ, మణికట్టులకి మణిబంధాలూ, వాటికి వ్రేలాడే అవరంజి సన్నని కుచ్చులూ, కుచ్చులలో చిన్ని గంటలూ, కదిలిసప్పుడు చేసే చిటుసవ్వడి, మనసుని కదిల్చి వేస్తోంది.

చక్కగా సింగారించుకొన్న రావణుడు, నవరత్న స్పటిక సింహాసనంలో కూర్చుని ఉంటే, సమీపంలో నిలబడ్డ సుందరాంగనలు, పిల్లగారికంటే మెల్లని వేగంతో, హృదయ సుఖావహమైన వింజామరలు వీస్తున్నారు.

హనుమ నిశ్చేష్టడయ్యాడు. ఓహో! రావణుని రూపం ఎంత గొప్పది? (రాముడు సరితూగడు).

నిత్యం ముల్లోకాలనీ జయించడానికి పోతుండే ఈతని దైర్య మెంతది? (దీనిలోనూ రాముడు తూగడు.)

కైలాసాన్ని శంకరుడితోనే ఎత్తగల వీని బలమెంతగొప్పది? (దీనికి రాముడు సాటిరాడు).

ప్రతిపక్షంవాడైన నన్నుకూడా ఆకర్షించేంత అద్భుతమైన ఈతని లేజస్సు ఎంత గొప్పది? (రాముణ్ణి చూచిన నేను ఇతణ్ణి ప్రశంసిస్తున్నా వంటే దీనిలోనూ రాముడు వెనుకబడ్డట్టే)

కాని ధర్మ విషయంలో రాముని కాలి గోటికి పోలడు. (ఇదే రాముని జయ రహస్యం. రావణ వధ వెనుక దాగిన సత్యం). ఈ ధర్మమే లేకుంటే దేవేంద్రుడితో సమానంగా దేవరాజ్యాన్ని ఏల గలిగేవాడే. వీడి అధర్మమే వీనికి వశపహేతువు. వీడికున్న శక్తి అంతలేనిది' అని మనసులో భావించాడు.

(అంజనేయుడు రాముని రూపాన్నీ, రావణ రూపాన్నీ రెంటినీ చూచాడు. 'రామ! కమలవ్రాక్ష! నరసత్వ మహాహరు! అన్నాడు సీతతో. ఇలాటి అందం - ఆకర్షణ! ఇద్దరిలోనూ ఉన్నాయి. కాని, 'రూపదాక్షిణ్య సంపన్న' ఇతరులయెడ కరుణ - రక్షించాలనే బుద్ధి ఆయనకే ఉన్నాయి కాని వీనికి లేవు. కాబట్టి - రావణుని కంటే రాముడే గొప్ప - అని నిశ్చయించాడు. రాముని దాసుడే అయినా రావణుణ్ణి గూర్చి ప్రశంసిస్తూ భావించడం, హనుమ నిష్క్రపాత ఠోరణికి నిదర్శనం.

50వ సర్గము

నీకు మంచిని చెప్పేవారు లేరు! నే చెప్పుతా విను!!

కమేష భగవాన్నందీ భవేత్సాక్షాదీహాగతః

యేష శస్త్రైస్మితైలాసే మయా సంచాలితే పురా (3)

గోరోచనపు రంగు కళ్లతో ఉన్న పావనిని చూచి, రావణుడు ఇలా భావించాడు. 'ఒకప్పుడు కైలాసం ఎత్తబోయినప్పుడువాకు శాపం ఇచ్చిన నందీశ్వరుడే వానర రూపంలో వచ్చాడా? (1) లేక బాణాసురుడే ఈ రూపంలో వచ్చాడా? అనుకొని ప్రహస్తునితో ఇలా అన్నాడు. 'ఓయీ! ఎక్కణ్ణించి వచ్చాడు నీకు? కారణం ఏమిటి? అశోక మాన్ని ఎందుకు పాడుచేసాడు? ఎందుకు యుద్ధం చేసాడు? కనుక్కొండి - అని. ప్రహస్తుడు హనుమని అడుగుతూ 'ఓరీ! వానరా! నీకు క్షేమాన్ని నేను కల్పిస్తాను. ఇంతకే సుప్రసాదం కుచేర-యమ-వరుణులతో ఎవడి గూఢచారిని? (2) విష్ణువు గాని వంపాడా? భయపడక జరిగింది జరిగినట్టు చెప్పి విడిపించుకుపో!' అన్నాడు.

హనుమ రావణుణ్ణి చూస్తూ 'నేను దేవేంద్ర-యమ-వరుణ-కుచేర దూతను గాను. విష్ణువు వంపమాలేడు. వానరుణ్ణి. రాక్షస రాజైన నిన్ను చూడాలనుకొన్నాను. మామూలుగా అయితే దర్శనం లభించదు. ఇలా అయితే తప్పక లభిస్తుందని వనాన్ని పాడుచేసాను. (3) ఇంతలో బలవంతులైన రాక్షసులు వచ్చారు. ఆత్మరక్షణార్థం నేను పోరాడతే వాళ్లు చనిపోయారు. దేవాసురులు ఎవరూ నన్ను ఏ ఆస్త్రం-పాశంతోనూ బంధించలేరు బ్రహ్మచరం ఉంది. నిన్ను చూడ వీలౌతుంది గదా అని బ్రహ్మాస్త్రానికి లొంగిపోయాను. (4) బ్రహ్మాస్త్రం విడిపోయింది. అయినా నీతో చెప్పాల్సిన మాటలు కొన్ని ఉండి రాక్షసులు బంధిస్తే వచ్చాను. నన్ను, అమిత తేజోబలాలున్న రామప్రభువు దూతగా వంపాడు. స్వామీ! నీకు హితవు చెప్పాలని ఉంది. విను' అన్నాడు.

(1) కుచేరుని పుష్పక విమానాన్ని తెస్తూంటే, శివపార్వతులు విహగిస్తున్న కారణంగా ఇలా పోరాడిన నందీశ్వరుడు రావణుణ్ణి అడ్డగించాడు. కోపించిన రావణుడు నందిని 'క'తిముఖం వాడివని' అవహేన్యం చేసాడు. అలా అవహేసించినందువలన, ఆ కోతులవలననే నీకు వాపు మూడు గాక! అని భుంపాడు నందీశ్వరుడు.

ఈ కథ ఉత్తర కాండలో ఉంది. ఉత్తరకాండని వాల్మీకి వ్రాయకపోతే, ఈ కథకి సంబంధించిన ఆలోచనని రావణుడు ఎలా చేయగలడు? చేసిన అవసరం కష్టకాలంలోనే గుర్తుకు వస్తుంది. కష్టకాలంలోనే తన పుత్రుడు అక్షుడు, హనుమతేతిలో పోయాక, ఈ చంపినవాడు, అలానాడు నన్ను శింపించినవాడా? అని భావించాడు రావణుడు.

కాబట్టి నిష్కారణంగా ఎవరినీ అవహేళనం చేయరాదు. శాపం విజమౌతాందవే భయం రావణునిలో ఉంది - అంటే శాపం ప్రకారం తన చాపు తప్పదని రావణుడు తెలుసన్నమాట. అందుకే రాముని చేతిలో మోక్షం పొందాలని, ఎవరు ఏం చెప్పినా సీతని విడువలేడు. ఈ మాటలు ఎవరితోనో అన్నవి కాక, తన మనసులో భావించుకొన్నవి - కాబట్టి మఱింతగా నమ్మవలసినవి.

(2) రావణునిలో పాలు, రాక్షసులకీ భయం ఉంది - ఇంద్ర - యమ - వరుణ - కుబేర - విష్ణువుల విషయంలో. కారణం-వాళ్లందరికీ అవకారం రావణుడు చేసాడు గనుక. యుద్ధం చేసి ఎవరెవరిని గెలిచాడో, వారు వారందరికీ గురించి భయపడుతూ ఉన్నారు రాక్షసులు. కాబట్టే - కైరం తగదని పెద్దలమాట. పదిమంది చంపినవాళ్ల చూచి 'చంద్రైర్యస్థుడు' అని, కొందఱు అల్పబుద్ధులు లోకంలో అనుకుంటారు. కానీ, తనచే చంపబడిన వారి బంధుమిత్రులు ఎవరు, తనని చంపుతారోనని చాల పీరికీతవంతో ఉండేది, వాడేనని, గమనించాలి. రావణునికే కాదు. వాని వెంట ఉండే మంత్రులక్కూడా ఇంద్ర-వరుణ-యమ-కుబేర-విష్ణువుల విషయంలో భయానిక్కారణం అదే. దుర్మాథుని వెంట ఉంటే-ఆ భయంలో పాలు, మనకీ కల్గుతుంది.

(3) తాను వేరుగా మాటాడరాదని రావణుడు ప్రహస్తుని ద్వారా అడిగిస్తే, ప్రహస్తుడికి చెప్పాల్సినవాడు తాను కాదనీ, రామరామడు కాబట్టి రావణునితో మాట్లాడే అర్హత కలవాడిననీ భావించి హనుమ, అలాగే మాట్లాడాడు. 'రావణా! నిన్ను యేర్పించుకొని నీతి చెప్పురామనుకంటే, తప్పు నీలో ఉండి కూడా ఎందరినో చంపావు. అత్యర్హుణ్ణాం దాడిచేస్తే వాళ్లు పోయారు. నువ్వు ముందే వచ్చి ఉంటే, ఇందఱూ బ్రతికుండే వారు అయినా, ఒక్కడికీ పరిపాని ఇందఱుండీ ప్రయోజనం లేదు. అవి చెప్పడం దీని సారాంశం.

(4) బ్రహ్మవరం గొప్పదే ఎంతే నీకున్నట్లుగా నాకూ వరాలున్నాయని వెల్లడిం, నీ గొప్పదనం ఏమీలేదని చెప్పడం దీని భావం. బ్రహ్మత్రై ప్రయోగం నీ పుత్రునికీ తెలియదు. ప్రయోగించాక ఎలా రక్షించుకోవాలో నీ పైవ్యానికి తెలియదు. మీరు యద్ధానికి పనికిరారని భావం. బుద్ధిమంతులూ - అమభుజ్జాలూ ఒక కార్యం తం పెట్టి కొంత చేయగనే, నీవులూ, అపాయకులూ మేం చేస్తామని వస్తే, బుద్ధిమంతులు వెంటనే పనిని విడిచి వెళ్లిపోతారు. అదే - బ్రహ్మత్రైం మీద మామూలు కిల్లు కడతే నిష్ప్రయోజన పడడమంటే.

51వ సర్గము

ఈ కాండంలోనే అతి ప్రధానమైన హనుమంతుని సందేశం

రావణా ! నీకు సోదరుని వంటివాడూ, నాకు రాజా, మహాత్ముడూ, రామానుగ్రహ పాత్రుడూ అయిన సుగ్రీవుని సందేశాన్ని విను. చతురంగ బలాలు కలవాడూ, ప్రజారంజకుడూ ఐన దశరథుని పుత్రుడు రాముడు, తండ్రి ఆజ్ఞపై దండకారణ్యానికి భార్య సీతతో, తమ్ముడు లక్ష్మణునితో కలిసి వెళ్లాడు. పతివ్రతయైన సీత, అరణ్యంలో కన్నడకుండాపోతే, రాముడమెను వెదుక్కుంటూ ఋష్యమూకంలో ఉన్న సుగ్రీవుణ్ణి కలిసాడు. సీతనిప్పిస్తానని సుగ్రీవుడూ, వానర రాజ్య మిప్పిస్తానని రాముడూ, పరస్పరం ప్రతిజ్ఞలు చేసికొన్నారు.

వారిని చంపి, వానరరాజ్యం సుగ్రీవుని కిప్పించాడు రాముడు. వారిని నీవు ఇంతకు ముందెఱుగుదువుగా! వాణ్ణి ఒక్కబాణంలో చంపేసాడు. తాను అన్నమాట ప్రకారం, సీతని వెదకడానికై సుగ్రీవుడు అనేక వేంకోట్ల వానరాని, గరుత్మాంతుడూ వాయువుతో సమానవేగం గల వారిని, అన్ని దిక్కులకీ పంపితే, హనుమంతుడనే పేరున్న వాయుపుత్రుణ్ణి నేనిలా వచ్చి సీతమ్మని చూచాను.

పరదారా న్మహాప్రాజ్ఞ నోపరోద్ధుం త్వ మర్హం

న హి ధర్మవిరుద్ధేషు బహ్వహాయేషు కర్మసు |

మూంఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః || (18)

సర్వశాస్త్రాలూ చదివి, ధర్మస్వరూపం తెలిసినవాడివి నీవు. ఇతరుల భార్యలను చేపట్టడం ఏ మాత్రమూ నీకు తగినది కాదు. ధర్మ విరుద్ధమైన ఇలాటి పనులవల్ల ఎన్నో కష్టాలు సంభవిస్తాయి.

రాజా ! రామునికి అవకారం చేసి క్షేమంగా ఉండేవాడు లేడు. రామునికి కోపం వచ్చిందంటే అది లక్ష్మణునిక్కూడాను. అంటే ఇద్దరికీ కోపం వచ్చినట్లు. పరదారా పచారణమనే అధర్మం పోవారంటే రామునికి సీత నిచ్చి వెయ్యాలి.

నేను సీతని తేలేదని అంటావేమో? నీరజనుల్లా అబద్ధం ఆడకు. మవ్వే తెచ్చావని దుఃఖిస్తూ ఉన్న ఆమెని, నీ లంకలోనే స్పష్టంగా ఇప్పుడే చూచి వస్తున్నాను.

ఆమె దుఃఖంలో కవిస్తాండిగా అనుకుంటావేమో! రోరోపం మథనపడుతూ, నీ ప్రాణాలు తీయడానికిపద్ధంగా తెచ్చుకున్న 5 తలల మహానరమని గమనించు. ఎంత అరిగించుకోగల శక్తి ఉన్న వాడైనా, మహావిషాన్ని మ్రొంగడం మంచిది కాదు.

తనమ్మువల్ల చావులేని వరం వచ్చిందనుకోకు. దేవాసురుల వల్ల మరణం లేదుగాని, పశుపక్ష్యాదులూ, మానవుల వలనా మరణం లేదనేది, వరంలో లేదు. రాముడు మానవుడు. మేం తిర్యక్ జాతివాళ్లం (1).

నా ధర్మం నన్ను రక్షించదా ? అని భావిస్తావా? అదీ సరికాదు.

పుణ్యాలవల్ల రాజ్యం లభించినా, పాపం వల్ల రోగం కల్గితే రెండూ కలిసి అనుభవించి తీరాలి.

పోనీ! అలాగే పుణ్యపాపాల ఫలితాన్ని ఒకే కాలంలో అనుభవిస్తానంటావా? అది నీ విషయంలో కుదరదు.

సుప్త్య చేసిన ధర్మానికి ఫలం, చావులేక పోవడం. అధర్మానికి ఫలం చావు. ఇవి రెండూ ఒక కాలంలో అనుభవించే వీలులేదు.

ధర్మ-అధర్మాలలో ధర్మం గొప్పదని ఎవరికైనా తెలుసు గదా ! ధర్మం తనదైన ధర్మఫలాన్ని ఇచ్చినంతకాలం, అధర్మం తన ఫలాన్ని (చెడుని) ఇయ్యదు. ధర్మం అనుభవించే కాలంలోనే, అధర్మఫలం అనుభవించకూడదని వ్యక్త భావిస్తే, అధర్మఫలం రాకుండా, ధర్మాన్ని మఱింతగా ఆచరించాలి.

ఇది నీకే సమన్వయించి చూచుకో. ఇతరుల భార్యని తేవడం అధర్మం. తనమ్ము చేసి పుణ్యాన్ని సాదించడం ధర్మం. ఆ తనశ్శక్తి ఫలంగా రాజ్యాన్ని అనుభవిస్తున్నావు. అధర్మమైన సీతని తేవడానికి సంబంధించిన 'కీడు', ఆమెని రాముని కప్పగిస్తే, రాకుండా పోతుంది.

పోనీ ధర్మాధర్మాలు మారాక్షస జాతికి లేవంటావా ? లోకంగా ఆలోచించినా, ఒకవిభార్యని ఒకరు అవహరించడం నరైనదంటావా? అదే నీ విషయంలో జరిగితే సహించగలవా? ఇక బలాబలాని విషయమే రాక్షసులకి ప్రధానమంటావా ? ఒంటరిగా 14 వేల మంది రాక్షసులని జనస్థానంలో చంపాడు రాముడు. విన్నే నాలుగు సముద్రాలు తిప్పిన వాలిని, ఒక్కబాణంతో సంహరించాడు రాముడు.

కోతులకి అధిపతి సుగ్రీవుడు. అతనితో మైత్రి రామునిది. పైన్యానికి ఆహారపదార్థాలు కావాలిగా! అంటావా ? కోతులకి లంకానగరం చెల్లువాలి. ఫలాటా పుష్పాలూ లేని పక్షంలో ఆకులే వాలు.

ఉండేహోటు కావాలంటావా ? ఎక్కడైనా అభిమానం లేనివికాబట్టి, పరుంటాయి. దుస్తులంటావా ? ఆ బాధ వాటికి లేదు.

వడిచి అరిపిస్తాయంటావా ? ఆ దుఃఖం అవి ఎరుగవు. ఎగిరే లక్షణం కలవి కాబట్టి యుద్ధం వాటికే తెలుసంటావా ? అవి ఏచ్చి యుద్ధం ప్రారంభిస్తే, ఎలా యుద్ధం చేయాలో? మీకే తెలియదు. మిమ్మల్ని. ఒక వద్దతీ, వ్యవహారమూ లేక చీకాకు వరుస్తాయి.

మేం చంపేస్తామంటావా? ఆ వనే నువ్వు చేయగలిగిన వాడివైతే, నా చేతిలో ఇందలు వావరుగదా? నిన్ను మాత్రం విడిచిపెడతామా ? అంటావా ? రామ దాసుణ్ణి నన్ను నువ్వు ఏమీ చేయలేవు. నువ్వు, నన్ను ఏమైనా చేయగలవనే భయం ఉంటే, ప్రాదేయపడతాను గాని, ఇలా నీకు ఉపదేశం చేస్తానా?

సాత్వికుడైన రామునికి నీ మీద ద్వేషం ఉండదనుకుంటున్నావా? వానర సమూహం ముందు రావణుణ్ణి, లంకతోసహా నిర్మూలం చేస్తానని నీ పేరు చెప్పి మరీ ప్రతిజ్ఞ చేసాడు. అవకారం చేస్తే ఇంద్రుడైనా, రాముని బారి నుండి తప్పించుకోలేడు.

దొంగసాత్తు, ఇంట ఉంటే చాలు శిక్షకి అర్హుడు. ఇక దొంగతనం చేసి, దొంగ సాత్తుని ఇంట ఉంచి, ఇమ్మని చెప్పినా ఇవ్వని వానికి శిక్ష అత్యధికం. ఆ శిక్ష వధయేతప్ప వేటూ కాదు.

సీతా తేజస్సుచేత నీ లంక మొత్తం తగులబడుతున్నదని గమనించు. నువ్వు చేసిన తప్పుకీ, నీ జ్ఞాతి - మిత్ర - సోదర - ఆపులందఱూ భార్యపుత్రులతో, నాశనమై పోతున్నారు. నీ కారణంగా రాక్షసవంశం ముందునాటికీ ఉండదు.

నేను 'కోతి'నికాబట్టి నా మాట నమ్ము. (రాముడు మానవుడు. నీవు రాక్షసుడివి. నేను, మానవ రాక్షసులలో ఎవరినీ కాదు. జాతి పక్షపాతంలేదు. అతడు పురంంలో ఉండేవాడు. నువ్వు నగరంలోని వాడివి. ఇక నేను, పుర నగరాలు రెంటిలోనూ ఉండేవాణ్ణికాదు. చెల్లెని నివసించే జాతికి చెందివాణ్ణి. ఈ పక్షపాతమూ లేదు.

అతడికి ఒకప్పుడు ఐశ్వర్యం ఉండి, ఇప్పుడు లేదు. నీకు ఇప్పుడు ఉండి, పోతోంది. నాకు ఒకప్పుడు ఉన్నదీలేదు - ఇప్పుడు రాబోయేదీ లేదు. అందుకని మధ్యస్థుణ్ణి. వమ్మదగినవాణ్ణి). రామదాసుడిని అయి, అతని శక్తిని ప్రత్యక్షంగా చూచినవాణ్ణి. నీ శక్తిని ఇంతకుముందే పరిశీలించినవాణ్ణి.

పంచభూతాలనీ, లోకాలనీ ఒకమాటు సుహరించి, స్వప్నపగల శక్తి రామునికుంది. పంచభూతాలని మాత్రం తాత్కాలికంగా అడుపుచేయ గల శక్తి నీకుంది.

'బ్రహ్మో స్వయంభూశ్చతురావనో వా-రుద్రస్త్రిణేత్ర స్త్రిపురాంతకో వా - ఇంద్రో మహేంద్ర మృరనాయకో వా - త్రాతం న క్షత్ర యుధి రామవద్యమ్' (45) చెప్పలేని విశ్వర్యం కలవాడు ఇంద్రుడు. పుత్రుడనే పేరుగల రాక్షసుణ్ణి చంపాక మహేంద్రుడయ్యాడు. మీదట ఆయన దేవతలకు అధ్యక్షుడయ్యాడు. అలాటి ఇంద్రుడు-మహేంద్రుడై - దేవేంద్రుడై కూడా రాముణ్ణి ఏమీ చేయలేడు. ఇక, వ్రలయకాలంలో జనుల్ని సంహరించి ఏడ్చించేవాడూ, బ్రహ్మకే సృష్ట్యాదికాలంలో వేదాని చెప్పేవాడూ, అయిన రుద్రుడు గాని - ఆయనే వ్రలయకాలంలోనే కాక, ఇతర కాలంలోనూ మన్నుతుణ్ణి నుదుటి కన్నుతో సంహరించి, త్రిణేత్రుడైనప్పుడు గాని, ఒక్కణ్ణే కాక త్రిపురామని చంపి త్రిపురాంతకుడై యుండి, ఏమీ చేయలేడు. రుద్రుణ్ణి కూడ సృష్టించేసిన బ్రహ్మగాని - పుట్టుకయేలేక స్వయంభువుడని పేరొందికూడా - వాల్మీ వేదాని ఉచ్చరించి చతురాననుడై యుండి కూడా, ఈయన రాముణ్ణి ఏమీ చేయలేడు. వేటువేటుగా కాదు. ఒక్కొక్కరూ మూడు రూపాలతో ఉండి, ముగ్గురూ కలిపివచ్చినా, ఏమీ చేయలేరని గమనించు.

(బ్రహ్మ, దేవతలని సృష్టించి, నీకు వరాలిచ్చాడనుకోకు. రామునికీ ఎదురుతిరిగితే, ఆయన నిన్ను రక్షించడం మాట అటుంచి, తనని తానే రక్షించుకోలేడు. నీకు శిరస్సుని అనుగ్రహించినవాడూ, అరాధ్యదైవమూ అయిన రుద్రుణ్ణి వమ్ముకోకు. రామునితో విరోధం కదా నీది. తన పుత్రుణ్ణి (జయంతుడు కాకగా మాటితే, బ్రహ్మ స్త్రం రాముడు వేసాడుగా) రక్షించుకోలేని ఇంద్రుడు, రామవిరోధిని నిన్ను ఎలా రక్షిస్తాడు ?

ఇలా భయంలేక చెప్పిన హనుమని, 'చంపండి' అని క్రోధంతో అజ్ఞాపించాడు రావణుడు.

(1) తిర్యక్ అంటే పశువక్షి క్రిమిజాతులని భావం. ఆక్కలుంటే వక్షిజాతి, లేకపోతే పశుజాతి. వానరజాతికి ఆక్కలులేవు గాని వక్షిలా ఎగురుతుంది. బరువు మోయడం, బుద్ధిలేకపోవడం పశులక్షణం. వానర జాతి బరువు మోయగల్గుతోంది. బుద్ధిలేనిది కాదు. తిర్యక్ అంటే 'అర్థముగా' అని అర్థం. వెన్నెముక భూమికి (లంబంగా) నిలువుగా ఉంటే (కాళ్ల నుండి తలవైపుకి) అది బుద్ధికల జాతి! భూమికి వమాంతరంగా, అంటే, అడ్డంగా వెన్నెముక ఉంటే తిర్యక్ జాతివాళ్లు. నిలారు వెన్నెముక ఉండేవారికి

జ్ఞానం, అలా లేకపోతే అజ్ఞానమని లక్షణం. జాతీ, మద్దీ, పరిలేని నాకే అదర్శమని తోస్తే, నీకు ఎందుకు తోచలేదు ? నా కంటే మద్దీహిమడివా ? అని ప్రశ్న. ఇతర ముఖ్య విశేషాలు !

ఈ సర్గ్ ముఖ్యమైనదని పెద్దలు చెప్తారు - ఎందుకో చూద్దాం!

‘స్వాత్మందేహ హరోదూతః’. సందేహాన్ని పట్టికెళ్లి చెప్పేవాడు దూత. ఆ వనిని ఈ సర్గ్ లో చేసాడు హనుమ. శ్రీ మన్మహాభారతంలో కృష్ణపరమాత్మ స్వయంగా ఈ దూతకృత్యాన్ని చేసాడు. భారత రామాయణాలకు చాలాచాల పోలికలున్నాయి.

ఈ సందర్భానికి సంబంధించినంత వఱకూ స్వల్పంగా చూస్తే - అక్కడ భగవంతుడు (కృష్ణుడు) రాయబారి-ఇక్కడ భగవద్భక్తుడు (హనుమ) రాయబారి.

అక్కడ కనకం (రాజ్యాన్ని) గుఱించి-ఇక్కడ కాంత (ప్రే) గుఱించి కలహం.

అక్కడ అన్నదమ్ముల మధ్యా ఇక్కడ నరరాక్షసుల మధ్యా వైరం.

అక్కడ దూత భూతరింలో-ఇక్కడ దూత ఆకాశమార్గంలో వెళ్తాడు.

అక్కడ ద్రౌపది ప్రోత్సాహం - ఇక్కడ రాముని ప్రోత్సాహం.

అక్కడ ఉపించి ధర్మరాజాదులు చెప్పిన మాటలని చెప్పడం-ఇక్కడ ఎవరూ చెప్పని మాటలను ఉపించి చెప్పడం.

అక్కడ చిన్నరూపాన్ని పెద్దది చేసి భయపెట్టడం (విశ్వరూపం) - ఇక్కడ పెద్దరూపాన్ని చిన్నదిచేసి భయంలేకండా చేయడం.

అక్కడ కౌరవులే త్రాళ్లతో కట్టి దౌర్జన్యానికి నాంది పల్కడం-ఇక్కడ తానే వనాన్ని ధ్వంసంచేసి నాంది పల్కడం.

అక్కడా-ఇక్కడా దూతలు నిర్భయంగా పల్కడం; అక్కడా దూతని ఏమీ చేయలేకపోవడం - ఇక్కడా అంతే కావడం.

అక్కడ వాయుపుత్రుడైన బీముడు ప్రతిజ్ఞలు చేస్తూ ప్రకటించినట్లు కురుక్షేత్రం రావడం - ఇక్కడ వాయుపుత్రుడైన హనుమ ప్రకటించినట్లు యుద్ధం రావడం.

ధర్మా ధర్మాల్లో ధర్మం గెలవడం - ఇలా రెండు ఇతిహాసాలలోనూ అద్భుత సామ్యం కనిపిస్తుంది.

అలాంటి హనుమకు అర్థమై నదీ, రావణునకు చెప్పినదీ, అయిన ఈ సందేశంలో రావణుని గూర్చి, హనుమ బావన ఇలా ఉంది.

- (1) రావణా! దొంగతనంగా సీతని తేవడంవల్ల, రామలక్ష్మణుల కంటే తక్కువ వాడివి.
- (2) సీతనిపట్టమహిషిని చేస్తానన్నావు. పట్టమహిషిత్వం మాఱేదికాదుని తెలియనంతట రాజువి నువ్వు.
- (3) ఇతరులు స్పృశించిన దాన్ని చూడరానివాడుగా, రాజుండాల్సి వస్తే, అన్యభార్యని తెచ్చావు. రాజగౌరవం తెలియదు.
- (4) వారిని గూర్చి తపస్సు చేసి, వారినే పాట ద్రోలావంటే, కృతముడివే.
- (5) అపస్సు వారి నారాధిస్తూచేసావు కాబట్టి, వారికంటే తక్కువవాడివి.
- (6) సీత సామాన్యరాలే అని నీ కనిపిస్తే, సంవత్సరం గడువెందుకు ?
- (7) సీతయందలి సంకల్పంతో స్వభార్యలలో కామం నశించిందన్నావు. సంకల్పానకే అంత ఫలం (బలం) వస్తే, బలవంతం చేస్తే, నీ గతి ఏమౌతుంది?
- (8) మీ అన్నయైన కుబేరునితో విరోధం నీకున్న కారణంగానూ, నీ తండ్రితో ద్వేషం ఉన్న కారణంగానూ, అందరికీకూడా తండ్రి సోదరులతో విరోధం ఉంటుందనుకోవడం సరికాదు.
- (9) సీత విషయంలో కామం ఉండి, భార్యలంటే గిట్టడం లేదని పల్కావు. సీతా విషయంలో కామం ఉన్నంతకాలం, ఆమెను నాశనం చేయలేవు. కామమూ నశింపదు. రాముణ్ణి శరణువేడితే, కామమూ నశిస్తుంది. శ్రేయస్సు కల్గుతుంది. లేదా, లంకా నాశనం తథ్యం.
- (10) యోగ్యుడైన ఏ పురుషుడైనా తన కామాన్ని తన భార్యకు తప్ప, ఇతరులవద్ద చెప్పడు. దీన్ని అతిక్రమించి పల్కడం సీలోని మహాదోషం.
- (11) పుట్టుకవేతనే, స్త్రీ పరాధీనురాలు. వివాహం అయితే భర్త - తండ్రి, ఇద్దఱు ఆమెకు రక్షకులు. అంటే నీకు శత్రువులు. కాబట్టి నీకు శత్రువులు ఇవ్వడు ఇద్దఱయ్యారు.
- (12) రాముని వాక్కు నాకు విలువైనది. సీతయొక్క రూపం నీకు విలువైనది.

- (13) వాక్కుద్వారా (మంత్రాన్ని మననం చేసుడం) భగవంతుడు రక్షిస్తాడనేది వేద ప్రతిపాదితమైన విషయం. దేవుడే దీగివచ్చి, రూపంతో రక్షించాలనేది రాక్షస ప్రతిపాదితమైన అంశం.
- (14) దేహంలో ఉన్న కాలూ-చేయూ మొదలైన ఇంద్రియాలు, దొంగతనమూ మొదలైన నేరాలని చేస్తే, రాజుకి తెలుస్తుంది. శిక్షించే అధికారం రాజుకి ఉంటుంది.
- అదే నేరం, బుద్ధితో చేస్తే, అది రాజుకి తెలియదు గని లోనున్న పరమాత్ముకు తెలుస్తుంది. పరమాత్ము శిక్షించక మానడు. రాజునైన వాకు శిక్షించే రాజు లేడంటావా? నీకు పూర్వ చరిత్రజ్ఞానం లేదన్న మాటే.
- (15) బుద్ధితో చేసిన దోషానికి విలుగుడు, హృత్-తాపం. నీ బుద్ధి చేసిన నేరం, పీతని తేనెదం. 'తప్పు' - అని, రామునికీచ్చి వేయడం విలుగుడు.
- (16) 16 గురు ఋత్విక్కులూ, యజమానీ, పత్నీ మొత్తం 18 మందీ యజ్ఞశాలంలో, యజ్ఞం సమాప్తమయ్యేంత వలకూ ఒకటిగా భావించి, ఆచరించే యజ్ఞం 'తామాసస్త్రం' అనేది. వానరులందరికీతా సుగ్రీవుడు, దీన్ని చేయించాడు. అందుచేత, బుద్ధిచేత చంచల్మైన వానరులంతా, ఒకటిగా మెలగుతారు గని, ఎవరికి తోచినవిధంగా వారుండరు.
- (17) వెల్లెలైన కూర్మణభద్రుని చంపినంత దుర్మార్గుడివి నువ్వు. మాటు తల్లికొడుకుకి, తన ప్రాణం అడ్డుగా వేసి ఉండేవాడు అతడు.
- (18) ఎన్నో వంటెనలూ, జలాశయాలు, అగడ్తలూ, మేడలూ ఉన్నాయి - ఇవన్నీ దాటిరావడం రామునికి సాధ్యమా? అనుకోకు. ఎగిరే లక్షణ మున్న వానరానిద వాళ్ళు రాగంరు. 'భక్తి' అనేది చెప్పలేని శక్తి నిస్తుంది వ్యక్తికి. విరోధం అనేదికూడా, చెప్పలేని శక్తినిస్తుంది వ్యక్తికి. అయితే, మొదటిది సత్పరితాన్ని, రెండవది దుష్పరితాన్ని ఇస్తుంది.
- (19) బొట్టు ధరించడమనేది పరివ్రతా లక్షణాల్లో ఒకటి. చెమటపట్టి కొద్దిగా అక్కుడున్న బొట్టు జారిపోతే కూడా సహించక, మణిగిరిని అరుగ దీసి, పీతకి బొట్టునుంచాడు రాముడు. కష్టంలో కూడ వివేచనతోనం చెక్కిలి పెట్ట ఉంచాడు. క్షణకాలంకూడ 'తిలకధారణం' లేకుండా ఉండడాన్ని సహించదాయన. ఇంతకాలం ఎలా సహించాడంటావా? పీత ఉన్న చోటు తెలియక. తెలిసినా ఉండుకోనే ప్రసక్తిలేదు.

(20) నీ విజయ స్తంభాలన్నింటినీ ఏకీకృత వాళ్ళ మీదికి విసిరి, స్తంభాలని విటుగ గొట్టాను. సైన్యాన్ని చంపాను. అంటే, నీకు విజయం రావేరాదు. పరాజయంలోకూడా సైన్యాన్ని మిగల్చినవి గమనించు.

(21) వందీశ్వరుడూ మొదలైన వాళ్ళిచ్చిన శాపాలు నీకున్నాయి - వట్టి పరాళికాదు. అహంకారం వారూ మాత్రమే గమనిస్తూ ఉన్నావు. నీవు చేసిన తప్పుకి, నీవు ఏ శిక్ష అనుభవించాలో అదే 'శాపం' అంటే. తప్పించి వేడుకోవడమే 'శాపమోక్షం' అంటే. అసలు నీమీద శాపమే పనిచేయడనే భ్రాంతితో ఉన్నప్పుడు, ముప్పు ప్రాదేయపడవుగదా!

ముప్పు శాపమోక్షాన్ని గూర్చి ప్రాదేయపడితే, రామునికి నిన్ను వదించడం చాలాచాలి కష్టం. అదేగే బుద్ధి నీకు కలుగకపోవడం, ఆయనకు విరోధివై ఆయన పనిని తేలిక చేయడమే. అయితే మీ యిద్దరీ మధ్యా లంకాజననాశం తప్పనిసరి ఔతోంది. గమనించు.

(22) నన్ను అనేక విధాల చంపాలని, ముందు - వెనుక భాగాలలో, ఆకాశంలోనూ అనేక విధాలుగా యుద్ధం చేయగల నిపుణులని చంపావు. నీటి ప్రతాపం పల్లంవైచే. అగ్ని ప్రతాపం పై భాగంవైచే. పృథ్వీ ప్రతాపం తన గర్భంలోవే. కాని వాయు ప్రతాపం అన్ని దిక్కులలోనూ ఉంటుందని గుర్తించు. (విజ్ఞానశాస్త్రం ఇదే చూపాలని Air exerts pr in every d in అంటుంది.) అందుచేత నీ వాళ్ళ నన్నేమీ చేయలేదు.

(23) పై చెప్పిన వీరూ-నిపు-నేలా అన్నీ వాయువు లేనిదే ఎంతమాత్రమూ ప్రయోజనపడలేవు. నీకు ప్రవహించాలన్నా-నిపు మండాలన్నా నేం కదలాలన్నా వాయువుండాలి. ఆ వాయువుత్రుణ్ణి నేను.

(24) బ్రహ్మచేత్రని వెళ్లి వానిగా పాపాన్యజనం చూచినట్లు, ముప్పుకూడా బ్రహ్మచేత్ర అయిన రాముణ్ణి వెళ్లివానిగా చూస్తే, నీకు వేదవిద్య - ప్రతిదివమూ ఒంటబట్టినట్లు లెక్క వేదంలో ప్రామాణ్యబుద్ధి లేనివాడు నీవంటి వాడు, వైదికమైన యాగాలని లంకలో చేయించడం, తెల్లవారు జామున విప్పించడం వంటి వన్నీ దుడుగే.

(25) బ్రహ్మచేత్రని అనమర్థునిగా లెక్క కడితే, నీ తండ్రే మొదటి అనమర్థుడౌతాడు.

- (26) బ్రహ్మవేత్త రాముణ్ణి మోసగించి, నువ్వు కుశలంగా ఉండవనేది నిశ్చయం. నువ్వు రాముణ్ణి మోసగించినా, ఆయనకు ఏలోటూ రాదు కాని, నీకు వంశనాశనం పలితం.
- (27) వారి బ్రతికున్నప్పుడు, భార్య, పుత్రులు, పురం, రాజ్యం భోగాలూ ఇలా అన్నీ మీ యిద్దరికీ సమానమని అంగీకరించి 1 నెల పాటు కీష్కింధలో గడిపావు. వారి సోయాక, సుగ్రీవుడు రాజయ్యాడు. వారి, కీష్కింధా రాజుగా నీతో ఆ అంగీకారాన్ని చేపకొన్నాడు కాబట్టి, నేటిరాజు సుగ్రీవునికి ఉన్న ఆ అధికారం, రామునివరమైంది.
- మృగాన్ని ఎవరుకొడితే, ఆ మృగం వారిది. అలాగే రాజైన వారిని కొట్టిన బాణం రామునిది. కాబట్టి రాజ్యం- అధికారం-రామునిది. వారితో సోదర స్నేహం చేసావు కాబట్టి, సుగ్రీవుడు వంపించగా వచ్చిన నేను, నిన్ను సుగ్రీవుని సోదరునిగా సంబోధించాను.
- (28) నీ పుత్రుడైన ఇంద్రజిత్తుకి వైదికయాగ-క్షుద్రతాంత్రిక విశేషాలు రెండూ తెలుసు. వైదికయాగాలు రామునికే పలిస్తాయి, నీలో అదర్శం ఉన్నందువలన. ఆ క్షుద్ర శక్తులు నామందు నిలువవు. నేను భూతజేతారి నాశనాన్ని చేయగలను కాబట్టి.
- (29) అస్త్రాలలో పెద్దదైన బ్రహ్మాస్త్రం వన్నేమీ చేయలేకపోయింది. అంతకుమించిన అస్త్రం మీవద్దలేదు. ఈ అస్త్రం మఱోసారి ప్రయోగించే నీలు ఇంద్రజిత్తుకి లేదు.
- (30) నేను కట్టుబడి నీ సదాభవనానికి వచ్చిన కారణం, నీ గుఱించి మంత్రులెమంటారో విందామని, నీ దుష్టప్రవర్తనకి మవ్వే కారణమా? వారి ప్రాప్త్యానం కారణమా? తెలిపకొందామనీను. రంకిణి దగ్గరనుండి చాలమంది రాక్షసులు సీతని తేవడం తప్పు-అని నాతోనే అన్నారు. ఆ ఆలోచనని సభలో ఎవరైనా సమర్థిస్తున్నారో? -విందామనీను.
- (31) నిర్ణయాన్ని చేసే అధికారిక ప్రజావతులు 9 మందిలో నీ తండ్రి పులస్త్యుడు కూడా ఒకడైతే, అలాటి ధర్మాధికారి పుత్రుడిని నువ్వు, సీతని దొంగిలించి వంశపు వరువునీ, తండ్రి గౌరవాన్నీ మంటకలిపావు.
- (32) భగవంతునితో మైత్రిచేసి రామానుగ్రహం వల్ల రాజ్యాన్ని పొందినవాడు సుగ్రీవుడు. భగవంతునికి కావని చేసి, రామద్వేషంతో, నీతోపాటు రంకనీ, రాజ్యాన్నీ, పొగొట్టుకొనే వాడిని నువ్వు.

- (33) నీ నాశనానికి సీతయెడ రాగం, రామునియెడ ద్వేషం కారణం.
- (34) వారి ఉన్నంతకాలం నీకు ధర్మం చెప్పాల్సిన అవసరం సుగ్రీవునికి లేక పోయింది. ఇప్పుడు అధికారికంగా చెప్పాల్సిన అవసరం ఏర్పడింది. దానికి నిమిత్తంగా నేనొచ్చాను.
- (35) ఎంత తపస్సు చేస్తే అంతకు సరివడ మూల్యాన్ని ఇయ్యడమే 'వరం' అంటే. దాన్ని తప్పు పనులకు వినియోగించిన కొద్దీ ఆ సొమ్ము 'జరిమానా' రూపంలో వ్యయమై పోయి, అర్థికంగా దరిద్రుడై పోయినా, - నేరం చేసినవాడు - అనే పేరు మిగిలి పోతుంది. వరాల ఫలం అనుభవించకపోగా, ఈ చెడ్డపేరు అదనంగా వస్తుంది.
- (36) ఇంద్రుణ్ణి జయించడానికి తపశ్శక్తి లేక, తపస్సు చేసి శక్తి వంపాదించి, ఆ మీదట జయించావు. కాబట్టి ఇంద్రుణ్ణి జయించింది నీ తపశ్శక్తి గాని నువ్వుకాదు. ఆ శక్తి ఇంద్రజయానికి వ్యయమై పోయింది. ఇప్పుడు నీకు తపశ్శక్తి దాదాపు లేనట్లే.
- (37) అందఱూ కలిసి నిర్ణయం చేసికొన్న నియమాలే ధర్మ సూత్రాలు-అని రాక్షసులైన మీ మతం. అనాదిగా వచ్చేవి కాదనేది మీ భావం. అయినా సంన్యాసి రూపాన్ని వేసి ధర్మపూర్వకమైన వేషంలో అధర్మాన్ని చేసావు. వారి ధర్మానికనుగుణమైన రూపంలో, నీ రాక్షస ధర్మాన్ని ఆచరించావు. అది తప్పు. కాదని పలుమార్లు వాదించినా, వైదికధర్మానికే లొంగి, సన్యాసి వేషం కట్టావు. నిజమైన రాక్షస ధర్మం అదికాదు. తాను నమ్మిన సిద్ధాంతానికి లొంగి ఉండడం పరియైన ధర్మం.
- (38) నువ్వు సీతని ఇచ్చేటట్లయితే దూతలైన నేనుకూడా, ఇతనిలో సత్సత్త్వం ఉందని రామునకు (recommend) వచ్చి చెప్తాను. ప్రత్యక్షపూర్వీకాబట్టి, నా సూచనకు విలువ ఉండి తీరుతుంది. శిక్ష పూర్తిగా తొలగవచ్చు లేదా తగ్గవచ్చు.
- (39) పాంచ భౌతికమైన ఆయుధాలచేత చావరాదని వరం అడిగి వుచ్చుకున్నావు. రాముడు కొట్టేది ధర్మమనే బాణంలో, అధర్మమనే దోషిని. ఈ ధర్మమయ బాణం ఎలా పనిచేసిందో, మారీచవధలో ప్రత్యక్షంగా చూచావు. పరోక్షంగా తాటక-సుబాహు-ఖరదూషణ త్రిశిరాది రాక్షసుల నుండి నీ పుత్రుడి, చావు వటకూ చూచావు. బ్రహ్మాస్త్రం పంచభూతాల కంటే గొప్పది. దానితో సంహరిస్తానని పలుకుతావా? అప్పుడు మీ సిద్ధాంతమే చీలిపోతుంది.

- (40) రామునిది ధర్మసైన్యం. పశ్చాత్తాపం కల్గిన సీతచుట్టూ ఉన్న రాక్షస ప్రేరలో, కలగాంచిన త్రిజటలో, దుఖం కల్గిన సరమ-అనలలో, బాధపడుతూన్న లంకాజనం, (చివరికి నన్ను చూచి నందీశ్వర శాపంవల్ల వచ్చిన వానరుడా? అని ఆశ్చర్య పడిన వీలో) ధర్మం కన్పిస్తోంది. కాని, దేహబలమే రాజకీయానికి అర్హత- అనే క్షణ మతానికి అనుగుణంగానూ, ధర్మం ముఖ్యంకాదనే సూత్రానికి అనుసరణం గానూ, నీవు దీన్ని అంగీకరించవు. దేహబలమే గొప్పదంటావా? నీకంటే ఎన్నో తెల్లున్న వారి దేహబలం, ధర్మంముందు, ఒక్కబాణంతో ఎగిరిపోయింది.
- (41) అధర్మం చేసినవానికి, ధర్మబలం తగ్గుతుంది. అవకాశం ఎవరికీ జరిగిందో, వానికి ధర్మబలం పెరుగుతుంది. వారి అధర్మం చేస్తే, అవకాశం పొందిన సుగ్రీవునికి ధర్మబలం పెరిగింది. అది రామబాణంలోనికి చేరి, వారిని వధించింది. ఈ వారి వధలోని అంతర్యం తెలుసుకో సుగ్రీవుడు 'సోదరా'! అని సంబోధించాడు. సుగ్రీవుని సోదరుడు వారి. వారిని వధించినవాడు రాముడు. ఇప్పుడు నీకు విరోధి రాముడు. ఆలోచించుకో!
- (42) ఆశోకవనంలో ఏయేవి ధ్వంస మయ్యాయో వెదికి చూసుకో. బలవంతానా, దౌర్జన్యంగా లేదా అవహరించి, మోసగించి ఆ యీ లోకాలనుండి తెచ్చిన అన్నీ నాశనమయ్యాయి. వాటిలోపాలు, ఉన్నవికూడా పాడయ్యాయి. పేరుకీ, నేను నాశనం చేసానంటున్నారు గాని, నీ అధర్మమే వీటిని నశింప చేసింది. అధర్మంగా ఆర్జించిన ద్రవ్యం, ధర్మమయంగా ఆర్జించిన దానిలోని కొంతలో నష్టం, పోయి వీరుతుంది. పోయినదాన్ని, అధర్మమైనదవి భావించేంతవరకూ నష్టం తప్పదు. అలా భావించి, ధర్మాచరణానికి పాల్పడకపోయినా, నష్టం జరుగుతూనే ఉంటుంది.
- (43) తేబడిన రాక్షస ప్రేరబాధ-నీ భావిమరణానికి కారణం. ఏ ఒక్కరో ఒక చోటనుండి ప్రార్థించిన దానికంటే, ఎక్కువమంది అర్తులు దుఃఖిస్తే, దానికి ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. అనేక రాక్షస ప్రేర దుఖం, ఈ లంకనుండి విన్పిస్తోంది. వారి ఏక గ్రీవ ప్రార్థన, నీ వధకే.
- (44) ప్రేమరాదీసురాలు కాబట్టి, సీత వీధి నీవు చూపిన క్రోధం, మోహం అన్నీ రాముణ్ణి చేరాయి.

- (45) వివాహబంధంలో, ప్రీహృదయం భర్తహృదయంలో మంత్రాలద్వారా బంధించబడుతుంది. ఆమె వేటాకచోటనుండి వచ్చి తనని చేరినప్పటికీ వివాహ మంత్ర ప్రభావంవలన, తన భార్యని వేటాకడు అక్రమంగా కామిస్తే, అది, భర్తయైన తన హృదయంలో ప్రభావితమై, భర్తకి బలం చేకూరి, వ్యతిరేక క్షేతో కామించినవాడిని వదిస్తుంది. (పాపబలో మంత్రాలతో నీరు పోయిస్తూ చేపేది ఇదే).
- (46) రాముని బలాన్ని ప్రత్యక్షంగా ఎఱుగున్న నేను, నీ బలాన్ని కూడా చూచి, ధర్మానికి సంబంధించిన ఆయ వ్యయపట్టిక (Balance Sheet) ని, నా రాజైన సుగ్రీవునికి చెప్పించి వచ్చాను.
- (47) దేశం దాటి విదేశానికి వచ్చే నాకు, స్వదేశానుమతి-(Pass-Port) అక్కటలేదు కారణం-సుగ్రీవుని అధికారికమైన ఆజ్ఞతో, అధికారపుహోదాలో మంత్రిగా పర్యటనకి వచ్చాను కనుక.
- (48) విదేశమైన మీ నుండి అనుమతి (Visa) అక్కటలేదు. కారణం, మా సామ్రాజ్యానికి సంబంధించిన దొంగసొత్తు నీవద్ద ఉంది గనుక.
- (49) ఉందనివిలా తెలుసంటే, సంపాతి ఆవే పక్షిరాజు సాక్ష్యం (Eye-witness) ఉంది గనుక. ప్రస్తుతం అది నిశ్చయమై మువ్వ కాదవలేవు గనుకనూ.
- (50) మా బంధిభావాలో ఉన్న పట్టమహిషితో మాట్లాడడానికి, అనుమతి తీసుకోలేదే? అంటావా? నేను ఆమె భర్తకు దాసుణ్ణి ఆయన ఇచ్చిన ఉంగరాన్ని, నాని ప్రతినిధిగా తెచ్చిన వాణ్ణి-గనుక. ఆ మాటకొస్తే నీకే మాట్లాడే అధికారం లేదు.
- (51) వనం తెడగొట్టావేమిట? అంటే వానరులకి వన ధ్వంసం నష్టం లక్షణం గనుక.
- (52) సుగ్రీవుడు విన్ను-‘సోదరుడు’ అన్నాడు కాబట్టి, అడక్కుండా నీకు వంహా ఇచ్చే అధికారమున్న వాడు గదా!
- (53) ఇంద్రజిత్తు వేసిన బ్రహ్మస్త్రం నన్ను బారించదు. కారణాలు కొన్ని.
- (1) రామదాసుణ్ణి కాబట్టి, ఆ అస్త్రం రాముని మీద వేసినట్లే.
 - (2) బ్రహ్మస్త్రంలో ఉన్న అగ్ని - వాయుపుత్రుడైన నన్ను మిత్రుని పుత్రుడవే ఆలోచనతో ఏమీ ప్రతికూలం చేయదు.

- (3) పోనీ రాముణ్ణి బారించవచ్చుగా అంటే సూర్య వంశీయుడూ, ధర్మవరుడూ రాముడు.
- (4) పీతాదుణ్ణం పోగొట్టారని నేను వచ్చి నందులకై, ఆమె తపస్సు, శీలమూ నన్ను రక్షిస్తాయి.
- (5) అధర్మం లేనివాని మీద ప్రయోగించబడిన బ్రహ్మాస్త్రం విఫలమై, ప్రయోగించిన వాణ్ణి దహిస్తుంది. ఆఫలితాన్ని బట్టే, ఎదుటి వ్యక్తి ధర్మాన్ని పరీక్షించాలి. నా మీద బ్రహ్మాస్త్రాన్ని ప్రయోగించిన నీ పుత్రుడు ఇంద్రజిత్తుకి గాయాలు కావడంబట్టి, ధర్మం రామునిదనీ, అధర్మం నీపుత్రునిదనీ గమనించు.
- (54) మానవులు రాక్షసులకి ఆహారపదార్థం. అందుకై రాక్షసులకి మానవులంటే పుట్టుకలోనే జాతిద్వేషం- తక్కువ బుద్ధి ఉంటాయి. అలాంటి మానవ జాతి కాంత అయిన సీత యందలి కామం, నీకు సజాతీయం కాదు. వేదం లోని 'జాయా' పదానికి అర్థం తెలియని వాడివి నువ్వు.
- (55) ఇద్దరిలోనూ సామనస్యం ఉంటే, అది 'కామం'. కామం తిరస్కరించబడితే అదిక్రోధం. ఒకని కామం, రెండవ వానికి క్రోధం అవుతుంది. దీని ఫలితం 'కోకం'. దీన్ని అనుభవించబోతున్నావు సుమా!
- (56) మీ లంకలో నీకు హితాన్ని బోధించేవారు లేరా? లేక నువ్వు వినవా? అని సీతమ్మ ఇంతకు ముందే నిన్ను అడిగింది. హితాన్ని బోధించేవారు లంకలో లేక కాదు. నీకు భయపడి చెప్పురు. కాని నేను నిన్ను భయపెట్టదలచి చెప్పుతున్నాను. అసత్యం కానిదాన్ని చెబుతుంటే, నిజం కాబట్టి నువ్వు వింటున్నావు.
- (57) ఇదంతా చెప్పగలిగింది రామ శక్తి వంశనే. ఇనుప మొద్దులో ఒకరిని చంపామంటే శక్తి మొద్దుది కాదు. మోచిన వ్యక్తిది, లంకారాక్షసిని మోచానంటే శక్తి, రామునిదే తప్ప నాదికాదు. అలాగే ఇంత వందేశాన్ని చెప్పగల్గినంటే శక్తి రామునిది.

52వ సర్గము

దూతని చంపి వద్దు! తప్పు!!

దూతగా వచ్చిన పావనిని చంపవలసిందని విన్నవాడై, విభీషణుడు రావణునితో “రాజా! రోషంతో ఆజ్ఞాపించావు. ప్రశాంత చిత్తుడైనై ఆలోచించు.

లోక ధర్మాన్ని తెలిసినవాడివీ, విద్యాంశుడివీ, పెద్దరిక పరిపాలన వద్దతిని ఎఱుగున్న వాడివీ అయిన నీలాటవాడు ఇలాంటి ఆజ్ఞ చేయడం తప్పు.

దూతకి దండనం తప్పుకాదు గాని, మరణదండన తప్పు” అన్నాడు.

‘న పాపానాం వదే పాపం విద్యతే శత్రుసూదన’ పాపాచార్యుడైన వాణ్ణి చంపితే పాపంరాదు. కాబట్టి చంపాల్సిందే” అని రావణుడు పల్కితే, విభీషణుడు “అంతేకాదు! ప్రశాంతుడైనై విను. కోపం - ప్రతి ప్రాణికి నహజం. ఆ క్షణంలోని ఆలోచన వలెనదో కాదో, విజ్ఞులైనవారు కోపం పోయి, ప్రసన్నులయ్యాక తెలిసికొంటారు.

నీవుశ్రుడైన అక్షునితో పాటు ఎందఱిలో చంపినందువల్ల ఈ దూత నిస్సందేహంగా శత్రువే. అయినా ఏ దేశంలోనూ, ఏ జాతివాడైన దూతనీ చంపరాదని శాస్త్రం.

అయితే, కొరడాదెబ్బలూ, జాబ్బు తీసివేయడం, శరీరముపై వాతలూ వంటివి, వాని దోషానికి తగినట్లు విధించవచ్చును.

మంచి చెడులని ఎఱిగినవాడివీ, ఉత్తమ శిక్షణని పొందినవాడివీ అయిన నీవు, కోపవశంతో ఇలా చేయద్దు. ఇతణ్ణి చంపినందువల్ల మనకి ఏ లాభమూ లేదు పరికరా కోతినీ, దూతనీ, చంపారనే అపఖ్యాతి వస్తుంది.

పైగా, శత్రువులు వీనిని చంపించారు. ఇతరుల అధీనంలో ఉన్న ఇతడు, వాళ్లు చెప్పమన్న మాటల్ని చెప్పాడు కాబట్టి, అతని తప్పుకాదు.

‘అస్మిన్విసత్వే న హి దూత మస్యం
వశ్యామి యస్తా నరరాజపుత్రో
యుద్ధాయ యుద్ధ ప్రయో! దుర్విసీతా
పుర్యోజయేద్దీర్ఘ వధాపరుడౌ’ (22)

విశాచరాణా బదిహిఽనుజన్య
విభీషణస్యాత్తమ వాక్యమిష్టమ్

జగ్రహ బుద్ధ్యా సురలోక శ్రయా
మహాబలో రాక్షసరాజముఖ్య (26)

'రావణా! ఇతట్టి చంపితే 100 యోజనాల సముద్రం రాటి మఱొక్కరు ఇక్కడికి
రాతారు.

ఇతడు చనిపోతే, మఱొవరిని రాముడు దూతగా పంపగలడు? రాదోయే
యుద్ధానికి, యుద్ధప్రియుడైన నీవు అవకాశం చేపికోవాలి గాని, యుద్ధాన్ని మాను
కొంటావా?

పారుషవంతులూ, శస్త్రధరులూ ఐన కోట్లకొలది యోధులు నీ వద్ద ఉంటే,
వారిలో ఏ కొందరిని పంపించినా నీ ప్రభావాన్ని రామలక్ష్మణులకి చూపి, వాళ్లని
బిందీస్తారు గదా!" అన్నాడు.

'ఇది సరియైనదే' అని, ఆలోచించిన మీదట, రావణుడు ఒప్పుకున్నాడు.

(హనుమని చంపితే, రామలక్ష్మణుల రాక ఉండదు. రాముని చేతిలో వధ సాగదు.
మోక్షంల్ని తనకుండదు.

పైగా రామదాసవధ పరికారు. ఒక్కడే ఇంద్రుణు చంపినాడని తెలిసిన
రావణుడు, హనుమని చంపవలసివదిగా ఎవరిని ఆజ్ఞాపించగలడు? ఎవరికి చంపేళ్ళు
లేదుగా!

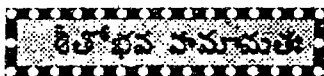
శక్తియే ఉంటే, ఇంతకు ముందే చంపగలిగే వారుగా!

మన వద్దకి రామలక్ష్మణులు వచ్చే ఉపాయం ఉండదని విభీషణుడు వల్కగానే,
రావణుడు సరేనని అంగీకరించడం, మోక్షం కోరుతున్నాడనడానికి ప్రత్యక్ష సాక్ష్యం.)

(మహాభారతంలో కూడ శ్రీ కృష్ణ పరమాత్మ దూతగా కౌరవులవద్దకు
వెళ్లినప్పుడు దుర్యోధనుడు బ్రాహ్మణ కట్టడం చూసి, శ్రీకృష్ణుణ్ణి దూతగా భావించినా కూడ
ఇలా కట్టడం చూసి అవుతుందని పెద్దలు మందలించారు).

53వ సర్గము

తమ్ముడు విభీషణుడు చెప్పిన మాట నచ్చిన రావణుడు "విభీషణా! దూతని చంపడం మంచిదికాదు (1). కాని, దానితో సమానమైన అవమానం వీడికి చేసి, వీడి ఆస్త-దాయాద-స్నేహితులంతా పరిహసించేలా చేయాలి. (ఏనుక్కి తుండం - మనిషికి చేతులూ - సింహానికి పంజా - గుడ్డానికి ముందుకాళ్ళూ - గాడిదకు వెనుక కాళ్ళూ) కోరికి తోకా బలిష్ఠంగా ఉండి వారియిష్టమైనవి. (ఆత్మరక్షణచేసేవి). అందుకని, వీనితోకకి నిప్పంటించి నాలుగు మార్గాల కూడళ్లు కలుపుతూ ఊరంతా త్రిప్పండి అని ఆజ్ఞాపించాడు.

సాత గుడ్డపలికలు తోకకి చుట్టి, నూనెతో తడిసి నిప్పంటించగానే మారుతి ముఖం ఎఱ్ఱబడింది. కోపం పెరిగింది. తోకని ఒక్కసారి విడిచి, చుట్టూ ఉన్న రాక్షసులని పడత్రోసాడు. హనుమ తోకకి నిప్పంటించారని తెలిసి, వివోదంగా మౌనానికి పిల్లలనుండి వృద్ధులనెఱకూ వచ్చారు.

ఆ సమయంలో ఇలా హనుమ ఆలోచించాడు. 'వీళ్ళిలా చేసినా, నా దాటికి తట్టుకోలేరని వాకు తెలుసు. కోపం, వీళ్లని చంపమంటోంది. తీరా, రాముడు, రావణుణ్ణి చంపుతానని ప్రతిజ్ఞచేసి ఉన్నాడు. కాబట్టి, రామ ప్రతిజ్ఞకోసం ఈ అవమానం భరించక తప్పదు. అయినా, వీడి చేసినా మన మంచికే అంటారు. రాత్రిపూట నగరం చూచాను. నన్ను త్రిప్పేటప్పుడు లంకనీ, నగర రక్షణ వద్దతులనీ వివరంగా గ్రహిస్తాను. చూడడం త్రిప్పడం ద్వారానే కదా సాధ్యం. ఈ 'ఊరేగింపు' అవసరమే అని భావించాడు.

శంఖాలు ధ్వనించాయి. భేరీలు మ్రోగుతున్నాయి. ధుజాలు వజ్రచక్రంబున్నాయి. తోకకి నిప్పు అంటుకున్న హనుమ బందింపబడి, రాక్షస జనమధ్యంలో నడుస్తూ రాపాగాడు.

వీరులనీ, కూడళ్లనీ, ఇళ్లవరుసలనీ, ఇళ్లలోని విమాన వద్దతులనీ, రూప్యద్వారాలనీ, ఇలా ఇళ్ల-వీరుల విశేషాల నన్నీ పరిశీలనగా చూస్తూ, నిప్పుగుఱించిన ఆలోచన లేక, పోతూంటే, కూడళ్లలోనూ, మంటపాలవద్దా విలువబెట్టి - 'గూడవారి'గా వచ్చి పరాధనం పొందుతున్నాడని - అపహాస్యం చేయసాగారు రాక్షసులు.

ఇంతలో రాక్షస స్త్రీలు సీతతో "అమ్మా! వీతో ఏదో మాట్లాడిపోయాడు చూచావా! ఆ ఎఱ్ఱమూతి కోరి తోకకి నిప్పంటించారు. ఊరంతా తిప్పుతున్నారో" అని చెప్పారు. "శ్రుత్వా తద్వచనం క్రూర మాత్యానహరణోపమామ్" ఆ మాట విని, తన ఆత్మనే అవహరించినట్లుగా బాధపడుతూ, అగ్నిని సీత ఇలా ప్రార్థించింది.

'యద్యస్తే పతిశుశ్రూషా యద్యస్తే చరితం తపః ।
యది చాన్యైక పత్నిత్వం శీలోభవ హనుమతః ।

యది కించిదను క్రోధస్తస్య మయ్యస్తే దీమతః ।
యది వాభాగ్యశేషా మే శీలోభవ హనుమతః ।

యది మాం వృత్త సంపన్నాం తత్సమాగమ లాంసామ్ ।
న విజానాతి ధర్మాత్మా శీలోభవ హనుమతః ।

యది మాం తారయే దార్య స్సగ్రీవ స్సత్యసంగరః ।
అస్మాద్భుఖాంబు సంరోధాత్ శీలోభవ హనుమతః । (28 మండి 31)'

నేనే పతిసేవా పరాయణు లానైతే, నాకు తపోదలం ఉన్నట్టైతే, నేనే పతివ్రతనైతే, **ఓ అగ్ని!** హనుమకు వీవు చల్లగా ఉండు!

రామునికి నా మీద ఏమాత్రపు దయ ఉన్నా, నేను ఏ కొంచెం అర్హుడనవురాల్సినా, **ఓ అగ్ని!** హనుమకి వీవు చల్లగా ఉండు!

నా పాతివ్రత్యాన్ని, రాముణ్ణిచేరాలనే ఆరాటంతో ఉన్న తనాన్ని, హనుమ, గుర్తించినట్టైతే **ఓ అగ్ని!** హనుమకి వీవు చల్లగా ఉండు!

తన ప్రతిజ్ఞని నెరవేర్చుకొనే వాడూ, పూజ్యుడూ, ఐన సుగ్రీవుడు నన్నీ దుఃఖంనుండి దాటించచేసేటల్లయితే, **ఓ అగ్ని!** హనుమకు వీవు చల్లగా ఉండు! (అని ప్రార్థించింది. (2) అంతే! హనుమకి, తన లోకనున్న అగ్ని, మంచులా చల్లగా ఉన్నట్లు నిపించింది.

'నాకు బాధ కల్గడం లేదు. విన్నటిరోజున నముద్రం దాటేప్పుడు నముద్రుడూ- మై నాకుడూ, అంతటి లోబ్రుహులతో రామునికి నహాయవడితే, (3) అగ్నిదేవుడు నహాయవడదా? సీతమ్మకు నాపైగం కరుణ, రామతేజస్సూ, నా తండ్రి వాయుదేవునికి అగ్నిదేవునితోడి స్నేహమూ దీనిక్కారణాలు' అని భావించి - 'ఇప్పుడేం చేయాలి?' అని మళ్ళీ ఆలోచించి, తన మహాకాయాన్ని చిన్నదిగా చేసి, కట్లని వదులుచేసికొని పింహనాదంతో లంకాద్వారం మీదికి ఎగిరాడు. (4)

అందఱూ చూస్తుండగా నాల్గు దిక్కుల్నీ ఓసారి చూచి, ద్వారానికి ఉన్న ఇనుప గుడియని ఉడదీకి అక్కడి కావలా వాళ్లని చంపి, ఓక్కసారి ఆటు, లంకవంక చూచాడు. ఇటు లోక చివర చల్లగా ఉన్నా మండుతూ ఉండడం గమనించాడు.

విశేషాలు : సంతానం అవదలో ఉంటే చదువుకోవలసిన స్థానాలు :

(1) నందీశ్వరుడు శాపమీయగా, వచ్చిన వానరుడు వీడు. ఇలాంటి మామూలు కోరిగా భావించి చంపడం ఏం ఉపద్రవాన్ని తెస్తుందో? అనే భావనలోపరి చేసి, పైకి

విభీషణునిమూల విన్నట్లుగా నటించి, తోకకాల్చిందని ఆదేశించాడు. బ్రహ్మాస్త్రానిక్కూడా కట్టుపడని కోతికి, తోక కాలిస్తే శక్తి ఉండదని, రావణుడంతట వాడలోచించాడంటే, అది ఎంతవరకు సమంజసం? కాబట్టి నిజమైన హనుమశక్తిని గమనించాలనే, ఇలాటి ఆజ్ఞనిచ్చాడనిపిస్తుంది. తన శాసానికి సంబంధించిన అనుమాన నివృత్తికే ఇలాటి ఆజ్ఞ. ఇక, ఇంద్రజిత్తుకి రాజనీతి తెలియదు కాబట్టే, దూతపై బ్రహ్మాస్త్రం వేసాడని కూడా ఫలితమయ్యింది. బ్రహ్మాస్త్రం పనిచేయలేదనే దుఃఖం, రాక్షసులలో ఎవరికీ లేదు- కోతి తోక కాలితోందంటే విసాదిద్దామనే ఆనందం తప్ప. సీతని లంకలో దాచానని రావణుడెవరికీ చెప్పలేదు. సీతావార్తని తెలిసున్న హనుమనికూడా చంపేస్తే, మఱి కొంతకాలం తన లంక జీవించి ఉంటుందిగా! ఈ విభీషణుడు కూడా వద్దని చెప్పిన సీతాపహరణాన్ని చేయనే చేసాడు గదా! మఱి ఇప్పుడెందుకు విభీషణుని మూల వింటున్నాడు? కారణం ఒక్కటే. వీలయినంత తొందరగా తనకి రామునిచేతిలో మోక్షంరావాలి. తాను ఈ హనుమని చంపలేదు. అయితే, అతణ్ణి ఎలాగో ఒకలా, రాముని వద్దకి వెంటనే మాత్రం వెళ్లేలా చేయకుండానూ ఉండగలడు (అతికష్టం మీద). కాని, అది తనకోరికకు వ్యతిరేకం కాబట్టి దూతని చంపను - అని అన్నాడు.

(2) ఈ నాల్గు శ్లోకాలూ అతిముఖ్యమైనవి. రాబోయే రామాయణ కథని సంక్షిప్తంగా చెప్పేవి. (పుత్రుడు, లేదా సంతానం ఆపదలో ఉన్నప్పుడు కొందఱు తల్లిలు చదువుకొన్నవి. ఫలితాన్ని సాధించినవీకూడా). దర్మమయమైన రాముని బాణాలు, సీతయందు ఏ విధమైన అధర్మం ఉన్నా పనిచేయవు. నిత్యం రావణుడు, ఆమెను నిర్బంధిస్తూ ఉంటే ఆమె లొంగలేదు.

ఏ కోణంలోనైనా, రావణునియెడ అభిమానం ఆమెకు ఉండేమో తెలిసేకొని రమ్మని, హనుమకి చెప్పడం ఎలా? ఉంటే, తన బాణాలు పనిచేయవు కదా! నిజంగా రామునకు అనుమానం ఉండికాదు. తోకం అనుకొనే వీలులేకుండా కనుక్కొని రావాలి హనుమ. రాముడు నోటితో, ఇలా కనుక్కొని రమ్మని చెప్పలేదు(డు).

అయితే రామమనస్సుని గ్రహించగల అమృతవారు, ఈ శ్లోకంలో 'యది చాస్త్యేక పత్నీత్వమ్' అనేమాటలో - తనపై రామునికి, తోకదృష్టిలో కలుగబోయే అనుమానానికి సమాధానం చెప్పడంతో పాటు, ఎదురు పరీక్షకూడా పెట్టింది. నేనే పతివ్రతనైతే ఈ నిప్పు చల్లబడుగాక! అనేది ఒక అర్థం. నా భర్త రామ చంద్రుడే ఏకపత్ని వ్రతుడైతే ఈ నిప్పు చల్లబడుగాక! అనేది మఱో అర్థం.

తనపై పరీక్షకి, తాను పతివ్రతనని నిరూపించుకొనటంతో పాటు, 'ఓ రామచంద్రా! నువ్వు ఏకపత్ని వ్రతుడవేనా?' అని పరీక్షించి, తోక చల్లబడడం వలన నిజంగ్రహించాలని, తోకానికి చెప్పిందామె. అమృతవారు-అయ్యవారికంటే గట్టిదికదామఱి.

(3) ఈ శ్లోకాలవలన, హనుమ తమ యిద్దటిసీ కలుపగలడనీ, సుగ్రీవుడు రామకార్యాన్ని నెఱవేర్చగలడనీ కూడా, జరుగబోయే కథ ముందుగానే తెలియ వీలయింది. సీతాశక్తి (రావణా! చంపుతానుగాని రామాజ్ఞలేదు అన్న సీత శక్తి హనుమకి), నిజమని అర్థమైంది.

(4) 'శీతోభవ' అంటే నిప్పు చల్లబడింది గదా! 'హతోభవ!' అంటే రావణుడు చనిపోయేవాడే! కాని, అది రాముడు చేయాల్సిన పని. పైగా అమ్మవారు కరుణా రూపిణి. ఆ పనిచేయలేదు. ఇంత బాధలో ఉండకూడాను. 'కుపుత్రో జాయేత క్వచిదపి కుమతా న భవతి' పుత్రుడు దుర్మార్గుడై పుట్టి ఏడ్చుచున్నాడేమో గాని తల్లి దుర్మార్గురాలై పిల్లలని బాధ పెట్టదని అర్థం. లోకాన్ని చూచినా, వదిలించి బిడ్డలని ఒకే ఆప్యాయతతో తల్లి సమానంగా పెంచి పెద్ద చేస్తుంది కాని, ఆ వదిలించి బిడ్డలూ తల్లిని అలా చూడనే చూడరు.

(5) రామాజ్ఞ లేదుకాబట్టి, నిన్ను చంపడంలేదని అన్న సీత, మఱి 'శీతోభవ' అని అగ్నిని చల్ల బజ్జచడంలో ఆజ్ఞ పొందాలిగా! అని అనుమానం. ఇదీ 'ఉపకారం' అని అన్పించిన పనికి ఇతరుల అనుజ్ఞ అక్కరలేదు. అలాగే కర్తవ్య బాధ్యతలకి అక్కరలేదు. తల్లి ప్రతిదినం బిడ్డలకు అన్నం పెట్టడానికి తండ్రిని అడగాలా?

అన్నిటికంటే అసలైనది- రావణ వధ రామునిచే జరగాలి. వధ పురుషకార్యం. ఆ రాముని పని, తాను చేయవలసి వస్తే అనుజ్ఞ కావాలి గదా! ఈ అగ్నిని ముట్టించడమనేది ఆ ప్రయత్నంగా జరిగింది. దీనికి అనుజ్ఞ, అక్కరలే లేదు.

అమ్మవారి చూడామణి హనుమ వద్ద ఉంది. అంగుళీయకం రాజ్యాధికార ముద్ర. అది తన వద్ద ఉంది. అంటే, తనకి, ఆజ్ఞ ఇచ్చే అధికారం ఉన్నట్లే కదా!

(6) అగ్నిదేవుడు, సీతా పాతివ్రత్యాన్ని నిరూపించడమే కాక, ఆమె ఆజ్ఞకు బద్ధుడు కూడ కావడం, ముందునాటికి సీత-అగ్ని ప్రవేశం చేయబోయేప్పుడు కూడ దహింపడనీ, పాతివ్రత్యాన్ని నిరూపిస్తాడనీ తెలిసికోవాలని సూచించేందుకే.

(7) "బ్రహ్మ స్మృమే పనిచేయని ఇతణ్ణి పట్టుకోవడం కష్టం-పట్టుకొని కట్టినా, త్రెంచుకుని మనని చంపుతాడు. అయినా రావణాసురుడు లేనప్పుడు, అతని పరోక్షంలో ఈ వధలు జరిగాయి గాని, అతని సమక్షంలో అయితే జరుగవు సుమా,! అనుకొనే వీలు లేకుండా అతని సమక్షంలోనూ చంపాడు. అలా అని, అధర్మపరుడు కాదు. ధర్మాన్ని చెప్పునే ఉన్నాడు- 'సీతనిస్తే చాలు' అంటున్నాడు' - అనేభావన రాక్షసులలో కలిగి, రావణునికి, అందఱూ రావణుడు చేసింది 'తప్పు' - అని చెప్పేలా చేసి సీతమ్మ నిప్పించాలనీ, లేదా రావణునికి వ్యతిరేకులై రాక్షసులని రామాభిమానులుగా చేసి, భేదోపాయంద్వారా దండం కాక, దండోపాయంద్వారా భేదం చేయదలిచాడు మారుతి.

54వ సర్గము

అంక దశావం

కట్టు తెంచుకుని ఉత్సాహంతో హనుమ 'ఈ రాక్షసులకి ఇంకా దుఃఖం కలిగేందుకు నేనేం చేయాలి? ఈ కోటల్లా ఉన్న భవనాలని తగులబెడితే న్యాయంగా ఉంటుంది' అని భావించి, నిప్పుగల తోకని ముందుగా ప్రహస్తుని ఇంటికి పెట్టాడు. మహాపార్శ్వ - వజ్రదంష్ట్ర - శుక - సారణ - ఇంద్రజిత్ - ఇలా పెద్దపెద్ద మంత్రుల భవనాలకి నిప్పుపెట్టి విలీవణుని ఇల్లు మాత్రం విడిచి రావణ భవనానికి పెట్టాడు. (విలీవణుడు ధర్మాత్ముడని, శూర్పణఖ రామునితో ఒకప్పుడు చెప్పిందని లక్ష్మణుడు హనుమకి చెప్పాడు - అదీకాక, సభలో అసలు మాట్లాడినదీ, ధర్మబద్ధంగా మాట్లాడినదీ విలీవణుడే. అందుకు విడిచాడు.)

బంగారంతో కట్టిన యిళ్లు నేలకూలుతున్నాయి. పుణ్యం క్షీణించిన వాళ్లు నేలపడ్డట్లు, మేడల మీది నుండి రాక్షసులు దూకుతూ, కంగారుగా దిగుతూ, వృద్ధులూ, పిల్లలూ, స్త్రీలూ, జారుతూ అనేక అవస్థలకి గురి అవుతున్నారు. అయినా విడువకుండా హనుమ రొక్కకేతు-సూర్యశత్రు - ప్రాస్యకర్ణ - దంష్ట్ర - రోమశ - మత్ర - ధ్వజగ్రీవ - హస్తీముఖ - విద్యుజ్జిహ్వ - కుంభకర్ణ - నరాంతక - మొదలైన రాక్షసుల ఇళ్ల నన్నింటినీ, విడువకుండా ముట్టించాడు.

రావణ భవనం, మామ్రుండగానే నాల్గవైపులా అంటుకొని, గాలికి మఱింతగా మండసాగింది. రత్నాల కిటికీలూ - మణులు తావడం చేసిన గుమ్మాలూ - వాటిమీద అలంకారాలూ - ఎక్కడెక్కడ నుండి తెచ్చిన బంగారపు ప్రతిమలూ - అన్నీ తగులబడి, ముద్దగా కరిగి నేలను పాటి, బాడిదై గాలికి ఎగిరి, ఆకారం చెడి, పనికిరానంతగా అయిపోయాయి.

'అగ్నిదేవుడే కోరిగా వచ్చాడు' - అని అనుకొంటూ పాలుత్రాగే బిడ్డలతో సహా నేలమీదికి దూకుతూ, ఏడుస్తూ, జాట్లు ముదులు వీడి రాక్షసస్త్రీలు ఏడవడం మొదలెట్టారు. 'కృచిత్కింశుక సంకశా - కృచిచ్ఛార్మలి సన్నిభా - కృచిత్కింకుమ సంకశా - శిఖ వహ్నేశ్వకాశరే' మోదుగపూవు - బారుగ పూవు - కుంకుమ రంగులలో అగ్ని అక్కడక్కడా ప్రకాశిస్తూ కనిపించింది. (దహించే వస్తువును బట్టి రంగు మారుతుంది.)

అనేక రాక్షసులని చంపి, భవనాలని కాలిచ్చి, 'తాతా!, తండ్రీ!, పుత్రా!,' అని, యీ తీరుల ఆర్తనాదాలు వినబడుతుంటే, హనుమ, మనసులో రామద్వానం చేస్తూ నిలబడిపోయాడు. దేవతలూ, మనులూ హనుమని 'ప్రలయకాలాగ్ని' అని భావించారు.

55వ సర్గము

కోపం చాలి చెడ్డది (కోపాన్ని కోప్పడాని)

'ధన్యాస్తే పురుష శ్రేష్ఠా యే బుద్ధ్యా కోపముత్తమమ్!
నిరుంధంతి మహాత్మాన్ దీప్త మగ్ని మివాంభసా !

క్రుద్ధః పాపం స కుర్యాత్క్రి క్రుద్ధో హన్యా ద్గురూశపి ।
క్రుద్ధః పరుషయా వాచా సరస్పాధూ సధిక్షపేత్ ॥

వాచ్యావాచ్యం ప్రకుపితో న విజానాతి కర్తృచిత్ ।
నా కార్యమస్త క్రుద్ధస్య నావాచ్యం విద్యతే క్వచిత్ ।

యస్సముత్పత్తితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి ।
యథోరగస్త్వచం జీర్ణం స చై పురుష ఉచ్యతే (4 నుండి 7).

బుద్ధి అనే నీటితో, కోపమనే అగ్నిని ఎవడు ఆర్పుకోగలిగిందో వాడు గదా గొప్పవాడు!

కోపం వస్తే కోపం వల్ల కలిగిన మోహంతో జ్ఞానం సగించి ప్రతిభావంతుడు కూడ గురువులనైనా చంపుతాడు. పెద్దరిను నిందిస్తాడు.

చేయరానిపనీ, అనరాని మాటా, అనేవి కోపియైన వానికి ఉండవు.

పాము తన కుబుసాన్ని విడిచినట్లు, ఓర్పుతో ఎవడు కోపాన్ని విడుస్తాడో పురుషుడంటే వాడే.

ఒళ్లు తెలియని కోపంతో లంకని కాల్చేసాను. సీత కూడా కాలి ఉంటుంది. స్వామి హితకుణ్ణి నేను. కోపం చాలా చెడ్డది.

ఇప్పుడు నేను అగ్నిలో దూకాలా? సముద్రంలో పడిపోవాలా? దురదృష్టవంతుడైన నాకు-కోపంతో ఒళ్లు తెలియక, ఈ అనర్థం దాపురించింది, అనుకుంటూ - తనకారణంగా ఇక్ష్వాకు కులంలో ప్రస్తుతం జీవించిన వారంతా మరణిస్తారని భావించసాగాడు.

ఇంతలో పుణ్య శకునాలు కనిపించాయి.

పూర్వం కూడ ఇలాగే కనిపించడం వలన ఆమెకు శుభం కల్గింది.

అయినా 'నాగ్ని రగ్నో ప్రవర్తతే ।

అపి సా నిర్వహే దగ్నిం న తా మగ్నిః ప్రథక్ష్యతి' ॥ (23-29)

తన తేజస్సుతో తాను రక్షించుకోగలిగిన ఆ పరివ్రత సీతని, అగ్ని స్పృశించలేదు.

సీతారామ ప్రభావంచేత అగ్ని నవ్వేమీ దహింపలేదు.

అయినా, తపస్సు, సత్యవాక్యం చేత, సీతమ్మ అగ్నిని దహించగలిగినదైతే అగ్ని ఆమెను దహించడమా? అని భావిస్తూ ఉండగా, చారణుల వాక్యాలు అతని చెవిని పడ్డాయి.

'ఏవరూ చేయలేని పని హనుమ చేసినాడు. అగ్నితో లంక లంకంతా తగులబడినా, ఆశోకవనంలోని సీత చెక్కు చెదలక పోవడం చిత్రంగా ఉంది' అని చారణులు అనుకుంటున్నారు.

ఈ మాట వినగానే పరమానంద భరితుడైన హనుమ, ఆమెని ప్రత్యక్షంగా చూచి, ఆమె సెలవు పొంది వెనుకకు మరలాని సంతోషించాడు.

(అగ్ని 2 విధాలు. సేంద్రనాగ్ని - అనిందనాగ్ని అని). ఏదైనా కట్ట - కాగితం మొదలైన ఇంద్రనాలని బట్టి మండితే ఆ అగ్ని సేంద్రనాగ్ని.

ఏ నిమిత్తమూ లేక వెలిగేది అనిందనాగ్ని.

ఈ రెంటిలోనూ రెండవది గొప్పది. సేంద్రనాగ్ని, ఇంద్రనం అయిపోగానే ఆరిపోతుంది. అనిందనాగ్నికి ఆ అవసరం లేదు.

'న దహ్యతే దహ్యమానే శరీరే' - శరీరం తగులబడుతున్నా దహింపబడనిది 'అత్మ'.

నాగ్ని రగ్నో ప్రవర్తతే - అగ్ని అగ్నిని దహింపదు - అంటే అనిందనాగ్నిని, సేంద్రనాగ్ని ఏమీ చేయలేదని భావం. (ముందునాటి అగ్ని పరీక్షా కాలంలో కూడా ఈ కారణంగానే, సీతని అగ్ని దహింపలేదు).

(కోప వ్యభావం కలవాళ్లు కోపాన్ని తగ్గించుకోదలస్తే (కోపం వలన రక్తం వేడెక్కి ఆరోగ్యం చెడుతుంది కాబట్టి ఆరోగ్యవంతులు కాదలస్తే) ఈ పై శ్లోకాని నలభై రోజుల పాటు మననం చేసికోవాలని పెద్దల మాట. ఫలితాన్ని పొందిన వాడున్నాడు).

56వ సర్గము

ఇక్కడి నుంచి వెడతాను! - అక్కడి నుంచి తేస్తాను!!

హనుమ సీతమ్మను చూచి 'తల్లీ! అదృష్టవశాత్తు నిన్ను చూడగలిగాను' అని బయలుదేరబోతుంటే. ఆమె 'నాయనా! రంకని జయించి తీసికొనిపోగల బంం నీకున్నా, రాముడే వచ్చి ఆపనిచేసి, నన్ను తీసికొనిపోవడం అతనికి తగిన పని' అంది.

'అమ్మా! నేను వెళ్లి వస్తాను. భల్లకాంతో, వానరాంతో, రాముణ్ణి తోడి తేస్తాను. నీ దుఃఖాన్ని రాముడు తొలగిస్తాడు' అని మారుతి ఆమెని ఊరడించి, ప్రయాణమై పోబోతూ ఆమెకు నమస్కరించాడు. సీతమ్మకు నమస్కరించి ఆమెని చూడగల్గారు. నిస్సంబుకున్నా వల్లగా ఉన్నప్పుడు 'ఆమెదయే' అనుకున్నాడు. రంకాదహనంలో ఆమెకు కష్టం కల్గిందేమోనని భయపడి ఆత్మహత్య శరణ్యమనుకొన్నాడు. వెళ్లి పోబోయేప్పుడు తిరిగి నమస్కరించాడు. ఇదే నిజమైన శరణాగతి. తిరిగిపోవాలని ఆలోచించి అరిష్ట పర్యతం దగ్గటికి పోయాడు.

ఆ పర్యతం అనేక వృక్షాలలో గుహలలో నిండి ఉంది. గుహల్లో సింహాలూ, పులులూ ఉన్నట్లు రహస్యం వినిపిస్తున్నాయి. భయంలేని హనుమ తన పాదాలు పెట్టగానే ఆయన పాదాల క్రింద ఎన్నో శిరిలు పాడి అయ్యాయి. ఎగతాని సంకల్పించి పర్యతాన్ని గట్టిగా అదిమి పట్టగానే, శిఖరం ఊగులాడసాగింది.

పర్యతాన్ని క్రిందికి అదిమి పట్టడం వలన, గుహలలోని సింహాలపై బరువుపడి, అవిచెప్పలేని గర్జనలు చేసాయి. ఏదో జరుగుతోందనే భయంతో, విద్యాధరులంతా ఎలా ఉన్నవారు అలా, ఆకాశంలోకి ఎగిరిపోయారు. సర్పాలన్నీ మెలికలు తిరిగి వేగంగా బుసకొడుతూ, నేలమీదా, గాలిలోనూ పడగలెత్తి తిరుగసాగాయి.

ఒక్క ఊపులో హనుమ ఎగురగానే, ముచ్చై - పదీ - యోజనాం పాదపూ వెడల్పా గల ఆ పర్యతం నేలలోనికి దిగబడి నేల సమతలమై, రంకకి సమీపాన పర్యతమనేది లేకుండా పోయింది. ఆకాశంలో పెద్దగా కన్పిస్తున్న మారుతి, దూరంగా చిన్నగా కన్పించసాగాడు ఉత్తర దిక్కుగా పోతూ. (ఈ పర్యతం ఎత్తుగా ఉండకపోవడం వలన కూడా వానరసేనం రాకం విషయం తెలిసే అవకాశం ఉంది). అదీకాక, రాము చేయలేని పని 'ఒక్కడే' చేసాడని మహాసారి రాక్షసులు గమనించేలా చేయడం కోసమూ, ఈ పర్యతాన్ని నేలకి సరిపోయేలా క్రుంగ చేసాడు.

57వ సర్గము

దృష్టా సీతా (సీత కన్పించింది)

సముద్రంలా ఉంది ఆకాశం.

చంద్రుడు అందులో కలువలాగా ఉన్నాడు.

సూర్యుడు, తిరుగుతూండే ఎఱ్ఱని పక్షిలా అనిపిస్తున్నాడు.

పుష్కరవణ నక్షత్రాలు రెండూ రెండు హంసల్లా ఉన్నాయి. మేఘాలే నాచు.

తెల్లని పెద్ద శరీరమున్న విరావతం (ఒక ఏనుగు) ఒక ద్వీపంలా ఉంది.

చంద్రకీరణాలు సముద్రపు కెరటాల్లా అనిపించాయి.

హనుమ, ఒకపడవలా వెళ్లిపోతుంటే, ఆకాశాన్ని మ్రొంగుతున్నాడా! అనిపించింది.

మేఘాలలోకి వెడుతూ, తిరిగి బయటపడుతూ ఉన్న హనుమ ఆకాశంలో వెళ్తున్న ఏనుగులా అనిపించాడు.

ఆనందంతో చేసిన గర్జన, సూర్యమండలం దాటి వినిపించి, ఆకాశం బద్దలయ్యేంతగా అనిపించింది. ఉత్తర దిక్కున ఉన్న వానరులు ఈ వినిపించిన గర్జనని బట్టి, పని పూర్తయ్యిందని తెలిసికొన్నారు.

సర్వథా కృతకార్యోఽసా హనుమాన్నాత్ర సంశయః ।

స హ్యప్యాకృత కార్యస్య నార ఏవం విధో భవేత్ (23)

జాంబవంతుడు, పని సఫలమై యుంటుందని చెప్పగానే, వానరులంతా సర్వతః శిఖరాలకి వెగిరారు.

తెల్ల చివర కొమ్మలకి వేగంగా ఎగ్గబారారు.

తమ వస్త్రాలని చేతిలో ఉంచుకొని బంధువులకి స్వాగతం చెల్లవచ్చుట్లు, తెల్లకొమ్మలని ఊపేసారు.

దగ్గట దగ్గటగా వచ్చిన హనుమకి, వారంతా సమన్వరించి నిలువబడితే, హనుమ టెక్కులులేని కొండ ఆకాశంలో నుండి నేలపడ్డట్లు, మహేంద్ర సర్వతంపై వ్రాలాడు. అలా వచ్చిన హనుమకి వానరులు, పళ్లె, కందమూలాలూ కామకగా ఇచ్చారు.

హనుమకూడా, జాంబవంతుడు మొదలైన వృద్ధులకి, యువరాజు అంగదుడికి నమస్కరించి

‘దృష్టా సీతేతి విక్రాంత స్సంక్షేపేణ న్యవేదయత్ ।
వివసాద చ హస్తేన గృహీత్యా వాలిన స్సుతమ్’ (36)

‘సీతని చూచాను.’ అని ఒక్కమాటలో చెప్పి, తనకు యువరాజైన అంగదుని చేతిని చేత్తోపట్టుకొని పర్యతం మీద కూచోబెట్టి, మిగతా వానరాలంతా మూగి వింటూంటే, ఇలా అన్నాడు హనుమ.

‘వానరులారా! ఉపవాసాలతో కృశించి, తల అంతా జటలు గట్టి, ఒంటి జడతో, మురికిపేరుకున్న సీతమ్మని, రాక్షస స్త్రీల మధ్య ఉండగా చూచాను’ అన్నాడు.

దానితో, కోతులు కొన్ని గంటువేసాయి.

మఱికొందఱు అంతెలు వేసారు.

తోకలు నేలమీద బాదారు.

కిచకిచ ధ్వనులు చేసారు.

ఒకరు చేసినవి చూచి మఱొరు, చూస్తూనే మఱికొందఱు, పర్యలాలెక్కి దూకి కొందఱు, హనుమంతుణ్ణి తాకితాకి మఱికొందఱు, ఇలా వింతచేష్టలని చేయసాగారు.

అంగదుడు మాట్లాడుతూ ‘హనుమా! ఐదవరాక్రమాలతో పాటు, నీ స్వామిభక్తి కూడా చెప్పుకోదగ్గది. మా భాగ్యం వల్ల, సీతమ్మని చూడగలిగావు. ఇకమీదట ఆయన ముఖంగా ఉండడం మన అదృష్టం. అయితే, ఈ వానరుల కోరిక మేజకు, ‘మొత్తం కథ వివరించాం’. అనగానే వానరులంతా చేతులు జోడించి, హనుమ ముఖం చూడసాగారు.

అంగదుడు పెద్దఱాతిపై కూర్చుండగా, అతనికి ఎదురుగా అంతంటే చిన్న రాళ్లపై ప్రక్కప్రక్కగా హనుమ జాంబవంతులు కూచున్నారు.

ఇతర వానరులంతా నిలబడి, కూచునీ, వీరిద్దరి వెనుక ఉండగా ఏం చెప్తాడోనని వానరులు కళ్లప్పగించి ఎదురు చూడసాగారు.

58వ సర్గము

చేసింది చెప్పాను! - చేయాలింది చెప్పింది!!

జాంబవంతుడు ప్రీతితో 'సీత ఎలా ఉంది? రావణుని ప్రవర్తన ఎలా ఉంది? పూర్తిగా చెప్పితే, తర్వాత ఏం చేయాలో ఆలోచిద్దాం. దేన్ని చెప్పాలో, రామునికి ఏది దావాలో మాకు చెప్పు' అన్నాడు హనుమతో.

(కష్టంలో ఉన్న రామునికి ఉత్సాహం కల్గించడానికి - దుర్మార్గుని వద్ద ఉన్న సీతమ్మ విషయంలో కొన్నిటిని దాచి, ఎలాగైనా రాముణ్ణి ఉత్సాహపరుద్దామనే సదాలో చన జాంబవంతునిది.

గగుర్పొడిచిన శరీరంతో, సీతమ్మకు నమస్కరించి హనుమ ఇలా చెప్పసాగాడు. (ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత - తన జీవనానికి - ఇలా చెప్పగల్గడానికి కారణం ఆమె. పైగా - ద్రువం విశిష్టా గుణతో హి సీతా - రామునికంటే గుణాదికురాలు సీత - అని హనుమ ఆలోచన కూడా).

మీరు చూస్తుండగానే 'దక్షిణ దిక్కుకి ఎగిరాను కదా! ఇంతలో బంగారు శిఖరంకల పర్వతం నాకు అడ్డుగా నిలిచింది. దాన్ని తోకతో కొట్టాను. అది వేలవేల బీటలిచ్చినా, పుత్రా! నేను నీకు తండ్రీవంటివాణ్ణి. ఒకప్పుడు టెక్కిలని నలుకుతున్న ఇంద్రుని బారి పడకుండా నన్ను, మీ తండ్రి వాయువు రక్షించాడు. అందుకని సహాయపడగలనని చెప్పాడు' అయినా నేనాగేది లేదని వెళ్తుంటే, పర్వత రూపంతోనే అతడుండి పోయాడు సముద్రంలో.

ఇంతలో నాగమాత 'సురస' అనే ఆమె అడ్డుపడి, తనకి ఆహారం కావాలని పల్కింది. నా కథ అంతా చెప్పినా వినకపోతే, ఆమె తెఱచిన నోటికి మించి నేను నోరు తెఱచి, అంగుష్ఠమాత్ర రూపంతో ఆమె నోటిలో ప్రవేశించి బయటికి రాగా, నన్నాశీర్వదించింది.

ఈ అడ్డుకూడా దాటి వెడుతుంటే, గరుత్మంతునిలాంటి నా నీడనివట్టి ఏదో లాగింది. అది కూడా నోరు పెంచసాగింది. బాగా పెద్దది చేసాక దాని మర్మస్థానాలని తెంపి ఆకాశంలోకి వెళ్లిపోయాను.

అది పర్వతాకారంతో సముద్రంలో చచ్చిపడపోయింది.

లంకలోకి దిగగానే ఒక ప్రాంతాన్ని చంపదలచింది. ఆమెని ఒక్క ఎడమ పిడికిడి పోటులో ఓడించి ప్రదోషకాలంలో పట్టణంలోకి వెడుతూంటే, 'రాక్షసులనందఱి జయిస్తావు' అని అది పల్కింది.

రాత్రి రాతంతా వెదికాను. సీత కన్నడలా. దుఃఖిస్తూ ఉండిపోగా, బంగారపు ప్రాకారంతో ఉద్యానవనం కన్పించింది.

ఆ అశోకవనంలో శింశుపావృక్ష సమీపంలో, సీతమ్మ కన్పించింది.

దుమ్ము కొట్టికొని పోయిన తలకలదీ.

ఒకే వస్త్రం శరీరమంతా కట్టుకొన్నదీ, ఉపవాసాలతో చిక్కిన శరీరం కలదీ, కమల పత్రాక్షి ఆమె.

పెద్దపులుల మధ్య లేడిలా రాక్షసస్థిల బెదిరింపుల మధ్య ఉన్నదామె.

ఇంతలో రావణుడు భార్యలతో ఆ స్థలానికి రాగా, శరీరం ముడుచుకొని దీనురాలై ఆమె ఉండిపోయింది. తన నాదరించుమని నమస్కరించి బ్రతిమలాడి, రెండు మాసాలు గడుపు నిచ్చానన్నాడు.

'తనని దొంగి లించాడనీ- రామదాస్యానికి కూడా తగడనీ-వాని నాలుక వేయి ప్రక్కలు కావాలనీ' పరుషంగా సీతమ్మ పల్కింది.

ఇంతలో మండోదరి అనే భార్య 'సీతమ్మతో ఏమి పని? ఇందఱున్నారా' అని రావణుని వారించింది.

పిమ్మట ఎందఱో రాక్షసులు, ఎన్నో విధాలుగా ఆమెని హింసించారు. అందఱూ బెదిరించి ప్రయోజనం లేదని నిద్రపోతూంటే, త్రిజట అనే రాక్షసి లేచి, తనకు కల్గిన స్వప్నం ప్రకారం సీతని రాక్షసస్థిలంతా శరణువేదాలని పల్కింది.

త్రిజట చెప్పింది నిజమైతే, మిమ్ములని నేను కాపాడుతానని సీతమ్మ పల్కింది.

ఆ సమయంలో నాకు లోచన ఉపాయంలో శక్తిని వంశాన్ని కీర్తించాను. ఆమెకు సమాధానంగా సుగ్రీవ మంత్రిత్వం - రామ సుగ్రీవ సఖ్యమూ - చెప్పి, అంగుళీయకాన్ని ఇచ్చి, ఇప్పుడే రామ లక్ష్మణుల వద్దకు తీసుకుపోతా నన్నాను. రాముడే వచ్చి, రావణుని చంపి తీసికొని పోవాలని ఆమె బదులు చెప్పింది.

ఆమె తిరిగి గుర్తుగా చూడమణి నిస్తూ, రెండుమాసాల గడువును మళ్ళీ చెప్పింది. నాక్కోపం వచ్చి పర్యతాకారంతో ఆశోకవనాన్ని పాడు చేసాను.

దానిక్కోపించిన రావణుడు 20 వేలమంది కింకరుల్ని పంపితే, ప్రాసాదం కూల్చి, నూర్గుణినీ, మళ్ళీవచ్చిన మంత్రి పుత్రులనీ, ఆ పిమ్మట వచ్చిన సేనానాయకులని పరిఘతోనూ, చివరగా వచ్చిన రావణపుత్రుడు అక్షకుమారుణ్ణి ఆకాశంలో పాదాలుపట్టి గిరిగిరా త్రిప్పి, చంపేసాను.

రోషపడిన రావణుడు ఇంద్రజిత్తుని పంపితే, సైన్య హీనుడైన అతడు బ్రహ్మాస్త్రం వేసాడు. రాక్షసులు పగ్గలతో కట్టారు. రావణుని వద్దకు తీసికెళ్లారు. సీతమ్మకోసమే వంపాననీ, వాయుపుత్రుణ్ణినీ, చెప్పుకుని, రామునికి వాలిసోదరుడైన సుగ్రీవసఖ్యం, అన్నీ చెప్పి సీత నిచ్చేయమని చెప్పాను.

నన్ను చంపమని ఆజ్ఞచేసిన అన్న రావణునకు, విభీషణుడు తగదని సూచించాడు.

తోకకాల్చమని రావణాజ్ఞ కాగానే, శరీరం కుంచించుకుని కట్లు వదిలించుకుని, పరిఘతో (ఇనుపగుడియ) రాక్షసుల్ని చంపి, లంకంతా కాల్చికాల్చి, సీతమ్మ బ్రతికుందనే చారణుల వాక్యం విని, శుభశకునాలని గమనించి, సీతని ప్రత్యక్షంగా చూచి, ఆమెవద్ద సెలవు గైకొని, అరిష్ట పర్యవమెక్కి బయలుదేరి, వాయుమార్గంలో మీ వద్దకు రాగలిగాను.

రామ ప్రభావంతోనూ, మీ అనుగ్రహంవల్లా, సుగ్రీవాజ్ఞ వెరవేర్చాను.

చేసినది మీకు నివేదించాను. తేయనిదీ, తేయవలసినదీ మీరు చెప్పాలి అని ఒక క్షణం ఆగాడు హనుమ.

(సుందరకాండ మొత్తం కథని, హనుమ చెప్పడంకూడ విశేషమే. కథ పూర్తిగా జరిగాక, ముగింపులో, మళ్ళీ కథని వింటాం. అంటే, కథ పునరావృతమౌతుంటుందన్న మాట. ఇదీ విశేషమేగా మఱి).

59వ సర్గము

ఆమె పాతివ్రత్యమే రావణుణ్ణి చంపడానికి చాలు!

హనుమ మళ్ళీ చెప్పడం ప్రారంభించాడు. 'రావణుడు మహా తపస్సుపన్నుడు. ఆ కారణంగానే సీతమ్మని స్పృశించినా, వాడు భస్మం కాలేదు. (ఇప్పుడిప్పుడు, తపోబలం తగ్గిన కారణంగా తగ్గుతున్న కారణంగా పుత్రశోకం-భవన నాశనం-సైన్యనష్టం కలుగుతున్నాయి. ఇప్పుడైనా సీత నిచ్చివేసి జాగ్రత్త పడవచ్చునని సూచన).

మీరంతా అంగీకరిస్తే, ఇటునుండి ఇటే లంకకీపోయి, రావణుణ్ణి నేను చంపగా, మనం మిగిలిన వారితో యుద్ధం చేసి, జానకీని రామలక్ష్మణుల కిచ్చివేద్దాం.

ఇంద్రజిత్తు ఏ అస్త్రాన్ని వేసినా, నాకు లెక్కలేదు. అనుజ్ఞనిస్తే ఇంద్రజిత్తుని కూడ చంపేస్తాను. సముద్రం చెలియలికట్టని దాటినా, మందరం చలించినా, జాంబవంతుడూ, అంగదుడు శత్రుసైన్యానికి చాలు. పనస నీలురు మందర పర్వతాన్నైనా ధ్వంసం చేయగలరు. అమృతాన్ని త్రాగిన మైందద్దివిదులు అగ్నినీదేవతల పుత్రులు కదా! వీరికి మరణం లేని వరంకూడ బ్రహ్మ ఇచ్చాడుగదా! నా పేరూ, ఊరూ, అన్నీ లంకలో చెప్పి వచ్చాను.

మేఘాలచే కప్పబడిన చంద్రరేఖలా ఉన్న సీత, నిత్యం రాముణ్ణి స్మరిస్తూ ఉంది. నహుషుడు ఎంత నిర్బంధించినా, ఇంద్రుణ్ణే ధ్యానించే శచీదేవిలా, ఆమె సంపన్నుడైన రావణుణ్ణి అణు మాత్రం ధ్యానించడం లేదు. కరుణా స్వభావురాలైన ఆమె, అంతచేసినా రావణుణ్ణి దహించలేదు.

ఆమెను ఇలా నిర్బంధించి, దుఃఖింపచేసి నందువలననే, వాని తపశ్శక్తి చాల నశించిపోయింది. 'నిమిత్త మాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి'- ఆమె పాతివ్రత్యమే రావణుణ్ణి చంపుతుంది. రాముడు కేవలం నిమిత్తమాత్రునిగా ఉంటాడు. సహజంగా పద్మినీ జాతి స్త్రీయైన ఆమె, సన్నని శరీరం కలది. కాగా వియోగం వలన మఱింత చిక్కి, పాడ్యమినాడు ప్రారంభించిన, లేదా పాడ్యమినాడు చదివిన విద్యలా కృశించి ఉంది. (ప్రతిపత్నారశీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా) అందుకని ఈ విషయంలో ఏం చేయాలో ఆలోచించండి'- అని ముగించాడు.

60వ సర్గము

రామాజ్ఞనే పాటించాలి!

హనుమ చెప్పింది విని అంగదుడు, 'వానరులారా! సీతని తీసికొని పోకుండా రామునివద్దకు పోవడం, నాకూ యుక్తమనిపించడం లేదు. మేం సీతని చూద్దాం. కాని తీసికొని రాలేదు' - అంటే, ఏం సమంజసంగా ఉంటుంది? మనతో సమానంగా ఎగురగల్గినవాడు ఏ జాతిలోనూ లేడు. సరాక్రమవంతుడూ లేడు. ఇక ఆక్కడ, - వీరుడు - అన్నించిన అందర్నీ, హనుమ స్వయంగా సంహరించేసాడు. ఇక చేయాల్సింది ఏమున్నది? కాబట్టి సీతని తీసికొని రామసన్నిధికి పోదాం' అన్నాడు.

వృద్ధుడూ - కార్యవిచక్షణశీలీ జాంబవంతుడు ఈ మాటలని విన్నాడు. 'అంగదా! యువరాజైన నీవు చెప్పింది చాలబాగుంది. కాని 'యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా- తథా భవాన్ పశ్యతు కార్యసద్ధిమ్' (1) రాముడు ఎలా చేయమన్నాడో, ఈయన బుద్ధికనుగుణంగా మనం చేయాలి గాని మన చిత్తానికి తోచినట్లు కాదునుమా! అన్నాడు.

విశేషాంశలు

'రాముని ఆలోచనానికి అనుగుణంగా మనం చేయాలి' అని చెప్పిన జాంబవంతుని మాట చాలగట్టిది. జాంబవంతుని ప్రాతాహంమీదనే లంకా నగరానికి వెళ్లడానికి, హనుమ సాహసించాడు. 'ఈ సందర్భంలో రాముడైతే ఏం చేస్తాడు' అని, ప్రతి సందర్భంలోనూ హనుమ ఆలోచించే ప్రవర్తిస్తున్నాడు. దీన్నే 'రామ భావభావన' అనుకున్నాం. ఆ భావనతోనే లంకా ధ్వంసం చేసాడు.

హనుమ చేసిన లంకాధ్వంసం వలన ఏమి తెలిసింది?

- (1) 'కింకరులు' అనే కాల్యలాన్ని పూర్తిగా వంపగా, బలిష్ఠమైన కాల్యలం లేకుండా పోయింది.
- (2) మంత్రులలో చాలమంది ముఖ్యులైన వారికి పుత్రకోకం కల్గించడం వలన, యుక్తం అంటే వారికి భయం ఏర్పడింది. మనగోళంలో వారు పుత్ర సూత్రులని రావణునకు ఈయక, రావణ నాశనాన్ని కోరేలా అయింది.
- (3) త్రైత్యప్రాసాదాన్ని పడగొట్టడంవలన, - హనుమ అనే కోటిజాతివాడు మమమ్యంనే కాక మేడలని కూడా కూర్చోబడిన రాక్షసులకి అర్థమైంది.

- (4) విరూపాక్ష యూపాక్షాది సైన్యాధ్యక్షు లంతటి వారిని కూడ చంపడం వలన, సైన్యానికి మఱిత భయం ఏర్పడింది.
- (5) సైన్యాధ్యక్షులూ, మంత్రులూ, మంత్రీపుత్రులూ, నశించినా, రావణుడు ధైర్యంగా ఉంటాడుగా! - అనుకొంటే, వానికి తన పుత్రుడు పోయినందువలన మనశ్శోకం కల్గింది. అందుకని అతడి యుద్ధమూ నిరుత్సాహకరంగా ఉంటుందని రాక్షసులకి తోచింది. ఎవరి ప్రాణాలని వాళ్లు రక్షించుకొంటే సరి, అనే ఆభిప్రాయం అందఱికి తోచింది.
- (6) త్రిజట మొదలైన రాక్షస స్త్రీలకి, సీత, తమని రక్షింపగలదనే దృఢనిశ్చయం ఏర్పడింది. ఆమె సామాన్యురాలు కాదని తోచింది.
- (7) రావణుణ్ణి ధైర్యంగా చూస్తూ, 'సీతవిస్తే బ్రతుకులాపు' అని చేసిన ఉపదేశం, రాక్షసులందఱికి నచ్చింది. వారిలా దొంగతనం కాక, 'దొరతనం' హనుమతో ఉండడం వలన కూడా వారిలో భయం ఏర్పడింది.
- (8) తమ పక్షంలో ఉన్న విభీషణుడు కూడా రావణుణ్ణి వ్యతిరేకించాడని తెలిసిన రాక్షసులకి, తమ 'గెలుపు' పై నమ్మకంపోయి, చేసిది 'అధర్మమే' అని తెలిసి, యుద్ధానికి అంత ఇష్టాన్ని చూపించలేకపోయే పరిస్థితి కల్గింది.
- (9) రాక్షసులు హనుమతో యుద్ధం చేయకుండా ఉండి ఉంటే, వీళ్లు ఇంతటి దద్దమ్మలనే విషయం హనుమకి తెలియకుండా ఉండేది. ఇలాంటి వీళ్లని నమ్ముకుని, రావణుడు, రామునితో ఏమి యుద్ధం చేయగలడని, హనుమకి అర్థమైందని, రాక్షసులకి బాగా అర్థమైంది.

రాక్షసులను ప్రశంసించే సేనాపతి?

- (1) రావణునికి ఐశ్వర్యం (ఈశ్వరస్య భావః - ప్రభువుగా చెలాయించే అధికారం) సంపదా అనేది రావడానికి 'లంకావాస్తు' కారణం. కాబట్టి, ముందు దీన్ని- దెబ్బతీయాలి- అని భావించి-
- (i) పల్లంగా ఉండి నీటి పాటుదల కల్గిన ఈశాన్యభాగంలో, ఎక్కడెక్కడా విలుగగొట్టిన మేడ మిదైల శిథిలాలనీ, చెల్ల కొమ్మలనీ వేసి ఎత్తుచేసాడు. దీని వలన నీరుకూడా ప్రవహించడం ఆగి, ఎటుగా నీరుపోరాదో, ఆ అగ్నేయం వైపు సెరియేళ్లు ప్రవహించసాగాయి.
- (ii) అగ్ని దిగియైన అగ్నేయంలో నాటబడిన అగ్ని సంబంధమైన వృక్షాలు రావి, జువ్వి, వంటివి వానిని పూర్తిగా పెళ్లగించివేసాడు.

- (iii) దక్షిణ పశ్చిమాలలో ఉన్న ప్రాకారపు గోడలు, తూర్పు ఉత్తరాల ప్రాకారపు గోడల కంటే ఎత్తుగా ఉంటే, ఆ విధానాన్ని తల క్రిందుచేసాడు.
- (iv) దక్షిణ పశ్చిమాలు కలిసే నైఋతి దిక్కులో ఎత్తైన క్రిడాపర్వతాలూ, బరువైన మేడలూ ఉంటే, అటు ఎత్తునీ తగ్గించి, బరువులేకుండానూ చేసి, ఆ బరువుని ఈశాన్యంలో (తూర్పు ఉత్తరాలు) ఉంచాడు.
- (v) సింహద్వారాన్ని కార్చి, గదికి గదికి మధ్యలో ఉండే గోడలని విఱుగగొట్టి, 'ఆయము' అనే కొంతని మార్చాడు.
- (vi) పిశాచ భాగమైన పడమటిభాగం, తూర్పుకంటే తక్కువగా ఉంటే, అక్కడున్న మేడమిద్దెలని ధ్వంసం చేసి పిశాచ భాగాన్ని మఱింత పెద్దది చేసాడు.
- (vii) ఈశాన్యంలో ఉండాల్సిన జల యంత్రాల్ని ఆగ్నేయం (దక్షిణ పడమర) లోకి విసిరేసాడు.

(2) శాపం కారణంగా, బ్రహ్మాస్త్రం తనని బారించవలసి ఉంది. ముందునాటికే జరుగబోయే రామరావణ యుద్ధంలో గనుక ఆ బ్రహ్మాస్త్రం, తనని కట్టివేస్తే, ముఖ్యమైన యుద్ధంలో రామునకు తాను సహాయం అందజేయలేకపోతాననే భయంతో, ఆ బాదేలో ఇప్పుడే పడిపోతే మంచిదని భావించి, 'బ్రహ్మాస్త్రానిక్కాని వశుడు కాడనే' అంతటి యుద్ధం చేసి, బ్రహ్మాస్త్రాన్ని కావాలని మీద వేయించుకున్నాడు.

(3) దాన్ని పనిచేయకుండా చేసిన రాక్షసుల వెట్టితనమూ, ప్రయోగించిన ఇంద్రజిత్తు అనమర్థతా ఒక్కసారే అర్థమయ్యాయి.

4) తాను, 'ఇచ్చాకు కుల ప్రతినిధి' బ్రహ్మాస్త్రం తనని బారించక పోవడం వల్ల, తన మీద విడి చేసినా రామునిపైనే అని అర్థమై, ప్రయోగించిన బ్రహ్మాస్త్రం, రాముని మీద పని చేయలేదనీ, పనిచేయదనీ తెలిసి ఆనందమైంది.

(5) తన లోకకి నివృంబిస్తే, అమ్మవారి ఆజ్ఞవల్ల (శీతోధవ) తగుల బడలేదు నరికదా, వేడితనం కూడ లేదు నరికదా-వల్లగా కూడ ఉంది- దీనికి ఆమె తుప్పుకీ ఆత్యున్నత స్థాయిలో ఉండడం కారణం. మఱి రావణుని తుప్పుకీ తెలివోందామని అంటించగానే, రావణ మండిరం కూడా తగులబడింది. కాబట్టి అతని తుప్పుకీ స్థితి చాలావారి తగ్గి, అమ్మ వారిముందు ఓడిపోయేదిగా ఉంది.

అందుకని రావణుణ్ణి, అతడు తిరిగి తనస్సు ఆర్జించేలోగానే వదలాలి. వదలాలంటే అతణ్ణి యుద్ధానికి సిద్ధం కాలేని పరిస్థితికి చేవాలి. దానిలో భాగంగానే.

- (i) ఆయుధాలని తగులబెట్టాడు. అవి వెంటనే సిద్ధం కాలేవు కదా! పైగా, ఎండటికని సిద్ధం చేయ సాధ్యం?
- (ii) యుద్ధం మఱింతగా సాగుతూంటే, రాక్షసులు దాక్కొనే-లేదా పారిపోయే రహస్య ద్వారాలని తగులబెట్టి, బహిరంగ పఱచాడు.
- (ii i) మేడమిద్దెలన్నింటినీ, తమ వారైన కోతులు ఎగురగలిగినంత ఎత్తే ఉండేవిధంగా, పాట్టిచేసాడు.
- (iv) సముద్రం దాటిరాగానే, లంకా నగర రాజయిన రావణుని మందిరం కన్పించేలా, అడ్డుగా ఉన్న తెల్లన్నింటినీ ద్వంసం చేసాడు.
- (v) ఎవరి ముఖం చూచినా తమతమ బంధు-మిత్ర-పరిజన మరణంతో శోకభరితంగా కన్పించేలా చేసాడు.
- (vi) పశువు లెన్నో, లంకాదహన కాలంలో మరణించాయి కాబట్టి, మ్హంస భోజనం రాక్షసులకి ఉండదు.
- (vii) అన్ని తెల్లగా దాదాపు పోయాయి కాబట్టి, వారికి మధ్యమూ ఉండదు.
- viii) ఈ రెండూ లేక వారికి యుద్ధ ఉత్సాహమూ ఉండదు-ఒక ప్రక్క బంధుశోకం కూడాను.
- (xi) ఎవరెవరు ఎంతెంత బంగారు-వెండి ఆభరణాలని దాచుకొన్నారో అవన్నీ ముద్దలుగా కారి నేలమీద పడితే, ఈ కాలిన ఇల్లని బాగుచేసికొనే లోగానే యుద్ధం ప్రకటించాలని నిశ్చయించాడు హనుమ. అటు ఇల్లు-బంధువులు- పశువులు పోయిపడుస్తూంటే, ఇటు యుద్ధం- అనగానే అంతా రావణుణ్ణి తిట్టిపాపాలని. వాణ్ణి ఓడించాలనీ, హనుమ భావన. అలాగే జరిగింది కూడ.
- (xi) తగులబెట్ట వాటినీ, బూడిదనీ, తన వాయుశక్తితో కుబేర స్థానమైన ఉత్తర దిక్కున ఉంచాడు.
- (xii) సుగ్రీవుని ఆజ్ఞపై వెళ్లి చెప్పాల్సింది చెప్పకుండా రావడమా? అనుకొని, చెప్పవలసిందంతా చెప్పాడు. ఇలా అనుకొన్నాడు “చెప్పాల్సింది ఉందనిపించి చెప్పాను. వాడు వద్దని అనలేదు. నాకు మానాలనీ అన్పించలేదు. నాకు నిజమనిపించి చెప్పాను. వాడు అబద్ధం కాదనుకొని ఏన్నాడు” అని.
- (xiii) ‘సేతని తీసికొనిపో!’ అని రావణుడు అనలేదు. అన్నా, సేతమ్మ రాదు. వస్తానన్నా ‘రామాజ్ఞ’ లేదు కాబట్టి, తాను తీసికొనిపోడు. రమ్మని అడిగినది

కేవలం అమ్మవారిని గమనించడానికే. ఆమె రానన్నాక ఆమె మీద భక్తి, మఱింత పెరిగింది. ఆది రాముణ్ణి మించింది.

(xiv) అంజనేయుడు రావడం, వనం ధ్వంసం చేయడం, వీరోచితంగా పోరాడడం, రావణుని వద్దకు రావడం, వచ్చికూడా నిర్భయంగా ఉపదేశించడం, అనేవి, విభీషణుణ్ణి రామదాసుణ్ణి చేసాయి. అలాగే రావణుడు సీతాపహరణానికి పల్లకాలకు పోవడం, మోసం చేయడం, సీతమ్మని తేవడం, ఎందఱు చెప్పినా వివేకపోవడం, ఇంత జరిగినా తప్పుని దిద్దుకోకపోవడం, నచ్చక, విభీషణుణ్ణి రావణ విరోధిని చేసాయి.

(xv) యుద్ధమే రామ రావణులకు జరిగితే, ఎదుటి వారిని జయించగల శక్తి ఉన్న వారి మెడలోని 'కాంచనమాల' అనే సువర్ణహారం, వారి పిమ్మట సుగ్రీవుణ్ణి చేరింది కాని రావణుణ్ణి కాదు.

(xvi) (వానరుడు కాని హనుమని, వానరుడు కాదని గ్రహించిన రావణుడు, సీతని-రాముణ్ణి కూడా, మానవులు కాదని గ్రహించలేడా?) పైకి మాత్రం, రావణుడు. సీతా రాముల్ని మానవులుగానే గ్రహించాడని కోపించిన హనుమ, యుద్ధమే సాగాలని భావించాడు.

ఇదంతా రామభావభావనతోనే సాగింది. కాబట్టే, సీతాదేవి జీవించి ఉందా? రావణుని చోటక్కడ? అనే ప్రశ్నలకి నమాధానం మూతమే తెలిసికొని రమ్మన్న రాముడు, హనుమని 'ఇవన్నీ ఎవరు చేయమంటే చేసావు?' అని ప్రశ్నించలేదు.

"సీతని తెచ్చి ఆమీదట రాముని దగ్గఱకు వెడదాం" అని అనడానిక్కారణం, అంగదుడు యువరాజు. రాజు స్రత్యక్షంగా లేనప్పుడు యువరాజునీ, యువరాజు లేకపోతే సైన్యాధ్యక్షుణ్ణి అడగాలనే రాజనీతి నియమానికి లోబడి, పై విధంగా పలికాడు హనుమ.

ఈ అంగదుడే ఒకప్పుడు వానరాలలో భేదం తెచ్చి ప్రాయోపవేశనం చేయించిన హనుమ. ఇప్పుడు కూడా తానో నిర్భయంచేస్తే, అంగదుడు ఏమంటాడోనని భయపడి, పై విధంగా పలికి, జాంబవంతు డెలాగూ కారంటాడని తెలిసి, పరోక్షంగా అంగదునికి 'రామాజ్ఞ పాలించాలి' అనే ఉపదేశాన్ని చేసాడు. జాంబవంతుడు వృద్ధుడు-పైగా తనకంటే బలశాలి. త్రివిక్రమావతారాన్ని చూచిన పుణ్యాత్ముడు-రామునిచే గౌరవింపబడేవాడు-లంకకి వెళ్లేందుకు హనుమని ప్రోత్సహించి పల్కినవాడున్నా. అందుకని, అంగదునికి అతనిచేత చెప్పించాడు హనుమ.

61వ సర్గము

ఆనందంతో మధువన ధ్వంసం

రామాజ్ఞని పాటించాలన్న వాక్యాన్ని, అంగదాది వానరులంతా అంగీకరించి, మహేంద్ర పర్వతంమీద నుంచి కీర్తింధ్రుడైన ఒక్కసారి ఎగిరారు.

క్రిందినుండి చూస్తే మేరుమందరపర్వతాలూ, మదపుటేనుగులూ ఆకాశంలో ప్రయాణిస్తున్నట్లుంది.

అందఱూ హనుమని అలా ఆనందంతో చూస్తూ, ముందుకూ వెనుకకూ వేగంగా ఎగురుతూ, రామునికి వార్తను ఎవరిమట్టుకు వారు, ముందు చెప్పాలని ఉబలాటపడుతూ పోయారు.

ఇంతలో వాళ్లకి నందనోద్యానవనంలాటి సుగ్రీవుని మధువనం కన్పించింది. చెట్లతో, లతలతో ఉండి, సుగ్రీవుని మేనమామ దధిముఖునిచే రక్షింపబడుతూన్న మధువనం అది.

వెంటనే అంగదుణ్ణి అనుజ్ఞ అడిగారు 'తేనెలు త్రాగుతాం' అని. జాంబవంతునితో సహా అంగదుడు అనుజ్ఞ ఈయడం తడవుగా, ఒక్కసారి కోతిమూక అంతా, వనంపై పడింది.

‘గాయంతి కేచిత్ ప్రణమంతి కేచిత్ |

సృత్యంతి కేచిత్ ప్రహసంతి కేచిత్ ||

పఠంతి కేచిత్ విచరంతి కేచిత్ |

స్థవంతి కేచిత్ ప్రలవంతి కేచిత్ || (14)'

కొందఱు పాడుతూంటే, కొందఱు నృత్యం చేస్తూంటే,

కొందఱు పక పక నవ్వుతే, కొందఱు నేలమీద దొర్లితే,

కొందఱు తిరుగుతూంటే, కొందఱు ఎగురుతూంటే, కొందఱు పిచ్చిమాటలు మాట్లాడసాగారు.

ఒకళ్లతో ఒకళ్లు, ఏమీ లేకపోయినా రహస్యం చెప్పుకున్నారు.

కొమ్మరి నుండి క్రిందికి, క్రిందినుండి మీదికి కొందఱు దూకారు. ఒక కోతి నవ్వుతూ ఒకనిమీదపడితే, కారణం ఏమీలేకుండా, వీడు మఱింత నవ్వుతూ వానిమీద పడ్డాడు.

ఒకడు ఏడుస్తూంటే, మరోడు పాడుతూ వచ్చి, పడతానాడు. వారిలో తాగనివాడు లేడు. ఏకలదాకా త్రాగి పిచ్చిగంతులు వేయసాగారు. అందరికీ మత్తు బాగా ఎక్కింది. కాని ఎవడికీ 'చాలు' అన్న తృప్తి లేదు.

అందఱూ ఒక్కుమ్మడిగా ఆకుల్ని, చెట్లనీ విఱుగగొట్టడం ప్రారంభించారు. దధిముఖుణ్ణి కాదని, అందఱూ పెడసరంగా మాటాడారు కోపంతో

వన రక్షకుడైన దధిముఖుడు కొందఱిని తిట్టాడు. కొందఱిని వేడుకున్నాడు. కొందఱితో పోట్లాడాడు. కొందఱిని చేతితో చఱచాడు. అందఱు వానరులూ కలిసి, అనేక విధాలుగా నిందిస్తూ, తమతప్పు తమతమ మత్తులో తెలియక, అతణ్ణి ఇవతలకి ఈడ్చారు. గోళ్లతో ఆక్కి, కోరంతో కొటికి, అఱచేతులతో చఱచి, కాళ్లతో తన్ని, మధువనంలో 'తేవ' గానీ, తినడానికి ఏ పదార్థమూ కాని లేకుండా పాడు చేసేసారు.

(మారుతి, తన విజయాన్ని వివరించి చెప్పడంతో, అది విన్న వానరులందఱికి తమకుతామే హనుమంతులమన్న భావన కల్గింది. మధువనమే ఆశోకవన మనిపించింది. దధిముఖుడే రాక్షసు డనిపించింది. ఫలితం ఇది.

యోగ్యుడైనవాడు కార్యాన్ని నిర్వహించడానికి, అయోగ్యులు వాణ్ణి అనుసరించాలని తపనపడుతుండడానికి ఉన్న వ్యత్యాసమే హనుమకీ-వానరులకీ, ఆశోకవన మధువన ధ్వంసానికి మధ్య భిన్నం).

రామభావ భావనతో హనుమ సత్కార్యాన్ని చేస్తే, సరికాని హనుమ భావభావనతో వానరాలు వనాన్ని ధ్వంసం చేసాయి.

లోకంలో అక్కడక్కడ, కొందఱి ప్రవర్తన సరిగా ఇలాగే పిచ్చి మాటలూ, తోపులాటలూ వెళ్లి నవ్వులతో ఉంటుంది. వాళ్లలో ఈకోపకి చెందినవారే.

'ఇల్లంతా మధువనమై పోయింది. కిష్కింధా పురాగ్రహారీకులు (కోతులు) పిల్లలు' అంటూ చివ్వుపుడు పెద్దలు మందలించేవారు. ఆ మందలింపు మాటల్లో కూడా ఇతిహాసపు చాయ తొంగిచూడడం, నరనరాల్లోనూ జీర్ణించిన వారి పొండిత్యానికి నిదర్శనం. ఆ మాటలని (బ్రతుకనిద్దాం).

62వ సర్గము

రాముని బంటుకి ముందుగా సుగ్రీవుని బంటు

ఈ వన ద్యంసాన్ని చూస్తూ హనుమ 'వానరులారా! భయంలేదు. కావలసినంత త్రాగండి. నేనున్నాను ఎవరైనా వస్తే' అంటూ వారిని ప్రోత్సహిస్తున్నాడు.

అసలే కోతులు. అందునా తాగారు. ఇక చెప్పాలా? అంతలో అంగదుడు 'పని సాధించుకొని హనుమ వచ్చిన శుభ సందర్భంలో తాగి తీరాల్సిందే. హనుమ చెప్పినట్లు (చేయదగని) ఆకార్యం చేసినా చేయవచ్చును' అన్నాడు.

అంతే! అంగదుణ్ణి మెచ్చుకొని, కాపలావాళ్లమీద పడ్డారు. పట్టుకొని కొట్టి కట్టేసారు. కుండల కుండల తేనెని త్రాగడం మొదలెట్టారు. తేనె తుట్టెలతో కాసేపు కొట్టుకున్నారు.

తాగితాగి మత్తుతో చెల్లెమ్మలు పట్టుకొని కూర్చున్నారు. కొందఱు చెల్లె ఆకులు వేసుకుని కూచున్నారు.

కొందఱు సింహగర్జననీ, కొందఱు పక్షికూతలనీ, కొందఱు అటవీలనీ చేసారు. కొందఱు కోతులు చేసే అన్ని చేష్టలూ చేయసాగారు.

దానితో వనాన్ని రక్షించే సేవకులు దధిముఖునితో 'హనుమ చెప్పగా, వానరులంతా వనం నాశనం చేసారు. మమ్మల్ని లెక్కచేయకుండా వనం పాడుచేస్తున్నారు' అనగానే దధిముఖుడికి కోపం వచ్చి 'రండి-మనమంతా కలిసి పోరాడుదాం' అన్నాడు.

దధిముఖుడు చెబునీ, అతని సేవకులు రాళ్లనీ తీసికొని వానరుల మీదికి వెళ్లారు. అంతే! చెబుని తెన్నున్న దధిముఖుణ్ణి అంగదుడు రెండు చేతులతో బాదాడు.

తండ్రికి సాక్షాత్తు మేనమామ అనే ఆలోచనని, 'తాగుడు' ఏనాడో హరించింది. అంతేకాక, నేలమీద ఆతణ్ణి పడేసి, కాలితో, మోకాలితో కుమ్మి తన్నాడు.

చేతులూ, తొడలూ దెబ్బతినగా రక్తంకారుతూ సేవకులైన వారిని పిలిచి, అంగదుడు కూడా ఇలా చేస్తున్నాడు. సుగ్రీవునితోనే చెప్తాను. తండ్రి తాతలనుండి వచ్చే యీ వనాన్ని ఇలా పాడుచేసినందుకు, ఈ వానరులందరికీ సుగ్రీవుడు భయంకర శిక్ష విధిస్తాడు- అన్నాడు.

అంటూనే ఆకాశమార్గంలోనికి పోయి, తన సేవకులతో దీనముఖంతో సుగ్రీవుని వద్ద దిగి, పాదాభివందనం చేసి నిలిచాడు.

(సుగ్రీవశృంగదర్శనః సుగ్రీవుడు గట్టిదండన విధించే లక్షణం కలవాడనీ, అందుకని ఆ భయంకర రూపాన్ని చూడడం కంటే చావడం మేలనీ, ఒకప్పుడు వానరులనుకొన్నారు.

ఆ గడుపు మఱింత దాటిపోయినా జరగాల్సిన పని అయింది. అయినా, కోపంతో సుగ్రీవుడూ, రోషంతో లక్ష్మణుడూ, నడుమ అంతర్మథన పడుతూ రాముడూ ఉంటారని, హనుమకి తెలుసు.

మనందరం సుగ్రీవుని వద్దకు వెడదామని తీసికెడితే, ఏదైనా పారపాటున 'ఏందుకీంత ఆలస్యం చేసారు?' అని అడిగితే, అంతా హనుమని 'దోష' గా చూపిస్తారు.

దానివలన మారుతికి తక్కువదనమేమీ ఉండదు- రాముడు- ఇలాంటి ప్రశ్నను హర్షించడూ కూడ.

అయినా, పాపని అంతటివాడుకూడ, సుగ్రీవునితో మాటపడ్డాడనిపించుకుంటాడు. అందుకని కోపం తగ్గి, మనస్సు ప్రశాంత పడేందుకై ముందుగా దధిముఖుణ్ణి పంపితే, 'సేతజాడ తెలిసిందని' గుర్తించిన సుగ్రీవుడూ, రామలక్ష్మణులూ ప్రసన్నులౌతారనీ, వానరులకి భయం ఉండదనీ, తమకి అవమాన భారం కూడా ఉండబోదనీ గ్రహించి, హనుమ. జాంబవంతులు, మధువన ధ్వంసానికి ప్రోత్సహించారు.

ఈ, లోభావం తెలియని వానరులు, తామే హనుమంతుల మనుకొని, మధువనమే ఆశోక వనమనీ భావించి పాడుచేసారు.

దీన్నేగా 'కపిబుద్ధి' అంటారు.

సందర్భ అసందర్భాలూ, సమయ-అసమయాలూ, జైచిత్త్య-అనౌచిత్త్యాలూ లేకుండా ప్రవర్తిస్తే, అది కోతి లక్షణమే జైతుంది మఱి.

కోతుంకి కోతిరూపంలోనే ఉన్న అంశనేయునికీ ఉన్న భేదాన్ని ఇక్కడ గమనించవచ్చు. కాబట్టి అంశనేయుడు కోతి కాదు (దు)).

63వ సర్గము

ప్రేతోఽస్మి సోఽహమ్

‘జరిగినదంతా చెప్పు’ అనగానే దధిముఖుడు లేచి ‘రాజా! మీ నాన్న ఋక్షరజుడు గాని, అన్న ‘వాలి’ గాని ఏనాడూ ఎవ్వరినీ ఈ వనంలోకి రానీకండా రక్షించారు. కాని, వానరులు ఎంత అడ్డగించినా వినకండా, ఇష్టం వచ్చినట్లు, తేనెని త్రాగడం- పూరిని తుంపడం- కాయల్ని తినడం- చెల్లని విటవడం- ఒకటేమిటి? మమ్మల్ని ఆనేక విధాలుగా బాధించడమూ చేసి, మొత్తం వనాన్ని ధ్వంసం చేశారు. మమ్మల్ని భయపెట్టి అవమానించారు’ అన్నాడు.

వానర భాషలో చెప్పున్న దధిముఖుని మాటలు విని, ఏడుస్తూ చెప్పున్న కారణంగా, సీత కేదో అనర్థం కల్గిందని లక్ష్మణుడు భయపడ్డాడు. కాని, బుద్ధిమంతుడైన సుగ్రీవుడు ‘లక్ష్మణా! సీతమ్మ వానరులకి కన్పించి ఉంటుంది. హనుమ మాత్రమే ఈ అసాధ్యకార్యాన్ని చేయగలడు. బుద్ధి-పట్టుదల-పరాక్రమము మొదలైన అన్నీ, పరేంగితజ్ఞతతో (ఇతరుల మనోభిప్రాయాన్ని గ్రహించడం) పాలు వానికే ఉన్నాయి. సీతని చూసి ఉండకపోతే ఆ ఉత్సాహం వారికి రాదు’. (నైషా మకృతకృత్యానా మి ద్విశస్వాదుపక్రమా- 15) అన్నాడు.

చెవులకిందైన ఆమాటల్ని రామలక్ష్మణులు విని ఆనందపడ్డారు. సుగ్రీవుడు దధిముఖుణ్ణి చూచి

‘ప్రేతోఽస్మి సోఽహం యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః |

మర్జితం మర్షణీయం చ చేష్టితం కృతకర్మణామ్ || (27)’ దధిముఖా! పని నెఱవేర్చుకొని వచ్చిన వీళ్లు, వనాన్ని ధ్వంసం చేశారు కాబట్టి వారిని క్షమించు. చేతికి కార్యసిద్ధి అందినట్లుంది. సీతని చూడానికి వాళ్లు చేసిన ప్రయత్నాన్ని వినగోరుతున్నాను. వెంటనే వాళ్లని ఇక్కడికి పంపించు. రామలక్ష్మణ సమేతంగా నేను వినాలి’ అన్నాడు.

రామునికి లక్ష్మణునికి కన్నులు సంతోషంతో విప్పారాయి. అది చూచిన సుగ్రీవుని ఒళ్లు గగుర్పొడిచింది. తప్పు తమది కాదని, సుగ్రీవుడు గమనించాడని గ్రహించిన దధిముఖునికి, సంతోషమైంది. వానర సమూహంతో, ఆకాశమార్గంలో, తన మధువన ప్రదేశానికి దధిముఖుడు తిరుగు ప్రయాణమైనాడు. ‘రమ్మను’ అనే ఇలాటి కబురుకోసమే హనుమ జాంబవంతులు ఎదురుచూచింది).

64వ సర్గము

వియమం కలదీ-పతివ్రతా, సీతమ్మ

దదిముఖుడు వెళ్లక సుగ్రీవుడు రాముణ్ణి ఓదారుస్తూ 'స్వామీ! సీతని చూడకపోతే, గడువుదాటిన పిమ్మట నన్ను చూచే దైర్యం వారికి లేవేలేదు- ఉండదు.

పని సాదించి ఉండకపోతే, అంగదుడు అసలురాడు- వనాన్ని పాడుచేయనిచ్చి ఉండదు. ఆనందంతో, కావాలని వనాన్ని పాడు చేసినా, సీత జాడ తెలిసిందని నాకెంతో ఆనందంగా ఉంది.

కౌసల్య, అర్జున్లవంతుణ్ణి కన్నది. అసాధ్యుడైన హనుమ సీతమ్మజాడ తెలిపి ఉంటాడు. ఇది మఱియెవ్వరూ సాదించ వీలులేనిది.

జాంబవంతుణ్ణి మంత్రిగా, అంగదుణ్ణి సేనా నాయకునిగా, హనుమంతుణ్ణి కార్యనిర్వాహకునిగా చేసుకుంటే ఎంతటి పనైనా అయినట్లే.. చింతించకు అన్నాడు.

అక్కడ మధువనానికి వెళ్లిన దదిముఖుడు, అంగదుణ్ణి చూచి 'యువరాజా! కావలావాళ్లు ఏదో తెలియక చేసినారని క్షమించు. యువరాజైన నువ్వే, దీనికి ప్రభువని వాళ్లకి తెలియదు. సుగ్రీవునికి ఈ విషయం చెప్తే, అయిన కోపించకపోగా-నంజోషించి, 'అందఱినీ య దగ్గఱకు పంపించమని చిరునవ్వుతో ఆజ్ఞ చేసాడు' అన్నాడు.

దదిముఖుని మాటలు విని అంగదుడు, 'శత్రు నాశకులారా! మనం పని సాదించినవాళ్లం. ఇక్కడ ఉండద్దు. యతేచ్ఛగా లేనే లాగి అంసల పోగొట్టుకున్నారూ గదా! నేను స్వతంత్రుణ్ణి కాను.

యువరాజావే అయినా, మిమ్మల్ని, కార్యసారకుడైన పావనినీ ఆజ్ఞాపించడం సరైనదీకాదు!- అనగానే కోతులు ఆనందించగా, హనుమ, 'ఇప్పుడు మా యువరాజావు కావు. రాజావే కాబట్టి ఇలా చెప్పగలిగావు. మఱొకడైతే పశ్చర్యమదంతో మఱొలా ఆజ్ఞ చేసేవాడు. ఇలా చెప్పడం వీకే తగును. ఇలాటి విషయం, రాజులో కన్పించదు. వీకు శుభం జరగాలి. మనం వెంటనే వెడదాం. వీ ఆజ్ఞ శిరోధార్యం' అని అందఱూ కలిసి ఆకాశానికి ఎగిరారు.

అక్కడ రాముణ్ణి, సుగ్రీవుడు ఓదారుస్తూండగానే వానర గర్జనలు వినిపించాయి.

సుగ్రీవుడు ఆనందంతో తోకని పెద్దది చేసాడు.

ఆకాశంలో వానరులు ఎగిరివస్తూ కన్పించారు.

కొన్ని కోట్లసైన్యం అలా వస్తూంటే అదో చిత్రంగా, వర్ణించలేని రీతిగా ఉంది.

హనుమా, అంగదుడూ వానర సైన్యాన్ని వెంటబెట్టుకొని రాగా, హనుమ, రామునికి తలవంచి నమస్కరించాడు.

‘నియతా మక్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్’ (38). ‘రామచంద్రా! సీతాదేవి తన నియమం తప్పక మహాపతివ్రతా మూర్తియై జీవించి ఉంది’- అని చెప్పగానే హనుమని ఇష్టంతో అధిక గౌరవంతో రాముడు చూచాడు.

లక్ష్మణ సుగ్రీవుల ఆనందం శరీరంలో పట్టలేదు.

(రామ భావభావన ఉన్నవాడు హనుమ. సఖులైన కోతులతో మాత్రం తాను కన్పించిన మఱుక్షణంలోనే ‘దృష్టా, సీతా’ అన్నాడు. (సీత కన్పించింది)

రాముని వద్ద ‘నియతామక్షతామ్’ అన్నాడు. (పాతివ్రత్య నియమం కలిగి జీవించి ఉంది).

ఇలా ఆనందంలో కారణం ఉంది. వానరులకి, సీత జాడ మాత్రమే ముఖ్యం. వారికి సరిపోయే సమాధానం అది.

సీత పాతివ్రత్యమే రావణుణ్ణి వదిస్తుంది కాబట్టి, రామునికి సీతా పాతివ్రత్యం ముఖ్యం. అలాగని పతివ్రతయై ఉండి కూడా జీవించి ఉండకపోతే ప్రయోజనం లేదు. కాబట్టి, ఆమె ప్రాణాలతో ఉండడమూ,

పతివ్రతయై జీవించి ఉండడమూ అనే ఈ రెండూ ముఖ్యం రామునికి. ఎవరికి ఏ సమాధానం చెప్పాలో, ఏ స్థాయిలో ఆలోచించాలో తెలిసిన కార్యసాధకుడైన హనుమ లోకంలో సహాయపరులు కాదని అందరికీ ఆదర్శప్రాయుడు.

65వ సర్గము

జరిగింది ఇది!—జరుగబోయేది ముప్పు చెప్పు!!

వానరులంతా అంగద సమక్షంలో రామలక్ష్మణులకూ, సుగ్రీవునికీ నమస్కారం చేసారు. వానరు లందరినీ చూచి, సీతా విశేషాడగ్గానే, హనుమ, సీత ఉన్న దక్షిణదిక్కుకి తిరిగి నమస్కారం చేసి, '100 యోజనాల దక్షిణ సముద్రం దాటి రావణాలంకలో పరమ పతివ్రతనీ, సౌందర్యవతినీ, నీ మీదే మనస్సుంచిన ఆమెనీ చూచాను.

ప్రమదావనం అనే పేరున్న అశోకవనంలో, రాక్షస స్త్రీల మధ్య బెదిరింపబడుతూ ఉంది ఆమె. కటిక నేల మీద నిద్రిస్తూ, శోకానికి గుర్తుగా ఒకే జడ ధరించి ఉంది.

రావణుని మీదికి మనసు పోసీయక, చనిపోవానికి నిశ్చయించుకొని ఉందని చెప్పి, కాకాసుర వృత్తాంతాన్నీ, మణిశీలా వృత్తాంతాన్నీ కూడా విన్నవించి, నెల గడుపును కూడ చెప్పిందని చెప్పాడు.

ఆమె యిచ్చిన చూడమణిని రామునికి ఇస్తూ, 'జరిగింది జరిగినట్లుగా చెప్పాను. ఇక సముద్రం దాటే ప్రయత్నం చెయ్యాలి' అన్నాడు హనుమ.

(వానరులతో ఇదే విషయాన్ని హనుమ చెప్తూ, తాను సాధించిన విజయాలని చెప్పి, కాకాసుర, మణిశీలా వృత్తాంతాలని చెప్పలేదు. ఇక్కడ తన విజయాలని విడిచి, ఆ రెండు వృత్తాంతాలూ చెప్పాడు.

తన విజయాలని చెప్పడం, అహంకారానికి గుర్తు అవుతుందని మానేసాడు.

వానరులకి ఇవి అముఖ్యం.

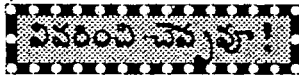
కాకాసుర మణిశీలల విషయం రామునికి ముఖ్యం.

ఈ రెండూ హనుమకి ముఖ్యం.

కాబట్టి రెంటినీ ఎఱుగున్నాడు హనుమ. అందుకని వాటిని ఇక్కడే చెప్పాడు).

66వ సర్గము

సంక్షణ్ణుడై రాముడు, హనుమ చెప్పిందంతా విన్నాడు. చూడామణిని గుండెలపై పెట్టుకొని దుఃఖించాడు.

‘ఈ మణి మా మామగారు సీతమ్మకీస్తే, దీన్ని ఆమె వివాహ సమయంలో మొదటగా ధరించింది.

సుగ్రీవా! ఈ చూడామణి మా మామగారైన జనకునికి దేవేంద్రుడిచ్చినది. దీనిలోని మణులు సముద్ర గర్భంలో వుట్టినవి. ఇది నా సీత శిరస్సుపై ఎప్పుడూ ఉండేది.

దీన్ని చూస్తూంటే, సీతమ్మని చూస్తున్నట్టుంది. సీతమ్మ, ఒక వెల అయినా జీవించి ఉండగలుగుతోదంటే, చాలా కాలం జీవిస్తున్నట్లే. నేనామెను చూడకక్షణమైనా ఉండలేను. (మనస్సుతో నిత్యం దర్శిస్తున్నాడు. దర్శిస్తున్నదే ఆమెను కదా!)

రాక్షసుల మధ్య ఆమె ఎలా ఉందో!

దాహం వేస్తున్న వానికి, మఱింత మఱింతగా నీళ్లు ఇచ్చి తృప్తిచేసినట్లు, నాకు ఆమెని గూర్చి మఱికొంత చెప్పవూ!

ఔషధం లభిస్తేనే, సేవిస్తేనే, రోగికి ఉపశాంతి కలుగుతుంది.

ఆమెని గూర్చి, ఆమె నాకు చెప్పిందాన్ని గూర్చి, వివరంగా చెప్పవూ!’ అని ప్రార్థించాడు రాముడు.

67వ సర్గము

..... అని పీతమ్మ అశీర్వాదించింది

హనుమ రామునితో చెప్తూ, 'పీతమ్మ నీ ఒడిలో వరుండి, లేవగా, కాక ఒకటి ఎగిరివచ్చి ఆమె పువ మధ్యంలో గాయం చేసిందట.

మఱియొకొంతసేపటికి అలాగే చేస్తే, ఆ రక్తస్పర్శకి నీకు తెలివి వచ్చి, పీత నడిగి, విషయాన్ని గ్రహించి, కాకిని చూచి, దర్శనే బ్రహ్మాస్త్రంగా మంత్రించి ప్రయోగించావట.

ముల్లకాలూ తిరిగి వ్యర్థమై, రక్షణలేని కాక, మిమ్మే శరణువేడితే, వ్యర్థంకారాదని దాని కుడి కంటిని పాడిచి విడిస్తే, ఆ కాక, మీకూ, దశరథునికీ నమస్కారాలు చెప్పి దేవలోకం వెళ్ళిందట కదా!

కాక మీదనే బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించిన స్వామీ, మహా పరాక్రమ వంతుడూ, ఎందుకు ఉపేక్షిస్తున్నాడు?

లక్ష్మణుడు కూడా ఎందుకు రక్షింపరావడం లేదు? నేనేదో మహాపాపాన్ని చేసి ఉంటానని పల్కి ఆమె దీనదీనంగా దుఃఖించింది.

దాని కామెని ఓదారుస్తూ, 'నీవు పడే దుఃఖాన్నీ, లక్ష్మణ శోకాన్నీ వివరించి త్వరలోనే లంకని భస్మం చేయడానికి రాబోతున్నారని దైర్యం చెప్పి, నమ్మించి', నేనడిగినమీదట ఆమె యిచ్చిన చూడామణిని, గుర్తుగా తెచ్చి నీకీచ్చాను.

వెళ్తున్న వన్ను చూచి, పీతమ్మ ఎక్కువ పేపులో తక్కువ మాటలని, కప్పిటలో, దగ్గుత్తికలో పల్కుతూ 'హనుమా! రామ లక్ష్మణులనీ సుగ్రీవుణ్ణి మంత్రులనీ అడిగవని చెప్పు. ఎలాగైనా నన్ను రాటంచే ఉపాయం ఆలోచించమని రామునికీ చెప్పు. రాక్షస స్త్రీల బెడరింపులు కూడ చెప్పు.

నీ ప్రయాణమూ-మార్గమూ సుఖవంతమూ, ఫలవంతమూ అగుగాక!' (శివశృ తేఽద్యా త కపిప్రవీర!) అని దీవించింది-అన్నాడు.

68వ సర్గము

అమ్మా! త్వరలో సబ్బాభిషేకం జరుగుతుంది!!

హనుమ ఇంకా ఇలా చెప్పసాగాడు. 'సేతమ్మ ఇంకా ఇలా అన్నది-హనుమా! రాముడు, రావణుని ఎం త శీఘ్రంగా చంపి, నన్ను తీసికొని పోతాడో, ఆ విధం ఆలోచించమన్నదని నువ్వు, అనేక పర్యాయాలు నా మాటగా రామునికి చెప్పు. రహస్య స్థలంలో ఒక రోజుండే వెళ్లిసల్లయితే, ఈ దురదృష్టవంతురాలి కోకం, కొద్ది తగ్గుతుంది. మీరు తిరిగివచ్చే వఱకూ నా ప్రాణాలు ఉంటాయా? నువ్వు సముద్రాన్ని దాటివచ్చినా, అందఱకీ ఆ శక్తిలేదు కాబట్టి ఎలా రాగల్గుతారు? వాయువూ, గరుడుడూ, నువ్వు మాత్రమే దాటగల సముద్రాన్ని, రామలక్ష్మణులైనా ఎలా దాటగలరు? నన్ను రాముడే వచ్చి రావణవధ చేసి తీసికొనిపోవాలని చెప్పు. ఆ కార్యానికి తగిన ప్రయత్నం నువ్వు చెయ్యాలి' అన్నది.

'ప్రభూ! ఆ మాటలకి నేనిలా చెప్పాను.' తల్లీ! వానరాలకి, భల్లూకాలకి అధిపతి అయిన సుగ్రీవుడు, ఆకాశంలో ఎగిరేవాళ్లలో శ్రేష్ఠుడు. మహాబలిష్ఠు. ఈ పని చేయాలనే కృతనిశ్చయంతో ఉన్నవాడున్నా. తన సైన్యమంతా అతని చెప్పుచేతలలో ఉంది. అందఱకీ మనోవేగం ఉంది. ఆకాశ-పాతాళ మార్గాల్లో ఏ దిక్కుకైనా ప్రయాణించగల శక్తి ఉంది. వానర వీరులు సామాన్యులు కాదు. అనేక పర్యాయాలు భూమినంతా చుట్టేచచ్చిన మహావీరులు.

ఆ సుగ్రీవుని వద్ద ఉన్న వారిలో, కొందఱు నాలో సమానులు-కొందరదిక్కులు. అయితే ఏ ఒక్కరూ నా కంటే తక్కువవారు కాదు. (మద్యశిష్టాశ్చ తుల్కాశ్చ తత్ర సన్ని వనోకసః) రాజులు, దూతలుగా తక్కువవారినే పంపుతారు గాని, ఎక్కువవారిని పంపరు. అందుకై, ఓదేవీ! దుఃఖపడకు. ఈ సముద్రం దాటడమంటే, ఆ వానరులకి ఒక్క గంటువేయడం లాంటిది. ఇక రామలక్ష్మణులెలాగ అంటావా? నా వీపు, వారిని మోయడానికే ఉంది. లంకా సీంహ ద్వారం వద్ద కోదండాన్ని దరించిన రాముణ్ణి, వాయువులాంటి అన్నకి, తోడైన అగ్నివంటి లక్ష్మణుణ్ణి, వారివెంట ఎలుగు, వానరసైన్యాలనీ, చూస్తావు త్వరలోనే.

కన్నులలో చూస్తూండగానే సీంహనాదాలని వింటావు. అవి ఈ పర్వత ప్రాంతాలలో ప్రతిధ్వనించడాన్ని కంటావు. లంకా వధ జరగడం తథ్యం.

‘నివృత్త వనవాసం చ త్వయా సార్థ మరిందమమ్ |

అభిషిక్త మయోధ్యాయాం క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ (28).

తతోమయా వాగ్విరదీన భాషణా శివాభిరిష్టాభి రభిప్రసాదితా

జగమ శాంతిం మమ మైథిలాత్మజా

తవాపి కోకేన తదాఽభిషిడితా (29)

‘అమ్మా! రావణునితో నవో శత్రువుల సందడినీ జయించి, వనవాస నియమాన్ని పూర్తిచేసి, రాముడు అతిశీఘ్రంగా అయోధ్యలో నీతో వచ్చాభిషిక్తుడౌతాడు. ఆ శుభఘడియని తొందరలోనే కాంచగలవు’ అని శుభసందేశమైన మాటలని, మనః పూర్వంగా మాట్లాడి, ఓదార్చగా, సీత ప్రశాంతురాలై ఆనందాన్ని పొందింది. రామచంద్రా! ఆమె కోసం నువ్వు కోకిల్లన్నావనే కోకం తప్ప, వేరే ఆమెను పిడించే మఱా కోకం లేదు! అని చెప్పి హనుమ ముగించాడు.

(1) దక్షిణ దిక్కుకి హనుమ నమస్కరించడం, సంప్రదాయం కాదు. కాని, అమ్మవారుండడం చేత పవిత్రమైనదనే భావంతో నమస్కారం. తనని, సరిగా మాటాడిస్తూ, తనయందు రామునికి పూర్వమున్న భావం మఱింతగా పెరిగేలా చేయమని, అమ్మవారి అనుగ్రహాన్ని మనసుతో ప్రార్థిస్తూ కూడ నమస్కారం.

(2) రావణునితో మాట్లాడినపుడు తనకూ వానికి మధ్యగా సీతమ్మ వేసిన గడ్డిపోచ, ఆంజనేయునితో మాట్లాడేటప్పుడు వేయలేదు. కారణం, రామ ప్రతినిధిగా వచ్చిన ఆంజనేయుడు తనకి అభీష్టదే కాని శత్రువు కాదు- అని. బుద్ధిమంతుడై ఆంజనేయుడు ఈవిషయాన్ని రావణ సంభాషణకాలంలో గడ్డిపోచవేయడం చూచాడు కదా! తనతో మాట్లాడేటప్పుడు త్వణాన్ని వేయకపోవడాన్ని చూచి, సీతాభిప్రాయాన్ని గమనించి, మఱింత చొరవతో, ఉత్సాహంతో అమ్మవారి అనుగ్రహాన్ని పొందాడు.

(3) రాముడు, చూడమణిని స్వీకరించి హనుమతో మాటాడుతూ ‘నన్ను ఆమె వద్దకు తీసికొనిపో (66వ సర్గము)’ అంటాడు. శివుడూ శక్తి కలిస్తే, వ్యక్తి ఔతాడు. తాను శివుడు. ఆమె శక్తి. ఎవరైనా శక్తివే ‘తెచ్చుకోవాలి’ కదా! ఆమె రాదు. తేబడవలసిందే.

(4) కౌసల్యా పుత్రుడిని నీవు- అని సుగ్రీవుడు రామునితో అన్నాడు (64వ సర్గము). సీతా వియోగంతో రాముడు అత్యుత్సాహం చేసినా, లేక సీతనే అసలు

ఎక్కడుందో గుర్తించలేక పోయినా, ఆ అవకర్తి ఆ తల్లికి వచ్చి ఉండేది. 'ఈ తల్లి కొడుకు కదా రాముడు'-అని. (భరతుడు-కైక కొడుకు అన్నట్లుగా) అందుచేత, నిజమైన పుత్రోత్సాహం కల్గించిన వాడిని నువ్వని రామునితో పల్కడం, ఇక్కడి విశేషం.

(5) అంజనేయుడు సుందరకాండ మొత్తంమీద సాదించింది. అమ్మవారికి సంహోషం కల్గించడం. అదే వ్యక్తి కావల్సినది. 'సంహోషమే నగము బలం' అనే నానుడి ఇక్కడ పుట్టిందే. రాముడొస్తాడనే ఆశ చిగిర్చింది.

కబట్టినసంహోషం అంటే, ఆశతో ఉండాలనీ, దూఢం అంటే నిరాశాకాండంని పక్కా కూడదనీ తెలుసుకోవాలి. చదినేనీ చూడేసీకూడా దూఢమయాలూ- నిరాశా పుట్టించేవిగా ఉంటే, మనకి మిగలేది 'అసంతృప్త' మౌనమే. 'మాకళ్ళిల్ దూఢభాగ్యవేల్' ఏ ఒక్కరూ దూఢం అంటే ఉండరాదనేది, స్రాచీమం అశీమం.

(6) ఏక్షణాన్నీ హనుమ, లంకలో వర్ణం చేయలేదు. బండిమీద తనని కట్టినదేసి తీసికెడుతూంటే (48వ సర్గము) లంకని చూడసాగాడు హనుమ. ఎవరియింటి ప్రక్కన ఎవరి యిల్లు ఎంతెంత ఎత్తులో, ఎంతెంత చెక్కడపు పనిలో ఉన్నదీ గమనించాడు. తర్వాత తగులబెట్టడంలో, ఇదే ఉపయోగపడింది. ఆకారణంగానే విభీషణుని యిల్లు విడువ గలిగాడు.

(7) రావణునికి మరణాగ్నే విధించాలి- అనే దేవతల కోరికకి అనుగుణంగానే, శ్రీమహా విష్ణువు రాముడై పుట్టాడని (సహి దేవై జజ్ఞే విష్ణుస్సనాత్మ - ఆయోధ్యాకాండ 1/7) ఆయోధ్యాకాండలో చెప్పబడింది - కౌసల్యా కుసులే తేన పుత్రేణామిత తేజసా- అలాటి పుత్రుణ్ణి కని, దేవతల తల్లి అదితి, ఇంద్రుణ్ణి కన్నప్పటి అనందంతో ప్రకాశించిందని వాల్మీకి మహర్షి అన్నాడు.

అందుకని కర్త రాముడు. కర్మ సీతాపరణం. క్రియ రావణవధ. మొత్తం వాక్యం 'రాముడు రావణుణ్ణి సీతాపరణం చేసినందుకు వధించాడు' అనేది. వధ, ఎలా ఎవనిచే చేయబడాలని స్థిలయమో, అలానే వధకి కాలం కూడా ద్రెవస్థిలయమే. దాని ప్రకారమే, కైకద్వారా 14 ఏండ్లుగా, దేవతలు కాలస్థిలయంచేసారు. అదే కాలాన్ని, రావణుడూ సీతకి గడుపుగా పెట్టాడు. ఈ ఇతిహాసం ఆలోచించిన కొద్దీ అమృతాయమానంగా ఉంటుంది.

సుందరకాండ ప్రథమశ్లోకం ప్రథమాక్షరం 'త' అనేది. చివరి శ్లోకం చివరి అక్షరం 'త' అనేది (తత్). అందరికీ ఆనందాన్ని కల్గించేదీ, ఆర్తిని పోగొట్టేదీ, ఎప్పుడూ సంహోషరూపంతో ఉండేదీ అయిన అమ్మవారు అందరికీ దుఃఖంకలిగేలా, తాను ఆర్తితో ఉంది.

విస్సంహోషిణి జనపుడు, అమ్మనారహిత అమెకు, ధైర్యాన్ని సంతోషిస్తే, ఆశీ హనుమ కల్పించడం, అతి మందరం కదా! అందుకనే, మందరకాండవి పారాయణం చేస్తే ఆ రామానుగస్వామి, సీతాశీమంబు పొందిన హనుమ యొక్క శక్తి, మనలో ప్రవేశించి, మనకీ ధైర్యమూ, సంతోషమూ, క్రొత్తదైన ఆశ, మనస్సులో కల్లుతాయనేది విస్సంకయమైన విషయం. అనుభవంలో ఉన్న సత్యం. శుభం భూయాత్. సరమేశ్వర ప్రసాదోఽస్తు.

(1) కాండ మొత్తమైన మహా విశేషాంశం

ప్రతి వ్యక్తికీ గురువూ-దైవం-అని ఇద్దఱుంటారు. కనిపించనివాడే దేవుడు-అయినా నిత్యజీవితంలో జరిగే సంఘటనలూ-అనుభవాలూ ద్వారా ఆయన కన్పిస్తాంటాడు.

ఆయన కన్పించని దేవుడైతే, ప్రత్యక్షంగా కన్పించే దైవం గురువు. (దేవే రుష్టే గురుప్రతా గురౌ రుష్టేన కళ్యున) దేవుడు ఋచినా, గురువు రక్షించగలడట గాని గురువు ఋష్టే రక్షించగలవారు మఱొక్కడూ ఉండరట. సూర్యపుత్రుడై కూడా, గురుశాపం పొందిన కర్ణుడు సాక్ష్యం మనకీ. చివరికి దుష్టవతుష్టయంలో ఒకడనిపించుకున్నాడు. అలాంటి గురు శిష్య సంబంధం గోచరిస్తుంది ఈ కాండలో.

శరీరమనేది ఒకే క్షేత్రం. పాలాన్ని దున్ని, దాంట్లో ఏ విత్తనం వేస్తే, ఆ చెట్టే వచ్చినట్లు, కామ-క్రోధ-లోభ-మోహ-మద-మాత్సర్య (అసూయ) అనే చాలిలో ఏ విత్తనాలని వేస్తే, ఆ చెట్లే బాగా ఏవుగా పెరుగుతాయి. ఇంటి గోడమీద పెరిగే రావిచెట్టు-గోడనీ, ఇంటినీ కూడా ఎలా ద్వంసం చేస్తుందో, అలాగే, ఈ విత్తనాలలో ఏ ఒకటి పడ్డాచాలు-శరీరం (అనలే శరీరం-శిర్యత యితి శరీరమ్- నశించేది) మొత్తాన్నీ-ఈ శరీరంతో తేరి మైత్రితో ఉండే అందటినీ - సహకరించినవారినీ - కూడా ద్వంసం చేస్తుంది.

అలాంటి శరీరమనే క్షేత్రంలో, బుద్ధి అనే నాగలితో ఏర్పడిన నాగటిచాలులో జన్మించిన 'ఆత్మ' సీత. ఈ 'ఆత్మ' అనేది భగవంతుని సాత్తు అయితే, (జీవ+ఆత్మ-వరమ+ఆత్మ-రెండూ ఆత్మలే) దాన్ని 'నేను-నాది-నావాళ్లు' అనే అహం-కార-భావన ఉన్న మనస్సు- రావణుడు ఎత్తుకుపోయాడు.

ఆ ఆత్మని, వాని శరీరం (లంక)లో బంధించాడు. ఆమెని వెదకి తేవడానికై చారణ మార్గంలో (చరణమంటే వేదశా. వేదం చెప్పిన మార్గంలో, అంటే పూర్వజ్ఞులైన

మహర్షులు నడిచిన బాటలో- పెద్దలు అనుసరించిన విధానంలోనే) వెళ్లి గురువు లేదా ఆచార్యుడైన హనుమ, ఆ ఆత్మ స్వరూపాన్ని వెదకడానికి పోవడం సుందరకాండ ప్రారంభం.

సంసారమనే సముద్రాన్ని దాటడం (సముద్రంలో ఎన్ని అలలు నిరంతరం వస్తూంటాయో, అలా సంసారంలోనూ అన్ని బాధలు. ఎన్ని జంతువులుంటాయో- అన్ని అడ్డంకులు, ఓ మంచి పని చేయాలనగానే, ఎదురౌతాయి). అయినా దాటడం అనే మొదటి గొప్పపని హనుమ చేసింది.

రామునికోసం, సుగ్రీవాజ్ఞ నెరవేర్చడం కోసం వెళ్లాడు. ఆచార్యుడు కూడా లోకక్షేమానికి, లేదా భగవత్ప్రీతికి చేయాలి ఏవైనా. (తనకోసం కాకుండా)-4 దిక్కులకి నమస్కరించడం నాల్గు దిక్కుల యందూ ఉన్న యోగ్యులయిన ఆచార్యులయిన మహర్షుల తపస్సూ, అనుగ్రహ శక్తి, తనయందు ప్రవర్తించడానికి. ఆత్మప్రదక్షిణ నమస్కారం అంటే ఇదే. 4 దిక్కులవారి ముందు 'నేను తప్పు చేసాను' అని ఒప్పుకోవడం కూడా దీనిలోని భావం. దిక్కులకి నమస్కరించడంలో, నా జీవనకాలాన్ని పెంపొందించండి' అని ప్రార్థన చేసే అంతటి శక్తి ఉంది,

ఇక ఎగిరేపుడు చేసిన చేష్టలు ప్రాణాయామానికి సరిగా సరిపోయేవే. 'ముక్కు పట్టుకో'- 'ఉత్తిష్ఠంతు భూతపశాచా' అంటూ చదువుతారు. వట్టిగా ముక్కు పట్టుకోన్నా, మూతి తుడుచుకున్నా ప్రయోజనం లేదు. అక్కడ ప్రాణాయామాన్ని చేయాలి. (కుడిముక్కు రంధ్రం నుండి గాలిపీల్చి, బిందించ గలిగినంతసేపూ బిందించి, మెల్లగా, ఎడమ ముక్కురంధ్రం నుండి విడువడం). ఇలా ఒకసారి ఇక్కడ చేయడం ప్రాణాయామం. బ్రతికుండే కాలాన్ని నిలువచేసుకోవడమని అర్థం.

'ఒక వ్యక్తి' రోజుకి 21,600 సార్లు గాలి పీల్చి విడువవలసినట్టే, ఎన్ని ప్రాణాయామాలు చేస్తే అంత జీవనకాలాన్ని దాచుకున్నట్టే. అంత మరణకాలాన్ని వాయిదా వేసికొన్నట్టే'. అందుకే దీని పేరు ప్రాణ+అయామం=ప్రాణాన్ని (జీవనకాలాన్ని)- సంపాదించడం- అని. తాను వచ్చేవటకూ, వానరులని మహేంద్ర పర్యతం వద్దనే ఉండమని చెప్పడమూ, వచ్చాక ఇది అందటి విజయం అని చెప్పడమూ, గురువుయొక్క వినయ లక్షణాన్ని తెలుపింది. పదిమందిలో 'ఒకడు'గా ఉంటే గొప్పవాడు గాని, పది మందిలో 'ఒక్కడు'గా ఉంటే కాదు.

తన విజయాన్ని సర్వ సమదృష్టితో చూచిన గొప్ప ఆచార్యుడు హనుమ. బయలుదేరగానే, మై నాకుడు విశ్రాంతి తీసుకొనున్నాడు. ఆచార్యుడు సాధన ప్రారంభించ

గానే భగవదనుగ్రహం చేత సంమాన సత్కారాలు లభిస్తాయి. అంతలో ఆనందపడి సాధనమానేస్తే, మై నాకుని మీద విశ్రమించినట్లే భౌతుంది. అలా చేయరాదని భావం. మై నాకుణ్ణి హనుమ తిరస్కరింపక, స్పృశించి వెళ్ళాడు.

అలాగే, సంమాన సత్కార వైభవాని తిరస్కరింపక - స్వీకరించి, సాధనమాత్రం మఱువకూడదు. కొంతదూరంలో సురస వచ్చింది. ఆమెని శిక్షించగల సామర్థ్యం ఉన్నా, తాను తనని పెద్దచేసికొన్నాడు గాని ఎదుర్కోలేదు. సాధకుడు. తనని ఎదుర్కొన వచ్చే వాళ్ళని ఎదిరించడం కంటే, శిక్షించడం, శిక్షింపచేయడం కంటే, తన గరిమని (గొప్పదనాన్ని) ఎక్కువ చేసికొని అవతలివారు తల వంచేలా చేయాలి. ఆపని అయిపోయాక, మళ్ళీ సామాన్యరూపం ధరించడమంటే, దర్బాన్ని తగ్గించుకోవడ మన్న మాట. పెరిగిన దర్బం, ఎదుర్కొనడానికి మాత్రమే ఉపయోగించాలి. ఈ సురస నాగులత్తల్లి. కశ్యపుని రెండవ భార్య కద్రువు. మొదటి భార్య వినత. ఆమె పుత్రుడు గరుడుడు. కద్రువకి గరుడుడు సవతి పుత్రుడు .

అంజనేయుడూ, గరుడుడూ బలంతో సమానమని వాల్మీకి అనేక పర్యాయాలు వర్ణించాడు. (వైవస్వతేయమహం శక్తః పరిగంతుం సహస్రశః (కి/67/14) - ఋతే సువర్ణరాజానం మారుతం వా మహాజవమ్ - (కి67/24) జగమాకాశ మావిశ్య వేగేన గరుడోపమః - (సుం 1/16) - ఉత్పతివ్యన్ విచక్షేవ పక్షిరాజ యివోరగమ్ - (సుం 33)- దద్యతే గరుడే నేవ స్రాయమాణో మహోరగః - (సుం 34) - - వ్యోమ్ని తం కుశారూరిం సువర్ణ యివ మేనిరే - (సుం 75) - గరుడుడంటే నిజంగా ద్వేషం ఉన్న కద్రువు, గరుడునితో సమానుడైన హనుమ వెళ్ళేప్పుడు, ద్వేషం ఉన్నట్లు నటించింది దేవ ప్రార్థనపై. హనుమ కూడా, అలనాటి గరుడునిలా, ఈనాడూ ఆమెని తల్లిగానే భావించి, ఎదురుతిరక్కుండా, లొంగకుండా జయించాడు. ఇద్దరూ ఒకరి కొకరు శరీరాన్ని పెంచుకున్నారు - ఒకరు మ్రింగాలనీ - మఱొకరు మ్రింగబడ రాదనీ.

కోరికలు అధికమైకొద్దీ కర్మలు (పూజ మొదలైనవి) అధికమౌతాయి. కాని, ఆ కర్మలకి లోబడకూడదు. అంటే, కోరికతో కాక నిష్కామంగా చేయాలి. హనుమ బంధింపబడక పోవడమంటే ఆ కోరికలకు లొంగక పోవడమని అర్థం.

మూడవది సింహిక. నీళ్లలో ఉండీ, జల చరాలని తిననిది అది. ఈర్ష్య సింహిక. ఈర్ష్య తన లోటివారిని వేధించదు. తనకంటే చైవారిని బాధిస్తుంది. ఆకాశంలో ఎగిరే హనుమని పట్టుకోవడమంటే ఇదే. ఆ ఈర్ష్య ప్రత్యక్షంగా బాధించదు. పరోక్షంగా వ్యక్తమౌతుంది. అందుకే హనుమని పట్టుకోకుండా, అతని నీడని పట్టుకుంది. సురసని చంపక, సింహికని చంపాడు.

శాస్త్రం చెప్పిన కర్మలు (సు-రస) ఆనందాన్ని కల్గించేవి. శాస్త్రం చెప్పని కర్మలు (హింసక - సింహక) వ్యక్తిని వాశనం చేసేవి. వెంటనే అలాంటి క్షుద్రశక్తులు కలిగే కర్మలని విడవాలి. అందుకే సింహకని చంపాడు. రాత్రివేళలో లంకలో ప్రవేశించాలనుకున్నాడు మారుతి. వగలంతా బయటి వ్యవహారాల్లో తన అపలురంగు బయటపడకుండా తిరిగే స్వభావం వ్యక్తమిది. ఇంట్లో (రాత్రిపూట) తన సహజరూపంలో కన్పిస్తాడు. రావణుని నిజరూపం, రాత్రిపూట వాని ఇంట్లోనే తెలిసికోవాలి - అని భావన.

పెద్దరూపాన్ని పొందిన హనుమ, చిన్నరూపం ధరించడం, ఒకసారి ఉన్నత స్థానాన్ని పొందినా, లఘుత్వాన్ని పొందగల వినయానికి చిహ్నం. ఈ పనిని చాల తక్కువమంది చేయగలరేమో! లంకని చూచాడు మారుతి. అదే శరీరం అంటే. ఇదే అన్ని భోగాలనీ అనుభవించేందుకు తగిన చోటు.

శరీరం మెత్తదనాన్నీ, కళ్లు సుందర దృశ్యాలనీ, చెవులు మధుర ధ్వనులనీ ఇలా జ్ఞాన - కర్మోద్రియాలు ఐదూ, తమతమ భోగాన్ని శరీరానికి అందించే చోటు, ఈ శరీరమే.

సర్వ ప్రపంచానికి రాత్రి ఎప్పుడో, అప్పుడు యోగి మేల్కొంటాడు (యా నిశా సర్వ భూతానామ్.....) అందుకని రాత్రి కాలంలో హనుమ లంకలో ప్రవేశించాడు. 'నేను' అనే భావన ఉన్నంత కాలం, ఏ వ్యక్తికీ ఆత్మదర్శనం కాదు. 'లంకిణి' అనేది ఎదురై, 'నేను' ఉన్నానంది. దాన్ని జయించి లోపలికి వెళ్లాడు. ఆత్మదర్శనానికి 'అద్వారేణ' - ద్వారంగుండా కాక, వెళ్లాడు. అద్వారేణ భగవంతుని ఆజ్ఞపై, భగవంతుని పనిపై, ప్రాకారం దూకి వెళ్లాడు.

శరీరానికి ఉండే మహాభోగాలు ప్రాకారం. దూకడమంటే దూకబడే వస్తువుని క్రిందుచేయడం. కాబట్టి భోగాలని తక్కువ చేయడం, అని అర్థం. లోపల ఎన్నో రమణీయ దృశ్యాలనీ, ఎందఱో సుందర స్త్రీలనీ చూచినా, అతని మనస్సు కానందం కలుగలేదు.

దేవాలయానికి ఎన్నో రమణీయ దృశ్యాలు చిత్రించబడ్డా, దేవుని మీదే దృష్టి ఉన్నట్లు 'ఆత్మ'ని దర్శింపగోరే వారికి, ఎన్ని అందాలు అంతకు మించినవి వచ్చినా, పట్టవు. అపురసలు రాగానే, తపస్సులో ఓడడమంటే, ఆత్మదర్శనంపై నిష్కల్మషమైన ఆలోచనలేదని భావం. అంతఃపురంలో అనేక స్త్రీలు, రావణునికి లొంగి పడి ఉన్నారు. అంటే మనస్సుకి లోబడిన వాళ్లందఱు అక్కడ ఉన్నారో తెలుస్తోంది.

ఆత్మ దర్శనానికై మఱల అన్వేషిస్తే, ఆశోకవనం కన్పించింది. విషయ భోగాలనుండి మరలి, భగవంతుణ్ణే ద్యానించడం ఆ-శోక స్థితి. 10 ఇంద్రియాలలో పుట్టే

దురాలోచనలే, రాక్షసస్త్రిలు. తమకి అనుగుణంగా ప్రవర్తించవలెనని ఆత్మని బాధ పెడుతుండడమే, సీతని హింసించడమంటే. ఆకార్యమని ఆత్మా, తప్పు లేదు - చేయవచ్చునని మనస్సు - ఈ రెంటి సంవాదమే సీతా రావణ సంభాషణ.

నువ్వు 'అశామతైతే' స్పృశించనని రావణుడన్నాడు. అశామ్యపునందు, కామాశ్చమ్యరాజు - అనేది సామాన్యార్థం. 'కోరిక' లేకపోతే ఆత్మని - 'మనసు' - ఏమీ చేయలేదు. మారీచమృగాన్ని తెమ్మనిమనసుద్వారా కోరడంవలననే ఆత్మకి బంధనం కల్గింది.

'విమ్మ నా పట్టుపురాణిని చేస్తాను' వంటి మాటల్ని, నిన్నింటిని రావణుడు సీతతో అంటున్నాడో, అవన్నీ, మనసు మనని ఎలా మభ్యపెట్టి, ప్రలోభపెట్టి, వంచిస్తోందో చెప్తాయి - 'ఓ సీతా! నాలో ఉండు. ఆనందపడు.. భోగాల్ని అనుభవించు' వంటి రావణుని మాటలద్వారా, మనస్సు నిత్యమూ చేసే దుర్బోధ - త్రాగు - తిరుగు - భోగాల్ని అనుభవించు - దేవుడూ లేడు - దయ్యమూ లేదు' వంటిని తెలుస్తాయి.

'నెను రామునిదానవే' అంది సీతమ్మ. సీతమ్మ-ఆత్మ. 'ఆత్మ' అనేది పరమాత్మ వస్తువు కాబట్టి, ఆత్మ అయిన తనని, పరమాత్మకే చేర్చు-అని, మనసుతో చెప్పండని భావం. రాముని ఆజ్ఞ లేక శుంచడం లేదన్నది.

జ్ఞానమూ, కర్మా అను రెండు ఆక్కలతో పురుషుడు అనే పక్షి, పరమగతిని పొందుతాడు. అలాటి పక్షియైన ఆచార్యుడు వేదశాఖల యందుంటాడు. ఎప్పుడూ సంతోషంతో నిండిన మనస్సు కల్గి ఉంటాడు. ఎప్పుడైనా నిరుత్సాహపడే శిష్యునకు, ఉత్సాహం కల్గిస్తాడు. బుజ్జగిస్తూ ధైర్యం చెప్తాడు. అట్టి ఆచార్యుడు హనుమ చెట్టుపై ఉన్నాడని నూచన.

సీత దుఃఖిస్తూ తన పాపమే తన దుఃఖానికి కారణమన్నది. భగవంతునికీ, వానినే నమ్మిన భాగవతునికీ (రామలక్ష్మణులకీ) అపచారం చేయడమే, ఆ పాపం. రాముణ్ణి స్త్రీ అనడం, లక్ష్మణుణ్ణి పరిస్థి కాముకుడనడం సీత పాపాలు. పాపం చేస్తే, భగవంతునికైనా శిక్ష తప్పదని, భగవంతుడే నిర్హింపచాడు. తన ప్రయత్నంలో తాను భగవంతుని చేరడంకంటే, ఆయనే వచ్చి తీసికొని పోవడం, మఱంత అనుగ్రహ విశేషాన్ని చెప్తుంది. అందుకే సీత, రాముణ్ణి రమ్మనీ, తనని తీసికొని పామ్మనీ కబురుచేసింది.

తన సైన్యం మరణిస్తున్నారని వినిగానే 'రావణ నేత్రాల' మండి-పడ్డ, రెండు కన్నీటి బొట్లూ, (అగ్నితో నూనె (స్నేహము) కోసానికి - ప్రేమకీ సంకేతాలు. మందుతున్న తోకను చూచి హనుమ భయపడలేదు. భగవంతుని వనికై కష్టనష్టాలు

వచ్చినా, హింసించాని దీని భావం. ఆచార్యుడైనవాడు (హనుమ) తన శరీరమే ప్రధానమని భావించకూడదు. శిష్యుడు మాత్రం, తనకీ జ్ఞాన బిక్షచేసే ఆచార్యుని శరీరం, క్షేమంగా ఉండాలని కోరుకోవాలి. అదే, సీతా ప్రార్థనం 'శీతోభవ' అనేది.

స జాయతే ప్రియతే నా కదాచిత్ - స దహ్యతే దహ్యమానే శరీరే' పుట్టుట-వచ్చుట లేనిదీ, దహింపబడే శరీరంలో ఉండకూడా, దహింపబడనిదీ, ఆత్మపదార్థం. ఆమె ఇక్కడ సీతగా చెప్పబడింది. కాబట్టే ఈ ఆత్మ-(సీత) పరమాత్మకు చెందిన సాత్తు' - అని ప్రతిక్షణమూ సీతమ్మ పలుకు తూంటుంది. భగవంతుని యందే బుద్ధికల జీవుణ్ణి, గురువులు ఉపదేశించిన మార్గంలో వెళ్లి పరీక్షించి, ఈ జీవుడు సరియైన వాడే అని గ్రహించి, పరమాత్మతో చేర్చడానికి నిశ్చయించి, వెనుతిరిగి హనుమ వెళ్లడం సుందర కాండం.

(ii) ఇంకా రోడు విశేషాంశం

సంశయాన్ని కల్గించేది మనస్సు. నిశ్చయంగా తేల్చిచెప్పేది బుద్ధి. మనస్సు మనిషికీ సందిగ్ధించినది. ('బుద్ధింతు సారథింవెద్ది') బుద్ధి, పరమాత్మ, ఇంట్లో గదిగదికీ 'కరెంటు పూజా'లుండీ, మొత్తానికీ 'మెయిన్ స్పిచ్' ఉన్నట్లు శరీరంలో రి 'పూజా'లూ, ఒక 'మెయిన్ స్పిచ్' ఉన్నాయి. (ఇది అర్థమయ్యేందుకు ఇలా వ్రాయబడుతోంది. మహర్షులు క్షమింతురు గాక!)

కూర్చున్నప్పుడు వెన్నుపూస చివరన ఉండేది 'మూల+ఆధార' చక్రం. రెండు తొడల నడుమ స్వాదిష్ఠాన చక్రం. బొడ్డునందు మణిపూరకం. హృదయం ఉన్నచోట అనాహతం. కంఠం క్రిందుగా ఉన్న గుంటలో విశుద్ధి చక్రం. రెండు కనుబొమలూ కలిసేచోట ఆజ్ఞాచక్రం. బ్రహ్మరంధ్రంలో (మాడు) సహస్రార (1000 రేకులున్న కమలం) చక్రం.

యోగాభ్యాసాన్ని చేసేవాణ్ణి 'సాధకుడు' అంటారు. అతడికి 'బుద్ధి'తో యోగం ఏర్పడితే, అంటే, కచ్చితంగా యోగంలో నిష్టాతుణ్ణి కావాలనే పట్టుదల కలిగినట్టైతే, నడుమ యోగవిధానాన్ని ఆపక, యోగ-భ్రష్టుడు కాదు. 'యోగుబుద్ధి' కలిగినవాడు ఔతాడు. ఆ సద్దీకలవాడే 'యోగి'! సాధకుడు రాముడు. బుద్ధి అంజనేయుడు, 'ఈ సాధకుడు ఆ 'బుద్ధి'తో పరిచయం చేసేకొన్నాక 'సద్ధి'వి సాందకమానడు' అని కదా! యోగరహస్యం. అలాగే, రాముడు హనుమతో కార్యాన్ని సాధించుకొంటాడని భావం.

ప్రకృతి, పురుషుడు అనేవి రెండు. ప్రకృతి సీత. పురుషుడు రాముడు. కలిసి ఉన్నప్పుడు, దళ-ఇంద్రియాలూ (రావణుడు) మోసగించి ప్రకృతిని వెదకడానికి 'బుద్ధి'తో

కలిసి, వేదంలో చెప్పబడిన మార్గంలోనే (చారణా చరితవథం) ప్రయాణించి తిరిగి ఆమెని తెచ్చుకున్నాడు.

‘బుద్ధి’ ప్రయాణించేముందు, సూర్యునిచేత ప్రచోదనం చేయబడే (హనుమ) మహేంద్రునికి, (గాయత్రీ మంత్రార్థమిదే), తనంతలామగా జన్మించిన జీవాదారమైన ప్రాణవాయువుకీ, నమస్కరించాడు.

ఉత్తరం నుండి దక్షిణానికి ఎగిరాడు హనుమ. (అంటే (Map) పటానికిఅడుగు ‘దక్షిణం’ కాబట్టి) శరీరాకారానికి దక్షిణం వెన్నెముక చివర అవుతుంది. మూల+ఆధార చక్రంలో ఉన్న ‘కుండలిని’ అనే శక్తిని సహస్రారానికి చేర్చడానికై చేసిన ప్రయాణమే సుందరం. ఇలా ప్రయాణించే బుద్ధిని (మే+నాక, స్వార్థే ప్రజ్ఞాదిత్యాత్మలః) భ్రష్టుణ్ణి చేయడానికి చేసే ప్రలోభం, మైనాకుడు. శ్వాసం, తన వంశంలో ఉన్నా విడువడం సాధకుని కర్తవ్యం. ఇందాక సుఖాన్ని విడిచినట్లు, ‘బుద్ధి’ ఈసారి దుఃఖాన్ని కూడా కాదన్నాడు. సంకెలలు, బంగారానివైతే మాత్రం, సంకల్లే కదా!

సాధకుణ్ణి బాధించేది ‘హింపిక’. అదే సింహిక. (పక్షిక్షిప్త, పశ్యకాశ్యప వంటిది). ఈ ఏమ్మన రాబోతోందని, ముందే సుగ్రీవుడు చెప్పాడు - అంటే ఆటంకాలు వస్తాయి. సాధన జాగ్రత్త అని ముందే చేసిన పాఠ్యరికగా గమనించాలి.

‘లంక’ అడ్డొచ్చింది ఏమ్మట. పై చెప్పిన విధంగా ‘లంకా’, ‘కాలం’ ఔతుంది. ‘కాలం’ తమోగుణానికి సంకేతం. ‘కాలం’ అంటే నలుపుకదా! తపస్సు, బుద్ధిని అడ్డగించిందన్నమాట. జ్ఞానం, పతనం కాకపోతే (హనుమ దైర్యం వీడకపోతే) తపస్సు (లంక-కాలం) వశమౌతుంది. ‘సీతనిచెతుక్కో’ అన్న హేతువిదే.

బుద్ధి అయిన హనుమద్వారా సాధకుడైన పరమాత్మకు చేర్చబడిన సీతయే కుండలిని. దశేంద్రియాలనీ అడుపుచేయ ప్రయత్నించేది మంద+ఉత్+అరి=శత్రువుల ప్రభావానికి (రావణుణ్ణి) శత్రువు. ‘మండోదరి’ మాత్రం తనకు భగవంతునిగా, దశేంద్రియాలనే కొలుస్తుంది. కుండలిని (సీత) సహస్రారంలో (రామునితో) త్వరలో కలుస్తుందని చెప్పినది త్రిజట.

అన్నీ తెలిసే స్థితి ప్రాజ్ఞం. కళ్లకి కన్పించేది విశ్వం. నిద్రలో మానసికంగా కలిగే స్వప్నావస్థ తైజసం. ఈ మూడూ ఒకదాని కొకటి జలవడిన స్థితి ‘త్రిజట’. పరమాత్మకు సంబంధించినదే ‘అంగుల+ఈయకం’. దీన్ని ఈయడం ద్వారా, ప్రకృతిని పురుషునితో కలుపుతానని ‘బుద్ధి సాధకునితో (పరోక్షంగానైనా) చెప్పి నట్లయింది. బుద్ధి (హనుమ) ప్రకృతిని (సీత) తీసికెడతానంటే, కాదు-రాముడే

(పురుషుడే) రావాలని చెప్పడం, సహస్రారం నుండి మూలాధారానికి 'శక్తి' రావాలనీ, వచ్చిన ప్రకృతిని పరమాత్ములో లీనం చేయాలనీ చెప్పడం).

సాధకుని అజాగ్రత్తవలన కొన్ని చక్రాలు దాటిన బుద్ధియోగం ప్రకృతిని జూటవిడిచి భ్రష్టతని పొందవచ్చు. 'జారిపోతానేమో' అనే సీతా భయమిదే. మూలాధారం నుండి సహస్రారానికి, అక్కడి నుండి మూలాధారానికి రావడమే సంపూర్ణయోగం అంటే. ఉత్తరాన గంగ (సహస్రారు) ఉంది. దక్షిణాన రామేశ్వరం (మూలాధారు) ఉంది. అక్కడనుండి ఇక్కడికి వచ్చి, తిరిగి అక్కడకి పోవడంలో తీర్థయాత్ర ముగిసినట్లు అనడంలో ఔచిత్యమిదే.

సాధకుడు కుండలినీ శక్తిని ఒక సంపూర్ణభ్రమణం చేయించాలి-అని. కాకాసుర కథ వినిపించాడు హనుమ. క+అకా+సుఖ దుఃఖాలే 'కాకం' అంటే. అందుకే ఇంద్రియాధిపతి అయిన ఇంద్రపుత్రుడిగా కాకిని చెప్పాడు.

ప్రకృతిని బాధించడమే సుఖదుఃఖాల లక్ష్యం. బ్రహ్మ+అస్త్రం చేయడమంటే జ్ఞానాన్ని వంపడం, దానితో సుఖదుఃఖాలు ఏం చేయలేక పోయాయి ప్రకృతిని.

శిరోమణిని (చూడామణిని) ఆమె ఈయడమంటే, భగవంతుని గూర్చిన జ్ఞానతపసని తెల్పడమే.

కుండలినీ శక్తికై, ఒక చక్రంనుండి మరోచక్రానికి ప్రయాణించే కాలంలో, వ్యతిరేక శక్తుల్ని ఎదుక్కొవడమే రాక్షస వధ.

ప్రమద+అవనం అంటే అహంకార నిలయమన్నమాట. వి+భీ+ఈషణుడు. దారేషణ, పుత్రేషణ, దనేషణల భయం తొలగినవాడు, 'బుద్ధి'ని ప్రశంసించాడు. 'లంక' తమోనిలయమైన శరీరం. కుంభక+ఋణుడు = కుంభకర్ణుడు. కొంతకాలమే యోగంలో ఉండేవాడు. మిగిలిన కొంతకాలం యోగ భ్రష్ట స్థితిలో ఉంటాడు. తమోనిలయమైన లంకలో బుద్ధి ప్రవేశించి, తమోవృత్తుల అహంకారాన్ని అణచి, కుండలినీని సహస్రారానికి చేర్చే సాధనని చేయడానికి తగు ఏర్పాట్లు ఆయ్యాయని, పురుషునితో చెప్పి, సాధకునికి ఉత్సాహం కల్గించడమే, మందరకాండలోని భావం. (ఈ స్థాయిలో ఇంతకుమించి అందజేయడం కష్టమని ఇంతే వ్రాయడం జరిగింది).

కేవలం సుఖాలు స్రాప్తించగానే పారాయణాన్ని ఆపకుండా, మైనాక దర్శనమైనా, న్నుశించి మౌనమే తన మంచి కొనసాగిస్తూనే వెళ్లిన అంజనేయుణ్ణి మార్గదర్శకునిగా భావించి, నిరంతరమూ - అంటే జీవిత కాలమూ - పారాయణ చేయడం ఉచితం.

శ్రీ రామ పట్టాభిషేక సర్గము

(నంపూర్ణ సుందరకాండ పారాయణ మయ్యాక చదవాల్సివది)

రావణుడు గతించాక, సుగ్రీవుడూ మొదలైన వానరానా, విభీషణుడూ అయోధ్యకి బయలుదేరారు. వీరికి ముందుగా పుష్పక విమానం పీఠరామ రక్షణలతో నంది గ్రామం వైపుకి కదిలింది. (అయోధ్యకి దగ్గరగా ఉన్న గ్రామం - భరతుడు రామపాదుకలని ఉంచి రాజ్యం చేస్తున్న చోటు).

ప్రేవలో అన్ని చోట్లూ పీఠరాములు చూస్తూ, అరణ్యంలో తిరిగినప్పుడు ఆయా ప్రదేశాలలో జరిగిన విశేషాలూ, అప్పటి కథలూ తలచుకుంటూ, ఒకరికొకరు చెప్పుకుంటూ ప్రయాణించారు. నంది గ్రామం రాగానే, పుష్పకాన్ని ఆపాడు రాముడు. గుహునికి, తాను ఇక్కడ ఉన్నట్లుగా వర్తమానం పంపాడు.

పాదుకలతో రాజ్యం చేస్తున్న భరతుని వద్దకు ఆంజనేయుణ్ణి పంపుతూ, ఇలా చెప్పాడు. 'ఓ! హను! భరతుడు రాజ్యం చేసే చోట్లో పోయి, భరతునితో మాట్లాడు. అతని ముఖంలో ఏమాత్రపు రాజ్యకాంక్ష కన్పించినా, మాటలలో రాజ్యాభిలాష తొంగిచూచినా, నువ్వు వచ్చేయి. నువ్వు ఎదురువస్తే, మేం వెనుతిరుగుతాం' అన్నాడు.

క్షణంలో హనుమ, భరతుని వద్ద వాలాడు. అతని ఒళ్లంతా మలివంగా ఉంది. తల జడలుకట్టి ఉంది. పలానె అపారంగా స్వీకరిస్తున్నాడు. రామపాదుకలవే ద్యానిస్తూ, ధర్మమూర్తిలా ఉన్నాడు భరతుడు.

రాముడొస్తున్నాడనే వార్త వింటూనే, ఆనంద పారవశ్యంతో మూర్ఛపోయాడు భరతుడు. తేడుకున్న భరతునికి, చిత్రకూటం నుండి రావణవధ వటకూ జరిగిన కథనంతా హనుమ చెప్పగా, మితిలేని ఆనందం పొంది, మహారాజాగా వచ్చే రామునికి చేయాల్సిన సన్నాహాలని కేయవలసినదిగా ఆజ్ఞాపించాడు.

రామ వృత్తాంతాన్ని ముచ్చటస్తూ, రామునికి చేసే స్వాగత సన్నాహాలని గమనిస్తూ, మారుతి ఒడలు మర్చిపోయాడు. వచ్చే వానరాలోకసమని వృక్షాలకి కాయలు, అప్పటికప్పుడు భరద్వాజుడు కాయించాడు. వర్షానికిలి శుభావహంగా

వీచసాగింది. పూలతో, పళ్లతో చెట్లు చూడముచ్చటగా ఉన్నాయి. అందటికి రాముడొస్తున్నాడని అర్థమైంది.

రామాజ్ఞతో నేలమీద పువ్వుకం ఆగింది. సాష్టాంగపడిన భరతుణ్ణి పైకి లేపి కౌగిలించుకున్నాడు రాముడు. భరతుడు లక్ష్మణ సుగ్రీవ- జాంబవంతులకు కౌగిలి మర్యాద చేసాడు. శత్రుముప్పుడు కూడ అన్నని అనుసరించాడు.

మౌనంగా రాముడు తన తల్లికి సుమిత్రా కైకేయిలకు నమస్కరించాడు. పురప్రజల స్వాగత ద్వనులతో దిక్కులు దద్దరిల్లాయి. భరతుడు, రామపాదుకలని తెచ్చి కళ్లకడుక్కొని, రాముని పాదాలకు తొడిగాడు. ఆనమయంలో అందటికళ్లు చెమర్చాయి.

రాముడు గంభీరంగా చూస్తూ కుబేరుని నుండి లేబడిన విమానాన్ని కుబేరునివద్దకు పోవలసిందిగా ఆజ్ఞాపించి, కులగురువైన వశిష్ఠులవారికి పాదాభివందనం చేసి ప్రక్కనే కూర్చున్నాడు.

పూజితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదమ్మమ |

తద్దదామి పునస్తుభ్యం యథా త్వ మదదా మమ | (యుద్ధ 131/2)

భరతుడు, రామునికి నమస్కరిస్తూ ఇలా అన్నాడు. "అగ్రజా! మా అమ్మకైకేయి మాటను గౌరవించి, ఎలా ఈ రాజ్యాన్ని నా కప్పగించావో, నేనూ అలాగే తిరిగి యిస్తున్నాను. ఇది నీది. నాది కాదు. స్వామీ! మడించిన ఎద్దుమాత్రమే మోయగల బండి బరువుని, లేగదూడ మోయగలదా? నీటి అటుచే, గండిపడ్డ నదికి ఆనకట్ట కట్టడం, ఎంత తేలికో ఎవరి నడిగినా తెలుస్తుంది! పాలిక ఒకటే అని, గుట్టాన్నీ- గాడిదనీ, హంసనీ-కాకినీ, ఒక్కటిగా ఏ బుద్ధిమంతుడూ చూడడు. ఇంట్లో మొక్కని నాలాక, అది కొమ్మలతో పెరిగి పెద్దదై, పండ్లు పండక ఎండితే, యజమాని ఎంత దుఃఖిస్తాడో, అలా చిన్నప్పటినుండి నిన్ను ఎఱుగున్న ఈ ఆయోధ్యా జనం, నువ్వు రాజావికాకపోతే అంత భేదపడతారు. పట్టాభిషేకానికి అంతా సిద్ధమై, విష్ణుకారణంగా అడవులకి వెళ్లి అడవినుండి తిరిగి వచ్చావు కాబట్టి నీదే ఈ రాజ్యం.

మంగళ వాయిద్యాలతో, పట్టపుటెనుగు 'మంకారాలతో', ఆయోధ్యా జనుల జయజయ ద్వానాలమధ్య మధ్యాహ్న సూర్యునిలా సింహాసనాన్ని అధిష్టించి మాకు కన్నులున్నందుకు చరితార్థతని కలుగచెయ్యి. ఈ రాజ్యం నీది. నీ సాత్తునీకు అప్పగిస్తున్నాను. ఇంతకాలం నేను కాపు కాసాను. కాలచక్రం తిరిగేంతవఱకూ, రాజ్యచక్రం నీదే' అని సాష్టాంగపడ్డాడు భరతుడు జలాధారియై.

రామచంద్రుడు భరతుని అవ్యాజమైన మాటలని విని 'అలాగే' అన్నాడు.

మొగ్గురు తమ్ములకి మంగళ్లు జబలని తీసేసారు. తలంటుకి కావలసిన ద్రవ్యాలు, కమనస్సలతో అక్కడికి వచ్చేసాయి. రాముని మాటపై, భరతునికి ముందుగా మంగళస్నానమైంది. సుగ్రీవునికి, లక్ష్మణునికి కూడా స్నానాలు చేయించారు. రాముడు మంగళస్నానానికి యోగ్యమైన వేషంతో, లేవనాలతో క్షణకాలంలో కప్పించాడు. ఎన్నెన్ని అలంకారాలతో అభినందన పూర్వకంగా, రాముని మెడలో వేస్తున్నారు. అక్కడ సీతమ్మకి అలంకార నిపుణులైన స్త్రీలు, స్నానార్థం లేవనాలతో అలంకరిస్తున్నారు. కొంతసేపటికి, అవి పూర్తయ్యాయి వేడుకలతో.

ఇక, రాజమార్గంలో నిలిచి, ఆశోక-విజయ-సుమంత్రాది మంత్రులు, వశిష్ఠునితో కలిసి, రాముడు 'అయోధ్య'కు రానున్న సందర్భంగా తగిన ఏర్పాట్లని గూర్చి ఆలోచిస్తున్నారు. అయోధ్యా జనం ఒక్కమాటుగా నందిగ్రామం వైపుకి కదిలారు. దావానలలానూ, రాముడు వస్తున్నాడనే వార్త వాయువుకంటే వేగంగానూ, అందఱికి ప్రాకింది.

రామరథం నంది గ్రామంలో ఒక్కమాటుగా కదిలింది. శత్రుమ్ముడు రామునికి ఎడమప్రక్కగా నిలిచి, చిత్రాన్ని పట్టాడు. లక్ష్మణుడు కుడి ప్రక్కగా నిలిచి, చామరంతో వీస్తున్నాడు. భరతుడు రామునికి ముందు భాగంలో దిగువగా కూర్చుని, పగ్గలని విడుస్తూ గుఱ్ఱాలని అదిలిస్తున్నాడు. తెల్లని వింజామరి పట్టి, విభీషణుడు రామునికి ముందుగా ఉండి సేవిస్తున్నాడు.

అకాశంలో దేవసంఘాలూ, ఇతర గణాలూ ఎన్నెన్ని స్తోత్రాలో చేసారు. చెప్పలేనన్ని ఏనుగులమీద అసంఖ్యాకంగా మనుష్యరూపంలో ఉన్న కోతులు, ఆనందోత్సాహంతో దిక్కులు మ్రోగేలా జయజయద్వానాల్ని చేస్తున్నారు. రాజైన సుగ్రీవుడు, శత్రుంజయమనే పేరున్న ఏనుగునెక్కి, రెండు వరుసలలో రథం ముందు వెడుతూన్న వానరుల వరుసలమధ్య, నిదానంగా ప్రయాణిస్తున్నాడు.

శంఖాలు, దుండుభులు, తప్పెటలు, బాకాలు, కావళలు ఇంకా పేరు తెలియని అనేకం చేసే ధ్వనులకీ, వెళ్లే జనసమూహపు ఆనంద నారాలకీ, దేవసంఘాల స్తోత్రపాఠాలకీ, రాముని గూర్చి చెప్పుకునే జనుల ప్రశంసా వాక్యాలకీ, భూమి అకాశం నడిమి భాగాలు చాలలేదు. ఒకప్పుడిదే మార్గంపై రామరథం అతిదుణ్ణంతో వెళ్లిందని, బాధతో, పూర్వవిషయాన్ని పెద్దలు స్మరించారు. కాని ఈనాడు ఆనంద బాష్పాలులేని ముఖంలేదు. ప్రశంసించని నోరులేదు. జయజయద్వానాల్ని చేస్తూ గాలిలో ఆడని చేయిలేదు. రామాలంకారాన్ని చూడాలని తపతపలాడిన కన్నులేదు.

నక్షత్రాలతో కూడిన చంద్రునిలా ఉన్నాడు రాముడు. ఎవరెవరు యుద్ధంలో ఎంతెంత చేసారో, ఏమేమి జరిగిందో, యుద్ధంలోని ఒప్పులూ, తప్పులూ, రావణుని దోషాలూ ఇలా చెప్పుకుంటూ నడుస్తున్నారు.

ముందుగా మంగళ వాయిద్యాలూ, తర్వాత ఏనుగులమీద వానరాలూ, ఆ ఏనుగుల శత్రుజయం మీద సుగ్రీవుడూ, ఆ వెనుక రథంమీద సపరివారంగా రామచంద్రుడూ వస్తూంటే, ఇంటింటా ఎత్తిన జండాలు స్వాగతమిస్తున్నాయి. రామభద్రుడంటే యిష్టంకలవి కాబట్టి, గుట్టలు ఆనందంతో హేషాధ్వనులు చేసాయి.

ఏనుగులు మీంకరిస్తూ, తుండాలని ఎత్తి ముందుకు రాసాగి, గొలుసులుండడంతో, నిలబడి మఱోసారి ధ్వని చేపాయి. వృద్ధురాండ్రైన ముత్తైదువులు మేడలమీది నుండి పేలాలని శుభమాచకంగా చల్లారు. తమతమ రహస్యాలని దాచుకున్న మిత్రులంతా, చేతులు వాచి రమ్మంటూ స్వాగతం పల్లారు. అయోధ్యలోని ఏ ఇంటిలోనూ, ఎవ్వరూ ఆ కారంలో ఉండలేదు. అంతా రాజమార్గంలోనే ఉన్నారు.

రామభద్రుని రథం, తండ్రి భవనం ముందాగింది. రాముడు కౌసల్య, కైకేయి, సుమిత్రలకు పాదాభివందనం చేసాడు. వెంటనే భరతునితో 'తమ్ముడూ! సుగ్రీవునికి ఏడిది?' అన్నాడు. క్షణంలో సుగ్రీవుణ్ణి ఎనలేని వైడూర్యాలతో నిండిన భవనంలోకి రాజలాంచనాలతో ప్రవేశించ చేసాడు భరతుడు.

ప్రవేశించిన క్షణంలోనే, సుగ్రీవుడు వానరాలని వాల్మీకిక్కుల సముద్రం నీటిని అభిషేకానికి తెమ్మని ఆజ్ఞ చేసాడు. సమస్త నదీ జలాలనీ తెవడానికి హనుమ, జాంబవంతుడు, వేగదర్శి, ఋషభులనీ నియమించాడు. తెలవారేలోగా సుషేణుడూ, ఋషభుడూ, గవయుడూ, నలుడూ 4 సముద్రాల జలాలనీ, ఇతర శ్రేష్ఠులు నదీ జలాలనీ తెచ్చేసారు.

తెలతెలవారుతుండగా సీతమ్మనూ రాముణ్ణి, రత్నాసనాలమీద కూర్చోబెట్టారు.

నీలమేఘముని ప్రక్క, తెల్లనైన సీతమ్మ, మేఘంలో మెఱుపుతీగలా అనిపించింది.

రామునిచుట్టూ ప్రదక్షిణం చేస్తూన్నప్పుడు నీల పర్వతానికి ప్రదక్షిణం చేసే వాంసలా ఉంది.

రాముడమ్మెసై ఒకంతగా వ్రాలి జలంతో అభిషేకించినప్పుడు, శ్వేతపర్వతం మీద వ్రాలిన మేఘపు తునుకలా కన్పించాడు.

కలిసి నడిచినవస్తూంటే, రాశ్రీపగలూ కలిసి, ప్రక్కప్రక్కన ఉన్నట్లు తోచింది.

రాముడు ముందూ - సీతమ్మ వెనుకాగా నడుస్తుంటే, నీలమేఘం క్రిందుగా ఉదయిస్తున్న చంద్రునిలా అనిపిస్తారు.

రాముడు వెనుకా - సీతమ్మ ముందుగా వస్తూంటే హంసవెనుక వచ్చే బలాశ పక్షిలా అనిపిస్తారు.

వృద్ధుడూ, నియమశీలుడూ అయిన వశిష్ఠుని ఆదర్శవంతో, అష్టవసువులూ ఇంద్రుణ్ణి అభిషేకించినట్లు, రాముణ్ణి మంత్రపూతమైన మంగళజలాలతో అభిషేకించారు. ఋత్విక్కులు, బ్రాహ్మణులు, కన్యలు, మంత్రులు, యోధులు, లోకపాలురు, దేవతలు, స్వర్గనివాసులు, ఇలా క్రమంగా, వారిని జలాలతో అభిషేకించారు.

తెల్లని చిత్రాన్ని శత్రుమ్ముడు పడితే, తెల్లచామరాలతో సుగ్రీవుడు ఒక ప్రక్కా విభీషణుడు మఱోప్రక్కా కన్పించారు. వాయువుద్వారా ఇంద్రుడు, నూఱుపూసల బంగారుమాలని రామునికి బహూకరించాడు. భూమి సస్యశ్యామలం కావడం, వర్షాలు కురిసే సూచనలు కల్గడం, సర్వవిధ దానాలూ అయోధ్యలో ప్రారంభం కావడం . . .

వీటన్నిటి ద్వారా 'రాముడు వచ్చాడని' అంతా నిశ్చయించారు, తమ రాముడే కాని, వేఱొకడు కాదనీను.

తనకి ఆశ్రయమిచ్చి, నిర్విఘ్నంగా కార్యనిర్వహణం చేసిన సూర్యపుత్రుడు సుగ్రీవునికి, సూర్యకాంతిమణుల బంగారు హారమిచ్చాడు రాముడు. యువరాజు అంగదునికి, రత్న పజ్రవైడూర్యాల అంగదాలని (బాహువులకి పెట్టుకునే ఆభరణాలు) రెంటినిచ్చాడు.

సీతమ్మ తెల్లని రెండు పస్త్రాలనీ, శుభమైన ఆభరణాలనీ హనుమకిచ్చింది. తన మెడలోని హారాన్ని తీసి ముఖ్యులైన వారికి ఇయ్యాలని సాబిప్రాయంగా వానరులనీ, భర్తనీ చూస్తూంటే-ఆమెని చూచి రాముడు ఇలా అన్నాడు.

'నరదేహి 'సుభగే!' హారం యస్య తుష్టాసీ భామిని |

సౌరుషం విక్రమో బుద్ధిః యస్మిన్నేతాని సర్వశః' ||

'సీతా! నీ మనస్సుకి ఎవరు సంతోషాన్ని కల్గించారో, వారికి ఈ హారాన్నియ్యి', అని. సంశయించక సీతమ్మ ఆంజనేయుని కియ్యగా, ఇద్దరి కళ్ళూ కృతజ్ఞతతో చెమ్మగిల్లాయి. (దదౌ సా వాయుపుత్రాయ తం హార మసితేక్షణా) (సుభగ శబ్దం మీదిదే 'సాభాగ్యం' అనేది. 'సాభాగ్యవతీభవ' అంటే 'భర్త అనురాగము కలదానివి కా!' అని భావం) ఇతర వానరాలని యత్నార్థంగా సంమానించాడు రాముడు. విభీషణుడు, రాముని నుండి తన రాజ్యాన్ని పొంది, వీడ్కోలు తీసికొన్నాడు. (లబ్ధ్వా 'కులధనం' రాజా లంకాం ప్రాయాద్విభీషణా వంశపరంపరగా వచ్చే కులధనం, రాజ్యంకదా! అదికూడా, రావణవధని రాముడు చేసినందువలన, రామునిదే ఔతుంది. అందుకని, విభీషణునికిచ్చిన బహుమానం లంకారాజ్యం).

రామరాయం ఎలా ఉంటుంది?

‘అబద్ధం’ అడాల్చిన, అవసరం లేదు. అంతా ధర్మ పరాయణ బద్ధులై ఉన్నారు.

పాఠాయణ వలన ఫలిము.

ఏవ మేత యుర వృత్త మాఖ్యానం భద్ర మస్తు వ:

ప్రవ్యాహరత విప్రబంధం బలం విష్ణుః ప్రవర్తతామ్

కుటుంబ వృద్ధి, ధనధాన్యవృద్ధి, చక్కవి నంతానం, ఉత్తమ సుఖం, ఆయుష్యం, ఆరోగ్యం, సోదరులచే చక్కగా చూచుకోవాలనే ఆభిలాష, సుఖ-
అనేవి శ్రీమద్రామా యణాన్ని శ్రద్ధగా విసదం వలన, చదవడం వలన, చెప్పడం
వలనా లభిస్తున్నాయి. ఇది జరిగిన కథ. చదివిన, విన్న, చెప్పిన వారికి శుభమగు
గాక! విష్ణుబంధు వృద్ధి యగుగాక! విష్ణుదేవుని ఆనుగ్రహము కలుగుగాక !!!

(ॐ) రామ రామ రామ శ్రీ రామ రామ రామ (ॐ) రామ రామ రామ శ్రీ రామ రామ రామ

౬౦
 శ్లో శ్లో శ్లో

 మంగళం మహల్
 శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:

 ౬౦
 శ్లో శ్లో శ్లో

శ్రీ రామ రామ రామ శ్రీ రామ రామ రామ శ్రీ రామ రామ రామ

(దీనితోపాటు రామాయణ గాయత్రీ బీజాక్షర శ్లోకాలు)

24 బీజాక్షరాలూ ఉన్న ఈ క్రింది శ్లోక పాదాలని, రోజుకి ఒకసారైనా చదివితే, గాయత్రీ మంత్ర మననం చేసినట్లే.

క్రమ సంఖ్య	గాయత్రీ బీజాక్షరం	పాదము	వివరము
1.	త :-	తపస్వ్యాద్యాయ నిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్ ।	(బాల 1-1)
2.	వ :-	సతేన పరమాస్త్రేణ మానవేవ సమాహతః ।	(బాల - 30-6)
3.	వి :-	విశ్వామిత్రో మహాతేజాః భూయస్తేపే మహాత్మసః ।	(బాల - 63-3)
4.	తు :-	చతుర్శ్చో రథశ్రీమాన్ నిష్ఠింశో ధనురుత్తమమ్ ।	(అయోధ్య 14-36)
5.	వ :-	వర్తతే చోత్తమాం వృత్తిం లక్ష్మణోఽస్మిన్ సదానఘ ! ।	(అయోధ్య 44-5)
6.	రే :-	ద్వారేణ వైజయంతేన ప్రావిశచ్చాంత్ర వాహనః ।	(అయోధ్య 71-33)
7.	ణ :-	ఉటజే రామమాసినం జటామండలదారిణమ్ ।	(అయోధ్య 99-25)
8.	య :-	తే నయం వనమత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ ।	(అరణ్య - 12-3)
9.	భ :-	మమ భర్తా మహాతేజాః వయసా పంచవిం శకః ।	(అరణ్య - 47-10)
10.	గ :-	తతః పరమ సంతుష్టో హనుమాన్ ప్లవగర్షభః ।	(కిష్కింధ - 4-3)
11.	దే :-	నరేంద్ర సూనుర్నర దేవ పుత్రం రామానుజః పూర్వజమిత్యువాచ ।	(కిష్కింధ - 31-1)
12.	వ :-	తతో రావణ నీతాయాః నీతాయా శ్శత్రుకర్షసః ।	(సుందర - 1-1)
13.	వ్య :-	తతస్తస్య నగ స్యాగ్రే హ్యేకాశ్టస్య దన్తినః ।	(సుందర - 27-14)

14. ధీ :- నావమాన్యో భవద్భిశ్చ
హరిర్ద్ధిర పరాక్రమః । (సుందర - 46-9)
15. మ :- శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం
యథావదభి భాషితమ్ । (యుద్ధ - 1-1)
16. హీ :- రక్షోగణపరిక్షిప్తో
రాజా హ్యేష విభీషణః । (యుద్ధ - 28-27)
17. ధీ :- ప్రదర్శనం చ బుద్ధిశ్చ
స్మృతిశ్చ ద్విగుణా తయోః । (యుద్ధ - 50-40)
18. యో :- రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ
రాక్షసాయ న్యవేదయన్ । (యుద్ధ - 66-1)
19. యో :- విజ్ఞాయ తు మనస్తస్య
రాఘవస్య మహాత్మనః । (యుద్ధ - 81-1)
20. స :- మరణానాని వెరాణి
నివృత్తం సః ప్రయోజనమ్ । (యుద్ధ - 112-26)
21. ప్ర :- ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య
రాక్షసానాం వధే కృతే । (ఉత్తర - 1-1)
22. చో :- తతః ప్ర చోదయన్సూతః
తానశ్వనో రుధిర ప్రభాన్ । (ఉత్తర - 2-28)
23. ద :- తత్రైనాం విజనేదేశే
విసృజ్య రఘునందన (ఉత్తర - 45-18)
24. యా (౧) బ్రాహ్మణస్య తు దర్మేణ
త్యయా జీవాపిత స్ఫుతః (ఉత్తర - 76-27)

శ్రీమద్రామాయణపు చివరి శ్లోకం :

తత స్సమాగతాన్ సర్వాన్
స్తాప్య లోకగురు ర్ద్వివి ।
జగమ త్రిదశే స్సార్థం
సదా హృష్టైర్ద్వయం మహత్ ।

(ఉత్తర - 110-28)

శ్రీమద్రామాయణ ఫల శ్రుతి చివరి శ్లోకం :

ఏవమేతత్పురావృత్త
మాఖ్యానం భద్రమస్తు వః ।
ప్రవ్యాపారత విస్రజ్ఞం
బలం విష్ణేః ప్రవర్తతామ్ ।

(ఉత్తర 111-26)

గ్రంథకర్త గురించి

- జన్మస్థలం** : పశ్చిమగోదావరి జిల్లా 'గంగన్న గూడెం.'
- స్వస్థలం** : ఒకప్పుడు 'తెలుగుగనుమ అగ్రహారం' (చిలకంపాడు) ప. గో. జిల్లా.
- విద్యాభ్యాసం** : కొవ్వూరు ఆంధ్రగీర్వాణవిద్యాపీఠంలో భాషాప్రవీణ, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నుండి తెలుగు, సంస్కృతాలలో 'ఎమ్మె'లు, సంస్కృత భాషలో నన్నయ మహాకవి వ్రాసిన తెలుగు వ్యాకరణానికి (ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి) అహంబల పండితుడు చేసిన వ్యాఖ్యాన పరిశోధన వ్యాసరత్నానికి పిహెచ్.డి., పట్టం.
- ఉద్యోగాలు** : 1970 నుండి చిననిండ్రకొలను సంస్కృత కళాశాలలో తెలుగు లెక్చరర్ గానూ, 1976 నుండి తెనాలిలో సంస్కృత కళాశాలకు ప్రిన్సిపల్ గానూ -
- ముద్రితరచనలు** : (1) బాల ప్రాథమ్యాకరణ కరదీపిక (తెలుగు)
 (2) Proficiency in oriental Learning (ఆంగ్లం)
 (3) శ్రీమద్రామాయణాయనమ్ - సుందరకాండ.
 (4) శ్రీమద్రామాయణాయనమ్ - బాలకాండ.
 (5) శ్రీమద్రామాయణాయనమ్ - అయోధ్యా కాండ
 (6) మాంగల్య తంతునానేన (వివాహమంత్రాలకి వ్యావహారిక తెలుగు భాషలో అర్థమూ విశేషాంతాలూ).

ముద్రింపించే దాతలకై విడుదలచూస్తున్నవి :

శ్రీమద్రామాయణాయనమ్ - ఆరణ్య - కీష్కింద - యుద్ధ - ఉత్తర కాండలు.

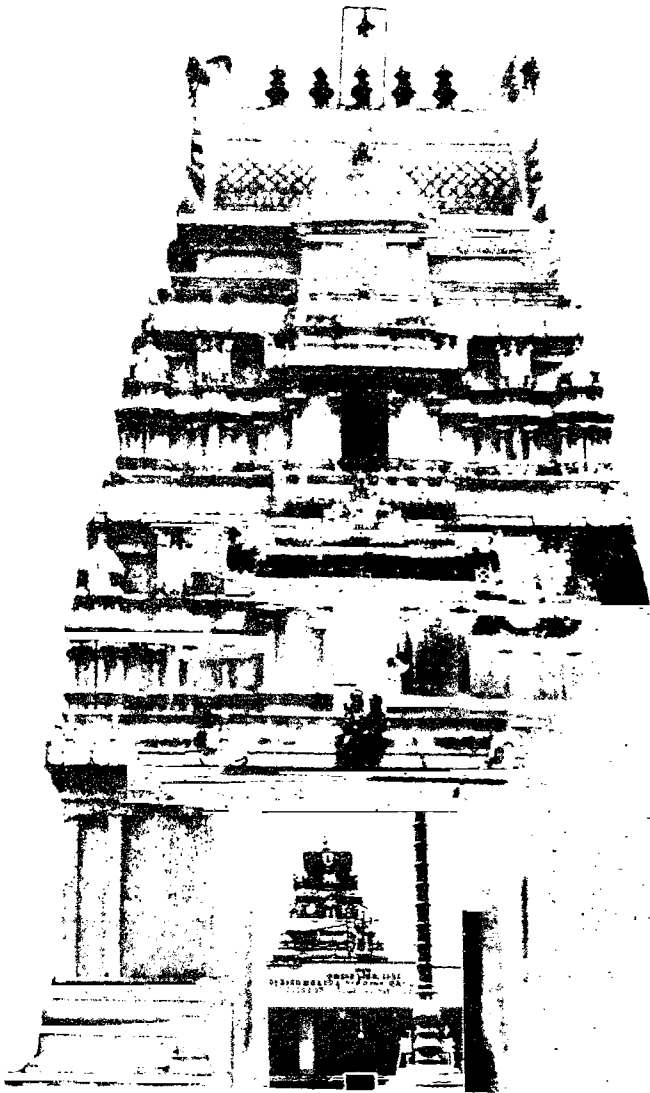
ఇతర విశేషాలు క్లుప్తంగా :

- (1) ఆకాశవాణి విజయవాడ కేంద్రం నుండి గత 17 ఏండ్లుగా సంస్కృత పాఠాలు - సూక్తి సుధ - ఆమరవాణి ప్రవక్తగా.
- (2) భద్రాచల శ్రీరామచంద్రుని ఆకాశవాణి కల్యాణ ప్రత్యక్ష వ్యాఖ్యాతలలో ఒకరు.
- (3) పుష్పగిరి పీఠాధిపతులచే 'రామాయణ ప్రవచన సుధాకర' బిరుదుగ్రహీత.
- (4) సహస్రారిక ఉపన్యాసకర్త.

జీవితవాంఛ :

నేడు విచ్ఛలవిడిగా లబిస్తున్న ప్రజలేత చదువబడే నవలలిలా, శ్రీమద్రామాయణ భారత-భాగవతాలు, అదే ప్రజలేత చదువబడే రోజులు చూడాలని.

కృష్ణా నదీ పుష్కరకాలము
ఆంగీరస భాద్రపద శుద్ధ పూర్ణిమ 11-9-1992

డాక్టర్. మైలవరపు శ్రీనివాసరావుగారి
శ్రీమద్రామాయణ ఉపన్యాసములు సాగిన
కొత్తపేట ఆంజనేయ స్వామి వారి దేవస్థానము
గుంటూరు.

మీరు ఈ గ్రంథాన్ని ఏ దృష్టితో చదువదలిచారు?

1. ఆధ్యాత్మిక దృష్టితోనా?

అయితే

- (i) ఎందఱో పారాయణచేసి ఆత్మహత్యలని విరమించుకొన్నారు.
- (ii) అనేక విజయాలని (వివాహం - ఉద్యోగం వంటివి) పొందారు.
- (iii) మానసిక ప్రశాంతి, శరీరారోగ్యమూ పొందారు.

ఇలాంటివి ఎన్నో పొందడానికి చదవండి.

2. హేతువాద దృష్టితోనా?

అయితే

- (i) రాముడు చెప్పని 'లంకానాశనం' పనినిచేసిన ఆంజనేయుడు 'రామబంబు' ఎలా బెతాడు?
- (ii) రామలిక్ష్మణులతోడలని గూర్చి సీతమ్మ చెప్పమంటే ఆంజనేయుడు చెప్పడం అనౌచిత్యం కాదా?
- (iii) 10 తలలతో 20చేతులతో 'రావణుడు' అనేవాడు అసలు ఉంటాడా? వంటివెన్నో... వీటికి సమాధానాన్ని పొందడానికి చదవండి.

3. భాషా విజ్ఞానాభివృద్ధి దృష్టితోనా?

అయితే

- (i) తృణమంతరతః కృత్వా ... అనే గడ్డిపోచ శ్లోకానికి 15 అర్థాలూ
- (ii) బభూవ బుద్ధిస్తు అనే శ్లోకానికి గల 9 అర్థాలూ
- (iii) కలలు ఎలా ఉంటాయి? ఎన్ని విధాలు? నమ్మవచ్చా? వంటివి ఎన్నో.... వీటిని తెలిసికోవడానికి చదవండి.

4. అంతరార్థ దృష్టితోనా?

అయితే

తృప్త చదవండి. కథ తెలియనిది ఎవరికి? అంతరార్థం తెలియాలి. విశేషాంశంలో ఆ అంతరార్థమే వివరింపబడింది.